

**T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI**

**İNOVASYON’UN KALKINMA ÜZERİNE ETKİSİ: TÜRKİYE VE
SEÇİLMİŞ ALTI ÜLKE (ALMANYA, İNGİLTERE, ÇİN, GÜNEY
KORE, JAPONYA, SİNGAPUR) ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

**Ahmet ÖZASLAN
1330202167**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN
Doç. Dr. Bekir Sami OĞUZTÜRK**

ISPARTA – 2017

SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Öğrencinin Adı Soyadı	Ahmet OZASLAN	
Anabilim Dalı	İktisat Anabilim Dalı	
Tez Başlığı	Kalkınmada Kümelenme ve İnovasyonun Rolü	
Yeni Tez Başlığı ¹ (Eğer değişmesi önerildi ise)	İnovasyon'un Kalkınma Üzerine Etkisi : Türkiye ve Seçilmiş Altı Ülke (Almanya, İngiltere, Çin, Güney Kore, Japonya, Singapur) Üzerine Bir Araştırma	
Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği hükümleri uyarınca yapılan Yüksek Lisans Tez Savunma Sınavında Jürimi 20/2/17 tarihinde toplanmış ve yukarıda adı geçen öğrencinin Yüksek Lisans tezi için; ☒ OY BİRLİĞİ ☐ OY ÇOKLUĞU² ile aşağıdaki kararı almıştır. ☒ Yapılan savunma sınavı sonucunda aday başarılı bulunmuş ve tez KABUL edilmiştir. ☐ Yapılan savunma sınavı sonucunda tezin DÜZELTİLMESİ³ kararlaştırılmıştır. ☐ Yapılan savunma sınavı sonucunda aday başarısız bulunmuş ve tezinin REDDEDİLMESİ⁴ kararlaştırılmıştır.		
TEZ SINAV JÜRİSİ	Adı Soyadı/Üniversitesi	İmza
Danışman	Doc. Dr. Behir Sami Öfütürk	
Jüri Üyesi	Prof. Dr. Bekir Gökçe	
Jüri Üyesi	Yrd. Doç. Dr. Utku Ongun	
Jüri Üyesi		
Jüri Üyesi		

¹Tez başlığının DEĞİŞTİRİLMESİ ÖNERİLDİ ise yeni tez başlığı ilgili alana yazılacaktır. Değişme yoksa çizgi (-) konacaktır.

²OY ÇOKLUĞU ile alınan karar için muhalefet gerekçesi raporu eklenmelidir.

³DÜZELTME kararı için gerekçeli jüri raporu eklenmeli ve raporu tüm üyeler imzalamalıdır.

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM-ÖĞRETİM VE SINAV YÖNETMELİĞİ Madde 28-(4) Tezi hakkında **DÜZELTME** kararı verilen öğrenci sınav tarihinden itibaren en geç üç ay içinde gereğini yaparak tezini aynı jüri önünde yeniden savunur.

⁴Tezi **REDDEDİLEN** öğrenciler için gerekçeli jüri raporu eklenmeli ve raporu tüm üyeler imzalamalıdır. Tezi reddedilen öğrenci, yeni tez konusu belirler.

SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “İnovasyon’un Kalkınma Üzerine Etkisi: Türkiye Ve Seçilmiş Altı Ülke (Almanya, İngiltere, Çin, Güney Kore, Japonya, Singapur) Üzerine Bir Araştırma” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.

Ahmet ÖZASLAN

20. 02. 2017

ÖZET

İNOVASYON'UN KALKINMA ÜZERİNE ETKİSİ: TÜRKİYE VE SEÇİLMİŞ ALTI ÜLKE (ALMANYA, İNGİLTERE, ÇİN, GÜNEY KORE, JAPONYA, SİNGAPUR) ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Ahmet ÖZASLAN

Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisat Bölümü
Yüksek Lisans Tezi, 186 Sayfa, ISPARTA, ŞUBAT 2017

Danışman: Doç. Dr. Bekir Sami OĞUZTÜRK

Küreselleşmenin etkisiyle birlikte ekonomik faaliyetler için önemli bir konuma gelen inovasyon kavramı, kalkınma olgusunun perspektifini genişletmiştir. Firma ve ülkeler için rekabet edebilme gücünü arttıran inovasyon, teknolojik ve bilgi – yoğun ürünün gelişmesine katkıda bulunmuştur. Araştırma – Geliştirme (AR – GE) faaliyetlerinin de yeni üretim oluşumunda etkili olması inovasyon için vazgeçilmez bir faktör olmuştur. Herhangi bir girişimcinin kar güdüsüyle yeni bir ürünü piyasaya sürmesi, firma getirisi ile birlikte ülke ekonomisini de olumlu yönde etkilemiştir. Zincir etkisine sahip olan inovasyon kavramı, bireyden topluma yayılan kalkınma piramidinin gücünü sağlamlaştırmıştır. Böylece bu mekanizma ülkelerin inovasyonu teşvik edici politikalar yaratmasına sebep olmuştur. Politika yapıcılar tarafından ortaya konan inovasyon ile ilgili düzenlemelerin teşvik edici olması ve toplumdaki tüm kesimleri içermesi ülke kalkınmasını hızlandırmaktadır. İnovasyon sistemleri kapsamında piyasadaki inovatif hareketlerin canlanması firmaların rekabet edebilme gücünde ve ülke kalkınmasında kritik öneme sahiptir.

Bu çalışmanın amacı, inovasyonun kalkınma üzerindeki etkisini ve inovasyon göstergelerinden yararlanarak Türkiye ve Seçilmiş Altı Ülke (Almanya, İngiltere, Güney Kore, Japonya, Çin ve Singapur)'nin mevcut durumunu açıklamaktır. Çalışma sonucunda ise inovasyonun kalkınmayı pozitif yönde etkilediği ve analize konu olan ülkelerin gelişmişliği inovasyon göstergeleri dahilinde ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kalkınma, İnovasyon, Teknolojik ve Yeni Ürün, AR – GE, İnovasyon Sistemleri

ABSTRACT
THE IMPACT OF INNOVATION ON DEVELOPMENT: A RESEARCH ON
TURKEY AND SIX SELECTED COUNTRIES (GERMANY, ENGLAND,
CHINA, SOUTH KOREA, JAPAN, SINGAPORE)
Ahmet OZASLAN

Süleyman Demirel University, Department of Economics

Master's Thesis, 186 Pages, ISPARTA, FEBRUARY 2017

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Bekir Sami OGUZTURK

The concept of innovation, which has come to an significant point for economic activities with the influence of globalization, has widened the perspective of development. Covered competitiveness for companies and countries has contributed to development of technological and knowledge – intensive products. The fact that Research – Development (R&D) activities are effective in the formation of new production is an indispensable factor for innovation. Any entrepreneur driving a new product to the market for profit, influenced the economy of the country as well as the effect of the firm on the positive way. The concept of innovation having a chain effect, has strengthened the power of the sprawling development pyramid from society to the individual. Thus, this correlation has led countries to create policies that encourage innovation. The incentives for innovation laid down by policy makers are incentivizing and accelerating the country's development in all segments of society. Innovation systems in the context of the revival movement of innovative firms to compete on the market forces and the country's development has critical substance.

The purpose of this study is to explain the current situation of Turkey and Six Selected Countries (Germany, England, China, South Korea, Japan, Singapore), taking advantage of the impact of innovation on development and innovation indicators. The result of the study shown, innovation has been positively affected the development and the countries subjected to analysis has been demonstrated within the innovation indicators.

Key Words: Development, Innovation, Technological and New Product, Research – Development, Innovation Systems

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI.....	ii
YEMİN METNİ SAYFASI.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	x
TABLolar LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xii
ÖN SÖZ.....	xiv
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KALKINMA: KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1. KALKINMA.....	5
1.1. Kalkınmanın Araçları.....	9
1.1.1. Kalkınma Planları.....	9
1.1.2. Sanayileşme.....	10
1.1.3. Girişimci.....	11
1.2. Kalkınmanın Üç Aşaması.....	11
1.2.1. Faktör – GÜDÜMLÜ Ekonomi.....	13
1.2.2. Yatırım – GÜDÜMLÜ Ekonomi.....	13
1.2.3. İnovasyon – GÜDÜMLÜ Ekonomi.....	14
1.3. Kalkınma Bakımından Ülkelerin Sınıflandırılması.....	16
1.3.1. Az Gelişmiş Ülkeler.....	16
1.3.2. Kalkınma Yolundaki Ülkeler.....	17
1.3.3. Üçüncü Dünya Ülkeleri.....	18
1.4. Kalkınma İktisadının Teorik Kökenleri.....	18
1.5. İktisadi Kalkınma Teorileri.....	21
1.5.1. Doğrusal Büyüme Aşamaları Teorileri.....	22
1.5.1.1. Rostow'un Kalkınma Aşamaları (1960).....	22
1.5.1.1.1. Geleneksel Toplum.....	23
1.5.1.1.2. Kalkışa Hazırlık Aşamasındaki Toplum.....	23
1.5.1.1.3. Kalkış Aşamasındaki Toplum.....	24
1.5.1.1.4. Olgunlaşma Yolundaki Toplum.....	25

1.5.1.1.5. Yüksek Kitle Tüketim Çağındaki Toplum.....	25
1.5.1.2. Harrod (1939) – Domar (1940) Büyüme Teorileri.....	26
1.5.1.3. Neo – Klasik Büyüme Modeli.....	27
1.5.1.4. Yapısal Değişimi Esas Alan Teorileri.....	28
1.5.1.4.1. C. Clark (1939) ve A. Fisher (1940).....	28
1.5.1.4.2. H.B. Chenery (1960) ve S. Kuznets (1973).....	28
1.5.1.4.3. Lewis (1966) Modeli.....	29
1.5.2. Dengeli ve Dengesiz Kalkınma Teorileri.....	30
1.5.2.1. Dengeli Kalkınma Teorileri.....	30
1.5.2.1.1. Rosenstein – Rodan “Büyük İtiş Modeli”.....	30
1.5.2.1.2. Rognar Nurkse “Fakirliğin Kısır Döngüsü”.....	31
1.5.2.1.3. H.B. Chenery “Çapraz Ülke Modeli”.....	32
1.5.2.1.4. Leibenstein “Düşük Gelir Tuzağı”.....	32
1.5.2.1.5. Gunnar Myrdal “Bölgeler Arası Dengeli Kalkınma”.....	33
1.5.2.2. Dengesiz Kalkınma Teorileri.....	33
1.5.2.2.1. Hirschman.....	33
1.5.2.2.2. Perroux’un Kalkınma Kutupları.....	34
1.5.2.2.3. Poul Streeten.....	35
1.5.2.2.4. Scitovsky.....	35
1.5.3. Uluslararası Bağımlılık Teorisi.....	36
1.5.4. Neo – Klasik Serbest Piyasa Teorisi.....	37
1.5.5. Yeni Kalkınma Teorileri.....	37
1.5.5.1. İçsel (Yenilikçi) Büyüme Teorileri.....	37
1.5.5.1.1. Rebelo’nun AK Modeli.....	38
1.5.5.1.2. Arrow – Romer İçsel Büyüme Teorisi.....	39
1.5.5.1.3. Lucas’ın Beşeri Sermaye Teorisi.....	39
1.5.5.1.4. Barro’nun Kamu Harcamaları Teorisi.....	40
1.5.5.1.5. AR – GE Teorileri.....	40
1.5.5.2. Bütüncül Kalkınma Yaklaşımı.....	42
1.5.5.3. Eşitlikçi Kalkınma Yaklaşımı.....	43
1.5.5.4. Veblen – Ayres Kalkınma Yaklaşımı.....	44
1.5.5.5. Temel İhtiyaçlar Kalkınma Yaklaşımı.....	44
1.5.5.6. İnsan Merkezli Kalkınma Yaklaşımı.....	45
1.5.5.7. Sürdürülebilir Kalkınma Yaklaşımı.....	46

İKİNCİ BÖLÜM

İNOVASYON: KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1. İNOVASYON.....	47
1.1. İnovasyonun Temel Özellikleri.....	51
1.2. İnovasyonun Türleri.....	51
1.2.1. Ürün İnovasyonu.....	52
1.2.2. Süreç İnovasyonu.....	52
1.2.3. Pazarlama İnovasyonu.....	53
1.2.4. Organizasyonel İnovasyon.....	53
1.2.5. Hizmet İnovasyonu.....	54
1.2.6. İş Modeli İnovasyonu.....	55
1.2.7. Kademeli – Radikal İnovasyon.....	55
1.2.8. Teknolojik Ve Teknolojik Olmayan İnovasyon.....	56
1.3. İnovasyon Süreci.....	56
1.4. İnovasyon Difüzyonu (Yayılmı).....	57
1.5. İnovasyonun Firmalar Ve Ülkeler Açısından Önemi.....	59
1.6. AR – GE Ve İnovasyon.....	62
1.7. İktisat Teorisinde İnovasyonun Tarihsel Gelişimi.....	65
1.7.1. Klasik İktisatta İnovasyon.....	65
1.7.2. Neo – Klasik İktisatta İnovasyon.....	66
1.7.3. Schumpeteryen Düşüncede İnovasyon.....	68
1.7.4. Evrimci İktisatta İnovasyon.....	71
1.7.5. Yeni Büyüme Teorileri Bakımından İnovasyon.....	74
1.8. İnovasyon Sistemleri.....	76
1.8.1. Ulusal İnovasyon Sistemleri.....	76
1.8.2. Bölgesel İnovasyon Sistemleri.....	79
1.9. İnovasyon Modelleri.....	81
1.10. Kalkınma – İnovasyon İlişkilerinin Literatür Taraması.....	85

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’NİN VE SEÇİLMİŞ ÜLKELERİN EKONOMİK SÜRECİ

1.1. Türkiye Ekonomisine Genel Bakış.....	95
1.2. Çin Ekonomisine Genel Bakış.....	102
1.3. Japonya Ekonomisine Genel Bakış.....	108
1.4. Almanya Ekonomisine Genel Bakış.....	111

1.5. İngiltere Ekonomisine Genel Bakış.....	115
1.6. Güney Kore Ekonomisine Genel Bakış.....	119
1.7. Singapur Ekonomisine Genel Bakış.....	123

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE VE SEÇİLMİŞ ÜLKELERİN İNOVASYON GÖSTERGELERİ BAKIMINDAN İNCELENMESİ

1. KÜRESEL REKABET RAPORU.....	126
2. KÜRESEL İNOVASYON ENDEKSİ.....	145
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	149
KAYNAKLAR.....	155
ÖZ GEÇMİŞ.....	172

KISALTMALAR LİSTESİ

- AB:** Avrupa Birliği
- ABD:** Amerika Birleşik Devletleri
- AR – GE:** Araştırma ve Geliştirme
- CII:** Hint Sanayi Konfederasyonu
- DAST:** Doğu Avrupa Sanayi Tröstü
- DPT:** Devlet Planlama Teşkilatı
- DTÖ:** Dünya Ticaret Örgütü
- GEM:** Küresel Girişimcilik Monitörü
- GSMH:** Gayri Safi Milli Hasıla
- GSYİH:** Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
- IMF:** Uluslararası Para Fonu
- INSEAD:** Dünya İçin İş Okulu
- İŞKUR:** Türkiye İş Kurumu
- KDV:** Katma Değer Vergisi
- KİT:** Kamu İktisadi Teşebbüsü
- KOBİ:** Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
- KOTRA:** Kore Ticaret Promosyon Ajansı
- OECD:** Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
- ÖTV:** Özel Tüketim Vergisi
- R & D:** Araştırma ve Geliştirme
- S & P:** Standard and Poor's
- WB:** Dünya Bankası
- WEF:** Dünya Ekonomik Forumu
- WIPO:** Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1: Kalkınmanın Boyutları.....	8
Tablo 2: Kalkınma Kavramının Kapsamı.....	9
Tablo 3: İktisadi Kalkınma Ve İktisadi Büyüme Arasındaki Farklar.....	12
Tablo 4: Ekonomik Kalkınma Seviyesi Ve Coğrafi Bölge Bakımından Ülkeler.....	15
Tablo 5: Kişi Başına Düşün Gelire Göre Ülkelerin Sınıflandırılması, 2015.....	17
Tablo 6: İnovasyonun Başarılı Olma Şartları.....	51
Tablo 7: Bilgi Ve Teknoloji Bakımından Neo – Klasik İktisat Ve Evrimci İktisat Arasındaki İlişki.....	74
Tablo 8: Türkiye'nin Ve Seçilmiş Ülkelerin 2015 Yılı GSYİH Değerleri (Milyar \$)...	94
Tablo 9: Türkiye'nin Ülke Kimliği.....	95
Tablo 10: Çin'in Ülke Kimliği.....	102
Tablo 11: Japonya'nın Ülke Kimliği.....	108
Tablo 12: Almanya'nın Ülke Kimliği.....	111
Tablo 13: İngiltere'nin Ülke Kimliği.....	115
Tablo 14: Güney Kore'nin Ülke Kimliği.....	119
Tablo 15: Singapur'un Ülke Kimliği.....	123
Tablo 16: 2010 – 2015 Küresel Rekabet Endeksinde Türkiye Ve Seçilmiş Ülkelerin Genel Durumu.....	127
Tablo 17: Küresel Rekabet Raporunun Alt Bileşenlerine Göre Türkiye'nin Genel Durumu (2010 – 2015).....	129
Tablo 18: Küresel Rekabet Raporunun Alt Bileşenlerine Göre Almanya'nın Genel Durumu (2010 – 2015).....	131
Tablo 19: Küresel Rekabet Raporunun Alt Bileşenlerine Göre İngiltere'nin Genel Durumu (2010 – 2015).....	133
Tablo 20: Küresel Rekabet Raporunun Alt Bileşenlerine Göre Çin'in Genel Durumu (2010 – 2015).....	135
Tablo 21: Küresel Rekabet Raporunun Alt Bileşenlerine Göre Güney Kore'nin Genel Durumu (2010 – 2015).....	137
Tablo 22: Küresel Rekabet Raporunun Alt Bileşenlerine Göre Japonya'nın Genel Durumu (2010 – 2015).....	139

Tablo 23: Küresel Rekabet Raporunun Alt Bileşenlerine Göre Singapur'un Genel Durumu (2010 – 2015).....	141
Tablo 24: Küresel İnovasyon Endeksine Göre Türkiye Ve Seçilmiş Ülkelerin AR – GE Göstergeleri.....	146
Tablo 25: Küresel İnovasyon Endeksine Göre Türkiye Ve Seçilmiş Ülkelerin GSMH (%) İçerisindeki Brüt AR – GE Harcaması.....	147
Tablo 26: Küresel İnovasyon Endeksine Göre Türkiye Ve Seçilmiş Ülkelerin Milyon Nüfus Başına Düşen Araştırma Sayısı.....	148

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Rostow'un Kalkınma Modeli.....	23
Şekil 2: İçsel Büyüme Modelinin Sınıflandırılması.....	42
Şekil 3: Bütüncül Kalkınma Yaklaşımı İlişkisi.....	43
Şekil 4: İnovasyon Piramidi.....	48
Şekil 5: İnovasyonun Ölçüm Çerçevesi Ve İnovasyon Türleri.....	54
Şekil 6: İnovasyon Süreci.....	56
Şekil 7: İnovasyon Yaratımı, Ticaret Ve İnovasyon Difüzyonu.....	58
Şekil 8: İnovasyon Difüzyonu.....	58
Şekil 9: İnovasyonun İktisadi Birimler Bakımından Önemi.....	61
Şekil 10: Araştırma, Geliştirme Ve Üretim Faaliyetleri Arasındaki İlişki.....	63
Şekil 11: Neo – Klasik İktisadın Teknolojik İlerleme Yaklaşımı.....	67
Şekil 12: Yeni Bir Ürünün Oluşmasındaki Üç Aşama.....	69
Şekil 13: Schumpeter'in İktisadi İlerleme Modeli.....	70
Şekil 14: Üçlü Sarmal Modeli.....	78
Şekil 15: Bölgesel İnovasyon Sistemlerinin Bileşenleri.....	81
Şekil 16: İnovasyon Modelleri.....	82
Şekil 17: Doğrusal Modellerde İnovasyon.....	83
Şekil 18: Eşzamanlı Bağlantı Modeli.....	84
Şekil 19: İnovasyonun Etkileşimli Modeli.....	85
Şekil 20: Küresel Rekabet Endeksinin Yapısı.....	127
Şekil 21: 2010 – 2015 Yılları Arası Küresel Rekabet Raporuna Göre Analize Konu Olan Ülkelerin İnovasyon Göstergeleri (Aritmetik Ortalaması) Kapsamında Değerlendirilmesi.....	143
Şekil 22: Ülkeler Bakımından Kalkınma Aşamaları.....	145

ÖN SÖZ

İktisat literatüründe tanımsal olarak büyük değişimlere uğramış olan kalkınma kavramı, bir ülkenin hem ekonomik hem de sosyo – kültürel alanda ilerlemesini ifade etmektedir. Kalkınmanın hız kazanması ülke ekonomisini doğrudan etkilemekle birlikte ülkelerin uluslararası arenada önemli bir konumda olmasını da sağlamaktadır. Küreselleşmenin yoğunlaşmasıyla birlikte ülkeler rekabet gücünü arttırabilmek için bilgi – yoğun teknolojinin gelişimine öncelik vermişlerdir. İnovatif hareketlerin hayata geçirilmesi için uygulanan politikaların çeşitliliği ülke kalkınmasının ivme kazanmasını hızlandırmıştır. Kalkınmanın gerçekleştirilmesi için gerekli olan kilit özellikte birçok faktör bulunmaktadır. Bu çalışmada kalkınma için önemli bir faktör olan inovasyon kavramı üzerinde durulmuştur. Çalışma sonucunda inovasyonun kalkınma üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğu saptanmıştır.

Tez yazma sürecinde ve öncesinde desteğini üzerimden hiç eksik etmeyen değerli danışman hocam Sayın Doç. Dr. Bekir Sami OĞUZTÜRK'E teşekkürü bir borç bilirim. Lisans ve yüksek lisans eğitimimin başından beri iktisat alanında gelişmeme katkı sağlayan saygı değer hocalarım Prof. Dr. Selim Adem HATIRLI'YA, Prof. Dr. Bekir GÖVDERE'YE, Doç. Dr. Tuba BAŞKONUŞ DİREKÇİ'YE, Doç. Dr. Mustafa SAĞSAN'A ve Öğr. Gör. Erdem AKDEMİR'E ayrı ayrı teşekkür ederim. Ayrıca beni bugünlere getiren, maddi ve manevi desteğini hiçbir zaman üzerimden esirgemeyen AİLEM'E teşekkürlerimi sunarım.

GİRİŞ

Ekonominin genel çerçevesi kapsamında önemli bir rol üstlenen kalkınma kavramı, II. Dünya Savaşı sonrası etkinliğini arttırmıştır. Ülkelerarası gelişmişlik farklarının belirginleştiği bu süreçte azgelişmiş ülkelerin ekonomik, sosyal ve kültürel alanda olumsuz bir pozisyonda olması, yenilikçi hareketlere ayak uyduramamalarına sebep olmuştur. Savaş sonrası dönemde refah seviyesi yüksek olan ülkeler teknolojik yeniliklere ayak uydurmada başarılı olurken, az gelişmiş ülkeler bu yeniliklerde etkinliklerini arttıramamışlardır. Kalkınma kavramının makroekonomik, sosyal, siyasi ve beşeri gibi faktörlerle belirlenmesi ülkelerin gelişmişlik düzeyleri üzerinde büyük bir rol oynamaktadır. Bu faktörlerin hepsinde veya bazılarında meydana gelen olumlu gelişme ülkelerin dünya çapındaki pozisyonunu belirlemektedir. Kalkınma olgusunun tam olarak gün yüzüne çıkmadığı dönemlerde, kalkınma kavramını da içinde barındıran büyüme kavramı ekonomik çevrelerce kabul görmüştür. Büyüme kavramının bir ülkede sadece ekonomik boyutta incelenmesi o ülkenin sosyo – kültürel alanda yetersiz bilgiye sahip olunmasıyla sonuçlanmıştır. Ancak Joseph Schumpeter'in büyüme ve kalkınma arasında bir ayrıma gitmesi kalkınma kavramının varlığını kabul etmede büyük bir ilerleme olmuştur.

İktisat literatüründe kalkınma kavramı üzerinde birçok iktisatçı görüş bildirerek teoriler üretmiştir. A. Smith, T.R. Maltus, D. Ricardo, K. Marx, J.S. Mill gibi klasik iktisatçılar genel olarak, ekonomik büyümeyi tasarruf ve yatırım miktarı, sermaye birikimi, işbölümü ve uzmanlaşma gibi konulara dayandırmışlardır. Neoklasik iktisat savunucularından A. Marshall, piyasada girişimci ve firmanın yer aldığını ve ekonomik büyümeyi ürünlerin hem kalitesinde hem de verimliliğinde meydana gelen bir dizi gelişmeler olarak ifade etmiştir.

J.A. Schumpeter, ekonomik kalkınmanın dinamiklerini teknolojik ilerleme ve yeniliklere bağlayarak yaratıcı yıkım sürecinde yaşam kalitesinin geliştiğini söylemiştir. İktisat literatürünün ilk aşamalarında ekonomik büyümenin kaynağı teknolojik yenilikler kapsamında değerlendirilmemiştir. İktisat literatüründe inovasyonu ekonomide bir itici güç olarak gören J. Schumpeter bu olgunun ilk savunucusu olmuştur. Küreselleşmenin etkisiyle birlikte firmaların rekabetini arttıran inovasyon olgusu farklı tip ürünlerin piyasaya çıkmasını sağlamıştır. Bu yaklaşım 1980'lerle

birlikte etkinliğini arttırarak inovatif hareketlerin gelişmesine ve teknolojik yeniliklerin farklı bir boyutta algılanmasına olanak tanımıştır. Firmaların elde ettiği getiri yeniliklerden önce küçük bir oranda gerçekleşirken yeniliklerin önemli bir faktör olarak görülmesi firmaların getiri oranlarını büyük oranda arttırmıştır. Bir firma ürün oluşturmaya karar verdiği zaman bu ürünü belli bir süreçten geçirerek piyasaya sürmektedir. Bu süreç kapsamında dikkat edilen en önemli özellik fikrin üretilmesi, gerçekleştirilmesi ve ticaretleştirilmesidir. Ürünün ticaretleştirilmesi hem firmaya hem de ülke ekonomisine katkı sağlayarak, yaşam standartların yükselmesine neden olmaktadır. Kısacası inovasyon yeni veya iyileştirilmiş ürünü, üretim yöntemini, hizmeti, pazarlamayı ve bu üründen ticari bir kazanç edinmeyi kapsayan tüm aşamaları içermektedir. Ülkelerin kalkınabilmeleri için inovasyon politikalarını teşvik etmesi ve değişen küreselleşme ortamına ayak uydurabilmeleri büyük önem arz etmektedir. Ülkelerin uzun vadeli ve sürdürülebilir bir büyümeyi sağlayabilmesi inovasyon performansındaki artışa bağlıdır. Firmaların sürekli değişen ortama uyum sağlamaları, kalkınma ve büyümeye yardım etmeleri AR – GE fonksiyonu ile ilişkilendirilmektedir. Kısacası firmaların piyasalarda rekabet gücü kazanması ve ülkelerin küresel piyasalarda etkinliğini arttırması AR – GE’ nin önemini ortaya koymaktadır.

Herhangi bir ülke, ekonomik ve sosyo – kültürel kalkınmanın sağlanabilmesi için ulusal ve bölgesel inovasyon sistemini faaliyete geçirmektedir. Dinamik bir yapıya sahip olan inovasyon sistemleri yaklaşımı belli kesimlerce teknolojik ve ekonomik büyümenin kumanda mekanizması olarak görülmektedir. Firmaların herhangi bir bölgede inovasyon yapma kararı vermesi, rekabet gücünün ve ekonomik büyümenin artmasına katkı sağlamaktadır. Ulusal inovasyon sistemi içinde yer alan devlet, üniversite ve sanayi işbirliğinin etkileşimli bir şekilde işlemesi inovasyonun gerçekleşmesinde önemli rol oynamaktadır. Ülkelerin rekabet gücünü arttırması konusunda, AR – GE ‘ye olan yatırım miktarları, bilim ve araştırma sayıları ve firmaların mülkiyet hakları büyük önem arz etmektedir. Literatürdeki teorik ve ampirik çalışmalar bilim ve teknolojiye yönelik yapılan yeniliklerin ekonomik büyümeyi tetikleyici bir görev üstlendiğini ortaya koymuştur. Özellikle AR – GE harcamalarının, patent ve araştırma sayılarının Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYİH)’yı pozitif yönde etkileyerek sürdürülebilir büyümenin önünü açtığı belirtilmiştir.

“İnovasyonun Kalkınma Üzerine Etkisi: Türkiye ve Seçilmiş Altı Ülke (Almanya, İngiltere, Çin, Güney Kore, Japonya, Singapur) Üzerine Bir Araştırma” adlı bu çalışmanın amacı; genelde kalkınma ve inovasyon olgularını açıklayarak iktisadi kalkınma ve inovasyon arasındaki ilişkiyi incelemek, özelde ise Türkiye ve Seçilmiş Altı Ülke (Almanya, İngiltere, Çin, Güney Kore, Japonya, Singapur)’ nin inovasyon göstergelerinden yararlanarak bu ülkelerin mevcut durumlarını ortaya koymaktır.

Bu doğrultuda tez çalışması üç ana bölümden oluşmuştur. Çalışmanın birinci bölümünde, kalkınma kavramı geniş çaplı açıklanmakta, kalkınmanın ülkeler açısından hangi aşamada olduğu kalkınmanın üç aşaması kapsamında değerlendirilmekte, kalkınma bakımından ülke sınıflandırılması yapılmakta, kalkınma iktisadının teorik temellerinden ve iktisadi kalkınma teorilerinden bahsedilmektedir.

Çalışmanın ikinci bölümünde, inovasyonun kavramsal çerçevesine değinilmekte, inovasyonun süreci, difüzyonu (yayılımı), firmalar ve ülkeler açısından önemi, tarihsel gelişimi ile inovasyon sistemleri (ulusal ve bölgesel inovasyon sistemleri) ve modellerinden bahsedilmektedir. Ayrıca kalkınma ve inovasyon arasındaki ilişkinin ortaya konduğu bazı literatür çalışmaları da incelenmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, Türkiye ve Seçilmiş Altı Ülke (Almanya, İngiltere, Güney Kore, Japonya, Çin ve Singapur)’nin ayrı ayrı ülke kimlikleri oluşturularak temel bilgileri ve bazı ekonomik göstergeleri sunulmuştur. Ayrıca her bir ülkenin bağımsızlığından günümüze kadar olan süre içinde geçirmiş olduğu ekonomik ve toplumsal durum açıklanmıştır.

Çalışmanın son bölümünde ise kalkınmanın açıklanmasına yardımcı olan inovasyon göstergeleri bakımından Türkiye, Almanya, İngiltere, Çin, Güney Kore, Japonya ve Singapur gibi bazı gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin karşılaştırmalı analizi yapılmıştır. Dünya Ekonomik Forumu (WEF) tarafından hazırlanan “Küresel Rekabet Raporu (2010 – 2015)”, Dünya İçin İş Okulu (INSEAD), Hint Sanayi Konfederasyonu (CII), Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (WIPO), Johnson Cornell Üniversitesi ortaklığında ve Canon desteği ile hazırlanan “Küresel İnovasyon Endeksi (2011 – 2015)” verileri kullanılarak seçilmiş ülkelerin ve Türkiye’nin inovatif gelişmişlik seviyeleri incelenmiştir. Ayrıca seçilmiş bu ülkelerin ve Türkiye’nin GSYİH

içerisindeki AR – GE Harcamaları (2010 – 2015)’nın verileri Battelle ve Araştırma ve Geliştirme (R&D) Magazine tarafından desteklenen “2015 Küresel AR – GE Finansman Tahmini Raporu” kullanılarak mevcut durumu ortaya konulmuştur. Çalışma, sonuç kısmı verilerek tamamlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KALKINMA: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.KALKINMA

II. Dünya Savaşının sona ermesiyle birlikte hız kazanan teknolojik gelişmeler ülkeler arasında iktisadi, sosyal ve kültürel açıdan bazı farklılıkların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Kimi ülkeler bu teknolojik gelişmelerden ve yenilikçi hareketlerden olumlu yönde etkilenecek ülke refah seviyelerini arttırabilmiş, kimi ülkeler ise bu yeniliklere ayak uyduramayıp refah seviyelerini geliştirememiştir. Teknolojik gelişme ve inovatif hareketlere uyum sağlayamayan az gelişmiş ülkelerde kalkınma sorunu yüksek seviyelere ulaşmıştır.¹ Kalkınma iktisadi, savaş sonrası ortaya çıkan azgelişmişlik gibi temel sorunları saptamak, idrak etmek ve çözüm yolları bulmak amacıyla oluşturulan teori ve modellerin bütün olarak bir araya gelmesiyle meydana gelmiştir. Savaş sonrası dönemde azgelişmiş ülkelerin olumsuz koşullar içinde bulunması ekonomik, sosyal ve kültürel alanda yıpranmalarına neden olmuştur. Dünya piyasası içindeki rekabet gücü bu ülkeleri belli bir sistem süreci içerisine sevk etmiştir. Bu süreç kapsamında az gelişmiş ülkelerin savaş sonrası kayıplarını onarmalarına ve ekonomik anlamda gelişmelerine neden olmuştur. Sanayileşme kapsamında ekonominin modernleşmesi olağan hale gelmiştir. Bu sistem sürecinin en kritik unsuru temel dinamiklerdir. Temel dinamikler kapsamı altında üretici sermayenin uluslararasılaşması koşulları (teknolojik gelişme, ulaşım vb.) bulunmaktadır. Bu sürecin az gelişmiş ülkeler tarafından benimsenip uygulamaya geçmesinde sorunların yaşanması sosyal bilimlerde yeni kuram ve modellerin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Özellikle sosyoloji, siyaset ve iktisat bilimleri kapsamında oluşturulan kuram ve modeller, modernleşme kuramı olarak nitelendirilen bir üst kuramın genel perspektifini oluşturmaktadır.²

Türkçe 'deki "kalkınma" sözcüğü eski Türkçe 'de "yukarı çıkmak", "şaha kalkmak, sıçramak", "kalkan gibi ileri fırlamak", "yukarı doğru yükselmek", "bir yerde ileri durmak, varlığını sürdürmek, direnmek, dikilmek, ayaklanmak, gelişmek, yükselmek, yaşamak,..." anlamına gelen "kal", "kalık", "kalı", "kalgı" kelimelerinin

¹ Efe Can Kılınç, "İnovasyon ve Ulusal Kalkınma: AB Ülkeleri Ve Türkiye Üzerine Bir İnceleme", Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Karaman 2011, s. 99.

² Tamer İşgüden, Mehmet Türkay ve Fuat Ercan, Gelişme İktisadi Kuram – Eleştiri – Yorum, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul, 1995, 1. Baskı, s. 112 – 115.

orijini olarak gösterilmektedir.³ Kalkınma kavramı ile ilgili literatürde çok fazla tanım bulunmaktadır. Bu çalışmada da literatür incelenerek başlıca çeşitli kalkınma kavramları açıklanmaya çalışılmıştır.

Kalkınma, bir ülkenin üretim yapısının katma değeri yüksek olan ürünlere dönüştürülerek, ortaya çıkan ürünlerin toplumun her kesimine adil bir şekilde dağıtılarak refah düzeyinin artırılmasıdır.⁴

Kalkınma, üretim ve teknolojiye oluşan gelişmelerle birlikte ortaya çıkan ekonomik ve sosyal gelişmeleri, teknolojinin kullanım kabiliyetindeki ilerlemeyi ve gelir dağılımındaki iyileşmeyi içermektedir.⁵

Kalkınma kaçınılmaz bir şekilde çok boyutlu bir olgudur. Bu olgu sağlık, eğitim, eşitsizlik ve yoksulluk gibi birçok materyali içermektedir. Ekonomik kalkınma, bireylerin rahatlığı için bu materyallerdeki aşamalı gelişme sürecidir.⁶

Kalkınma, geri kalmış toplumları daha yüksek bir refah seviyesine çıkarmak için ekonomik ve sosyal alanlarda, ekonomik değişkenler üzerinden uygulanan politikaların getirdiği değişim sürecidir. Bu durumda kalkınma ile büyüme kavramları arasında farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Şöyle ki; iktisadi büyüme kavramı, bir ekonominin üretim kapasitesinde yaşanan sayısal artışı ifade ederken, iktisadi kalkınma kavramı ise iktisadi olguların yanında sosyal, kültürel, siyasal ve politik olguları da içermektedir.⁷

Ekonomik kalkınma hedefleri bakımından tanımlanmaktadır. Bu hedeflerin en yaygın olanları iş ve zenginlik yaratılması ve yaşam kalitesinin iyileştirilmesi olarak

³ Bahar Burtan Doğan, “Kalkınma İktisadının XX. Yüzyıldaki Gelişim Süreci, İktisat Politikalarına Etkisi ve Son On Yıllık Konjonktürün Disiplinin Geleceğine Olası Etkileri”, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2011, S. 22, s. 47.

⁴ Muhteşem Kaynak, *Kalkınma İktisadi*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2011, s. 77.

⁵ Gülen Elmas Arslan, “Ekonomik Büyüme, Kalkınma ve Gelir Dağılımı”, *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2013, S. 2, s. 47.

⁶ Mohammad Vesal, *Economics of Development*, University of London International Programmes, London, 2014, s. 16.

⁷ Nihat Işık ve Efe Can Kılınç, “İnovasyon-Güdümlü Kalkınma: Avrupa Birliği Ülkeleri ve Türkiye Üzerine Bir İnceleme”, *Girişimcilik ve İnovasyon Yönetimi Dergisi*, 2012, c. 1, S. 1, s. 33 – 34.

ifade edilmektedir. Ekonomik kalkınma ayrıca bir ekonominin büyüme ve yeniden yapılandırılmasını etkileyen bir süreç olarak tanımlanmaktadır.⁸

Kalkınma tanımı, sadece ekonomik koşulların değil, bu koşulların yanında insanoğlunun acılarını, sıkıntılarını, açlığını, hastalığını, eğitimi, hak ve özgürlüklerini, kültürel açıdan yeterliliklerini ve yetersizliklerini kapsayan unsurları ifade etmektedir.⁹

Nihai anlamda kalkınma, insan hayatında para ve madde yönünden çok daha fazla olguyu içermektedir. Kalkınma tüm ekonomik, sosyal ve siyasal sistemlerin yeniden yönlendirilmesini ve organize edilmesini kapsayan çok boyutlu bir süreç olarak algılanmalıdır.¹⁰ Böylece ekonomik, sosyal ve siyasal içerikleriyle birlikte toplumsal bir olgu olan kalkınma kavramının içeriği, ekonomi gibi tek bir faktör ile sınırlandırılmış ve literatürde bu anlamda kullanılmıştır. Sosyo – kültürel ve siyasal yönleri ise dikkate alınmamıştır.¹¹ Ülkelerin gelişmesine ve küreselleşmenin etkisine bağlı olarak kalkınma kavramının tanımsal çerçevesi değişmeye başlamış ve maddi anlamda açıklanmaya çalışılan kalkınma kavramının boyutu değişmiştir. Manevi boyutta ele alınmaya başlanan kalkınma kavramı, sosyo – kültürel alanda insani gelişmişliği temel alarak ülkelerin kalkınmışlığına dikkat çekmiştir.

⁸“Economic Development Reference Guide”, http://www.iedonline.org/clientuploads/Downloads/IEDC_ED_Reference_Guide.pdf, (20.04.2015)., s. 3.

⁹ E. Recep Erbay ve Miray Özden, “İktisadi Kalkınma Kuramlarına Eleştirel Yaklaşım”, *Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Metinleri*, 2013, S. 3, s. 4.

¹⁰ Metin Eren, “Türkiye’nin Teknolojik Gelişmesinde Teknoparklar Ve AR-GE Desteği”, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2011, s.18.

¹¹ Cengiz Yavilioğlu, “Kalkınmanın Anlambilimsel Tarihi Ve Kavramsal Kökenleri”, *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2002, c. 3, S. 1, s. 63.

Tablo 1: Kalkınmanın Boyutları

Boyutlar	Tanımları
Üretim ve Teknoloji Boyutu	Yaşamı devam ettirebilmek için doğa olaylarını kontrol altına almak ve daha yüksek katma değerli ürünler üretmektir.
İnsani Boyut	Yaşam standartlarının artırılmasıdır.
İstihdam Boyutu	Çalışma şartlarını iyileştirmek ve istihdam imkânlarını arttırmaktır.
Çevre Boyutu	Yukarıda bahsedilen üç boyutu, çevreye en az zarar verecek şekilde gerçekleştirmektir.
Hâkimiyet Boyutu	Ülkelerarası veya toplumlararası yarışta ön sıralarda yer almaktır.
Özgürlük Boyutu	Özgürlük düzeyinin iktisadi, siyasi, sosyal ve uluslararası ilişkiler bakımından artırılmasıdır.

Kaynak: Muhteşem Kaynak, *Kalkınma İktisadı*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2011, s. 77 – 78.

Tablo 1'e göre, kalkınmanın sadece iktisadi boyutta düşünülmesi, bu kavramın açıklanmasında yeterli olamayacağından kalkınmayı iktisadi, siyasi, sosyal ve uluslararası ilişkiler kapsamında değerlendirmek daha gerçekçi bir yaklaşım olacaktır. Bu çerçevede açıklanan kalkınma Kaynak'a göre altı boyutta ele alınmıştır.

Dulupçu ise kalkınma kavramının açıklanmasında yaşanan güçlüklerle karşı kalkınma iktisadını üç boyutta ele almıştır. Birinci boyut, sanayileşmiş ülkelerin 17. ve 18. yüzyılda geçirdiği kalkınma transformasyonunun iktisadi sürecini, ikinci boyut, günümüzün gelişmekte olan ülkelerin ekonomik performansını, standardını ve prestijini yakalama çabasını, üçüncü boyut ise diğer iki boyutta bahsedilen iki konu arasındaki karşılıklı etkileşimin yarattığı birbirine bağımlılık sürecini içermektedir.¹²

¹² Murat Ali Dulupçu, "Kalkınma İktisadı Üzerine Bazı Düşünceler", *G.Ü. İ.İ.B.F. Dergisi*, 2002, S. 1, s. 37 – 38.

Tablo 2: Kalkınma Kavramının Kapsamı

Makro ölçekli gelişmeler	Sosyal boyutlu faktörler	Siyasal boyutlu faktörler	Beşeri boyutlu faktörler
- Ekonomik altyapı - Doğal ve fiziki sermaye - Verimlilik - GSYİH - Üretim girdileri - Kişi başına milli gelir	- Nüfus - Eğitim - Kültürel ve sosyal altyapı	- Yönetim ve siyasal altyapı - Destek mekanizması - Girişimlere yaratılan destekler	- Bilim ve teknoloji - Ekonomi

Kaynak: Gökçe Tekin Turhan, “Kara Sınırı Komşuları İle Ticaretin Türkiye’nin Kalkınmasına Etkisi -Çekim Modeli Yaklaşımı-“, Kadir Has Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 2012, s. 10.

Tablo 2’ye göre, kalkınma kavramının makroekonomik, sosyal, siyasi ve beşeri boyutta etkileyen faktörleri belirtilmiştir. Bu faktörler ülkelerin kalkınma açısından sınıflandırılması durumunda farklılıklar gösterecek ve bazı faktörler kimi ülkelerde daha fazla gelişmişken kimi ülkelerde ise daha az gelişmiş olacaktır.

1.1.Kalkınmanın Araçları

Kalkınma olgusunun geniş anlamda açıklanması sadece matematiksel parametreler kullanılarak yapılmamaktadır. Ülkeler kalkınmışlık seviyesine ulaşabilmek için belli bir süreçten geçerek nihai hedefe ulaşmaktadır. Özellikle gelişmekte olan ülkeler hem ekonomik hem de sosyo – kültürel alanda politikalar geliştirerek bunların toplum üzerinde yaratacağı olumlu veya olumsuz etkileri irdelemektedir. Kalkınma sürecinde ortaya atılan politikaların işleyebilirliği ve sürekliliği için belli kalkınma araçları kullanılmaktadır. Bu kalkınma araçları kalkınma planları, sanayileşme ve girişimcilik olarak üç sınıfta toplanabilmektedir.

1.1.1.Kalkınma Planları

Ulusal planlama özü itibariyle toplumsal değişimin inşa edilebileceği ve yönlendirilebileceği fikrine dayanmaktadır. Bu açıdan ulusal planlama, toplum mühendisliği modeli veya toplumsal değişimin teknolojisi olarak kabul edilmektedir. Ulusal planlama pratikte sanayileşme, tam istihdam, fiyat istikrarı gibi iktisadi araçların

yanı sıra politik – ideolojik, toplumsal ve ahlaki amaçlarla da gündeme gelmiştir.¹³ Kalkınma planı, bir ülkede geçerli ekonomik, sosyal ve siyasal değer yargılar çerçevesinde, belli bir dönemde toplumun ulaşmak istediği sosyo – ekonomik amaçlara ulaşmak için kaynakların belli organlar tarafından yönetilme sürecini içermektedir.¹⁴ Plan kapsamında ortaya atılan ekonomik faaliyetler kısa dönemde etki gösterebilmekteyken sosyo – kültürel, politik ve ahlaki boyutta harekete geçirilen faktörler ise belli bir süre içerisinde canlanarak etkisini tüm topluma yansıtabilmektedir. Kalkınma planlarının hedefleri şu şekilde sıralanabilir:¹⁵

- Milli gelirden hızlı bir büyüme,
- İstihdam sorununun çözüme kavuşturulması,
- Gelir dağılımı adaletinin sağlanması,
- İstikrarlı bir fiyat düzeyi,
- Ödemeler bilançosunda dengeyi sağlamak,
- Çeşitli bölgeler arası sosyo – ekonomik farklılıkları azaltmaktır.

Kısacası kalkınma planları, belli bir dönemde bir ülkenin kalkınması için belirlenmiş hedefler ışığında ortaya konulan yol haritasıdır.

1.1.2.Sanayileşme

Teknolojik anlamda sanayileşme daha verimli teknik yeniliklerin bulunuşu, uygulanışı ve yayılışı olarak ifade edilmektedir. Kesimlere göre sanayileşme, Colin Clark tarafından ortaya atılmıştır. Clark, iktisadi faaliyetleri üç kesimde incelemiştir. Birinci kesim tarım; ikinci kesim sanayi; üçüncü kesim ise hizmetlerdir. Sanayi, hammadde ve büyük oranda ve sürekli olarak taşınabilir ürünler haline getirilmesidir. Sanayileşme ile kalkınma çoğu zaman aynı anlamda kullanılmıştır. Bu doğrultuda

¹³ Alkan Soyak, “Türkiye’de İktisadi Planlama: DPT’ye İhtiyaç Var mı?”, *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 2003, c. 4, S. 2, s. 168.

¹⁴ Şirvan Şen Demir, “Beş Yıllık Kalkınma Planlarından Türkiye Turizm Stratejisi 2023’e: Turizmde Tanıtma Çalışmalarına Yönelik İçerik Analizi”, *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 2014, c.5, S.15, s. 106.

¹⁵ Akın İlkin, *Kalkınma ve Sanayi Ekonomisi*, Güryay Matbaası, İstanbul, 3. Baskı, 1979, s. 324 – 325.

kalkınmış ülkeler sanayileşmiş, kalkınmamış ülkeler ise sanayileşmemiş ülkeler olarak bir ayrıma tabi tutulmuşlardır.¹⁶

1.1.3.Girişimci

Ekonomik büyüme ve kalkınmanın motoru olan girişimci, yenilik ve yaratıcılığın kaynağıdır. Bir ülkede rekabete dayalı özel girişimcilik ne kadar gelişmişse o ülkenin ekonomik refah seviyesi de o ölçüde yükselmiştir. Özel girişimcilik bireysel çıkarları maksimize ederken, aynı zamanda toplumsal çıkarın maksimize edilmesine de olanak sağlamaktadır. Bu ilişki modern iktisat biliminin kurucusu kabul edilen Adam Smith'in ünlü "Ulusların Zenginliği" adlı eserinde görünmez el mekanizması olarak ifade edilmiştir.¹⁷

Schumpeter'e göre, girişimci üretim fonksiyonunda değişiklik yapan, yeni bir üretim faktörleri bileşimi ile piyasaları genişleten ve yeni piyasaların önünü açan dinamik bir unsurdur. Girişimcinin gelecek ile ilgili tahminleri veya yatırım kararları istihdam, üretim ve gelir dağılımı üzerinde etkili olacaktır. Schumpeter, yenilik yaratamayan ülkelerin kalkınamayacağını ve kalkınmış ülkelere bağımlılıklarını sürdüreceğini vurgulamıştır.¹⁸

1.2.Kalkınmanın Üç Aşaması

II. Dünya Savaşından sonra hız kazanan teknolojik gelişme, ülkeler arasında iktisadi, sosyal ve kültürel açıdan birçok farklılık ortaya çıkarmıştır. Bunun sonucu olarak bu inovatif süreçlerden yararlanan ülkelerin refah seviyelerinde artış yaşanırken, bu süreçlerden yeterince yararlanamayan ülkelere ise bir artış görülmemiştir. İnovatif süreçlerin gelişimi kalkınma ve büyüme kavramlarına olan ilgiyi arttırmıştır. Ancak iktisadi kalkınma ve iktisadi büyüme tanımsal açıdan birbirinden farklılıklar göstermektedir.¹⁹ Hem Kuzey Amerika'da hem de Batı Avrupa'da olan Bretton Woods kurumlarının kuruluşlarından beri resmi düşüncesi, kalkınma ile ekonomik büyümeyi sanayileşmiş ülkelere desteklemek olmuştur. Joseph Schumpeter'in ilk girişiminden biri büyüme ve kalkınma arasında bir ayrım yapmak olmuştur. Schumpeter' göre,

¹⁶ Ali Özgüven, " İktisadi Büyüme ve İktisadi Kalkınma", *İktisat Fakültesi Mecmuası*, 1987, c. 45, S. 1 – 4, s. 168 – 169.

¹⁷ İlter Bekâr ve Derya Sevim Korkut, "Girişimcinin Özellikleri ve Ekonomideki Önemi", *Düzce Üniversitesi Ormanlık Dergisi*, 2006, c. 2, S. 2, s. 120.

¹⁸ Ali Özgüven, *a.g.m.*, s. 169.

¹⁹ Işık ve Kılınç, *a.g.m.*, s. 33 – 34.

büyüme sermaye araçlarının aşamalı genişletilmesi ve üretim artışının sağlanması iken, kalkınma yalnız teknik yeniliklerin yeni üretim tekniklerini, yeni ürünleri veya üretim düzenleme araçlarını piyasaya çıkardığı zaman meydana gelmesidir.²⁰

Tablo 3: İktisadi Kalkınma Ve İktisadi Büyüme Arasındaki Farklılıklar

İktisadi Kalkınma	İktisadi Büyüme
İktisadi yapıda meydana gelen (çalışan işçi başına emek verimliliğini arttıracak teknolojik ve kurumsal değişimler) gelişimi ve ortaya çıkan hasıladaki artışı ifade etmektedir.	Toplam üretimde veya GSYİH’da meydana gelen bir artışı ifade etmektedir.
Niteliksel bir değişimdir.	Niceliksel bir değişimdir.
Hesaplanması tam olarak mümkün değildir.	Hesaplanması mümkündür.
Mevcut iktisadi yapı yerine, bunun değiştirilerek gelişmesi esas alınmaktadır.	Mevcut iktisadi yapı esas alınmaktadır.
Az gelişmiş ülke sorunudur.	Gelişmiş ülke sorunudur.
Kendiliğinden meydana gelecek değişimlere müdahale edilerek belli hedefler doğrultusunda yönlendirilmesi esastır.	Meydana gelecek değişimlere yönlendirme ve müdahale söz konusu değildir ve kendiliğindenlik esastır.

Kaynak: Muhtesem Kaynak, *Kalkınma İktisadı*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2011, s. 84 – 85.

İktisadi kalkınma, II. Dünya Savaşı öncesinde büyüme kavramı olarak değerlendirilmekte iken, savaştan sonra ülkelerin kendilerini toparlama sürelerinde farklılıkların olduğu görülmüştür. Büyüme kavramı ülkelerin sadece ekonomik boyutta açıklayıcı olduğunu, sosyo-kültürel açıdan ise yeterli düzeyde bilgi vermediğini ortaya koymuştur. Bu durumda iktisadi kalkınma ve iktisadi büyüme arasında kesin çizgilerle bir ayrımı gidilmiştir.

Annoni ve Kozovska (2010) ve Lopez –Claros ve Mata (2010) tarafından yapılan kalkınma çalışmasında kalkınma, faktör – güdümlü ekonomi, yatırım –

²⁰ Martin Odei Ajei, “Africa’s Development: The Imperatives of Indigenous Knowledge and Values”, University of South Africa, Doktora Tezi, 2007, s. 25.

güdümlü ekonomi ve inovasyon – güdümlü ekonomi olmak üzere üç aşamada ifade edilmiştir.²¹

1.2.1.Faktör – Güdümlü Ekonomi

WEF’e göre, bu aşamaya tarım ve ayıklama işletmeleri tarafından emek ve doğal kaynaklar üzerinde aşırı bir güvenle hakim olunmuştur.²² Doğal kaynaklar ve vasıfsız işgücü tarafından yönetilen ve kalkınmanın en alt aşamasında yer alan ekonomiye faktör – güdümlü ekonomi denir. Faktör – güdümlü ekonominin özellikleri;²³

- Teknolojik gelişme açısından diğer ülkelere bağılılardır.
- Beşeri sermaye kaynakları yetersizdir.
- Genellikle uluslararası piyasalarda fiyat kabul edici bir konumdadırlar.
- Konjonktürel dalgalanmalara, döviz kuru hareketlerine ve dış şoklara karşı savunmasızlardır.
- Yolsuzluk hâkimdir.
- Yasal çerçeve ve hukukun egemenliği zayıftır.
- Kamu yönetim kalitesi düşüktür.
- Sonuç olarak, kötü bir makroekonomik görünüm söz konusudur.

Bu aşamada üretilen ürünler ucuz işgücüne dayanan yarı nitelikli ve kalifiye olmayan emek gücü ile üretilmektedir. Bu aşamadan çıkabilmek için sermaye ve insan sermayesi en önemli etkenlerdir.²⁴ Faktör – güdümlü aşamada ulusların politikalarının odak noktası, modern piyasa ekonomisine destek temel kurumların kurulması, gelişmesi ve makroekonomik istikrarın başarılı olabilmesidir.²⁵

1.2.2.Yatırım – Güdümlü Ekonomi

Etkin bir altyapıyı gerçekleştirebilmek için yapılan yatırım, iş dünyasına ılımlı bir hükümet programı ile sermayeye ulaşım olanağı ve güçlü yatırım teşvikleri verimlilikte kayda değer gelişmelerin önünü açmaktadır. Bu aşamadaki bir ülke sektörel

²¹ Işık ve Kılıç, *a.g.m.*, s. 34.

²²GEM, 2012 Global Report, s. 14.

²³Kılıç, *a.g.t.*, s. 101.

²⁴ Doğan Uysal, “Teknolojik Gelişim ve Global Rekabet Üzerine Etkisi”, *S.Ü. Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, 1999, S. 3. s. 32.

²⁵Augusto Lopez – Claros ve Yasmina N. Mata, *The Innovation for Development Report 2009 – 2010*, Palgrave Macmillan, New York, 2009, s. 17.

özel dış talep şoklarına ve mali krizlere açıktır. Ayrıca taşıeronluk hizmeti ve üretim ihracına yönelmiştir. Bu durum bu aşamadaki ülkeyi küresel ihracat güdümlü ekonominin görünür bir otağı yapmıştır.²⁶ Porter' e göre, firmalar dış piyasalarda en uygun teknolojiyle donatılmış modern, etkili ve geniş çapta kapsamlı tesisleri inşa etmek için yatırım yapacaklardır. Kaynakların daha etkili bir şekilde kullanılmasını hedefleyen yatırım, ekonomik kaynaklarda varlık oluşumunun çeşitlenmesini beraberinde getirecektir. Bu yüzden ticari koşullara ait değişikliklerde büyük ölçüde esneklik ortaya çıkacaktır.²⁷ Firmaların iç ve dış piyasada rekabet üstünlüğü sağlamaları için çok uluslu bir hale getirilmeleri gerekmektedir. Bu gereksinimin karşılanabilmesi için yatırım artışlarının, şirket birleşmelerinin ve lisans anlaşmalarının yapılması önemli rol oynamaktadır.²⁸

1.2.3.İnovasyon – Güdümlü Ekonomi

İnovasyon – güdümlü ekonomiler kalkınmanın çatısı olarak ifade edilmektedir. Bu aşamada girişimcilik ve inovasyon faktörleri daha baskındır. İnovasyon – güdümlü aşamada kalkınmanın ilerlemesi için işletmeler hizmet sektörünü geliştirmekte ve daha bilgi yoğun bir yapıya sahip olmaktadır.²⁹ Kalkınmanın bu aşamasındaki ülkelerin vatandaşları diğer iki aşamaya göre daha yüksek bir gelire ve ortalama olarak daha yüksek bir eğitim seviyesine sahiplerdir. Bu aşamada firmalar teknolojinin gelişmesine ve kullanılmasına devam edebilirler, fakat artan bir şekilde teknolojiyi üretmeye çalışmaktadırlar.³⁰ Yeni bir ürünün üretilmesinde kullanılan teknolojinin gelişmişliği piyasadaki ürün çeşitliliğinin artmasında önemlidir. Teknolojik gelişmişliğin sağlanabilmesi için uluslararası alanda ülkelerin yapmış oldukları faaliyetler yakından takip edilmeli ve firmaların teşviki sağlanmalıdır. Günümüzde kalkınmanın üçüncü aşamasında bulunan ülkelerin, bilgi – teknoloji politikalarına vermiş oldukları önem küreselleşme sonrasında hız kazanmıştır. Firmaların rekabet edebilme gücünün sağlam olması inovasyon – güdümlü ekonomiler sınıfına girme konusunda büyük bir etkiye sahiptir.

²⁶<http://siteresources.worldbank.org/TURKEYINTURKISHEXTN/Resources/4556871149577653453/Bolum4.pdf> , (17.03.2015). s. 67.

²⁷Augusto Lopez – Claros ve Yasmina N. Mata, 2009, s. 17.

²⁸ Uysal, *a.g.m.*, s. 32.

²⁹GEM, 2012 Global Report, s. 14.

³⁰Augusto Lopez – Claros ve Yasmina N. Mata, 2009, s. 17.

Yukarıda bahsedilen üç aşamada devletin rolü faktör güdümlü ekonomilerde yüksek seviyede, yatırım güdümlü ekonomilerde orta seviyede ve inovasyon güdümlü ekonomilerde daha az seviyededir. Ancak bu durum inovasyon – güdümlü ekonomilerde devletin bilgi – teknoloji politikalarını geliştirmede etkisinin olmadığı anlamına gelmemektedir.

Küresel Girişimcilik Monitörü (GEM) 2014 Raporunda, kalkınmanın üç aşamasına göre bazı ülkelerin sınıflandırılması yapılmıştır. Aşağıda belirtilen tablodaki ülkelerin ayrımı coğrafi bölge ve ekonomik kalkınma düzeylerine göre verilmiştir.

Tablo 4: Ekonomik Kalkınma Seviyesi ve Coğrafi Bölge Bakımından Ülkeler

Coğrafi Bölge	Faktör – Güdümlü Ekonomi	Yatırım – Güdümlü Ekonomi	İnovasyon – Güdümlü Ekonomi
Afrika	Angola, Uganda, Botsvana, Burkina Faso, Kamerun	Güney Afrika	
Asya ve Okyanusya	Hindistan, İran, Kuveyt, Vietnam, Filipinler	Çin, Endonezya, Kazakistan, Malezya, Tayland	Avustralya, Japonya, Singapur, Tayvan, Katar
Latin Amerika ve Karayipler	Bolivya	Arjantin, Barbados, Beliz, Brezilya, Şili, Kolombiya, Kosta Rika, Ekvador, El Salvador, Guatemala, Jamaika, Meksika, Panama, Peru, Uruguay, Surinam	Porte Rika, Trinidad ve Tobago
Avrupa Birliği		Macaristan, Litvanya, Polonya, Romanya, Hırvatistan	Avusturya, Belçika, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Almanya, Yunanistan, İrlanda, İtalya, Litvanya, Lüksemburg, Portekiz, Slovenya, Slovakya, İspanya, Hollanda, İsveç, İngiltere
Avrupa Birliği Dışındakiler		Bosna Hersek, Gürcistan, Kosova, Rusya Federasyonu, Türkiye	Norveç, İsviçre
Kuzey Amerika			Kanada, Amerika Birleşik Devletleri (ABD)

Kaynak: GEM, 2014 Global Report, s. 11.

Tablo 4'e göre, kalkınmanın üç aşaması belli ülkeler açısından gruplandırılmıştır. İlk aşamada görüldüğü gibi makroekonomik açıdan kötü durumda olan ülkeler verilmiştir. İkinci aşamada Türkiye dahil özellikle gelişmekte olan ülkeler belirtilirken, üçüncü aşamada ekonomik, sosyo – kültürel açıdan yüksek seviyede bulunan ülkeler belirtilmiştir.

1.3.Kalkınma Bakımından Ülkelerin Sınıflandırılması

Herhangi bir ülke vatandaşının sahip olduğu kişisel gelir kendi ülkesinin ekonomik yapısı hakkında genel bilgi vermektedir. Ülkelerin sınıflandırılmasında ana kriter gelir seviyesi gibi gözükse de başka faktörlerinde etkili olduğu aşıkardır. Kalkınmanın belirleyicilerinden olan sosyo – kültürel, siyasi, jeopolitik ve toplumsal gibi diğer faktörler sınıflandırma kriterlerinde etkilidir. Aşağıda ülkelerin sınıflandırılması az gelişmiş ülkeler, kalkınma yolundaki ülkeler, üçüncü dünya ülkeleri olarak üç farklı kategoride değerlendirilmiştir.

1.3.1.Az Gelişmiş Ülkeler

Az gelişmişliğin tanımlanmasında güçlükler yaşanmaktadır. Hans W. Singer az gelişmiş ülkelerin kolayca tanınamayacağını, fakat görününce hemen tanınan bir zürafaya benzediğini ifade etmiştir. Zürafaya benzetmesindeki amaç ise az gelişmişliğin tanımında yaşanan güçlüttür. Az gelişmişlik, birçok üçüncü dünya toplumunun yapısal özelliği haline gelmiş yoksulluğu ve kötü makro ekonomik koşulları belirtmek için kullanılan bir kavramdır. Bu kavram söz konusu toplumların ileri kapitalist devletler tarafından sömürülmemiş olmaları durumunda beklenebilecek ilerleme seviyelerine erişememelerini kapsamaktadır.³¹ Az gelişmiş ülkelerin tanımında yaşanan güçlüğe rağmen belli başlı kalıplaşmış özelliklerinden yararlanarak genel bir kanıda bulunulabilmektedir. Bu yüzden az gelişmiş ülkelerin belli başlı özellikleri;^{32 33}

- Doğum oranı ve ölüm oranı yüksek,
- Sağlık koruma ile ilgili önlemler yetersiz,
- Kırsal nüfus daha kalabalık,

³¹ Erbay ve Özden, *a.g.m.*, s. 2.

³² Sumru Bakan ve Esra Karapınar Kocağ, "Küreselleşmenin Az gelişmiş Ülkelere Etkileri", *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 2012, c. 4, S. 1, s. 287.

³³ Fahrettin Atıl Bilge, "Gelişmekte Olan Ülkelerde Ekonomik İstikrara Yönelik Maliye Politikası Uygulamalarının Etkinliği", *Selçuk Üniv. Sos. Bil. MYO Dergisi*, 2001. c. 4, S. 1, s. 43 – 44.

- Eğitim ilkel ve okuma – yazma oranı çok düşük,
- Mevcut üretim teknolojisi ilkel,
- Gelir dağılımı adaletsizliği yüksek,
- Yapılan tüketim harcamaları içinde en yüksek payı gıda ürünleri almakta,
- Nüfusun büyük bir kısmı tarım sektöründe istihdam edilmekte,
- Gelir seviyesinin düşüklüğünden dolayı tasarruf yapma alışkanlığı düşük,
- Ekonomik ve siyasi belirsizliğin egemen olduğu bu ülkelerde yatırım da yetersizdir.

Bir ülkenin gelişmişliği genel anlamda elde ettiği milli gelir kapsamında değerlendirilerek sınıflandırılmaktadır. Dünya Bankası (WB), ülke vatandaşlarını milli gelirden aldıkları paya göre sınıflandırmıştır.

Tablo 5: Kişi Başına Düşen Gelire Göre Ülkelerin Sınıflandırılması, 2015

Ülke Grubu	Gelir Seviyesi
Düşük gelirli ülkeler	1.045\$ veya daha az
Orta gelirli ülkeler	1.046\$ ile 12.745\$ arası
Yüksek gelirli ülkeler	12.746\$ ve daha yüksek

Kaynak:<http://data.worldbank.org/about/country-and-lending-groups>, (18.04.2015).

Tablo 5'e göre, kişi başına düşen gelir 1.045\$ ve daha aşağı olan ülkeler düşük gelirli, 1046\$ ile 12.745\$ arasında olan ülkeler orta geliri ve 12.746\$ ve daha yüksek olan ülkeler ise yüksek gelirli ülkelerdir. Ülkelerin gelirlerine göre kalkınmışlık seviyeleri hakkında bilgi sahibi olunmaktadır. Kalkınmanın üç aşaması kapsamında ülkelerin gelir seviyeleri referans alınarak hangi ülkenin hangi aşamada olduğu kolay bir şekilde değerlendirilmektedir.

1.3.2.Kalkınma Yolundaki Ülkeler

Kalkınma yolundaki ülkeler, kalkınmış ülkelerin yerinde sayacağını ve ilerleme kaydedemeyeceğini ifade etmektedir. Toplumların hızla gelişmesi kalkınmanın kesin sınırının olmadığını ve belli bir seviyede duramayacağını göstermektedir. Kalkınma yolundaki ülkeler nihayetinde o ülkelerin kalkınmayı gerçekleştireceği anlamına da

gelmemektedir. Ancak bu ifade her ülkenin kesinlikle kalkınacağı hakkında bir fikir vermemektedir.³⁴

1.3.3.Üçüncü Dünya Ülkeleri

Gelişmişlik seviyeleri oldukça düşük, nüfus artış hızları yüksek ve kişi başına düşen gelir seviyeleri yetersiz olan ve iktisadi problemlerle her zaman karşı karşıya kalan ülkelerdir. ABD ve Sovyet bloğunda yer almayan ülkelerdir. Bu ülkeler rejimleri, klasik demokrasi ile Marksist demokrasi arasında yer alan tek partili yönetimi ve askeri diktatörlüğü deneyen ülkeler olarak ifade edilmektedir.³⁵

1.4.Kalkınma İktisadının Teorik Kökenleri

Kalkınma teriminin tarihsel süreçte farklı anlamlarda kullanılması içeriksel olarak hızla değişmesine neden olmuştur. Bu durum kalkınma teriminden iktisat literatüründe birçok iktisatçı tarafından doğrudan ve dolaylı yollarla bahsedilmesinin önünü açmıştır. Fizyokratların çalışmalarında da değinilen kalkınma teriminin teorik olarak Adam Smith tarafından ele alındığı bilinmektedir.³⁶ Adam Smith'i takip eden diğer iktisatçılar T.R. Malthus, David Ricardo, Karl Marx, J.S.Mill, A. Marshall ve J.A. Schumpeter'dir.

A.Smith'in 1776 yılında yayınladığı Milletlerin Zenginliği adlı kitabında, ekonomi teorisine katkıları dört esas alanda açıklanmaktadır. Bunlar, fiyat oluşum teorisi, pazar sonuçları ile kamu yararı arasındaki ilişki, devletin ekonomideki rolü ve ekonomik büyüme kaynaklarıdır.³⁷ Smith, Milletlerin Zenginliği adlı kitabında temel konu olarak ekonomik büyümeye değinmiştir. A. Smith kitabında geliştirdiği büyüme modelini sanayi büyüme hızının ve işbölümünün artması gibi özelliklere dayandırmıştır.³⁸ Ayrıca iktisadi yapıda büyümenin en önemli belirleyicilerinin tasarruf miktarı ve sermaye birikimi olduğunu belirtmiştir. A. Smith'in ardından D. Ricardo iktisadi büyümenin kaynağının sermaye birikimi, teknik yenilikler ve uluslararası ticaret

³⁴ Özgüven, a.g.m., s. 165.

³⁵ <http://www.enfal.de/sosyalbilimler/u1/004.htm> , (15.04.2015).

³⁶ Mehmet Sedat Uğur, "İnsani Gelişme Yaklaşımı ve Neoliberal Politikaların Gelişmekte Olan Ülkeler Açısından Karşılaştırılması", Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Adana 2011, s. 8.

³⁷ Agnar Sandmo, "Adam Smith and Modern Economics", *NHH Dept. of Economics Discussion Paper*, 2014, S. 13, s. 1.

³⁸ Erdal M. Ünsal, *İktisadi Büyüme*, İmaj Yayıncılık, 2007, s. 39.

olduğunu ifade etmiştir.³⁹ Uluslararası ticaret kapsamında karşılaştırmalı üstünlükler teorisini geliştiren D. Ricardo, ülkelerin her şeyi kendilerinin üretmesi yerine karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu ürünlerde uzmanlaşması gerektiğini ve bu sayede de üretiminin daha etkin olacağını belirtmiştir.⁴⁰

T.R. Malthus’a göre, nüfus artışı kontrol altına alınmazsa nüfus geometrik bir dizi halinde artarken, gıda maddeleri aritmetik bir dizi şeklinde artacaktır. Aşırı nüfus artışı, toprak arzının sabit olmasına bağlı olarak toprağın verimini azaltacaktır. T.R. Malthus ayrıca, teknolojik değişmelerin kişi başına gelir seviyesi üzerinde olumlu bir etkisinin bulunmadığından bahsetmiştir. Ancak modernleşmiş ülkelerde nüfus artsa bile kentleşme, uzmanlaşma, beşeri sermaye yatırımı ve yeni bilgi üretme oranındaki olumlu gelişmeler kişi başına düşen gelir seviyesini yükseltmektedir.⁴¹

Karl Marx’a göre, kapitalist büyüme modelinin temelinde Marx’ın emek – değer ve artık – değer teorisi yer almaktadır. Emegın verimi arttıkça artı – değer büyümekte ve sermaye birikiminde artış gerçekleşmektedir. Buna bağlı olarak sermaye birikiminde gerçekleşen artış, artık – değer’inde yükselmesini sağlamaktadır. Ekonomide yatırım yapma kararını veren kapitalist, kar ve faiz oranına bağlı olarak yatırım yapmamaktadır. Yatırım kararı kapitalistin içinde yaşadığı toplum yapısı ve psikolojisi ile ilişkilidir.⁴² Kısaca K. Marx, sermaye birikimini ve sermaye mallarına yapılan yatırımı iktisadi büyümenin başlıca kaynaklarından biri olarak görmüştür.⁴³

J.S. Mill 1859 yılında yayınladığı “Özgürlük Üzerine Deneme” adlı eserinde liberal, bireyci ve özgürlükçü bir tavır sergilemiştir. Özgürlük, bireyin kendisini geliştirmesi ve yetiştirmesi için en önemli faktördür. Toplumun ilerlemesi bireyin gelişmesine bağlı olduğu için özgürlük, toplumun kalkınmasında kilit bir rol

³⁹ Kaynak, 2011, s. 40.

⁴⁰ Uğur, *a.g.t.*, s. 9.

⁴¹ Ertuğrul Delikbaş, “Maltusgil Yaklaşımdan Modern Ekonomik Büyümeye”, *Ege Akademik Bakış*, 2001, c. 1, S. 1, s. 93 – 97.

⁴² Arif Özsağır, “Dünden Bugüne Büyümenin Dinamiği”, *KMU İİBF Dergisi*, 2008, S. 14, s. 336.

⁴³ Sadık Arslan, “Türkiye’de Bilgiye Dayalı İktisadi Büyümeye Geçiş”, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Eskişehir 2007, s. 24.

oynamaktadır. J.S. Mill'e göre, sosyal adalete uygun bir gelir dağılımının gerçekleştirilmesi ilerlemenin önünde önemli bir faktördür.⁴⁴

A. Marshall'a göre bir girişimcinin kar güdüsü ve rekabet edebilme gücüyle ortaya koymuş olduğu performans, yenilik veya taklitçilik ile birlikte daha etkin olmasını sağlamaktadır. Bu etkinliğin derecesi yatırım yapmaya karar veren girişimcinin atik ve uyanık olması ile artacak ve ekonomik büyümeye katkı sağlayacaktır. Marshall'a göre ekonomik büyüme, mevcut ve yeni ürünlerin hem kalitesinde hem de verimliliğinde meydana gelen çok sayıdaki gelişmedir. Ayrıca ekonomik büyüme merkezinde girişimci ve firmanın yer aldığı arz yanlı, marjinalist, evrimsel ve deneyimsel bir çerçeveyi oluşturmaktadır.⁴⁵

J.A. Schumpeter'e göre, kalkınma dinamik bir süreçtir ve ekonomik statüko üzerinde baskı kurmaktadır. Bu süreç, sürekli meydana gelen yenilik dalgaları ve bunlara ayak uyduran girişimcinin varlığı ile mümkündür. Ekonomik faaliyetin merkezinde yer alan girişimci, Schumpeter'in yenilik teorisinde ekonomik olayların gidişatını etkileyen ana etken olarak değerlendirilmektedir.⁴⁶ Fakat bazı önemli yenilikler büyük, içsel ve sürekli değildir. Yeniliklerin ilk etkisi sadece belli sektörlerde etkili olurken, ilerleyen zamanlarda bu büyük yenilik çıktının artış hızını, kredi talebinin fiyat seviyesini, reel ücretleri ve karlılık oranı gibi diğer ekonomik değişkenleri de etkilemektedir.⁴⁷ Schumpeter'e göre kapitalist bir ekonominin içsel değişim dinamikleri yenilik, müteşebbis ve banka kredisidir. Schumpeter bu ekonomiyi tükenmek bilmeyen bir "yaratıcı yıkım" süreci olarak açıklamıştır.⁴⁸ Bu yaratıcı yıkım sürecindeki

⁴⁴ Adnan Doğruyol ve Şükrü Cicioğlu, "Bir İktisat Bilimi İkilemi: İngiliz Düşüncesinde Etik Ve Faydacılık Ekseninden J.S.MILL Ve Moral Teorisi", *Sakarya İktisat Dergisi*, 2013, c. 2, S. 3, s. 123 – 129.

⁴⁵ H. Doğan, "Alfred Marshall'da Ekonominin Statik Durumundan Dinamik Duruma Hareketinde Girişimci'nin Önemi, Girişimci Sermayesi Ve İktisadi Büyüme İlişkisi", http://journals.manas.edu.kg/reforma/oldarchives/2012-2-54/17_1887-5065-1-PB.pdf , (16.04.2015). s. 46.

⁴⁶ Bekir Sami Oğuztürk, "Yenilik Kavramı Ve Teorik Temelleri", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler*, 2003, c. 8, S. 2, s. 256.

⁴⁷ Meriç S. Ertekin, "Yenilik Ve Ekonomik Büyüme İlişkisi", <http://www.mevzuatdergisi.com/2005/08a/02.htm>, (15.04.2015).

⁴⁸ Cem Okan Tuncel, "Ar&Ge Tabanlı Büyüme Modelleri Ve Geç Sanayileşen Ülkeler İçin Politika Önerileri: Neoklasik Ve Evrimci Büyüme Teorilerinin Karşılaştırmalı Analizi", *Paperpresented at EconAnadolu 2009: Anadolu International Conference in Economics*, 2009, s. 16 – 17.

teknolojik ilerleme, ekonomik büyüme ve yaşam kalitesinin ilerlemesinde ana kaynak olarak ifade edilmektedir.⁴⁹

1.5.İktisadi Kalkınma Teorileri

II. Dünya Savaşından önce kalkınma kavramı tam olarak idrak edilememiş ve sadece ülkelerin büyümeleri üzerinde durulmuştur. Savaş'ın ardından sömürü altında bulunan ülkelerin bağımsızlık ilan etmeleri ile birlikte ülkeler arasında refah farklılıkları belirgin bir şekilde ortaya çıkmaya başlamıştır. 1970'lerde petrol krizinin yaşanmasından sonra derinleşen borç krizi, gelişmekte olan ülkelerin Uluslararası Para Fonu (IMF) ve WB öncülüğünde kısa dönemli istikrar ve yapısal uyum programını hayata geçirmesine neden olmuştur. Bu ülkelerin kalkınabilmeleri için gerekli olan sanayileşme ve yatırım politikaları önceliğini kaybetmiştir. Özellikle az gelişmiş ülkelerin diğer ülkelere göre daha az kalkınmış olması, iktisat literatürüne Kalkınma İktisadı kapsamı altında ülkelerin nasıl kalkınacağı ile ilgili teorilerin girmesinin önünü açmıştır. Kalkınma kavramının gündemde olduğu dönemde birçok iktisatçı (Rostow, Solow, Clark, Fisher, Chenery, Kuznets, Lewis vb.) geri kalmışlığın temel sebebinin sermaye yetersizliği olduğunu belirtmiş ve sermaye birikimini arttırmak için birçok yöntem önermiştir.⁵⁰

Kalkınma iktisadı yedi ana teori kapsamında değerlendirilmiştir. Birincisi, ekonomik kalkınmayı tarihsel bir süreç içinde gelişen bir olgu olarak değerlendiren doğrusal büyüme aşamaları teorileridir. İkincisi, iç piyasalardaki dengesizliklerin yerine dış ticaret ilişkilerindeki dengesizlikler üzerine yoğunlaşan uluslararası bağımlılık teorileridir. Üçüncüsü, tamamlayıcılık bağına dayanan dengeli kalkınma teorileridir. Dördüncüsü, piyasada meydana gelen dengesizlik halinin ekonomik gelişmeyi durduracağı şeklindeki dengeli kalkınma teorilerine ait iddiaların doğru olmadığı görüşü üzerine yoğunlaşan, dengesiz kalkınma teorileridir. Beşincisi, iktisadi büyüme sürecinin sürdürebilme noktasında modern ekonomi teorisini ve istatistiksel analizi kullanan yapısal değişim teorileridir. Altıncısı, serbest piyasaların, açık ekonomilerin ve verimsiz kamu işletmelerinin özelleştirilmesi konularındaki faydalı etkileri belirten neo – klasik

⁴⁹ Arthur M. Diamond, Jr., "Schumpeter's Creative Destruction: A Review of the Evidence", *Journal of Private Enterprise*, 2006, c. 22, S. 1, s. 139.

⁵⁰ Atila Yanpar, "Gelişmekte Olan Ülkelerde Büyüme Yönelimli Vergi Politikası", Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007, s. 9 – 10.

serbest piyasa teorileridir. Yedincisi ise teknolojiyi içselleştiren ve kamu politikalarının iktisadi büyümeyi etkileme mekanizmalarına dikkat çeken yeni büyüme teorileridir.^{51 52}

53

1.5.1.Doğrusal Büyüme Aşamaları Teorileri

Doğrusal büyüme aşamaları teorilerine göre azgelişmiş ülkelerin içinde bulunduğu yapı, kapitalizmden önceki gelişmiş Avrupa ülkelerinin siyasal, ekonomik ve sosyo – kültürel yapılarına benzemektedir. Azgelişmiş ülkelerin, gelişmiş ülkelerin ilerleme yöntemlerini örnek alarak kalkınabileceği belirtilmiştir. Bu teoride her toplumun doğrusal bir gelişme çizgisi takip edeceği savunulmuş ve azgelişmişlik gelişmeye giden yolda geçici bir aşama olarak ifade edilmiştir.⁵⁴

1.5.1.1.Rostow'un Kalkınma Aşamaları (1960)

Yeni iktisat tarihi ekolünün öncü iktisat tarihçilerinden olan ABD'li Walt Whitman Rostow, 1700'lü yıllardan itibaren iktisadi ve sosyal verileri bir araya getirerek tarihsel süreç içerisinde incelenen ülkelerin iktisadi tarihlerindeki benzerlik ve farkları açıklamaya çalışmıştır. Kalkınma modelinin yanı sıra siyasal içerikli bir teori olarak da kabul edilen Rostow'un çalışması, 1960 ve 1970'li yıllarda sonuçlarını göstermeye başlamıştır.⁵⁵ W.W. Rostow 1961 yılında “İktisadi Gelişmenin Merhaleleri: Komünist Olmayan Bir Manifesto” adlı eserinde bir kalkınma teorisinden bahsetmiştir. Rostow'un teorisine göre, bir ülkenin ekonomik kalkınması beş zaman dönemi boyunca doğrusal aşamayı izleyecektir. Bu aşamalar geleneksel toplum, kalkışa hazırlık aşamasındaki toplum, kalkış aşamasındaki toplum, olgunlaşma yolundaki toplum ve yüksek kitle tüketim çağındaki toplumdur.⁵⁶

⁵¹ Cengiz Yavilioğlu, “Geri Kalmışlık Olgusu ve Ekonomistik Kalkınma Teorileri (Eleştirel Bir Yaklaşım)”, *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, 2002, c. 3, S. 2, s. 55 – 60.

⁵² Kılınç, *a.g.t.*, s. 103 – 104.

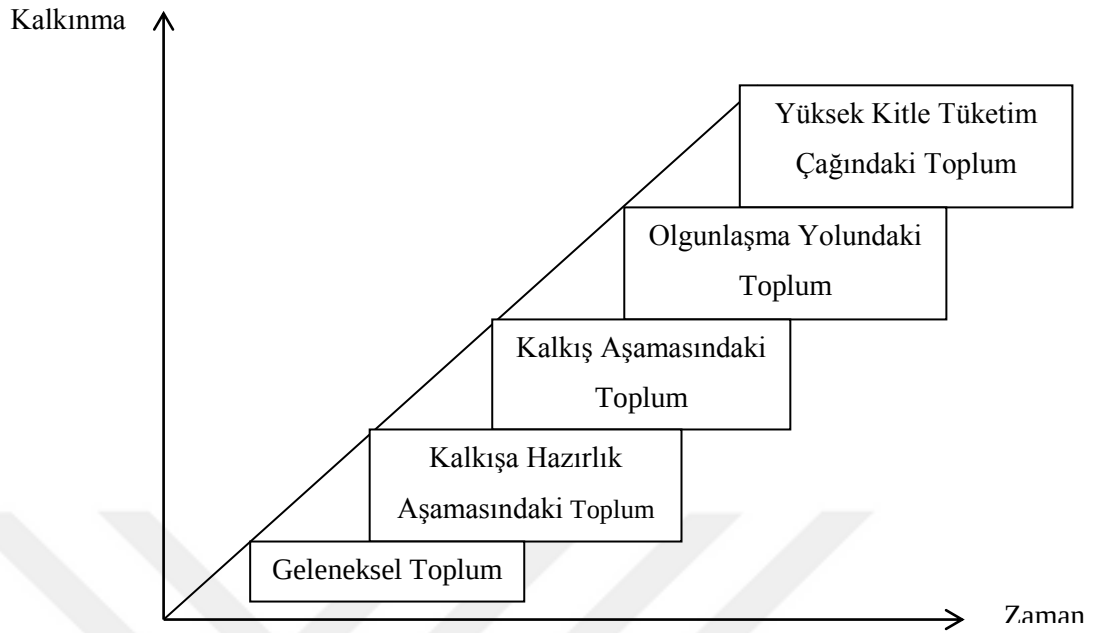
⁵³ Tuncel, *a.g.m.*, s. 8.

⁵⁴ Sonya Soleymani, “Gelişmekte Olan Ülkelerin Kalkınmasında Çok Uluslu Şirketlerin Etkisi”, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 2014, s. 6 – 7.

⁵⁵ Metin Yıldırım ve İbrahim Örnek, “Walt Whitman Rostow'un Kalkınma Aşamaları Yaklaşımına Göre Gaziantep Ekonomisinin İncelenmesi”, *Türkiye Ekonomi Kurumu Tartışma Metni*, 2012/84, s. 3.

⁵⁶ Rully Prassetya, “Application of Rostow's Linear Stage Theory: Case Study of Japan and Vietnam”, https://rully02.files.wordpress.com/2010/11/development-in-sea_rully-prassetya.pdf, (20.04.2015). s. 2.

Şekil 1: Rostow'un Kalkınma Modeli

Kaynak: Rully Prassetya, “Application of Rostow’s Linear Stage Theory: Case Study of Japan and Vietnam”, https://rully02.files.wordpress.com/2010/11/development-in-sea_rully-prassetya.pdf, (20.04.2015). s. 2.

1.5.1.1.1. Geleneksel Toplum

Geleneksel toplumun yapısı hiyerarşik bir karaktere sahiptir. Büyük toprak sahiplerinin ve zengin aristokratların isteklerini yerini getirmektedirler.⁵⁷ Üretim, teknoloji ve verimlilik seviyesinin çok az olmasıyla nitelendirilmektedir.⁵⁸ Bu aşamada tarım en önemli sektördür. Nüfusun çoğu tarımsal üretimde yoğunlaşmıştır. Hükümet yoğun bir siyasi güce sahiptir. Dışsal şoklar (iklim değişiklikleri, vb.) ekonomik büyümede önemli bir rol oynamaktadır.⁵⁹

1.5.1.1.2. Kalkışa Hazırlık Aşamasındaki Toplum

Geçiş aşaması olarak bilinen bu aşamayı tamamlayan ilk ülke Batı Avrupa’daki İngiltere’dir. Kalkışa hazırlık aşamasında ulusal onur, genel refah, kişisel çıkar, yeni nesillere daha iyi bir yaşam şartı sağlamak iktisadi kalkınmadan beklenen amaçları

⁵⁷Madhubrata Raysingh, “Economics of Development and Growth”, http://ddceutkal.org/Syllabus/MA_Economics/PAPER-5.pdf, (21.04.2015). s. 10.

⁵⁸ Yifan Ding, “Mechanisms for Improving Economic and Industrial Growth in Developing Countries”, <http://www.eolss.net/sample-chapters/c13/e4-25-04-04.pdf>, (21.04.2015). s. 2.

⁵⁹ Rita Yi Man Li and Ronald Hung, “Rostow’s Stages of Growth Model, “Urban Bias and Sustainable Development in India”, *Journal of Contemporary Issues in Business Research*, 2013, c. 2, S. 5, s. 171.

olarak belirlemektedir. Bu aşamanın en önemli şartı ise merkeziyetçiliktir. İnsanın tabiattan üretim amacıyla faydalanması fikri toplumun tüm kesimine egemen olmuştur.⁶⁰

Kalkışa hazırlık aşamasında tarımsal üretim verimliliği ve ticari faaliyetler artmıştır. Ayrıca tasarruf ve yatırımın büyüme oranı da yükselmiştir.⁶¹ Daha yüksek yatırım oranının gerçekleşmesi dinamik bir kalkınmanın başlamasını sağlamıştır. Ekonomik kalkınmanın bu aşaması sanayi devriminin bir sonucudur.⁶² İntikal çağındaki toplumları içine alan bu aşamada değer yargılarının değişmesine neden olan milliyetçilik fikri önem kazanmıştır. Ayrıca bu aşamada sermaye birikimi artmış, bankalar ve diğer kurumlar kurulmuş, eğitim belli seviyede yükselmiş, kent nüfusunda artış yaşanmış, haberleşmenin etkisi yayılmaya başlamış, aydın sınıfı doğmuş, siyasal iktidarın gücü önem kazanmış ve doğal kaynaklardan yararlanmanın farkına varılmıştır.⁶³

1.5.1.1.3.Kalkış Aşamasındaki Toplum

Kalkış aşaması dinamik bir ekonomik büyüme ile tanımlanmaktadır. Bu ekonomik büyümenin ana özelliği dış kaynaklı bir girdi gerektirmeden kendi kendini devam ettirmesidir. İngiltere'deki tekstil endüstrisinde olduğu gibi birkaç lider endüstri kalkınmayı desteklemektedir. Genellikle kalkış aşaması 20 – 30 yıl sürmektedir. 17. yüzyılın ortalarında İngiltere de sonlarında ise Almanya da gerçekleşmiştir.⁶⁴ Bu aşamada yeni sanayi kollarının genişlemesi girişimci sınıfını çoğaltmakta ve özel kesim yatırımlarının önemini arttırmaktadır. Tarım kesiminde ise zihniyet, davranış ve kullanılan üretim tekniklerinde köklü değişimler meydana gelmektedir.⁶⁵ Kısacası kalkış aşamasının gerçekleşebilmesi için gerekli olan şartlar;⁶⁶

* Üretken yatırımların hızında, milli gelirin % 5 ya da daha azından, % 10 'unun ya da daha fazlasının çevreleyecek biçimde bir yükselme,

⁶⁰ İşgüden; Türkay ve Ercan, 1995, s. 148 – 149.

⁶¹ Yı Man Li ve Hung, *a.g.m.*, s. 171.

⁶² Mallick, O. B., *Rostow's Five Stage Model of Development and Is It Relevance in Globalization*, School of Social Science Faculty of Education and Arts the University of Newcastle, 2005, s. 6.

⁶³ Yıldırım ve Örnek, *a.g.m.*, s. 4.

⁶⁴ Mallick, 2005, s. 7.

⁶⁵ Kaynak, 2011, s. 191.

⁶⁶ İşgüden; Türkay ve Ercan, 1995, s. 149.

* Yükselen bir hızla gelişen imalat kesiminin kurulması,

* Modern kesimde gelişmeyi tetikleyen eğilimleri ve kalkış aşamasının dış ticarete yapacağı tasarrufları iyi değerlendirebilecek ve kalkınmaya devamlılık sağlayacak siyasi, toplumsal ve idari bir yapının varlığıdır.

1.5.1.1.4.Olgunlaşma Yolundaki Toplum

Olgunlaşma aşamasında yeni teknoloji, diğer sanayi sektörlerine yayılmış ve bu olumlu etki de büyümeye katkı sağlamıştır. Tasarruf ve yatırımdaki büyüme hızının yavaşladığı görülmüştür.⁶⁷ Rostow'a göre düzenli büyüme ekonominin her sektöründe gerçekleştiği zaman ekonomik olgunluğa ulaşmaktadır. Ekonomi kalkış aşamasının başlamasından 60 yıl veya sona ermesinden 40 yıl sonra teknolojik olgunluğa erişecektir. Rostow bu aşamayı üç temel gösterge ile savunmaktadır. Bunlar;⁶⁸

- 1) İşgücü bileşimi,
- 2) Liderlik değişikliklerindeki nitelik,
- 3) Toplumun sanayileşme ve gelişmedeki yeni mucizeleri benimsemeye çalışmasıdır.

1.5.1.1.5.Yüksek Kitle Tüketim Çağındaki Toplum

Yüksek kitle tüketim çağı aşaması, kent nüfusunun toplam nüfus içindeki kısmının artması olarak nitelendirilmektedir. Bu aşamada ekonomik aktiviteler daha fazla hizmet odaklı olmaya başlamış ve gıda, barınma ve kıyafet tüketimi artmıştır. Ayrıca devlet tarafından sağlanan sosyal refah ve güvenliğin seviyesi de yükselmiştir.⁶⁹ Bu aşama ekonomide tüketim malları ve hizmetlerine yoğunluk verilmesiyle başlamıştır. Olgunlaşma yolundaki toplum aşılmaya başlandıkça toplum, arzdan çok taleple ilgilenmeye başlamıştır. Bu yüksek tüketim isteği büyük buhran ve II. Dünya Savaşı süreleri dışında, kesintisiz olarak devam etmiştir.⁷⁰

⁶⁷ Yı Man Li ve Hung, *a.g.m.*, s. 171.

⁶⁸ Madhubrata Raysingh, "Economics of Development and Growth", http://ddceutkal.org/Syllabus/MA_Economics/PAPER-5.pdf, (21.04.2015). s. 12.

⁶⁹ Rully Prassettya, "Application of Rostow's Linear Stage Theory: Case Study of Japan and Vietnam", https://rully02.files.wordpress.com/2010/11/development-in-sea_rully-prassettya.pdf, (20.04.2015). s. 3.

⁷⁰ İşgüden; Türkay ve Ercan, 1995, s. 150.

1.5.1.2.Harrod (1939) – Domar (1940) Büyüme Modeli

1929 Büyük Buhranın yaşanmasının ardından Keynes liderliğinde ekonomik durgunluğun giderilmesi ve ekonomik büyümenin gerçekleşmesi için para ve maliye politikaları uygulanmıştır. Keynes ile başlayan teorik çalışmalara Harrod ve Domar katkı sağlamıştır. Roy F. Harrod (1939) ve Evsey D. Domar (1946) tarafından yapılan iki farklı çalışmanın birbirine olan benzerliklerinin ağır basmasından dolayı model Harrod – Domar modeli olarak ifade edilmiştir.⁷¹ Harrod – Domar modeli, Keynesyen unsurlardan faydalanarak elde edilmiş dinamik bir büyüme analizini içermektedir. Bu büyüme modelinde kısa dönem Keynesyen yaklaşımı uzun döneme taşınmıştır.⁷² Keynes'in yatırım ve tasarruf unsurlarından yararlanılmıştır. Keynes'e göre yatırımlar kısa dönem dengesinin oluşumunu sağlayan, gelirden bağımsız, talep yaratan bir harcamadır. Ayrıca yatırımlar kapasite yaratma yönü ile üretim olanaklarını da arttırmaktadır. Dengeli büyümenin sağlanması için gelirin ve yatırımların bir dönemden başka bir döneme artarak ilerlemesi gerekmektedir.⁷³

Modelin özü Keynes'in ihmal ettiği yatırımların kapasite artışı etkisidir. Yatırımlar ekonomide iki tür etki meydana getirmektedir. İlk etki yatırımın gelir arttırıcı etkisidir. Bu etki Keynesyen modelin merkezini oluşturan çarpan analiziyle bahsedilen yatırımın kendisinden daha yüksek bir artışa neden olmasıdır. İkinci etki ise üretimde kapasite artışının meydana gelmesidir.⁷⁴

Harrod Domar yaklaşımına göre, ekonomik büyümedeki istikrarsızlık, garantili ve doğal büyüme hızlarına ulaşmadaki başarısızlığın ana nedenidir. Garantili büyüme oranı, tasarruf oranı (s) ile bir birim çıktı için gerekli olan sermaye miktarına (v) bağlıdır. Doğal büyüme oranı ise işgücü artış oranı (n) ve işgücü verimlilik artış hızının (m) toplamına eşittir. Buna göre bu büyüme modelinin basitleştirilmiş formülü şu şekilde ifade edilmektedir.⁷⁵

⁷¹ Hasan Alp Özel, "Ekonomik Büyümenin Teorik Temelleri", *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2012, c. 2, S. 1, s. 65.

⁷² Ünal Arslan, "Kurumların İktisadi Büyüme Üzerindeki Etkisi", Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara 2007, s. 13.

⁷³ İsmail Şiriner ve Yılmaz Doğru, "Türkiye Ekonomisi'nin Büyüme Dinamikleri Üzerine Bir Değerlendirme", *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 2005, c. 3, S. 2, s. 165.

⁷⁴ Arif Özsağır, "Dünden Bugüne Büyümenin Dinamiği", *KMU İİBF Dergisi*, 2008, S. 14, s. 334.

⁷⁵ Arslan, a.g.t., s. 26.

$$s/v = n+m$$

Bu denklemde (s/v) garantili büyüme hızını, (n+m) ise doğal büyüme hızını ifade etmektedir.

1.5.1.3. Neo – Klasik Büyüme Modeli

Neo – klasik büyüme teorisi 1956 yılında birbirinden bağımsız olarak Solow ve Swan tarafından geliştirilmiştir.⁷⁶ Bu modelin varsayımları;⁷⁷

- Kapalı bir ekonomi,
- Rekabetçi piyasalar,
- Rasyonel hareket eden bireyler,
- Üretim faktörleri sermaye ve emeğin her birinin azalan marjinal verimliliği, üretim fonksiyonu için ölçeğe göre sabit getiri,
- Dışsal üretim teknolojisi,
- Sermaye ve emeğin ikame edilebilirliğidir.

Bu büyüme modelinde kişi başına sermaye, kişi başına üretim ve tüketimle eşit miktarda değişmektedir. Denge durumunda kişi başına gelir ve tüketim artışı, teknolojik gelişme artışı ile eşdeğer olmaktadır. Buna bağlı olarak kişi başına gelir artışı ve büyümeyi sağlayan ana unsurun tasarruf oranı değil, modelde dışsal olarak belirtilen teknolojik gelişmenin olduğu gösterilmektedir. Neo – klasik büyüme modelinin dışsal olarak belirlenen nüfus artışı ve teknolojik gelişmeye bağlanması, içsel bir değişken olan kamu politikalarının rolünü göz ardı etmiştir.⁷⁸ Bu modelle uzun dönemde ülkelerin kişi başına milli gelirlerinin birbirine yaklaşacağı savunulmaktadır. Neo – klasiklerin temel varsayımına göre tüm aktörlerin benzer davranışlarda ve tercihlerde bulunması, ülkeler arasında tasarruf oranları bakımından farklılığı ortadan kaldıracaktır. Bunun sonucunda uzun dönemde fakir ülkelerin zengin ülkeleri yakalamaları öngörülmektedir.⁷⁹

⁷⁶ Şiriner ve Doğru, *a.g.m.*, s. 166.

⁷⁷ Yanpar, *a.g.t.*, s. 12.

⁷⁸ Burak Atamtürk, “Büyüme Teorileri ve IMF Politikaları”, *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 2007, c. 22, S. 1, s. 91.

⁷⁹ Arslan, *a.g.t.*, s. 28.

1.5.1.4.Yapısal Değişimi Esas Alan Teoriler

Yapısal değişim teorileri, gelişmekte olan ülkelerin iktisadi yapılarının tarım sektörünün sanayi sektörüne dönüştürme mekanizması üzerinde durmaktadır.⁸⁰ Bu teorinin en çok dikkat çeken yaklaşımları C. Clark (1940) ve A. Fisher (1939)'in “ Üç Aşamalı İktisadi Kalkınma Modeli”, H.B. Chenery (1960) ve S. Kuznets (1973)'in “Kalkınmanın Motifleri Analizi ve A. Lewis (1966)'in “ İki Sektörlü Emek Fazlası” dır.⁸¹

1.5.1.4.1.C. Clark (1939) ve A. Fisher (1940)

Colin Clark ve Allan Fisher, üretim faaliyetlerini birincil, ikincil ve üçüncül faaliyet olarak sınıflandırmıştır. Birincil sınıf (tarım, madencilik, ormancılık vb.), ikincil sınıf (inşaat, imalat vb.) ve üçüncül sınıf (hizmetler) iç aşamalı iktisadi kalkınma modelini oluşturmaktadır. Ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre belirlenen bu sınıflandırma kapsamında gelişmekte olan ülkeler birincil sınıfa, gelişmiş ülkeler ikincil sınıfa ve olgun gelişmiş ülkeler de üçüncül sınıfa kaynak tahsisi sağlamaktadır. Clark'a göre, insanların gelir seviyeleri yükseldikçe birincil ürünlere olan talepleri azalmakta ve diğer sınıflardaki ürünlere kaymaktadır. Bunun sonucunda ekonomide yapısal değişim meydana gelmektedir. Birincil ürünlerin gelir esnekliğinin düşmesi ve diğer ürünlerin gelir esnekliğinin yükselmesi durumunda *Engel Kanunu* geçerli olmaktadır. Verimlilik artışının gerçekleşmesiyle tarım sektörüne kıyasla imalat ve hizmetler sektöründe ücretler daha hızlı artmaktadır. Buna bağlı olarak tarımdan sanayiye geçişin önü açılacak ve kırdan kente göç oranı yükselecektir.⁸²

1.5.1.4.2. H.B. Chenery (1960) ve S. Kuznets (1973)

Chenery'e göre, *Engel Kanunu*'nun geçerliliği sebebiyle bir ülkede sanayi üretim payının artması kişi başına düşen milli gelirden bir artışı meydana getirmektedir. İktisadi büyüme, teknoloji ve ticaretin değiştirdiği bir yapıda oluşmaktadır. Sanayileşmenin etkisiyle iktisadi yapıda üç farklı değişim gerçekleşmektedir. Bunlardan

⁸⁰ Coşkun Can Aktan ve İstiklal Yaşar Vural, “Başlıca Fonksiyonel Gelir Dağılımı Teorileri Ve Bölüşüm Adaleti”, *Yoksullukla Mücadele Stratejileri*, Ankara: Hak-İş Konfederasyonu Yayınları, 2002, s. 140. <http://www.canaktan.org/ekonomi/yoksulluk/birinci-bol/aktan-vural-bolusum-adaleti.pdf>, (02.05.2015).

⁸¹ Osman Küçükşen, “Kadınların İşgücüne Katılımı Ve İktisadi Kalkınma: U Şekilli Kadın İşgücüne Katılım Hipotezinin Heterojen Ülke Grupları İçin İncelemesi”, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2013, s. 8 – 9.

⁸² Leyla Dolun ve A. Hakan Atik, “Kalkınma Teorileri ve Modern Kalkınma Bankacılığı Uygulamaları”, *Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Müdürlüğü*, 2006, s. 5 – 6.

birincisi, imalat sanayinin tüm sektörler içerisinde öneminin artması; ikincisi, her bir mal için arz kaynaklarında ve üretim tekniklerinde değişimin yaşanması ve sonuncusu ise yatırım, tüketim ve ara mallarındaki üretim yapısının değişmesidir. Kuznets'e göre iktisadi büyüme, kişi başına düşen milli gelirin artması, tüm üretim faktörlerinin verimliliğinin yüksek olması, iktisadi yapıda meydana gelen değişimin tarım sektörünü olumsuz yönde etkilerken sanayi sektörünü ve ticareti olumlu yönde etkilemesi, ulaşım ve haberleşme teknolojisinin yoğun olarak kullanılması ve şehirleşme hızının artmasıdır.⁸³

1.5.1.4.3.Lewis (1966) Modeli

Arthur Lewis, az gelişmiş ülkelerde sanayi sektörü ile tarım sektörü arasında ayrıma giderek, sanayi sektörünün kalkınmasında tarım sektöründen gelen işgücü fazlası sonucu meydana gelen sınırsız emek arzı tezini ortaya koymuştur.⁸⁴

Lewis' e göre, kapitalist (sanayi) sektördeki reel ücret geleneksel (tarım) sektördeki mevcut alternatif kazançları aşmaktadır. Bu yüzden sanayi sektöründeki istihdamın arz cephesinden değil de talep cephesinden baskılandığını vurgulamaktadır. Ücret ve teknoloji mevcut durumlarıyla kabul edildiğinde, sanayi sektöründeki istihdam seviyesini sermaye stokunun hacmi belirlerken, sermaye – emek oranını ve kar oranını ise kar maksimizasyonu belirlemektedir. Lewis' e göre büyüme oranı, kar oranına ve karlardan tasarruf eğilimine eşittir.⁸⁵ Kapitalist sektörde girişimciler tarafından yaratılan karlar ekonomide yatırımlara dönüşerek geleneksel sektördeki işgücünü kapitalist sektöre kaydırmaktadır. Bunun sonucunda geleneksel sektördeki işgücünün giderek erimesi işgücü fazlasını ortadan kaldırmaktadır. İlerleyen dönemlerde işgücünün geçimlik ücretin üzerinde ücret talep etmesi işgücü kıtlığını ortaya çıkaracak ve bunun sonucunda işgücü verimliliği daha önemli bir hale gelecektir. Lewis, az gelişmiş

⁸³ Dolun ve Atik, *a.g.m.*, s. 6 – 7.

⁸⁴ Mükerrrem Hiç, "Ellili Yıllardan Günümüze Kalkınma Ekonomisi", *İktisat Fakültesi Mecmuası*, 2001, c. 51, S. 2, s. 10.

⁸⁵ Ronald Findlay ve Süleyman Özdemir, "W. Arthur Lewis'in Ekonomi Bilimine Katkısı Üzerine", *Çalışma ve Toplum*, 2010, S. 3, s. 74 – 75.

lkelerde kalkınmanın gerçekleşmesi için kapitalist sektörün geliştirilmesinin teşvik edilerek girişimci sınıfının arttırılmasını ifade etmiştir.⁸⁶

1.5.2.Dengeli ve Dengesiz Kalkınma Teorileri

1.5.2.1.Dengeli Kalkınma Teorileri

Dengeli kalkınma teorileri azgelişmiş ülkelerin yoksulluk esaretinden kurtulamayacakları, dolayısıyla da ileri kapitalist ülkelerin yardımı olmaksızın kalkınamayacakları üzerine kurulmuştur.⁸⁷ Bu kalkınma, kıt kaynakların kalkınmakta olan ülkelerde kullanılmasına ve bunların ekonomideki dağılımda sektörler arası uygunluğuna dikkat çekmektedir. Dengeli kalkınmanın ilk koşulu, planlama ve kamu etkinliğini maksimize etmektir. Kamusal politikalar ile birlikte dengeli kalkınma, bölgeler arası gelir dağılımının iyileştirilmesini ve fırsat eşitliğinin sağlanmasını amaçlamaktadır. Ekonomik anlamda dengeli kalkınma fıkri hukuki anlamda “sosyal devlet”, “refah devlet” olarak adlandırılmaktadır. Dengeli kalkınmanın gerçekleştirilebilmesi için dışsal tasarruflardan yararlanmanın arttırılması, gelir azaltıcı faktörlerin etkisinin azaltılması ve yatırım kapasitesinin az olmasına sebep olan talep yetersizliğinin giderilmesi gerekmektedir. Ancak piyasa mekanizmasının varlığını sürdürmesi tasarruflar sayesinde oluşacak olan yatırımların bütün kesimlere yayılmasını engelleyecek ve bunun sonucunda kalkınma bütün kesimlerde gerçekleşmeyecektir.⁸⁸ P. N. Rosenstein – Rodan, R. Nurkse, Leibenstein, H. Chenery gibi iktisatçılar dengeli kalkınmayı savunmaktadır.

1.5.2.1.1.Rosenstein – Rodan “Büyük İtiş Modeli”

Paul Narcyz Rosenstein – Rodan alışmasını II. Dünya Savaşının ardından geri kalmış bölgeleri bulunan Doğu Avrupa devletleri üzerine yapmıştır.⁸⁹ R. Rodan’ a göre, az gelişmiş ülkelerin sorunları gelir seviyesinin düşük olmasından dolayı oluşan talep yetersizliği, bölgenin alan ve nüfus bakımından geniş olmasıyla birlikte üretim darlığının yaşanması ve sermaye yetersizliğidir. R. Rodan ‘a göre, kalkınmanın

⁸⁶ Süleyman zdemir, “1979 Nobel İktisat dl: Sir W. Arthur Lewis’in İktisat Bilimine Katkıları”, Nobel’in İzinde İktisat Kuramının Gelişimi, (Derleyen: T. Büyükakın, K. Bülbül, N. akır), İstanbul, 2010, İTO Yay., s. 13.

⁸⁷ etin Sarı, “ Doç. Dr. Fikret Başkaya ve Azgelişmişlik”, *İlim Dünyası*, 2011, S. 2, s. 26.

⁸⁸ İbrahim Duyar, “Kalkınma Planlaması Bölgesel Planlama ve Eğitim Planlaması İlişkileri”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1988, c. 21, S. 1, s. 522.

⁸⁹ Yavilioğlu, a.g.m., s. 56.

gerçekleşmesi sanayileşme stratejisinin iki temel yoluna bağlanmıştır. Buna göre birinci yol geri kalmış bölgelerdeki işgücü fazlasının sermayenin yoğun olduğu bölgelere kaydırılması, ikinci yol ise sermayenin geri kalmış bölgelere götürülmesidir. İlk stratejik aşamada dikey bir sanayileşme modelinin yayılması bölgenin kendi olanaklarıyla kalkınmasına neden olmaktadır. İkinci stratejik aşamada ise bölgeye özel dış yatırımların gelmesiyle daha hızlı bir kalkınma gerçekleşmekte ve dünya kaynak dağılımının daha etkin olması sağlanmaktadır. R. Rodan, özel dış yatırımların daha avantajlı kullanılması için bütün bir endüstrinin büyük bir firma veya tröst olarak ele alınıp planlanmasını ve bu faaliyetin gerçekleştirebilmesi için Doğu Avrupa Sanayi Tröstü (DAST) adında bir kuruluşun kurulmasını önermiştir.⁹⁰ Bu kuruluşun kurulmasındaki amaç tek bir sanayinin kurulmasıyla malların elde kalma tehlikesini ortadan kaldırarak, pazar darlığı sorununun önüne geçmektir.⁹¹

R. Rodan kalkış aşamasını “Büyük İtiş Teorisi” ile açıklamıştır. R. Rodan ‘a göre bir ülkenin sürekli büyümesi için birçok alanda eş zamanlı yatırımların yapılması ve bu yatırımların bölünmezlik ilkesi ile gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu bölünmezlik ilkesi arz ve talep fonksiyonlarının koşullarına bağlıdır. Özellikle üretim tarafından yatırımların gerçekleştirilmesi pazar büyüklüğüne ve tamamlayıcı özelliklere göre artış göstermektedir.⁹²

1.5.2.1.2.Ragnar Nurkse “Fakirliğin Kısır Döngüsü”

Ragnar Nurkse, bir ekonominin geri kalmışlığını düşük gelir, düşük tasarruf, düşük yatırım ve tekrar düşük gelir düzeyine bağlayarak bir ülkenin giderek bir kısır döngü içinde denge kurduğunu ifade etmiştir.⁹³ Bu bağlamda Nurkse, “bir ülke fakir olduğu için fakirdir” görüşünü savunmuştur. Geri kalmış bir ekonominin bu fakirliğin kısır döngüsünden kurtulmasının yollarından birisi dış borçlanmanın yapılmasıdır.⁹⁴ Ayrıca farklı endüstrilere eş zamanlı yatırım yapılması sonucunda da piyasa tamamen

⁹⁰ Gökhan Kartal, “Bölgesel Kalkınmada Kümelenme: Türkiye’de Turizm Kümelenmesi (2000-2012)”, Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Niğde 2013, s. 16 – 17.

⁹¹ Funda Rana Adaçay, *İktisadi Kalkınma*, Açıköğretim Fakültesi Yayınları, Anadolu Üniversitesi, (Ünite 3), 2012, s. 59.

⁹² Tekin Turan, *a.g.t.*, s. 15 – 16.

⁹³ Mehmet Güneş, “Kamu Politikası Oluşturma Sürecinde Yoksulluğun Rolü”, *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 2013, c. 4, S. 1, s. 36 – 37.

⁹⁴ Nüket Kırıcı Çevik ve Mehmet Cural, “İç Borçlanma, Dış Borçlanma ve Ekonomik Büyüme Arasında Nedensellik İlişkisi: 1989-2012 Dönemi Türkiye Örneği”, *Maliye Dergisi*, 2013, S. 165. s. 120.

genişleyeceğinden dolayı bu kısır döngüden kurtulmak mümkün olacaktır. Nurkse, geri kalmış bir ekonominin ilerleyebilmesinin önemli bir aracı olarak planlamaya dikkat çekmiştir. Planlama sayesinde birkaç sanayi kolunda birbirini tamamlar nitelikte yatırımlar gerçekleştirilecektir. Nurkse bu planlama aracını cephedeki hücumla benzetmektedir.⁹⁵

1.5.2.1.3.H.B.Chenery “Çapraz Ülke Modeli”

Neo – klasik görüşe göre, tam rekabet koşulları altında üretici, tüketici ve piyasa fiyatları optimal kaynak dağılımına sebep olmaktadır. H.B. Chenery, gelişmekte olan ülkelerde optimal kaynak dağılımı ile piyasa mekanizması arasındaki ilişkinin zayıf olmasından dolayı neo – klasik görüşü eleştirmektedir. Bu eleştirinin sebebi, üretim faktörlerinin piyasa fiyatlarını sosyal maliyetini tam olarak yansıtmaması ve girişimcinin elde ettiği karın sosyal karlılıktan farklı olmasıdır. Chenery’e göre, gelişmekte olan ülkelerde emekte arz fazlasına, döviz ve sermayede talep fazlasına neden olan piyasa fiyatları, sosyal alternatif maliyetleri yansıtmamaktadır. Bundan dolayı yapısal dengesizliğin hakim olduğu bu ülkelerde kısmi analizin yetersiz kaldığı ve piyasada meydana gelen dengesizliğin giderilmesi için planlama yolu ile piyasaya müdahale edilmesinin gerekliliği ifade edilmiştir. Planlama yaparken kullanılması gereken yöntem, uzun dönem tam rekabet koşulları altında arz ve talebi dengeleyen gölge fiyattır. Gölge fiyatı, üretim faktörlerinin gerçek değerini yansıtan fiyattır.⁹⁶

1.5.2.1.4.Leibenstein “Düşük Gelir Tuzağı”

Harvey Leibenstein “Düşük Gelir Tuzağı” adını verdiği kısır döngüde, düşük gelirli ülkelerin gelirlerindeki küçük bir artışın geliri eski seviyesine çevirerek mekanizmaları harekete geçireceğini savunmuştur. Ayrıca piyasanın etkin işleyememesini, girişimcilerin kar maksimizasyonu ile milli gelir artışı arasındaki ilişkisinin zayıf olmasına bağlamıştır. Kısacası Leibenstein’e göre, düşük gelir düzeyinde bulunana az gelişmiş ülkelerde girişimciler ekonomik büyümeyi sağlayacak imkan ve yeteneklere sahip değillerdir.⁹⁷

⁹⁵Yavilioğlu, *a.g.m.*, s. 57.

⁹⁶ Mine Yılmaz, “İnsani Kalkınma Politikaları Ve Türkiye Üzerine Bir Deneme”, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Aydın 2002, s. 42 – 43.

⁹⁷ Adaçay, 2012, s. 60 – 61.

1.5.2.1.5.Gunnar Myrdal “Bölgeler Arası Dengeli Kalkınma”

Myrdal’a göre, herhangi bir ülkede gelişmiş bölge ile azgelişmiş bölgenin kalkınması sadece fiyat mekanizmasına bırakılırsa bu bölgeler arasında gelir, teknoloji ve zihniyet farkı ortaya çıkacaktır. Bu durumda tasarruf ve yatırım gelişmiş bölgeye kayacak ve azgelişmiş bölge tamamen yoksullaşacaktır. Daha hızlı bir kalkınmanın gerçekleşmesi için ülke içindeki tüm bölgelerin bir arada gelişmesi gerekmektedir. Kalkınmanın ilk aşamalarında gelişmiş ve azgelişmiş bölgeler arasındaki farklılıkların giderilmesi için yatırım planlamaları, çeşitli müdahaleler, teşvikler vb. yöntemler uygulanmalıdır. Gelişmişlik bakımından bölgeler arası farkların azalmasıyla birlikte fiyat mekanizması, herhangi bir müdahale olmadan iki bölge arasındaki farkı daha da azaltma yönünde bir faaliyet üstlenecektir.⁹⁸

1.5.2.2.Dengesiz Kalkınma Teorileri

Dengesiz kalkınma modelinde ekonomik kalkınma, dışsal tasarrufların ve biriken avantajların varlığından dolayı belli bir yerleşme matrisi içinde yer alacaktır. Böylece hızla kalkınan bir bölge ile geri kalmış bir bölge ortaya çıkacaktır. Hızla gelişen bölge kendisine ait belli başlı sorunlara sahipken birde geri kalmış bölgelerdeki dinamik unsurları kendine çekmektedir. Bölgelerarası kalkınma hızında farklılıkların yaşanması büyük gelir farklılıklarını meydana getirmektedir. Kaynakların çevre yararına kullanılmasının gelişmiş bölgedeki gelişmeyi yavaşlatacağını ifade edenler, bölgelerarası dengesizliğin ulusal kalkınma için canlandırıcı etki olacağını savunarak denetimli eşitsizlik politikasının benimsenmesini tavsiye etmektedirler.⁹⁹ Dengesiz kalkınma teorisi temsilcileri Hirschman, Perroux, Streeten ve Scitovsky gibi iktisatçılardır.

1.5.2.2.1.Hirschman

Albert O. Hirschman ekonomide bulunana sektörlerin birbirlerini besleme ve uyarma güçlerini yansıtan ileri ve geri bağlantı etkilerinin, yatırım yapılma aşamasında kesinlikle göz önüne alınması gerektiğini savunmuştur. Hirschman’ın bu görüşünden yola çıkarak, sektörel yatırım önceliklerine göre dörtlü bir sınıflandırma oluşturulabilmektedir. Birinci grup sektörler, ileri ve geri bağlantılarının yüksek olduğu,

⁹⁸ Hiç, *a.g.m.*, s. 11.

⁹⁹ Semay Büyükdavras, “Büyüme Kutupları Kuramı ve Türkiye’de Uygulanmasına İlişkin Çalışmalar”, *Amme İdaresi Dergisi*, 1972, c. 5, S. 4, s. 59.

yani hem girdi aldığı hem de girdi verdiği kilit sektörlerdir. İkinci grup sektörler, geri bağlantılarının yüksek, ileri bağlantılarının düşük olduğu sektörler olup ülkenin doğal kaynaklarının değerlendirilmesinde güçlü bir etkiye sahiplerdir. Üçüncü grup sektörler, ileri bağlantıları yüksek, geri bağlantıları düşük olan sektörlerdir. Genellikle ara malı üreten sektörler olarak bilinmektedirler. Dördüncü grup sektörler ise ileri ve geri bağlantıları düşük olan sektörlerdir. Bu gruptaki sektörler diğer sektörleri doğrudan etkileme gücüne sahip değillerken, katma değer oluşturacak ülke gelirinin artmasına yardımcı olmaktadır. Böylece birinci grup sektörler en yüksek yatırım önceliğine sahiplerdir. Mevcut kıt kaynaklar öncelikle birinci grupta değerlendirilmektedir. Hala kullanılmayan kaynaklar mevcut ise bu kez ikinci grupta ele alınmaktadır. Üçüncü ve dördüncü grup sektörler yatırım aşamalarında en son sırada yer alırlar ve bu sektörlerin birinci grup sektörler tarafından uyarılması beklenmektedir. Kilit sektörlerdeki gelişme, diğer sektörleri harekete geçirip diğer sektörlerin gelişmesine katkı sağlayacaktır.¹⁰⁰

1.5.2.2.2.Perroux'un Kalkınma Kutupları

François Perroux 1964' de yayınlamış olduğu “Yirminci Yüzyılın Ekonomisi” adlı eserinde, ekonomilerdeki dengesizliklerin ortadan kaldırılması konusunda çalışmak yerine bu dengesizliklerden faydalanmanın daha yararlı bir yol olduğunu savunmuştur.¹⁰¹ Kalkınma kutupları ekonomik kalkınmayı harekete geçirecek sürükleyici birimlerin varlığıyla oluşmaktadır. Sürükleyici endüstriyel çeşitliliğe sahip alanlar, bölgesel kalkınma kutupları olarak ekonomik kaynakların ve etkinliklerin biriktiği yerlerdir. Ülkelerin sahip oldukları enerji kaynakları, kömür ve demir gibi hammadde kaynakları, liman bölgeleri vb. gibi özellikler endüstriyel çeşitlilik kapsamında belirtilmektedir. Sürükleyici firmalar, yenilikleri üretime aktaran, lokomotif rolü üstlenen, yenilik yaratan, maliyetleri düşüren ve verimliliği arttıran tetikleyici bir güç gibi çalışmaktadır. Bu firmalar sektörler arası ileri geri bağlantılar aracılığıyla kalkınma kutbu oluşturmaktadırlar. Ekonomik kalkınmanın belli bir bölgede

¹⁰⁰ Abdullah Özdemir ve Mehmet Mercan, “Türkiye’de Enerji Sektöründe Yapısal Bağınlaşma: Girdi Çıktı Analizi “, *Business and Economics Research Journal*, 2012, c. 3, S. 2, s. 118.

¹⁰¹ Zekeriya Sarıhan, “Yerel İktisadi Kalkınma Bağlamında Kalkınma Ajansları'nın Rolü Ve Türkiye Uygulamaları”, Kahramanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011 Karaman, s. 6.

yoğunlaşması sonucu bölgelerarası dengesizlikler artmakta ve çevreye gelişme ve geri bırakma etkisi yayılmaktadır.¹⁰²

1.5.2.2.3.Poul Streeten

Dengeli kalkınmada ısrarcı olunması ve ona önem verilmesi durgunluğun azalması yerine ekonomiyi dar boğaza sokmaktadır. Dengesiz kalkınma ise ekonomiyi canlandıracağı ve teşvik edeceği için hızlı büyümenin bir şartıdır. Streeten, üretim ve tüketim açısından kalkınmayı statik ve dinamik etken olarak iki bölüme ayırmıştır. Statik etken, belirli ihtiyaçlar ve teknoloji karşısında parçalanamazlığın durumunu açıklayan bir terimdir. Dinamik etken ise yeni ihtiyaçların oluşmasını sağlayacak tetikleyici kuvvetleri ve yeni faaliyet ve teknolojik yeniliklere yönlendirecek neden ve faktörleri açıklayan bir terimdir. Streeten'e göre, kalkınmanın hızlanması yeniliklerin veya tamamlayıcı özellik taşıyan endüstrilerin varlığına bağlıdır. Ekonomideki sektör çeşitliliğinin fazla olması yapılan yatırımların hangi sektöre yapılacağı konusunda çelişkilere neden olmaktadır. Bunun için Streeten birkaç ölçüt belirlemiş ve bunların seçilmesi durumunda kendini besleyen bir kalkınma sürecine girebileceğini savunmuştur. Belli bir kısım sektör gelişirken, dengenin baskısına en güçlü şekilde yanıtlama olasılığı olan sektörler, hizmet ortaya çıkarken diğer alanlarda yatırımlar gerektiren motorlu taşıtlar gibi yatırımlar öncelikle tercih edilmelidir. Dengesiz kalkınma teorisinde yol gösterici olan faktör piyasalardır. Streeten'e göre planlama ve piyasaları kontrol etme faaliyetleri gibi özelliklere sahip olan dengeli kalkınma, ekonomiyi belli bir kalıba sokmakta ve olası denge dışı gelişmeleri engellemektedir.¹⁰³

1.5.2.2.4.Scitovsky

T. Scitovsky, herhangi bir firmanın başka bir firma üzerinde meydana getireceği etki olan dışsal ekonomiyi kalkınmanın itici gücü olarak kabul etmiştir.¹⁰⁴ Dışsal ekonomiler sayesinde yatırımların önemini belirtmekte ve geri kalmış ekonomiler için çözüm yolları sunmaktadır.¹⁰⁵

¹⁰² Nazım Öztürk ve A. Meal Uzun, "Bölgesel Kalkınma Dinamikleri: Bölgesel Dengesizliklerin Ortaya Çıkmasında Rol Oynayan İktisadi Etmenler", *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2010, c. 11, S. 2, s. 92.

¹⁰³ Yavilioğlu, *a.g.m.*, s. 59 – 60.

¹⁰⁴ Eren, *a.g.t.*, s. 22.

¹⁰⁵ Yavilioğlu, *a.g.m.*, s. 60.

1.5.3.Uluslararası Bağımlılık Teorisi

Uluslararası bağımlılık teorisi 1960'lı yıllardan itibaren batılı ülkelerin, üçüncü dünya ülkeleri ile olan ilişkilerini temele dayalı bir sentezde eleştiren teoridir. Bu bağımlılık teorisinin temeli iktisadi emperyalizme ve azgelişmiş ülkelere yapılan yardımların asıl hedefinin fakir uluslara yardım götüren ülkenin ekonomik kısılcacında olmasına dayanmaktadır. Günümüzde sömürgeci devletlerinin kontrolü, siyasi kararlarını doğrudan bildirerek değil, iktisadi baskı kurarak ve kendi üstün pazarlama güçlerini uluslararası ticarete zengin ülke lehine kullanarak gerçekleştirmektedir.¹⁰⁶

Uluslararası bağımlılık teorisinin üç ana düşüncesi vardır. Bunlardan birincisi, neo – sömürgeci bağımlılık okuludur. Bu okul üçüncü dünya ülkelerinin varlığına ve zengin – fakir ülke ilişkilerine dayalı eşit olmayan uluslararası kapitalist sistemin tarihsel sürecine değinmektedir. İkincisi, yanlış paradigma modelidir. Bu model, az gelişmiş ülkelerin geri kalmışlığını, çokuluslu yapıların ve gelişmiş ülke yardım birimlerinin bilgi bakımından yetersiz uzmanların verdiği yanlış ve uygun olmayan önerilerine dayanmaktadır. Üçüncüsü ise düalist kalkınma tezidir. Bu tez, zengin – fakir ülkelerle zengin – fakir insanların ilişkileri arasında çeşitli düzeylerde büyüyen farklılıkların varlığını ve sürdürülebilirliğini belirtmektedir. Bu iktisatçılara göre gelişmiş ülkelerin az gelişmiş ülkeler üzerinde egemenlik kurması bu ülkelerde yüksek seviyede bir biçimsizleştirme, çarpıtma ve eklemsizleştirme meydana getirmektedir. Bağımlılık okulu mensupları, geri kalmışlığın sebeplerini çevre ülkeler dışında kabul etmektedirler.¹⁰⁷

Kısacası uluslararası bağımlılık yaklaşımı üç temel noktada özetlenebilmektedir. Bunlardan birincisi, bu bağımlılık yaklaşımı kapitalist sistemin üzerinde yoğunlaşmıştır. İkincisi, bu yaklaşım sömürü ve merkez (gelişmiş) ve çevre (az gelişmiş) ayrımı üzerine odaklanmıştır. Sonuncusu ise siyasi yozlaşmalar, elit yapılar ve dünya genelinde oluşan sermaye akımları incelenmiştir.¹⁰⁸

¹⁰⁶ <http://www.enfal.de/sosyalbilimler/b/002.htm> , (07.05.2015).

¹⁰⁷ Yavilioğlu, *a.g.m.*, s. 61 – 62.

¹⁰⁸ Adaçay, 2012, s. 39.

1.5.4.Neo – Klasik Serbest Piyasa Teorisi

1980’li yıllarda neo – liberal kalkınma teorisinin savunucuları Peter Bauer, Deepak Lal, Bela Balassa, Lan Little, Jagdish Bhagmati, Julian Simon, Harry G. Johnson ve Anne Kruger’dir. Bu teoriye göre, kalkınmanın gerçekleşmesi için devletin ekonomideki rolünün etkisi ortadan kaldırılarak, piyasa kendi iç dinamikleriyle işlemelidir. Bu sayede özel sektörün gelişmesi devlet ve bürokrasi tarafından engellenemeyecektir. Ayrıca bu teoride kalkınmanın daha kolay gerçekleşebilmesi için gelişmekte olan ülkeler küreselleşmeye olumlu gözle bakmalı ve rasyonel davranan iktisadi birimlerce piyasanın işlerliği arttırılarak dışa açık bir iktisadi yapı benimsenmelidir.¹⁰⁹

Bu teori, uluslararası piyasaların serbestleştirilmesinin yerli ve yabancı yatırımları ve bu sayede de sermaye birikiminin artacağını savunmaktadır. Sonuç olarak, serbest piyasa ekonomisinin teşvik edilmesi ve geri kalmış ülkelerin kendi bünyelerinde meydana gelen ve kalkınmayı olumsuz yönde etkileyen içsel faktörlerin negatif etkilerinin giderilmesi üçüncü dünya ülkelerinin geri kalmışlığını ortadan kaldıracaktır.¹¹⁰

1.5.5.Yeni Kalkınma Teorileri

Yeni kalkınma yaklaşımları; neo – klasik paradigma kapsamında yapılan çalışmalar (Yenilikçi – İçsel Büyüme Teorileri), neo – klasik paradigma kapsamı dışında yapılan çalışmalar, bütüncül kalkınma yaklaşımı, eşitlikçi kalkınma yaklaşımı, insan merkezli kalkınma yaklaşımı, Veblen – Ayres kalkınma yaklaşımı, temel ihtiyaçlar kalkınma yaklaşımı ve sürdürülebilir kalkınma yaklaşımı olarak sınıflandırılabilir.¹¹¹

1.5.5.1.İçsel (Yenilikçi) Büyüme Teorileri

Neo – klasik büyüme modelleri teknoloji faktörünü dışsal bir olgu olarak kabul etmişlerdir. Neo – klasikler öncelikle üretkenliğin altında yatan sebeplere yoğunlaşmış daha sonra teknoloji, bilgi üretimi ve beşeri sermayenin büyümeye katkısını sorgulamaya başlamışlardır. İçsel büyüme teorilerini benimseyen iktisatçıların artan

¹⁰⁹ Dolun ve Atik, *a.g.m.*, s. 9 – 10.

¹¹⁰ Aktan ve Vural, *a.g.m.*, s. 143.

¹¹¹ Kılınç, *a.g.t.*, s. 110.

verimler varsayımını modellerinde kullanması içsel büyüme teorileri adı altında yeni bir yaklaşımın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu yaklaşım yakınsama varsayımını reddederek teknoloji, bilgi ve insan kaynağının iktisadi büyüme üzerindeki etkilerini ölçmeye çalışmaktadır. İçsel büyüme teorileri teknolojik bilgi, beşeri sermaye, kamu yatırımları ve AR – GE harcamaları gibi konular üzerinde etkili olmuştur.¹¹²

Geleneksel büyüme modelleri merkez bölgenin gelişmesinin çevre bölgelerin kalkınmasında olumlu etki yaratacağını savunmaktadır. Ancak içsel (yenilikçi) büyüme modelleri merkez bölgelerin kalkınmasının diğer çevre bölgelerin kalkınmasına katkı sağlamak yerine merkez – çevre arasındaki gelişme farkını olumsuz yönde etkileyeceğini savunmaktadır.¹¹³

İçsel büyüme teorileri kapsamında Rebelo'nun AK modeli, Romer'in içsel büyüme teorisi, Lucas'ın beşeri sermaye teorisi, Barro'nun kamu politikası teorisi ve AR – GE teorisi incelenecektir.

1.5.5.1.1.Rebelo'nun AK Modeli

İçsel büyüme teorileri çerçevesinde sanayileşmiş ülkelerin sürekli büyümesini açıklamak ve belirleyicilerini ölçmek için birçok teori geliştirilmiştir. Bu modellerden en basiti ve ilki AK modelidir. AK modelinde üretim fonksiyonu $Y = AK$ şeklinde belirtilmiştir. Bu fonksiyonda Y çıktıyı, A ekonominin teknoloji seviyesini ifade eden pozitif bir sabiti ve K ise sermaye stokunu göstermektedir. Bu modelde sermaye stoku artarken sermayenin getirisinin azalmayacağı vurgulanmaktadır. AK modelinde yüksek sermaye stokuna sahip olan ülkelerde yatırımlarda artış gerçekleşerek büyüme hızlanacaktır.¹¹⁴ Bunun sebebi ise azalan getiriyi yok eden dışsallıklara yer verilmesidir. AK modelinde, ekonomik büyüme oranı yatırım oranının artan bir fonksiyonudur. AK tipi büyüme modeli, uzun dönemde yatırım ve fiziksel sermaye birikiminin ekonomik

¹¹² Mehmet Lütfi Arslan, "Devletin İktisadi Büyümedeki Rolü", *Bilgi Ekonomisi ve Yönetim Dergisi*, 2011, c. 6, S. 2, s. 165.

¹¹³ Kılınç, *a.g.t.*, s. 110.

¹¹⁴ Metin Berber, Uğur Sivri ve Seyfettin Artan, "Türkiye'de Yatırım Harcamaları – Ekonomik Büyüme İlişkisi AK Modeli Testi: 1968-1998", *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2001, S. 25, s. 62.

büyümeyi arttıracakını öngörmektedir. İlerleyen dönemde bu modeli Romer ve Lucas'da benimsemiştir.¹¹⁵

1.5.5.1.2.Arrow – Romer İçsel Büyüme Teorisi

Kenneth Arrow'un 1962 yılında yayınlanan bir makalesinden esinlenen Paul M. Romer 1986 yılında "Artan Getiriler ve Uzun Dönem Büyüme" başlıklı makaleyi yazmıştır. Bundan dolayı Romer'in çalışması, Arrow – Romer modeli olarak nitelendirilmektedir. Bu modelde teknolojik ilerleme, firmaların üretim faaliyetlerinin bir yan ürünüdür ve firmaların üretim faaliyetleri ölçeğe göre sabit getiriye esas almaktadır. Romer'in modelinde Arrow'un öne sürdüğü "yaparak öğrenme" ve "bilginin yayılması" görüşü vardır. Yaparak öğrenme görüşü, bir firmanın yatırım yapması firmanın sahip olduğu sermaye stokunun ve bilgi stokunun artmasına sebep olmaktadır. Bilginin yayılması görüşü ise her firmanın bilgi stokuna diğer firmalar herhangi bir maliyet ödemedi bedava olarak hemen ulaşabilmektedir.¹¹⁶

Marjinal verimliliği arttıran teknolojik ilerlemeler ekonomik büyümenin kaynağıdır. Teknolojik yenilikler firmaların pazar payını büyütürken karlılıklarını arttırmaktadır. Modelde fiziksel sermaye sınırlandırılması kaldırılarak beşeri sermayeye de yer verilmiştir. Böylece ekonomik büyümenin kaynakları beşeri sermaye ve bilgidir. Ayrıca Romer'e göre, dış ticaretin serbestleştirilmesi ve beşeri sermaye bakımından zengin ülkelerle ekonomik entegrasyonun sağlanması ekonomik büyümeye olumlu katkı sağlayacaktır.¹¹⁷

1.5.5.1.3.Lucas'ın Beşeri Sermaye Teorisi

Lucas'ın modeli bir içsel büyümenin gerçekleşebilmesi için dışsallığa ihtiyaç duymaktadır. Beşeri sermaye stoku ve formasyon süresiyle oransal olduğu düşünülen beşeri sermaye birikimi sonucunda büyüme gerçekleşmektedir. Verilen formasyon süresince beşeri sermaye birikimi bir dışsal büyüme gösterecektir.¹¹⁸

¹¹⁵ İbrahim Arısoy, "Fiziksel Sermaye Yatırımları ve Büyüme İlişkisinin AK Modeliyle Sınanması: Türkiye Örneği (1968-2006)", *Maliye Dergisi*, 2011, S. 161. s. 285.

¹¹⁶ Ünsal, 2007, s. 244.

¹¹⁷ Özel, *a.g.m.*, s. 68 – 69.

¹¹⁸ İlker Parasız, *Modern Büyüme Teorileri Dinamik Makro Ekonomiye Giriş*, Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa, 1997, s. 132.

Dışsallıklar fikrini içsel büyüme ile bütünleştiren Lucas, beşeri sermayeyi, fiziksel sermaye ve emek gibi girdilerin verimliliklerini arttıran ilave bir üretim faktörü olarak değerlendirmiştir. Beşeri sermayeye göre herhangi bir faktörün içsel büyümeye neden olma zorunluluğu, marjinal getirilerin azalan olmasına bağlıdır.¹¹⁹ Fiziksel sermayenin azalan getirisini telafi eden beşeri sermayenin dışsal etkisi, fiziksel sermaye birikimini arttırmaktadır. Böylece fiziki sermaye birikiminin artması büyümenin devamlılığını sağlamış olmaktadır.¹²⁰

1.5.5.1.4.Barro’nun Kamu Harcamaları Teorisi

Kamu harcamalarının etkisi ilk olarak Robert Barro tarafından “Government Spending in an Simple Model of Endogenous Growth” adlı çalışmasında gündeme gelmiştir. Bu modelin varsayımları, üretim fonksiyonunun sermaye ve kamu tarafından sağlanan mala bağlı olması, hükümetin tek gelir kaynağının gelir vergisi, tek giderinin ise kamu mallarının arzı olduğu ve bütçenin her zaman denk tutulduğudur. Hükümetler ekonomik büyümenin gerçekleşmesi için özel sektör yatırımlarının arttırılmasını destekleyecek ve kamu yatırımlarını arttıracaktır. Vergiler özel sektörden toplanarak denk bütçe sağlanacak ve böylece kamu mallarının arzı arttırılacaktır.¹²¹ Ancak kamu harcamalarının özel sermayenin marjinal verimliliği üzerinde oluşturduğu dışsallık, vergilerin neden olduğu fren etkisi tarafından tamamen dengelenirse kamu harcaması optimal düzeyde gerçekleşecektir.¹²²

1.5.5.1.5.AR – GE Teorisi

Paul Romer, büyümenin temel tetikçisi olarak teknolojinin oluşumunda bir dizi temel açıklama ortaya koymuştur. Romer’in teknolojiye yönelik bakış açısı üç dayanak üzerine kurulmuştur. Bunlardan ilki büyümenin ana kaynağı olan teknolojik yeniliktir. İkincisi, girişimcilerin kar amacıyla yaptıkları faaliyetler teknolojik yenilikler ile sonuçlanmaktadır. Girişimcilerin sanayi dallarında yenilikçi AR – GE faaliyeti yapmaları ve uygulamaları için teşvikler ve piyasa sinyalleri önemli bir rol oynamaktadır. Üçüncüsü ise ekonomide bulunan diğer mallara göre AR – GE teknolojisi farklı bir maldır. AR – GE faaliyetleri için yapılan harcamalar sabit

¹¹⁹ Muhteşem Kaynak, *Büyüme Teorileri Giriş*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2009, s. 129.

¹²⁰ Parasız, 1997, s. 136.

¹²¹ Yusuf Muratoğlu, “Ekonomik Büyüme Ve İşsizlik Arasındaki Asimetrik İlişki Ve Türkiye’de Okun Yasasının Sınanması”, Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Çorum 2011, s. 18.

¹²² Parasız, 1997, s. 145.

maliyetlere neden olmaktadır. Ancak yeni bir araştırma alanının açılmasıyla birlikte bir kez başlangıç maliyetleri karşılandığında ileri bilgiler ek bir maliyet gerektirmeden tekrar tekrar uygulanabilecektir. AR – GE teorisindeki bu özellik ölçeğe göre artan getiriye meydana getirmektedir. Teoride teknolojinin ekonomik bir mal olarak değerlendirildiği yukarıdaki üç öneri ile rekabetçi bir pazar ekonomisini bir arada oluşturmak imkânsızdır. Ekonomik bir mal olarak değerlendirilen teknoloji rakip olmayan ve kısmen dışlanabilir bir maldır.¹²³

Dört temel girdinin bulunduğu varsayılan bu modelde kullanılan girdiler iş gücü, fiziksel sermaye, beşeri sermaye ve teknoloji seviyesidir. Ekonomide hakim olan üç sektör kapsamında AR – GE sektörü, ara malı sektörü ve nihai mal sektörü vardır. AR – GE sektörü, beşeri sermayeyi ve hali hazırdaki bilgi stokunu kullanmaktadır. Ara malı sektörü, AR – GE sektörünün üretmiş olduğu yeni bilgi ve tasarımları kullanarak nihai mal sektöründe kullanabilecek dayanıklı üretim girdilerini üretmektedir. Nihai mal sektörü, diğer sektörde üretilen dayanıklı üretim girdilerini, iş gücünü ve beşeri sermayeyi kullanarak nihai mal üretmektedir. Ayrıca model nüfus ve iş gücü arzının değişmediğini varsaymaktadır.¹²⁴

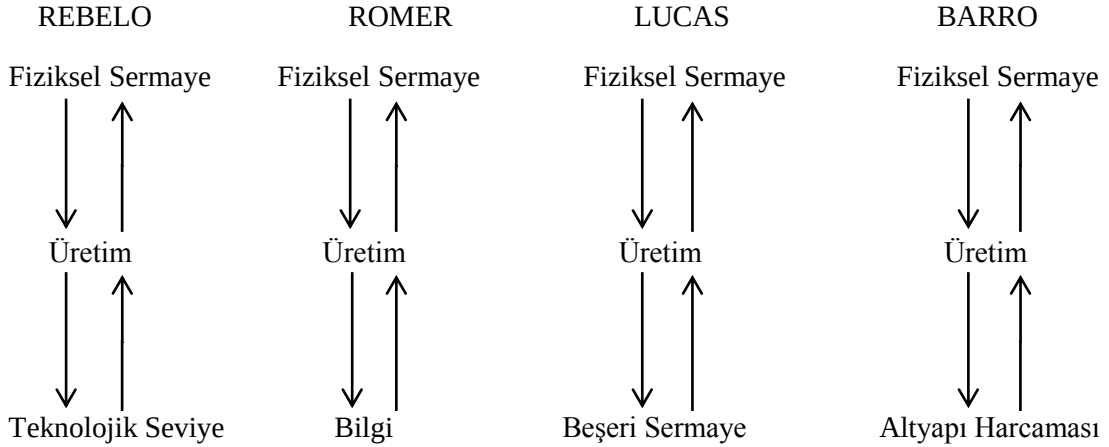
AR – GE’ ye dayalı içsel büyüme modelinin ürün kalitesi versiyonunun önemli örneği Phillippe Aghion ve Peter Howitt’tir. Aghion – Howitt’in geliştirmiş olduğu ürün niteliği modeline göre büyüme hızını dört unsur belirlemektedir. AR – GE faaliyetlerinde çalışan işgücünün yeni fikir ortaya koyma imkanı ve icadın ara malının niteliğini geliştirme seviyesi ne kadar yüksek olursa büyüme hızı da o kadar yükselecektir. Ayrıca rekabetçi kümedeki üreticilerin maliyet dezavantajı ve iş gücü ne kadar büyük olursa büyüme hızı da o kadar yüksek olmaktadır.¹²⁵ Yukarıda belirtilen içsel büyüme modelleri Şekil 2’deki gibi sınıflandırılmıştır.

¹²³ Erçin Yeldan, *İktisadi Büyüme Ve Bölüşüm Teorileri*, Efil Yayınevi, Ankara, 2010, s. 221 – 223.

¹²⁴ Mustafa Özer ve Necati Çiftçi, “AR-GE Tabanlı İçsel Büyüme Modelleri Ve AR-GE Harcamalarının Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi: OECD Ülkeleri Panel Veri Analizi”, *SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2008, S. 16, s. 221.

¹²⁵ Ünsal, 2007, s. 270.

Şekil 2: İçsel Büyüme Modellerinin Sınıflandırılması

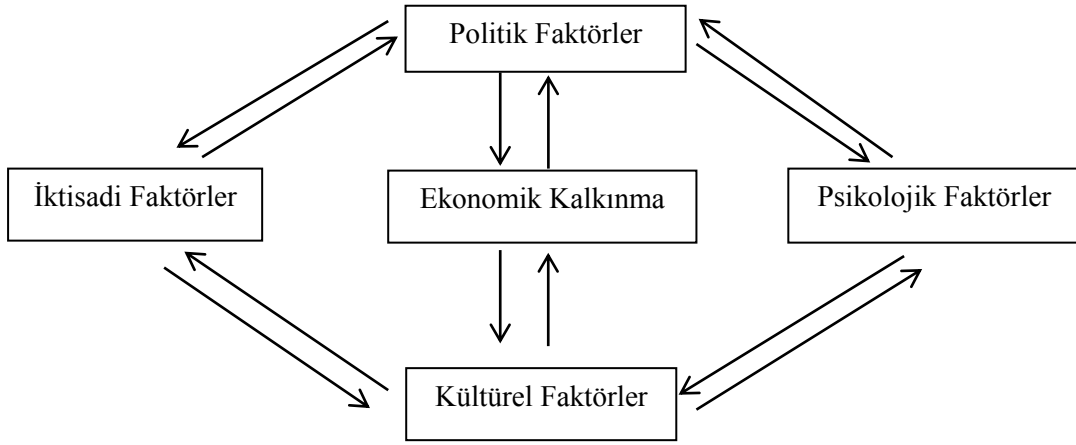
Kaynak: İlker Parasız, *Modern Büyüme Teorileri Dinamik Makro Ekonomiye Giriş*, Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa, 1997, s. 133.

1.5.5.2. Bütüncül Kalkınma Yaklaşımı

Kalkınma olgusunun sadece ekonomik boyutlu ele alınması tek yönlü sonuçlara yol açmaktadır. Özellikle ilişkisinin tercih edilmesi kalkınma kavramının daha geniş boyutlu ele alınmasını sağlayacaktır. Sonuç olarak, sosyal sistemin değişimini ifade eden kalkınma olgusu tek nedenli ilişki yerine karşılıklı ilişki anlayışıyla çözümlenmelidir. Bütüncül kalkınma yaklaşımı; iktisadi, kültürel, psikolojik ve politik faktörlerin birlikte değerlendirilip kalkınma üzerine etkilerinin karşılıklı ilişki içerisinde ele alındığı bir araştırma yöntemini içermektedir.¹²⁶ İktisadi kalkınma ile toplumsal faktörler arasındaki bütüncül ilişki aşağıdaki Şekil 3'te gösterilmiştir.

¹²⁶ Yavilioğlu, a.g.m., s. 66 – 67.

Şekil 3: Bütüncül Kalkınma Yaklaşımı İlişkisi

Kaynak: Cengiz Yavilioğlu, “Geri Kalmışlık Olgusu Ve Ekonomistik Kalkınma Teorileri (Eleştirel Bir Yaklaşım)”, *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, 2002, c. 3, S. 2, s. 67.

1.5.5.3.Eşitlikçi Kalkınma Yaklaşımı

Eşitlikçilik, toplumsal değişim için toplumsal hareketlerin ve modern ekonomik ve siyasal mücadelelerin ana prensibi olmaktadır. Ekonomik sistem rekabet ve maddi kaynakların kullanımında adil paylaşımın sağlanması üzerine kurulurken, siyasal sistem vatandaşların temel siyasal eşitlik istekleri ile varlığını sürdürmektedir. Demokratik toplumların varlığı için zenginlik yaratmak hayati öneme sahiptir. Ancak refah artışını gerçekleştirmek kadar gelirin adil bir şekilde bölüşülmesi de büyük önem taşımaktadır. Kapitalist sistemde çok az insanın refah yolunda ilerlemiş, çok hızlı bir şekilde zenginleşmiş, büyük bir kısmın ise yoksulluk içinde yaşamaya mahkûm edilmiştir. Küreselleşmeyle birlikte gelişmekte olan ülkelerde gelir dağılımı adaletinin bozulduğu, eğitim ve sağlık şartlarının kötüleştiği ve işsizliğin arttığı görülmektedir. Eşitlikçi yaklaşıma göre, kalkınma ekonomik anlamda hızlı gelişmeyi ve yaratılan gelirin adil bir şekilde paylaşımını içermelidir.¹²⁷

¹²⁷ Adem Doğan ve Nazım Öztürk, “Yeni Kalkınma Kuramları”, *Bütçe Dünyası Dergisi*, 2010, c. 1, S. 33, s. 47 – 48.

1.5.5.4.Veblen – Ayres Kalkınma Yaklaşımı

Veblen tarafından başlatılan kurumsal yaklaşım, neo – klasik iktisadın soyutlayıcı, tümdengelimci yöntemine, devlet müdahalesini en aza indirmeye yönelik metodolojisine ve iktisat politikası varsayımlarına karşı olarak ortaya çıkmıştır. Bu okulun önemli temsilcileri T. Veblen, J. Commons, W. Mitchell, J. M. Clark ve C. E. Ayres'tir. Bu iktisat okulunun amacı, kapitalist bir sistem içinde ekonominin denge dışı seyrini kurumsal açıdan izah etmeleridir. Veblen, kurumları bireylerin ve toplumun belirli ilişkileri ve işlevleri açısından gerekliliği olan hakim düşünce alışkanlıkları olarak tanımlamaktadır. Kurumlar yatırım, tasarruf, fiziki ve beşeri sermaye birikimi ve teknolojik gelişimi belirleyen teşvik yapısını oluşturarak, iktisadi büyüme sürecinde önemli bir rol oynamaktadır. Kurumlar sözleşmelerin uygulanabilirliği, mülkiyet haklarının nasıl tanımladığı, hukuki ve siyasal yapı ile ilgili kurumlar vb. iktisadi kararları ekonomik faaliyetlerin ve iktisadi büyümenin temel belirleyicileri olarak kabul etmekte ve büyüme analizlerinin üzerinde durması gereken temel noktayı olu urmaktadır.¹²⁸

1.5.5.5.Temel İhtiyaçlar Kalkınma Yaklaşımı

Temel ihtiyaçlar yaklaşımı, yerel seçim ve gelenekleri, bireysel seçim ve kimlikleri göz ardı etmeyerek bireyler, kültürler ve toplumlar arasındaki farklılığı gözetmektedir. Bu yaklaşımla birlikte kalkınma kavramı kapsamında eşitlik, insan hakları, yerel kültürler ve değerler, kimlik ve azınlık hakları gibi konular ağırlıklı olarak işlenmeye başlanmıştır.¹²⁹

Temel ihtiyaçlar yaklaşımı insanların kaliteli bir hayat sürebilmeleri için belli fiziksel, sosyal ve psikolojik imkanların gerekli ve evrensel olduğu fikrini  ne sürerek kalkınmanın temel hedefinin bu ihtiyaçların giderilmesi olduğunu savunmaktadır. Bu yaklaşımın temel düşüncesi sağlık, eğitim, barınma, beslenme gibi temel hizmetlerin doğrudan giderilmesi ve yoksulların gelirini ve verimliliğini arttırmaya yönelik alternatif stratejiler belirlenerek mutlak yoksulluğun azaltılmasıdır. İnsan odaklı olan bu yaklaşımın temel vurgusu bireysel yoksulluktan toplumsal yoksulluğa doğru kaymaktır.

¹²⁸ Ahmet Emre Biber, "İktisadi Büyümede Kurumsal Faktörler Ve Kurumsal De i im", *Akademik Bakış Dergisi*, 2010, S. 19, s. 4 – 21.

¹²⁹ Hatice Karaçay  akmak, "Kalkınma İktisadında Temel İhtiyaçlar Etiği Yaklaşımı", *İ. . Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 2006, S. 34, s. 133.

Temel ihtiyaçlar yaklaşımı çerçevesinde iktisadi büyüme bir ihtiyaç olarak görülmekle birlikte meydana getirdiği kabul edilmez sonuçlar neticesinde sürece ilişkin göstergelerin ve hedeflerin yeniden tanımlanması gerektiği savunulmaktadır. Bu yaklaşım az gelişmişliğin temel nedeni olarak alt yapı yetersizliğini, piyasaların istikrarsızlığını, vasıflı eleman eksikliğini, kötü yönetimi, kalkınma planlarının başarısızlığını ve siyasal istikrarsızlığı görmektedir. Ayrıca bu yaklaşım, iktisadi büyüme koşullarının belirlenmesi ve bu büyümenin meyvelerinin paylaşılmasının gerektiğini savunmaktadır.¹³⁰

1.5.5.6.İnsan Merkezli Kalkınma Yaklaşımı

Kalkınmanın merkezisinde insan olmalıdır. Kalkınma, demokrasi ve egemenlik terimlerinin ilkelerini, artan fakirlik ve eşitsizlikler, büyüyen evre problemleri ve ülkelerin birbirine olan bağımlılığı kapsamında yeniden tanımlanmalıdır. Yoksulluğın ortadan kaldırılması için hak eşitliği, sosyal adalet, insan hakları, demokrasi ve sürdürülebilir kalkınma gereklidir. 1980’lerde ortaya atılan sürdürülebilir kalkınma anlayışı bir lde insan merkezli yaklaşımın gerekliliğini gözler önüne sermiştir. Sermaye birikimine dayalı büyüme merkezli kalkınma anlayışı yerine, insan merkezli bir kalkınma anlayışı geliştirilen sürdürülebilir kalkınma kavramı önem kazanmıştır.¹³¹

İnsani kalkınmanın iki yönü bulunmaktadır. Bunlardan birincisi bilgi ve yeteneklerin iyileştirilmesi gibi insani becerilerin oluşturulmasıdır. İkincisi ise bu becerilerin üretken faaliyetlerde ya da kültürel, sosyal ve siyasal faaliyetlerde kullanabilmesidir. İnsan merkezli kalkınma yaklaşımına göre kalkınma kültürel bir kimlik, büyük oranda bağımsızlık, kendine güven, kendi cevaplarını kendi arama eğilimi, temel ihtiyaçların giderilmesi, toplumun bireylerinin daha insanca yaşama şeklini kendi çabası ve kendi araçlarıyla sürdürülebileceği bir sosyal ve zihinsel dönüşümü içermektedir. Özetle bu kalkınma yaklaşımı gelirin yanında insanın yaşam kalitesini, iyi bir eğitimi, insanın her alanda yaratıcılığını kullanmasına imkan sağlayan,

¹³⁰ Doğan ve ztrk, *a.g.m.*, s. 48 – 49.

¹³¹ şevket kten, “Gelişme Ve Demokrasi: Kalkınmayla Demokratikleşme Ya Da Kalkınmanın Demokratikleştirilmesi”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2007, c. 8, S. 2, s. 99 – 100.

demokratik hak ve özgürlüklerin güvence altına alındığı sağlıklı bir yaşamı içermektedir.¹³²

1.5.5.7. Sürdürülebilir Kalkınma Yaklaşımı

1987 Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından hazırlanan *Brundtland Raporu*'nda sürdürülebilir kalkınma, bugünün ve gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılama yeteneğinden taviz vermeden karşılayan kalkınma yaklaşımı olarak tanımlanmıştır. Kısacası sürdürülebilir kalkınma toplumsal, çevresel, ekonomik ve kültürel boyutları içinde barındıran bir olgudur. Her bir boyut kendi içinde toplumsal ihtiyaçlar, biyolojik çeşitlilik, üretim, kültür mirası gibi çok önemli farklı konu başlıklarına sahiptir. Bu kalkınma yaklaşımına yönelik çalışmalarda bu farklı yönler birbirinden bağımsız olarak değil, birbirleriyle etkileşim içinde ele alınmaktadır. Sistemde yer alan her bir boyutun sürdürülebilirliği başka bir boyutun da sürdürülebilir olmasına bağlıdır.¹³³ Sürdürülebilir kalkınma stratejisinin gerçekleştirilmesi için bazı faktörler vardır. Bunlar;¹³⁴

- Büyümeyi harekete geçirmek ve kalitesini değiştirmek,
- Temel gereksinimleri gidermek,
- Sürdürülebilir bir nüfus seviyesini garanti altına almak,
- Kaynak tabanını koruma özelliğini yok etmek,
- Riski yönetmek,
- Teknolojiyi yeniden yönlendirmek,
- Karar vermede çevre ile ekonomiyi bütünleştirmek,
- Daha katılımcı bir kalkınma gerçekleştirmek,
- Uluslararası ekonomik ilişkilerin yeniden yönlendirilmesidir.

¹³² Doğan ve Öztürk, *a.g.m.*, s. 46 – 47.

¹³³ T.C. Çevre Bakanlığı ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, Sürdürülebilir Kalkınma Ulusal Raporu, 2002, s. 10 – 13.

¹³⁴ Mahir Fisunoğlu, , “*Sürdürülebilir Kalkınma ve Ekonomi*”, Sürdürülebilir Kalkınmanın Uygulanması – Tartışma Toplantısı (1. Oturum), Türkiye Çevre Yayını Vakfı, Ankara, 1998, S. 126.

İKİNCİ BÖLÜM

İNOVASYON: KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

2.İNOVASYON

İnovasyon kavramı ilk olarak Joseph Schumpeter tarafından ekonomik ilerlemenin temel dinamiği olarak tanımlanmıştır. Schumpeter, inovasyonun kapitalist ekonomilerde verimlilik arttırıcı ve yapısal değişimin kaynağı olduğunu savunmuştur. Ayrıca girişimcilerin stratejik üstünlük kazanmaları için inovasyona yönelmesi gerektiğini de belirtmiştir. Schumpeter’ e göre, inovasyon beş şekilde gerçekleşmektedir. Bunlar yeni bir ürünün piyasaya çıkartılması, yeni üretim yönteminin bulunması, yeni pazarlama yönteminin bulunması, yeni bir hammadde veya yarı işlenmiş mal kaynaklarının bulunması ve yeni örgütlenme şeklinin ortaya çıkartılmasıdır. Schumpeter’ e göre, inovasyon (yenilik) ve icat (buluş) aynı şey değildir. Yeniliğin olabilmesi için icatın hayata geçirilmesi gerekmektedir. Girişimci tarafından inovasyona dönüştüren icat, entelektüel bir çabanın ürünüdür.¹³⁵

Latince “innovatus” kelimesine dayanan inovasyon (yenilik) toplumsal, kültürel ve idari alanda yeni metotların kullanılmaya başlanması anlamına gelmektedir. Türk Dil Kurumu tarafından türetilen “yenileşim” anlamına gelen inovasyon ayrıca buluş, icat, yenilik, yenilenme ve yenilikçilik sözcükleriyle ifade edilmektedir. Yenileşim sözcüğünün kelime anlamı, değişen koşullara ayak uydurabilmek için toplumsal, kültürel ve yönetsel ortamlarda yeni yöntemlerin kullanılmaya başlanması olarak tanımlanmaktadır. İnovasyonun günümüz ekonomisinde önemli bir rekabet aracı haline gelmesiyle birlikte kavramsal açıklamasında çeşitli tanımlar yapılmıştır. Bunlardan bazıları;

- Yeni bir ürün veya üretim süreci yaratmaktaki tüm faaliyetler,
- Yaratıcılığın toplumsal hayata yansıtılması,
- Yaşam ile yeni bir ilişkinin oluşturulması,
- Teknik, ticari ve endüstriyel adımlar bütünü,
- Bir fikri satılabilir bir mal ve hizmete dönüştürmek,

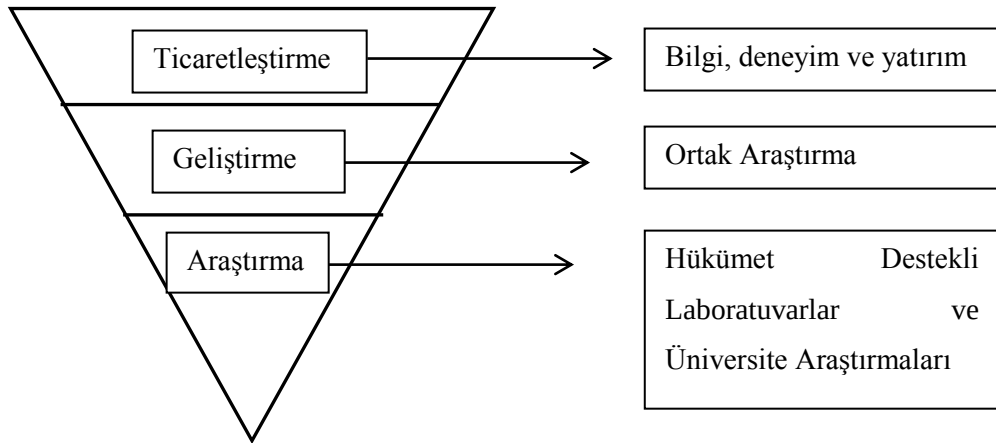
¹³⁵ Arzu Meltem Dinler Sakaryalı, “İnovasyon ve Risk Sermayesi”, *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 2014, c. 9, S. 1, s. 185.

- Teknolojik değişimin parçası olarak tanımlanmaktadır.¹³⁶

Oslo klavuzunun 146. Maddesinde yenilik firma içi uygulamalarda, işyeri organizasyonunda veya dış ilişkilerde yeni veya önemli ölçüde iyileştirilmiş bir ürün veya süreç, yeni bir pazarlama yöntemi ya da yeni bir organizasyonel yöntemin hayata geçirilmesi olarak tanımlanmıştır.¹³⁷

İnovasyonun rolünü açıklamak için iş eğitimindeki stratejiler, finansal ve diğer işlevsel alanlar ve yeni yöntemler ortaya çıkmıştır. İnovasyon 21. yüzyılın endüstriyel inancı olmuştur. Firmalar inovasyonu, sürdürülebilir karı ve piyasa paylaşımını arttıran anahtar olarak tanımlamıştır. İnovasyonlar geleneksel iş girişimlerinden çok daha iyi getiri sağlamaktadır. Geleneksel işlerin getiri oranı ortalama % 15 aralığında iken başarılı yeniliklerin getiri oranı ortalama % 50'nin üzerindedir. Yatırımcılar ve yöneticilerin yeni sorunlar ile karşı karşıya kalması geliştirilmiş karın yüksek riskle gelmesine sebep olmaktadır. Yüksek riskli ve getirili profile rağmen yenilikteki yatırımlar bugün ABD'deki % 40 civarını içeren entelektüel varlıkların varlık tabanını itmiş durumdadır. Endüstriyel yenilikteki hızlı ilerleme yenilikçiler için bir piyasa yaratmış durumdadır. Bir inovasyon başarılı olsa bile, inovasyonun nedenini tam olarak anlamak zor olabilmektedir.¹³⁸

Şekil 4: İnovasyon Piramidi

¹³⁶ Şaban Esen ve Sabahat Çetin, "Siyasi Parti Ve Hükümet Programlarında Girişimcilik Ve İnovasyon", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2012, S. 34, s. 76.

¹³⁷ OECD/AB Oslo Klavuzu, Yenilik Verilerinin Toplanması ve Yorumlanması İçin İlkeler, 2005, 3. Baskı, s. 50.

¹³⁸ J. Christopher Westland, *Global Innovation Management*, Palgrave Macmillan, New York, s. 3 – 4.

Kaynak: İSTANBUL İL ÖZEL İDARESİ, “Kamu Kurumlarında İnovasyon”, İstanbul Kalkınma Ajansı: Mükemmelliyet Merkezi Projesi, 2012, s. 15.

İnovasyon kelimesinin birçok yazar tarafından farklı tanımlaması yapılmıştır. Geçmişten günümüze yapılan bu tanımları aşağıdaki gibi özetleyebiliriz.¹³⁹

Knight (1967), bir organizasyon tarafından yeni ve önemli bir değişikliğin kabul edilmesidir.

Myers ve Marquis (1969), bir buluşun ticaretleştirilmesidir.

Tushman ve Nadler (1986), yeni bir departman için herhangi bir ürün, hizmet veya işlemin oluşturulmasıdır.

Escorsa ve Valls (1997), yeni bir fikrin hayata geçirilmesi veya uygulanmasıdır.

Damanpour ve Gopalakrishnan (1998), bir organizasyonda yeni fikrin veya davranışın benimsenmesidir.

Johnson et al. (2002), üretimde veya piyasada bir buluşun başarılı tanıtımıdır.

Adams et al. (2006), yeni bir fikirden faydalanma başarısıdır.

Hidalgo ve Albors (2008), firma ve farklı aktörler arasındaki ilişkiyi kapsayan bir problemi halletme sürecidir.

Geniş anlamda inovasyon, bilginin ekonomik ve toplumsal faydaya dönüştürülme sürecidir. Ekonomik ve toplumsal değer elde etmek için ürünlerde, işi gerçekleştirme metotlarında ve hizmetlerde yapılan değişiklik, farklılık ve yenilikler olarak tanımlanmaktadır. Değişime olan talep, yeniliğe açıklık ve girişimci fikriyle bağdaşan bir ürün kültürüdür.¹⁴⁰

¹³⁹ Gregorio Martin de Costo, Miriam Delgado Verde, Pedro Lopez ve Jose Emillio Navas Lopez, *Technological Innovation*, Palgrave Macmillan, New York, 2010, s.48 – 50.

¹⁴⁰ Muzaffer Ertürk, *Dünyada ve Türkiye’de Doğal Gaz Sektörü ve İnovasyon Etkileri*, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul, 2010, S. 77, s. 270.

Ed Roberts (1987),inovasyon sözcüğünü “buluş + firma” olarak belirtmiştir. Yenilik özgün, yeni ve değerli bir ürün, bir üretim süreci veya bir hizmet oluşturmak için bilginin sentezi veya somutlaşmasıdır.¹⁴¹

İnovasyon (yenilik), yeni ürün üretmeyi, yeni süreçler kullanmayı, yeni hammadde elde etmeyi, yeni örgütsel yapılar oluşturmayı ve yeni pazarlara girmeyi içermektedir.¹⁴²

İnovasyonun anlamı göz önüne alındığında birçok anlama bakarak inovasyonun özelliklerini ayırt etmek mümkündür. Bunlar;¹⁴³

- İnovasyon bir buluştur.
- İnovasyon yayılma ve öğrenmedir.
- İnovasyon bir olgu (olay)’dır.
- İnovasyon bir yörüngedir.
- İnovasyon artışlı veya radikal bir değişimdir.
- İnovasyon bir süreçtir.
- İnovasyon bölge, ulus vb. gibi içeriklerin kademeli işlemidir.

O halde inovasyon (yenilik), yeni veya iyileştirilmiş ürün, hizmet, pazarlama ve üretim yöntemi veya örgütsel anlayış fikrini geliştirmek ve bunu ticari gelire dönüştürmek için yapılan tüm aşamaları içermektedir. Ayrıca inovasyon tanımlarında, yaratılan yeniliğin hem var olanın küçük kademeler şeklinde artımsal olarak geliştirilmesine hem de köklü yenilik haline dönüştürülmesine vurgu yapılmış ve mutlak manada pazarlanabilirlik olgusuna da dikkat çekilmiştir.¹⁴⁴ İnovasyonun gerçekleşmesinde sosyal ve ekonomik şartlar göz önüne alınmaktadır. Bu kapsam altında sosyal ve ekonomik şartlar 1. grup ve 2. grup şartlar olarak sınıflandırılabilir. Tablo 6’ da inovasyonun başarıya ulaşabilmesinde gerekli olan şartlar belirtilmiştir.

¹⁴¹ Richard Luecke (Çeviren: Turan Parlak), *İş Dünyasında Yenilik ve Yaratıcılık*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2008, s. 3.

¹⁴² Salih Zeki İmamoğlu ve Atıf Açıkgöz, “Milli Yenilik Sistemleri ve Türkiye İçin Öneriler”, *Girişimcilik ve İnovasyon Yöntemi Dergisi*, 2012, c. 1, S. 1, s. 72.

¹⁴³ Pervaiz K. Ahmed ve Charles D. Shepherd, *Innovation Management Context, Strategies, Systems and Process*, Pearson Education, England, 2010, s.5.

¹⁴⁴ İsmail Bakan, Melih Bulu ve Hakkı Eraslan, “Kümelenmeler ve İnovasyona Etkisi: Türk Turizm Sektöründe Uygulamalar”, *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 2009, S. 1, s. 11.

Tablo 6: İnovasyonun Başarılı Olma Şartları

1.Grup Şartlar	2.Grup Şartlar
- Yaşam hakkı - Mülkiyet hakkı - Seçme ve seçilme hakkı - Öz yönetim hakkı - İfade özgürlüğü	- Hızlı karar vermede başarı - Piyasaya yakınlık - Teknolojiye yakınlık - Uygun çevreye yakınlık - Bilgiye yakınlık

Kaynak: Oğuz Bal, “İnovasyonun Ekonomik Kalkınmaya Etkileri”, 2011, http://akademikpersonel.kocaeli.edu.tr/oguz.bal/bildiri/oguz.bal12.10.2011_11.30.06bildiri.pdf, (30.05.2015), s. 10.

2.1. İnovasyonun Temel Özellikleri

Literatürde birçok anlama gelen inovasyon (yenilik)’un temel özellikleri aşağıdaki gibi sıralanmaktadır. Bunlar,¹⁴⁵

- Bireyler ve işletmeler için sorun çözme sürecidir.
- Refah seviyesini ve yaşam standartlarını yükselten, ekonomik ve sosyal fayda yaratan bir süreçtir.
- Çevreyle uyumlu olmanın ve bütünleşmenin bir aracıdır.
- Rekabetin en önemli araçlarından birisidir.
- Fonksiyonlar arası bütünleşmenin bir ürünüdür.
- Yeni bir bilgidan faydalanmayı veya mevcut bir bilginin yeni kullanımını ya da bunların bir birleşimini içermektedir.
- Teknoloji ile yakından ilişkili olmasına rağmen sadece yeni teknoloji değildir.
- Tek seferlik bir olay değildir.
- Sadece yaratıcı eğitim ve oyun odası değildir.
- Yenilik faaliyetlerinin sonucu olarak ortaya çıkan belirsizlikle ilişkilidir.

2.2. İnovasyonun Türleri

Oslo klavuzu’nda dört çeşit inovasyon (yenilik) ayrımı yapılmıştır. Bu ayrım içinde yer alanlar ürün, süreç, pazarlama ve organizasyonel inovasyonlardır. Bu türlerin dışında inovasyon hizmet, yapısal, radikal, kademeli, iş modeli, teknolojik ve teknolojik olmayan inovasyonlar olarak sınıflandırılmaktadır.

¹⁴⁵ Kılınç, *a.g.t.*, s. 9.

2.2.1. Ürün İnovasyonu

Ürün inovasyonu, mevcut özellikleri ya da beklenen kullanımlarına göre yeni veya önemli ölçüde iyileştirilmiş bir mal ya da hizmetin piyasaya sürülmesidir. Bu teknik özelliklerde, malzemelerde ve parçalarda, yerleşik yazılımda, kullanım rahatlığında veya diğer işlevsel özelliklerde önemli gelişmeleri içermektedir.¹⁴⁶

Ürün yenilikleri, yeni bilgi veya teknolojiyi kullanabilmeye ya da mevcut bilgi ve teknolojilerin yeni kullanımına veya bunların bir bütününe dayanmaktadır. Bu inovasyon türü, yeni mal ve hizmetlerin işlevsel veya kullanıcı özelliklerinde meydana getirilen önemli derecedeki gelişmeleri kapsamaktadır. Yeni ürünler işletme tarafından önceki dönemlerde üretilmiş ürünlerden büyük oranda farklılık gösteren mal ve hizmetler bütünüdür. Başarılı bir ürün inovasyonu için gerekli olan koşullar aşağıdaki gibidir.¹⁴⁷

- Piyasa ile teknolojik fırsatlar arasında ilişkinin kurulması,
- Tüketici isteklerinin iyi bilinmesi,
- Firmaların teknolojik potansiyel ve yeteneklerinin uygunluğu,
- Firmadaki bireylerin psikolojik güvenliğinin ve özgürlüğünün sağlanması,
- Bireylerin hata yapma şansına sahip olması,
- Ürün yeniliklerinin süreç yeniliklerini desteklemesi,
- Ürün ve süreç yeniliklerinin birbirine bağlı ilişkisi geliştikçe firmanın rekabet gücünü arttırmasıdır.

2.2.2. Süreç İnovasyonu

Kalitenin korunması ve geliştirilmesi anlamına gelen ve maliyetlerin azaltılmasına yardımcı olan inovasyon türüdür. Bu inovasyon türü, mal veya hizmetle ilgili yeni veya önemli derecede iyileştirilmiş üretim ve dağıtım yöntemleri ya da diğer tetikleyici hareketlerde, tekniklerde, yazılımda, alet ve araçlarda değişimin sağlanmasıdır. Süreç inovasyonunun çıktısı, üretim miktarı, ürün kalitesi, üretim ve dağıtım maliyetini kapsamaktadır. Ürün inovasyonu ile birleştirilerek pazarın rekabet

¹⁴⁶ MÜSİAD Araştırma Raporları, “Küreselleşme Rekabet İçin AR – GE ve İnovasyon”, 2012, s. 55.

¹⁴⁷ Tuba Tünen, “2000-2010 Yılları Arasında Türkiye’de Uygulanan İnovasyon Politikalarının KOBİ’ler Üzerindeki Etkisi: Konya Organize Sanayi Bölgesinde Bir Uygulama”, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Karaman 2011, s. 35 – 36.

gücünde etkinlik sağlanabilmektedir.¹⁴⁸ Kısaca süreç inovasyonu, yeni veya önemli ölçüde geliştirilen bir üretim veya teslim yönteminin gerçekleştirilmesidir. Süreç inovasyonu teknikler, teçhizat ve yazılımlardaki hayati değişiklikleri içermektedir.¹⁴⁹

2.2.3. Pazarlama İnovasyonu

Pazarlama inovasyonu, ürün veya ambalaj tasarımında, ürünün promosyonunda ya da fiyatlandırmasında önemli değişiklikler sunacak yeni bir pazarlama yönteminin hayata geçirilmesidir. Satış ve pazar payının artırılmasını amaçlayan firma, bu tür inovasyonlarda ürünün durumunda değişiklik yapabilmektedir. Firmanın pazarlama inovasyonunu gerçekleştirmesi daha önce hiç kullanmadığı bir pazarlama yöntemini uygulamasına ve kullandığı pazarlama araçlarında farklılığa gitmesine bağlıdır.¹⁵⁰

2.2.4. Organizasyonel İnovasyon

Firmanın iş pratiklerinde, iş yeri organizasyonunda veya dış ilişkilerinde uyguladığı yeni bir örgütsel yöntemdir. Bu inovasyon türü, idari ve işlem maliyetlerini azaltarak, iş gücü verimliliğini arttırarak, satılamayan varlıklara ulaşarak veya araç ve gereçlerin maliyetini düşürerek firmanın performans gücünde önemli bir etkiye sahiptir.¹⁵¹

Organizasyonel inovasyon, uzun dönemli rekabet üstünlüğü elde etmede çok önemli bir süreçtir. Organizasyonel inovasyonun rekabet üstünlüğü elde etmede iki önemli rolü vardır. Bunlardan birincisi, bu inovasyon türünün ürün ve süreç inovasyonları için bir ön şart ya da kolaylaştırıcı olmasıdır. İkincisi ise organizasyonel inovasyonunun da bir rekabet üstünlüğü aracı olmasıdır. Temelde firma için uzun dönemli bir rekabetin sağlanabilmesi, firmaların kendilerine ait becerilerini kullanma ve geliştirme fikrine dayanmaktadır.¹⁵²

¹⁴⁸ Bakan, Bulu ve Eraslan, *a.g.m.*, s. 12,

¹⁴⁹ Muammer Zerenler, Necdet Türker ve Esen Şahin, “Küresel Teknoloji, Araştırma-Geliştirme (AR-GE) Ve Yenilik İlişkisi”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2007, S. 17, s. 662.

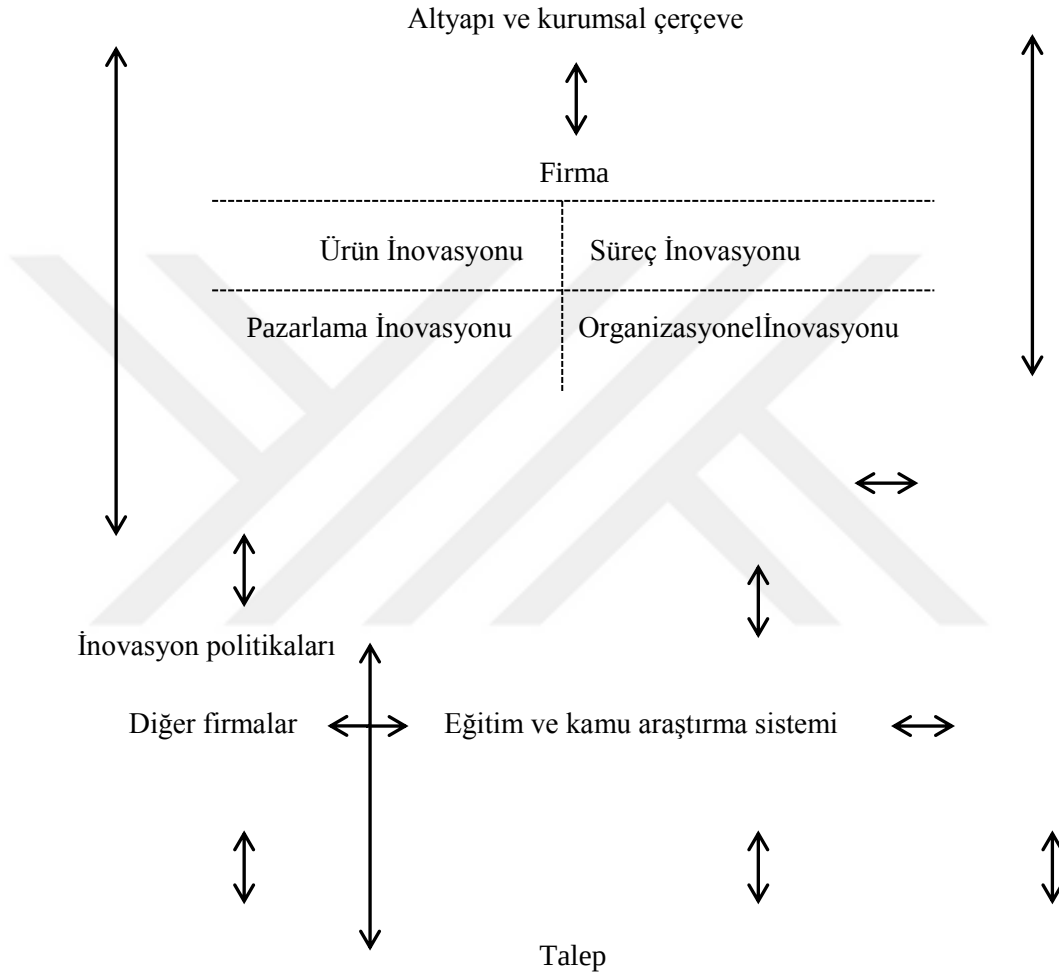
¹⁵⁰ Bekir Sami Oğuztürk, “Güney Kore’nin Kalkınmasında İnovasyonun Rolü”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 2011, c. 3, S. 5, s. 50.

¹⁵¹ Gündüz Ulusoy vd., “İmalat Sanayiinde İnovasyon Modelleri Ve Uygulamaları Projesi”, TÜBİTAK Proje No: SOBAG – 105K105, 2008, s. 29.

¹⁵² Serhat Burmaoğlu ve Harun Şeşen, “Türk Firmalarının Organizasyonel İnovasyon Yeteneğini Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Araştırma”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 2011, c. 66, S. 4, s. 3.

Şekil 5'te Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD)'nün Oslo Kılavuzunda belirtmiş olduğu inovasyon türleri verilmiştir. Mikro ve makro anlamda firmaların yenilik faaliyetleri karşılıklı bir etkileşimle aşağıda gösterilmiştir.

Şekil 5: İnovasyon Ölçüm Çerçevesi Ve İnovasyon Türleri

Kaynak: Muzaffer Ertürk, *Dünyada ve Türkiye’de Doğal Gaz Sektörü ve İnovasyon Etkileri*, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul, 2010, S. 77, s. 276.

2.2.5. Hizmet İnovasyonu

Hizmet inovasyonunda kamu sektörü, özel sektöre oranla uygulamada daha geniş bir hareket alanına sahiptir. Bu inovasyon türüne odaklanılmasındaki amaç, kamu hizmetlerinin sunumunda etkinlik sağlamak ve kamu yönetiminde vatandaş odaklı hizmet fikrini benimsemiş bir sistemde başarı elde edebilmektir. Özel sektör, inovasyon türlerinden her birine yönelik kendini geliştirme şansına sahipken, kamu sektöründe bu

durum daha farklıdır. Çünkü kamu sektörü, yenilikleri uzun dönemde benimseyecek bir yapıya sahiptir. Teknolojinin uzun bir dönem yalnız bilgisayar olarak düşünülüp, kamu kesiminde kendine yer bulmasından sonra yenilik içinde buna benzer bir süreç yaşanıyor olması tesadüf değildir.¹⁵³

2.2.6. İş Modeli İnovasyonu

İş modelinin kapsamı, yönetimin ve müşterilerin taleplerine ve firmanın bu ihtiyaçlarını en iyi derecede gidererek nasıl gelir sağlayacağına dair varsayımlardır. Bu inovasyon türünün ortaya çıkması bir firmanın temel varlıklarını ticaretleştirmede özgün bir yaklaşım benimsemesinde saklıdır. Bu inovasyon türüne mal çeşitliliği sunan ve tekillikten çoğulluğa doğru bir yol izleyen “yemek sepeti” uygulaması ve “simit sarayları” örnek gösterilebilmektedir.¹⁵⁴

2.2.7. Kademeli – Radikal İnovasyon

Kademeli yenilik, hali hazırda bulunan teknolojileri ve formları kullanarak bunlardan bir yenilik elde etmektir. Bu tür yenilikler, varolan bir şeyin geliştirilmesi ya da yeniden yapılandırılarak başka bir hedefe hizmet etmesidir. Radikal yenilik ise mevcut teknoloji ya da yöntemlerden farklı olarak bir yeniliği dünyaya sunmaktır. Radikal inovasyon ayrıca *sürekli olmayan yenilik* ve *devrim yaratan yenilik* olarak da adlandırılmaktadır. Bu inovasyon türünün mevcut kurum ya da sanayilerin iş modellerini potansiyel bakımdan yıkma gücüne sahip olduğunu savunan Clayton Christensen, radikal inovasyonu *yıkıcı potansiyel* olarak kullanmıştır. Yıkıcı teknolojiler varolan teknolojilerin yerini almakta ve o teknolojilere bağımlı olan firmaların düşüşünü hızlandırmaktadır.¹⁵⁵

Kademeli yenilikler radikal yeniliklere göre daha az zaman almakta ve daha az risk içermektedir. Bu bakımdan kademeli yenilik türü bir firmanın gelecekteki rekabet gücünü garanti altına almaktadır. Aslında kademeli ve radikal yenilikler birbirini tamamlayan bir zincirler bütünü olarak düşünülebilmektedir. Başarılı bir radikal yenilik

¹⁵³ Karagöz U., “Kamu Sektöründe Yeni Bir İnovasyon Girişimi: Hizmet Envanteri Veri Tabanı (HEVT) Projesi”, *Türk İdare Dergisi*, 2013, S. 476, s. 140.

¹⁵⁴ Ekonomi Bakanlığı, “Kümeler İçin İnovasyon ve AR – GE Yönetimi Klavuzu”, Kobi İşbirliği ve Kümelenme Projesi, t.y., s. 7.

¹⁵⁵ Parlak, 2008, s. 3 – 4.

genellikle kademeli olarak gerçekleştirilen bir yeniliği takip etmektedir. Bu sayede yeniliklerin performans ve uygulama alanları da genişletilebilmektedir.¹⁵⁶

2.2.8. Teknolojik ve Teknolojik Olmayan İnovasyon

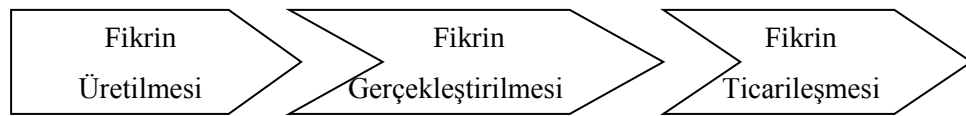
Teknolojik inovasyonlar, yeni bir teknolojinin uygulanması ya da varolan teknolojinin iyileştirilmesiyle ortaya çıkmaktadır. Firmanın rekabet gücünü arttıran bu inovasyon türü ayrıca yeni bir ürünün üretimini ya da pazarlamasını kolaylaştırmaktadır. Teknolojik inovasyonlar ürün ve süreç inovasyonu ile kademeli ve radikal inovasyonları içermektedir. Teknolojik olmayan inovasyonlar, kullanımında ve meydana gelişinde herhangi bir tekniğe bağlı olmayan organizasyonel ve pazarlama inovasyonunu kapsamaktadır. Teknolojik inovasyonlarda önemli olan rekabet gücünü artırma durumu teknolojik olmayan inovasyonlarda da hayati önem taşımaktadır. Çünkü teknolojik ve teknolojik olmayan inovasyonlar, birlikte gerçekleştirildiği zaman firmanın getirisi artacaktır.¹⁵⁷

2.3. İnovasyon Süreci

İşletmeler üzerinde hayati etkiye sahip olan inovasyon, iş dünyası ve araştırmacılar tarafından son derecede yoğun ilgi görmektedir. İşletme bilimi yazınında geniş çaplı yer tutan inovasyon kavramı birçok lider işletmenin temel karakteristiğidir. İşletmelerde AR – GE bölümlerinin faaliyetleri sonucu olsun ya da olmasın inovasyon süreci üç temel aşamada gerçekleşmektedir.¹⁵⁸

Herzog (2011)'e göre inovasyon süreci, inovasyonun kapsamı ve fikri, geliştirilen fikrin gerçekleştirilmesi ve ticarileştirmesidir.

Şekil 6: İnovasyon Süreci

Kaynak: P. Herzog, *Open and Closed Inoovation; Different Cultre for Different Strategies*, 2. Edition, Gabler Verlag, 2011, Germany, s. 10.

¹⁵⁶ Parlak, 2008, s. 15.

¹⁵⁷ Dinler Sakaryalı, *a.g.m.*, s. 190 – 191.

¹⁵⁸ Kadir Aksay ve Fatih Orhan, “Hastanelerde İnovasyon Sürecinin Risk Yönetimi Bağlamında Değerlendirilmesi: Bir Model Önerisi”, *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2013, c. 2, S. 3, s. 13.

İnovasyon süreci fikir araştırma aşamasıdır. Fikrin üretilmesi aşamasında ürün fikirlerinin kaynakları genellikle bilim adamları, müşteriler, rakipler, çalışanlar, kanal üyeleri, üst yönetimdekiler, tedarikçiler, dağıtıcılar ve satış temsilcilerinden oluşmaktadır. Başarılı firmalar ürünlerini ve üretim süreçlerini geliştirmek için personellerini cesaretlendirecek bir öğüt kültürünü benimsemektedir. Firmalar toplanan yenilik fikirleri, içsel ve dışsal değerlendirmede yenilik fikirlerinin firmanın amacına ve kaynaklarına uygunluğunu incelemektedir. Dışsal değerlendirmede yenilik fikrinin kimler tarafından kullanılacağı ve müşteriler tarafından nasıl algılandığı gibi sorulara cevap aranmaktadır. Fikrin üretilmesi aşamasında hâkim olan küçük maliyetler ikinci aşamada yerini büyük yatırımlara bırakmaktadır. Firmalar ürün fikrinin, teknik ve ticari olarak yapılabilir bir ürüne dönüştürme konusunda prototipler geliştirmektedir. Hazırlanan prototipler, yeni ürünün farklı uygulamalarında nasıl bir performans sergilediğini görmek için firma tarafından testlere tabi tutulmaktadır. Yapılan testlerin sonucunda müşterilerin yeni ürüne bakış açısı değerlendirilerek pazar testlerine geçilmektedir. Pazar testi çok zaman alan ve maliyeti yüksek olan bir süreçtir. Yeni ürünler belli pazarlarda müşteriyle buluşturularak, gözden kaçan eksiklikler ve hatalar tespit edilmektedir. Pazar testlerini başarıyla geçen yeni ürün, ticarileştirme aşamasına geçmektedir. Son aşamada firma yeniliğin büyük miktarlarda üretimi için özgün üretim olanaklarını oluşturma, kiralama ya da üretim için anlaşmalar yapma yoluna gidecektir. Yeni ürünün ticarileştirilmesiyle birlikte firmalar diğer aşamalarda olduğundan daha fazla ek maliyetlere maruz kalacaktır. Özellik yeniliğin tutundurulması ve reklamı için pazarlama çabalarına büyük oranda harcamalar yapılacaktır.¹⁵⁹

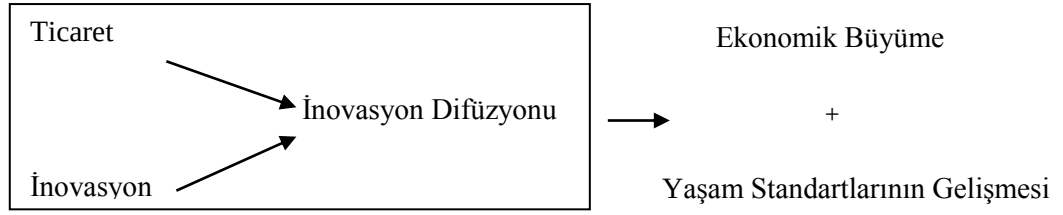
2.4. İnovasyon Difüzyonu (Yayılmı)

İnovasyon basit bir hareket değildir. İnovasyon bir boşluktan oluşma ve birçok bileşen tarafından desteklenen karmaşık bir olgudur. Bu olgunun temel iki bileşeni inovasyon yaratımı ve inovasyon difüzyonudur. İnovasyon yaratımı ilk olarak birey ve firma ile bağlantılı iken, inovasyon yayılımı yeniliğin benimsenmesi ve işlemesine yol açmaktadır. İnovasyon difüzyonu ilkel biçimde ticaret sayesinde meydana gelmiştir ve inovasyon birçok anlamda küresel yakınsamanın modern olgusunun habercisidir.¹⁶⁰

¹⁵⁹ Hasan Kürşat Güleş, ve Hasan Bülbül, *Yenilikçilik İşletmeler İçin Stratejik Rekabet Aracı*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2004, s. 184 – 186.

¹⁶⁰ Ahmed ve Shepherd, 2010, s. 19.

Şekil 7: İnovasyon Yaratımı, Ticaret Ve İnovasyon Difüzyonu

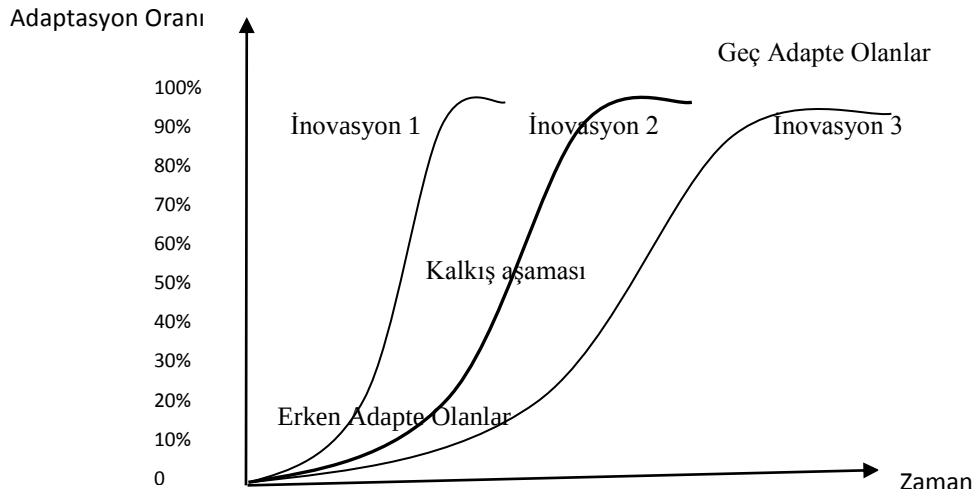

Kaynak: Pervaiz K. Ahmed ve Charles D. Shepherd, *Innovation Management Context, Strategies, Systems and Process*, Pearson Education, England, 2010, s. 19.

Şekil 7'ye göre, ticaretleşmenin yaygınlaşmasıyla birlikte ticarete konu olan ürünlerin farklılaştırılması, pazarda yeniliğin etkisini arttırması ve yayılması küreselleşmenin önünü açmıştır. Ülkelerin yenilik yolunda ortaya koymuş oldukları çabalar, ekonomik büyüme kapsamında bireylerin yaşam standartlarının iyileşmesine yol açmıştır.

Rogers (1995)'e göre difüzyon (yayılma), bir toplumsal sistemin üyeleri arasında zamanla belirli kanallar aracılığıyla iletişim sağlayan bir yenilik sürecidir. Difüzyonun dört temel bileşeni inovasyon, iletişim kanalları, zaman ve sosyal sistemdir.

Şekil 8: İnovasyon Difüzyonu

Kaynak: M.E. Rogers, *Diffusion of Innovation*, New York: The Free Press, USA, 1995, s. 11.

Rogers'a göre inovasyon nesne, uygulama ya da bir fikir olarak adlandırılmaktadır. Yani diğer adaptasyon birimleri ya da bir birey tarafından yeni olarak algılanmaktadır. İletişim kanalları ortak bir anlayışı zenginleştirmek için birinin bir diğeriyle bilgi paylaşması ve iletişime katılımcı yaratma süreci olarak tanımlanmaktadır. Difüzyon özellikle bilginin mevcut olduğu bir iletişim türüdür, yani karşılıklı yeni fikirlerle ilgilidir. Difüzyon sürecinde zaman önemli bir elementtir. Aslında çoğu diğer davranış bilimi araştırmalarında zaman boyutu açıkça göz ardı edilmektedir. Zaman herhangi bir iletişim araştırmalarında açık şekilde ele alınmamaktadır. Zaman, olayların bağımsız şekilde var olması değil her hareketin bir yönüdür. Toplumsal bir sistem, ortak bir amaca ulaşmak için birlikte problemleri çözen ve birbirleriyle ilişkili bir dizi birimler olarak tanımlanabilmektedir. Bir toplumsal sistemin üyeleri ya da birimleri bireyler, resmi olmayan gruplar, organizasyon ya da alt sistemlerden oluşabilmektedir. Difüzyonun sosyal sistem içinde meydana geldiğini hatırlamak önemlidir. Çünkü sistemin toplumsal yapısı çeşitli şekillerde yenilik difüzyonunu etkilemektedir.¹⁶¹

Difüzyon terimi, inovasyon çalışmaları sonucu ortaya çıkan iktisadi ve sosyal ilave faydaları bünyesinde bulundurmaktadır. Teknolojik yenilik süreci ve bu süreçte hükümetlerin etkileri hususunda, inovasyonun yayılım etkisi bilgi yayılımı ve tüketici artı değer yayılımı olarak iki tür etki yaratmaktadır. Bilgi yayılım etkisi, bilginin kamu malı olmasından ve karlı bir şekilde kullanımı ile ilgili yeteneklerin saklı tutulmasının zorluğundan meydana gelmektedir. Tüketici artı değer yayılımı ise mevcut olan ürün türlerinin faydalarını arttırmak için geliştirilen yeni ürünleri içermektedir.¹⁶²

2.5. İnovasyonun Firmalar Ve Ülkeler Açısından Önemi

Firmaların inovasyondan beklediği ana hedeflerden birisi gelecekte firmanın hayatta kalmasına olanak sağlayacak rekabet üstünlüğünü elde etmesidir.¹⁶³ Yeni pazarlara girmek, mevcut pazar payının artırılması ve rekabet gücünün yükseltilmesi

¹⁶¹ Rogers, 1995, s. 11 – 24.

¹⁶² Ahmet Ayhan, *dünden bugüne TÜRKİYE'DE BİLİM – TEKNOLOJİ VE GELECEĞİN TEKNOLOJİLERİ*, Beta Basım, İstanbul, 2002, s. 283.

¹⁶³ Güleş ve Bülbül, 2004 s. 158.

için firmaların inovasyon yapması kaçınılmazdır. Firmaların İnovasyon yapmalarını etkileyen faktörler,¹⁶⁴

- Pazarın ihtiyaçlarını karşılama hızı,
- Ürün ömürlerindeki kısaltmalar,
- Tasarım,
- Ürün ve hizmet kalitesi,
- Yeni ürün ve hizmetlerin geliştirilmesi,
- Yeni üretim ve organizasyonlardır.

Günümüzde küreselleşmenin gelişmesiyle birlikte firma karlarındaki düşüşler, ülkeler arası sınırların ortadan kalkması, ticari korumacılık politikalarının zayıflaması, üretim hacmindeki artışlar ve buna bağlı olarak müşterilerin isteklerindeki belirsiz değişkenlikler; firmaları küresel düzeyde iyi olmaya sevk etmiştir. Firmaların küreselleşmeye ayak uydurabilmesi için sürekli yenilik yapması ve çalışanların yaratıcılıklarından etkilenmesi gerekmektedir.¹⁶⁵

İnovasyon sürecinde bahsedilen fikir üretme, fikrin gerçekleştirilmesi ve bu fikrin ticaretleştirilmesi firma için ek maliyetler doğurmaktadır. Yenilikçilik, post modern çağ olarak adlandırılan yeni dönemde firmalar için hayati öneme sahiptir. Firmalar, müşterilerine tek tip mal ya da hizmet sunmayı çağın gerekleriyle bağdaşmadığını kabul etmektedir. Bu bağlamda firmalar, yeniliği desteklemek ve pazarı kapsamlı şekilde analiz etmek, buradan topladığı bilgiyi insan kaynağının bilgisiyle harmanlayarak yeni mal ve hizmetler sunmak zorunluluğuyla karşı karşıya kalmaktadır.¹⁶⁶

Firmalar açısından büyük öneme sahip olan inovasyon ayrıca bölgeler ve ülkeler içinde kritik bir rol oynamaktadır. Bu bakımdan inovasyon, iktisadi büyüme ve kalkınmanın önemli bir itici gücüdür. İnovasyon iktisadi büyümeyi tetikleyen ve ücretleri arttıran, yaşam standartlarını yükselten, teknolojiye erişimi kolaylaştıran ve

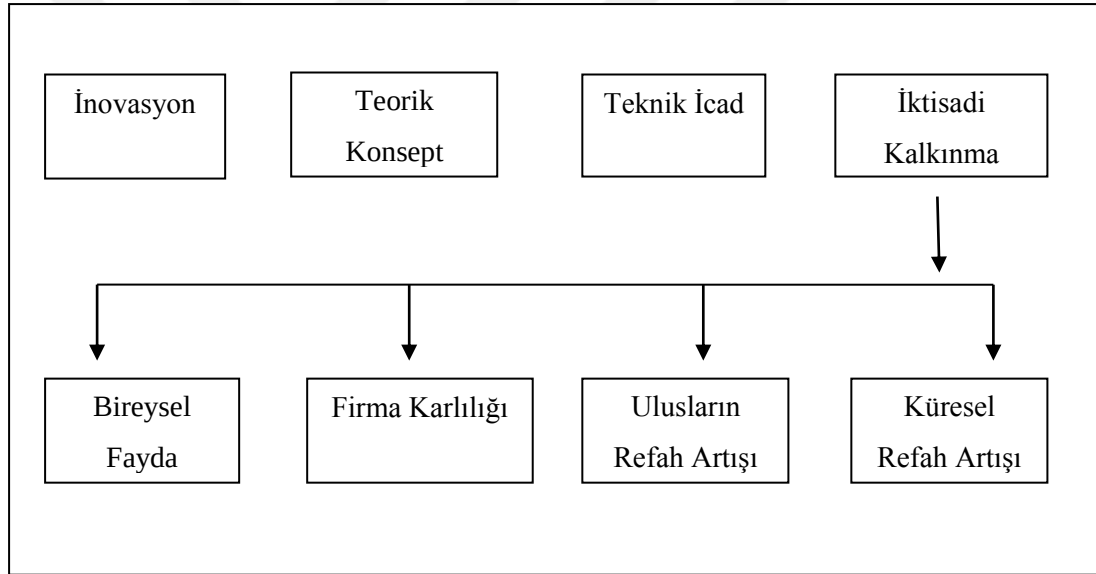
¹⁶⁴ Şirin Elçi, *İnovasyon Kalkınmanın ve Rekabetin Anahtarı*, tecnopolis group, 2007, s. 27.

¹⁶⁵ Seyfi Top, *İşletmelerde Yenilik ve Yaratıcılık Yönetimi*, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 2008, s. 211.

¹⁶⁶ Kadir Aksay, "Yenilikçilik Kültürünün Örgütsel Yenilikçilik Üzerine Etkisi: Konya İlinde Faaliyet Gösteren Özel Hastanelerde Bir Uygulama", Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Konya 2011, s. 16.

hane halkının eğlenceye daha fazla zaman ayırmasını sağlayan potansiyel güce sahiptir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde inovasyon, bilginin oluşturulması ve sonraki dönemler istihdamın yaratılmasında ve verimliliğin artırılmasında önemli bir rol üstlenmektedir. Ülkeler inovasyonu teşvik edici politikalar uygularken, küresel ekonomideki değişimlere ve inovasyon sürecindeki dönüşümlere de dikkat etmesi gerekmektedir.¹⁶⁷ Bu sayede ülkenin ve toplumun kaynakları ürün ve hizmete dönüştürülerek ekonomik ve toplumsal gücün yaratılması mümkündür. İnovasyon ve toplum aynı kaynaktan büyük oranda kazanç sağladığı için inovasyon hem ekonomik hem de toplumsal bir sistemdir. Ülkelerin büyümelerinin uzun vadeli ve sürdürülebilir olması inovasyon performansına ve bu performanstaki artışa bağlıdır.¹⁶⁸

Şekil 9: İnovasyonun İktisadi Birimler Bakımından Önemi

Kaynak: Ali Yavuz, Mesut Albeni ve Dilek Göze Kaya, “Ulusal İnovasyon Politikaları ve Kamu Harcamaları: Çeşitli Ülkeler Üzerine Bir Karşılaştırma”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2009, c. 14, S. 3, s. 69.

İnovasyon teorik konsept, teknik icad sayesinde meydana gelmektedir. Bir ülkede yapılan inovasyonların artışı ülkenin iktisadi anlamda gelişmesini sağlamaktadır. İktisadi anlamda gelişen bir ülkede bireylerin faydaları, firmaların karlılıkları ve ülkede

¹⁶⁷ Mehmet Arif Şahinli ve Efe Can Kılınç, “İnovasyon Ve İnovasyon Göstergeleri: AB Ülkeleri Ve Türkiye Karşılaştırması”, *Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2013, S. 25, s. 339 – 340.

¹⁶⁸ Elçi, 2007, s. 31.

yaşayan vatandaşların da yaşam standartları artmaktadır. İnovasyonun bireyde başlayan olumlu etkisi firmaların ve ülkelerin küresel ortamdaki rekabet gücüne de pozitif katkı sağlamaktadır.

2.6. AR – GE Ve İnovasyon

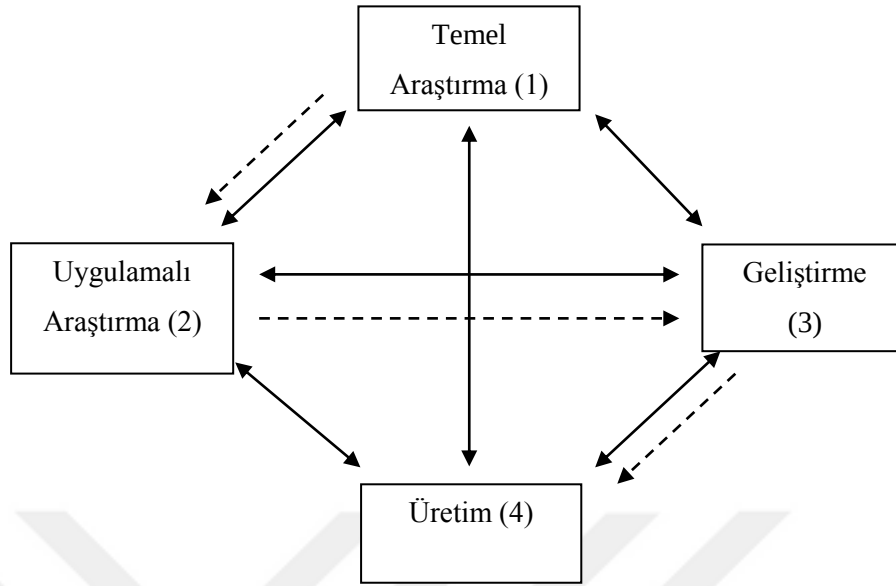
OECD tanımına göre AR – GE, “Bilgi dağılımını arttırmak amacıyla sistemli bir şekilde sürdürülen yaratıcı çalışma ve bu bilginin yeni uygulamalar yaratmak için kullanılması” olarak ifade edilmektedir.¹⁶⁹ Literatürde AR – GE’ nin tanımı araştırma ve geliştirme bakımından birbirinden ayrılmaktadır. Araştırma, çoğunlukla bilinmeyen bir teknolojiyi, ürün ya da bilgiyi oluşturmak için yapılan çalışmalardır. Araştırma, temel araştırmalar ve uygulamalı araştırmalar olarak iki kısımda ele alınmaktadır. Temel araştırma, ticari bir amacı benimsemek yerine bilgi ve teknolojiyi tarafsızlaştırmaya, sağlam esaslara dayandırmaya ve bilimin önündeki engelleri kaldırarak sınırlarını genişletmeye çalışan bilimsel çaba olarak tanımlanmaktadır. Uygulamalı araştırma ise belirli bir uygulama amaçlanarak bilimsel bilginin geliştirilmesi için yapılan çalışmalar olarak tanımlanmaktadır. Geliştirme, mevcut teknoloji veya bilginin yeni ürünler ya da üretim teknolojilerine uyarlanma faaliyetidir.¹⁷⁰

AR – GE ‘nin temel ve uygulamalı araştırmalar ve geliştirme olarak üç ayrı faaliyette toplanması mümkün değildir. Çünkü bu sınıflandırmadaki tüm faaliyetler birbirleriyle ortak özellik göstermekte ve bunlar arasında başka noktalarda çok yakın bir ilişki bulunmaktadır.

¹⁶⁹ MÜSİAD, 2012, s. 56.

¹⁷⁰ Atıf Açıkgöz, *Bilgi – Teknoloji ve Yenilik Üretim Stratejisi (Ulusal Yenilik Sistemleri)*, Literatür Yayıncılık, 2012, İstanbul, s. 23 – 24.

Şekil 10: Araştırma, Geliştirme Ve Üretim Faaliyetleri Arasındaki İlişki

Kaynak: Hasan Kürşat Güleş, ve Hasan Bülbül, *Yenilikçilik İşletmeler İçin Stratejik Rekabet Aracı*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2004, s. 354.

AR – GE’ nin amacı, yenilik üretmek ve faaliyet sürecince bilimsel yöntemler kullanmaktır. Bu bakımdan araştırma, geliştirme ve üretim faaliyetleri arasındaki ilişki şekilde gösterilmiştir. Şekil 10’ daki kesikli oklar, soyut bir fikrin temel araştırma, uygulamalı araştırma ve geliştirme aşamalarını takip ederek üretim faaliyetlerinde uygulanmasını belirtmektedir. Buna karşılık kesikli olmayan iki yönlü oklar ise dört faaliyet grubu arasındaki karşılıklı ilişkileri ifade etmektedir.¹⁷¹

AR – GE fonksiyonun işletmeler açısından temel amacı sürekli değişen bir ortama ayak uydurmak, gelişme ve büyümeye destek olmak ve bu sayede de canlılıklarını sürdürmeyi sağlamaktır. Bu amaç kapsamında AR – GE fonksiyonun diğer bazı amaçları şunlardır:¹⁷²

- Yeni ürün ve süreçleri geliştirmek,
- İşletmede bulunan ürün ve malzemeler için yeni kullanım ortamları yaratmak,
- Mevcut üretim tekniklerini iyileştirmek veya yeni üretim teknikleri bulmak,

¹⁷¹ Güleş ve Bülbül, 2004, s. 354.

¹⁷² Zerenler, Türker ve Şahin, *a.g.m.*, s. 657 – 658.

- Rekabet gücünün korunması için rakip işletmelerin gelişmelerine ayak uydurmak,
- İşletmede verimliliği arttırmak,
- Üretim maliyetlerinin azaltılması,
- İşveren ve işçi ilişkilerinin iyileştirilmesi,
- Yönetime doğru ve ihtiyacı olduğu bilgileri zamanında erişmesini sağlayacak yöntem bilişim sisteminin kurulmasını sağlamaktır.

İnovasyonun gerçekleştirilebilmesi için en önemli adımlardan birisi AR – GE’dir. İşletmeler rekabet gücü elde etmek amacıyla teknolojik inovasyona büyük yatırımlar yapmaktadır. Bir işletme bakımından teknolojik inovasyonun başarıya ulaşması organizasyonel ve sunumsal inovasyonun gerçekleştirilmesine bağlıdır. Organizasyonel inovasyon, bir işletmenin rekabet gücünün artırılması için yeni çalışma ve iş yapış metotlarının geliştirilmesi olarak tanımlanmaktadır. Sunumsal inovasyon ise bir işletmenin rekabet gücünün yükseltilmesi için yeni tasarımların ve pazarlama metotlarının geliştirilmesi ve kullanılması olarak ifade edilmektedir. Teknolojik inovasyon ayrıca teknolojik ürün ve süreç inovasyonunu içermektedir. Teknolojik ürün inovasyonu, tüketiciye yeni veya geliştirilmiş/iyileştirilmiş hizmetler sunmak için performans özellikleri geliştirilmiş bir ürünün ticaretleştirilmesini belirtmektedir. Teknolojik süreç inovasyonu ise, yeni veya önemli derecede iyileşmiş bir üretim ya da dağıtım yönteminin uygulanmasıdır. İşletmelerin ya da kurumların yapmış olduğu inovasyonlar müşteri sayısının ve gelirin artmasını sağlayacaktır. İşletmeler tarafından gerçekleştirilen yenilikler, piyasada rekabet gücü elde etmeye ve ülkenin uluslararası piyasalarda güçlenmesine katkı sağlamaktadır. Günümüzde gelişmiş ülkeler AR – GE ve inovasyona büyük miktarlarda yatırım yapmakta ve bu yatırımların meyvelerini orta ve uzun vadede alarak güçlenmektedir.¹⁷³ Diğer taraftan gelişmekte olan ülkeler çok uluslu firmaların sınır ötesi AR – GE yatırımlarını kendi ülkelerine çekme çabası içerisinde. Araştırma yapmak ve bilgi üretmek, bunu mal ve hizmete dönüştürmek sosyo – ekonomik gelişmede geri kalmamak için önemlidir. Yeni yüzyılda küresel

¹⁷³Dilşad Erkek, “AR – GE, İnovasyon ve Türkiye”, <http://qeka.org.tr/yukleme/dosya/16f80581dc639ad5f68c7f3b891eccd0.pdf>, (25.06.2015).

piyasalarda bilgi – yoğun teknolojilerinin artması AR – GE faaliyetlerinin önemini arttırmaktadır.¹⁷⁴

2.7. İktisat Teorisinde İnovasyonun Tarihsel Gelişimi

İnovasyon fikri iktisat literatüründe ilk olarak teknolojik ilerleme olarak görülmüştür. Teknolojinin kavramsal bir temele oturması politik iktisat geleneğine kadar devam etmiştir. İlerleyen yıllarda inovasyon (yenilik) kavramının sadece teknolojiye bağlı olmadığı görülmüş ve küreselleşmeyle birlikte özellikle, AR – GE gibi inovasyon kalemleri inovasyonun bakış açısını genişletmiştir. İktisat tarihinde inovasyonun gelişimini teknolojik ilerleme olarak kabul edenler klasik iktisatçılardır. Bu iktisat okulunun ardından neo – klasik iktisat, Schumpeteryen düşünce ve evrimci iktisatta inovasyonun gelişimini kendi varsayımları çerçevesinde açıklama gereği duymuştur.

2.7.1. Klasik İktisatta İnovasyon

Klasik iktisatçılar arasında inovasyondan bahseden ilk düşünürler A. Smith ve K. Marx'tır. A. Smith 1776 yılında yayınlamış olduğu “Ulusların Zenginliği” eserinde her bireyin bir işte işbölümüne giderek zamanla uzmanlaşacağını, bilimsel çalışmaların önemini ve bunların büyümeye olan katkısını ifade etmiştir. Smith, ekonomideki her şeyin aynı yönlü hareket ettiğine ve iktisadi sistemin görünmez bir el tarafından kontrol edildiğine değinmiştir. Karl Marx'a göre, teknik verimliliğin ve sermaye getirisinin artırılması sermaye birikimi, emeğin bölünmesi ve uzmanlaşmaya bağlıdır. Üretim yöntemleri veya yeni teknolojiler için bilimi ön şart olarak kabul eden Marx, ayrıca teknik değişime de vurgu yapmıştır. Marx, teknolojinin içsel olduğunu tam olarak savunmasa da çalışmalarının bazı kısımlarında göstermektedir. Marx, teknolojik değişimin üretimin farklı aşamaları sırasında meydana gelen çatışma ve karşıtlık suretleri ile oluştuğunu savunmaktadır.¹⁷⁵

Adam Smith'e göre, iş bölümünün emeğin verimliliğini arttırması teknolojik ilerlemeye yol açmaktadır. Teknolojik ilerleme, her şeyden önce imalathanelerde çalışan işçilerin yaratıcılıkları sonucu veya yaratıcılık faaliyetinde uzmanlaşmış kişilerin

¹⁷⁴ Açıkgöz, 2012, s. 26.

¹⁷⁵ Murat Karaöz ve Mesut Albeni, “Ekonomik Kalkınma ve Modern Yenilik Teorisi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler*, 2003, c. 8, S. 3, s. 32.

abaları sonucu ortaya çıkmaktadır.¹⁷⁶ Ayrıca Marx’a göre, büyümenin kaynağı teknolojik gelişme ve yatırımdır. Bir ekonomide yatırımların eksikliği konjonktürel dalgalanmalara neden olabilmektedir. Eğer bir ekonomide sermaye yoğun teknolojik gelişme meydana gelirse o ekonomide tekelleşme, sömürü ve empyalizmin doğuşu kaçınılmazdır.

2.7.2. Neo – Klasik İktisatta İnovasyon

Neo – klasik genel denge modeli II. Dünya Savaşı sırasında önem kazanmıştır. Bu genel denge yaklaşımının ana varsayımları karını maksimize eden insan davranışı, istikrarlı ve rasyonel tercihler ve sürekli piyasa dengesidir. Neo – klasik yaklaşım, piyasanın kendi iç dinamiklerine bırakılmasının önemini vurgulamakta olan bir bakış açısı ile ele alınmaktadır. Piyasalar karını maksimize eden birey ve firmalar sayesinde herhangi bir malla alakalı olarak fiyat belirlemektedirler. Neo – klasik yaklaşıma göre, fiyat temelli mübadele anlayışı üretim ve yöntemde yeniliklerin ortaya çıkması için uygun ortam yaratacaktır. Bu teori, iktisadi büyüme ve tüketicisi tatminine erişebilmek için piyasa mübadelesinin işleyişı sırasında ortaya çıkan engellerin yok edilmesini savunmaktadır.¹⁷⁷

Neo – klasik iktisatta üretim fonksiyonları emek, sermaye ve toprak girdilerinden oluşmaktadır. Üretim faktörleri azalan verimler kanununa tabidir. Teknoloji dışsaldır ve analizlerde merkezi bir yerde bulunmamaktadır. Teknolojiyi elde etmek ve geliştirmek için özel bir çabaya ihtiyaç yoktur. Teknoloji zaten üretim bir yan ürünü olarak bağımsız bir şekilde meydana gelmektedir.¹⁷⁸ Ancak teknoloji üretim iktisadının önemli bir parçasıdır. Neo – klasik iktisat’a göre üretim fonksiyonu; $Q = f(K, L) = A \cdot K^\alpha \cdot L^\beta$ şeklinde gösterilmektedir. Bu denklemde yer alan A: teknik etkinlik katsayısını, K: sermayeyi, L: emeğı, α : sermayenin marjinal etkinliğini ve β ise emeğin marjinal verimliliğini göstermektedir. Teknolojik gelişmenin gerçekleşmesi sonucu üretim fonksiyonu eğrisinde yukarıya doğru bir kayma gerçekleşecektir. Teknolojik gelişme sonucu aynı ürün miktarı daha az girdi kullanılarak retileneğı için eş ürün eğrisi de sola kayacaktır (Şekil 11). Neo – klasik iktisadın savunduğı teknolojik gelişme

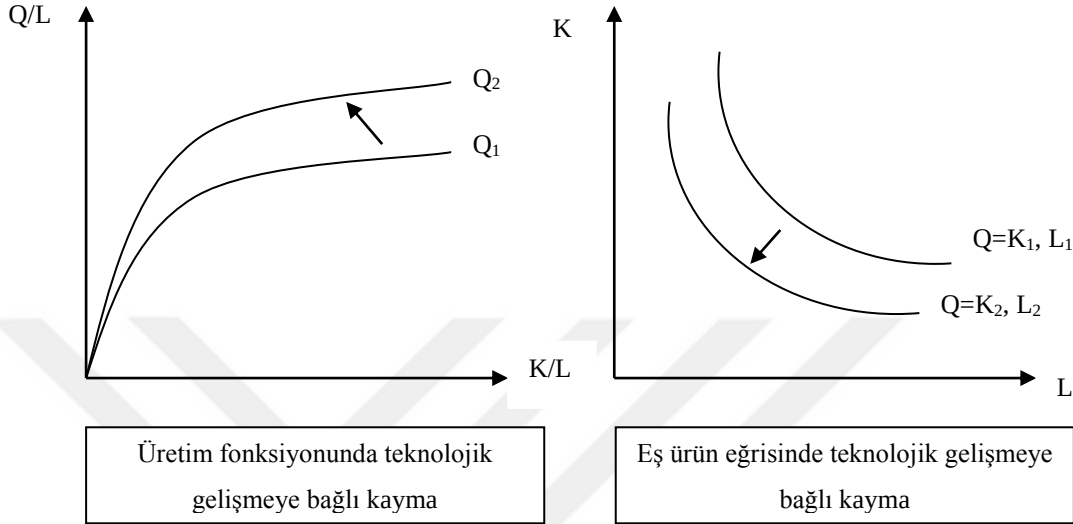
¹⁷⁶ nsal, 2007, s. 41 – 42.

¹⁷⁷ Bekir Sami Oğuztürk, “Yenilik Kavramı ve Teorik Temelleri”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, 2003, c. 8, S. 2, s. 259.

¹⁷⁸ Karaöz ve Albeni, a.g.m., s.34.

yaklaşımına göre, teknoloji tüm firmalar için veridir. Bu nedenle teknoloji dışsaldır ve kamusal nitelik taşımaktadır. Bu yaklaşımın doğal sonucu olarak, tam bilgi varsayımı altında firmalar teknolojiye hiçbir maliyete katlanmaksızın erişebilmektedir.

Şekil 11: Neo – Klasik İktisadın Teknolojik İlerleme Yaklaşımı

Kaynak: Feray Odman Çelikçapa ve Sait Kaygusuz, *Teknoloji Yönetimi*, Dora Yayınları, 2010, Bursa, s. 23.

Neo – klasik iktisatta teknolojik gelişme teorisine büyük katkıda bulunan iktisatçı Solow’dur. Solow’a göre, nüfus artışı ve teknolojik gelişme olmaksızın, sürdürülebilir iktisadi büyümenin sağlanması imkânsızdır. Bu durumda uzun dönemde iktisadi büyümeyi sağlayacak faktörler, eksojen nitelikteki nüfus artış hızı ve teknolojik gelişme olacaktır. Solow modeline göre, iki yönlü teknolojik gelişme etkisi vardır. Bunlardan ilki, verimlilikte doğrudan bir artışı meydana getirmektedir. İkincisi ise, teknolojik gelişme sonucunda sermaye getirisini arttırmaktadır. Bu mantık çerçevesinde, sermaye birikimi de teknolojik gelişmenin doğrudan bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁷⁹

Kısacası neo – klasik iktisatta inovasyon kavramı, teknolojik gelişim olarak ele alınmakta ve teknoloji yaratıcı dışsal bir faktör olarak düşünülmektedir. Neo – klasik yaklaşımda teknolojik gelişmenin icattan yeniliğe ve yayılmaya doğru doğrusal bir yol izlediği anlayışı hakimdir. Büyüme teorisi içinde teknolojik gelişmenin önemi yaratmış

¹⁷⁹ Arslan, a.g.t., s. 27 – 29.

olduğu artık değerde meydana gelmektedir. Teoriye göre, rekabet üstünlüğü sağlayan teknolojik inovasyon, üretim işlemi içinde tek bir veriden ibarettir.¹⁸⁰

2.7.3. Schumpeteryen Düşüncede İnovasyon

Klasik iktisatta teknolojinin dışsal bir değişken olduğunun savunulması, Joseph A. Schumpeter'in analizleri ile birlikte içselleştirilmiştir. İktisadi büyümede teknolojik inovasyonların önemine ilk olarak değinen Schumpeter, yeni ürünlere dayanan rekabetin, mevcut ürünlerin fiyatlarındaki değişikliklere dayanan rekabetten daha önemli olduğunu ifade etmiştir. Schumpeter, inovasyonun mutlaka üretimin biçimine uyarlanmış olması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu nedenle bir icadın tek başına inovasyon olarak değerlendirilmesi sağlıklı bir düşünce olmamaktadır.¹⁸¹

Schumpeter yaklaşımında inovasyon ile icat aynı anlama gelmemektedir. Schumpeter'e göre, kalkınmanın taşıyıcısı mucit değil inovatördür. Çünkü mucit fikir vermekte, girişimci ise onu gerçekleştirmektedir. Schumpeter teorisinde kısaca yeniliği yeni bir üretim fonksiyonu meydana getirmek olarak tanımlamıştır. Bu tanımlama kapsamında beş tür inovasyondan söz etmek mümkündür. Bunlar;¹⁸²

- 1) Tüketicinin daha önce bilmediği bir malın ya da bir malın yeni bir türünün veya aynı malın yeni bir kalitesinin pazara sürülmesidir.
- 2) Üretimde yeni bir tekniğin uygulanmasıdır.
- 3) Yeni piyasaların keşfedilmesidir.
- 4) Yeni bir hammadde veya yarı mamul madde kaynağının bulunmasıdır.
- 5) Endüstrinin tekrardan düzenlenmesidir.

Schumpeter'e göre ekonomide yeni bir ürünün meydana gelmesi üç aşamaya bağlıdır. İlk aşama icattır. İkinci aşama, yeni fikirlerin pazarlanabilir ürün ve süreçler haline dönüştürüldüğü inovasyon aşamasıdır. Üçüncü aşama ise yeni ürün ve süreçlerin yayılma aşamasıdır (Şekil 12).¹⁸³

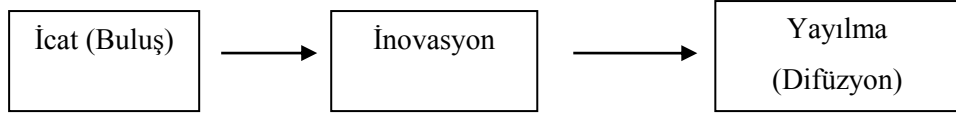
¹⁸⁰ Savcı, 2011, s. 29.

¹⁸¹ Perihan Hazel Er, "Girişimcilik ve Yenilikçilik Kavramlarının İktisadi Düşüncedeki Yeri: Joseph A. Schumpeter", Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012 Konya, s. 82 – 84.

¹⁸² Ömer Demir, "Joseph A. Schumpeter: Hayatı, Eserler ve Katkıları", Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 1995, c. 50, S. 1-2, s. 162 – 163.

¹⁸³ Perihan Hazel Er, "Girişimcilik ve Yenilikçilik Kavramlarının İktisadi Düşüncedeki Yeri: Joseph A. Schumpeter", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2013, S. 29, s. 81.

Şekil 12: Yeni Bir Ürünün Oluşmasındaki Üç Aşama

Kaynak: Murat Karaöz ve Mesut Albeni, “Ekonomik Kalkınma ve Modern Yenilik Teorisi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler*, 2003, c. 8, S. 3, s. 29.

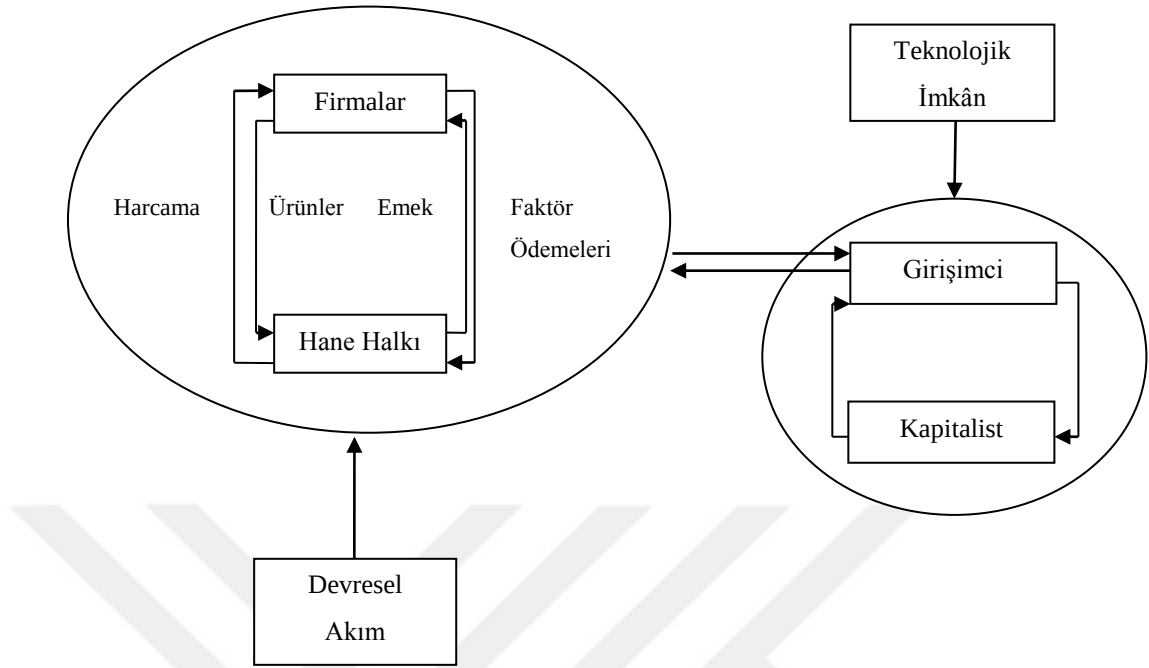
Schumpeter’e göre ekonomik aktivitelerin merkezinde girişimci bulunmaktadır. Bu nedenle Schumpeter’in inovasyon teorisi zaman zaman “kahraman girişimci” ya da “yaratıcı yok ediş” olarak da anılmaktadır. Ayrıca yaratıcı yok ediş kavramına Mark I’de denilmektedir.¹⁸⁴ Schumpeter, yenilikçi girişimci kavramını 1911 yılında yayınlamış olduğu “Theorie der Wirtschaftlichen Entwicklung” adlı eserinde ortaya koymuştur. Schumpeter, yeniliklerin dinamik analizin merkezi kavramını meydana getirdiğini ve bu nedenle dinamik teorisinin denge varsayımını reddettiğini ileri sürmüştür. Schumpeter, girişimci kavramına Walras’ın genel denge sisteminde yer verilmemesinden dolayı yenilik teorisinde iktisadi değişimin kaynağı olarak önemli bir rol vermiştir. Schumpeter’e göre girişimci ve fonksiyonu, yeni şeyler yapma ya da zaten var olan şeyleri yeni yollarla yapmaktır.¹⁸⁵

Schumpeter kapitalist sanayi toplumun ilerleme sorunu üzerinde yoğunlaşarak, statik bir akım tablosu yerine dinamik bir ilerleme modelini benimsemiştir.

¹⁸⁴ Oğuztürk, *a.g.m.*, s. 256.

¹⁸⁵ Müslüm Basılğan, “Ekonomik Gelişimin Yaratıcı Yıkımı: Schumpeteryan Girişimci”, *Amme İdaresi Dergisi*, 2011, c. 44, S. 3, s. 38 – 40.

Şekil 13: Schumpeter’in İktisadi İlerleme Modeli

Kaynak: Perihan Hazel Er, “Girişimcilik ve Yenilikçilik Kavramlarının İktisadi Düşüncedeki Yeri: Joseph A. Schumpeter”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2013, s. 78.

Şekilde yer alan birinci daire sabit ekonomi olarak tanımlanan dairesel akım şemasıdır. İkinci daire ise dinamik halde bulunan girişimci ve kapitalistin ortak yaşam alanını ifade etmektedir. Schumpeter’in dairesel akım şeması, ekonomiyi eski yollardan uzaklaştırmakta ve bilinmeyen yeni yollar açmaktadır. Girişimci dairesel akımda iktisadi değişikliği sağlayan tek aktördür.¹⁸⁶ Girişimciyi tetikleyen güdü kardır. Kar, inovasyon yapmanın getirisidir ve girişimci tarafından elde edilmektedir. Yaratıcı girişimcinin yanında risk alan bankerler de iktisadi gelişmenin en önemli faktörüdür. Schumpeter’e göre, kapitalist ekonomi bitmek bilmeyen bir “yaratıcı yıkım” sürecine maruz kalmaktadır.¹⁸⁷ Schumpeter, “yaratıcı yıkım” sürecini Kapitalizm, Sosyalizm ve Demokrasi adlı eserinde bahsetmiştir. Yaratıcı yıkım, teknolojik ilerlemenin iktisadi büyüme ve yaşam kalitesindeki gelişmelerin ana kaynağı olduğu bir süreçtir.¹⁸⁸ Kapitalist sistemde her firma yeni bir tasarım, kaynak, yeni bir ürün, yeni girdilerin bulunması ve yeni üretim tekniklerinin geliştirilmesiyle birlikte piyasada hâkim güç

¹⁸⁶ Er, a.g.m., s. 79.

¹⁸⁷ Odman Çelikçapa ve Kaygusuz, 2010, s. 7.

¹⁸⁸ Diamond, Jr, a.g.m., s. 121 – 122.

olmaya çalışmaktadır. Bu yaratıcılık yeteneği kendisinden önceki tekelci gücü yıkma eğilimine girmektedir.¹⁸⁹ Kapitalizm açısından hayati öneme sahip olan yaratıcı yıkım süreci şu şekilde özetlenebilmektedir:¹⁹⁰

- * Piyasada yeni olan ürün, mevcut olan ürünlerin talebinden çalacaktır.
- * Yeni ürüne eski rakiplerine göre daha yüksek fiyat uygulanabilmektedir.
- * Ürünün ilk taklitçileri piyasadaki her fiyatı kabul etmeye razı olacaklardır.
- * Ürün standartlaşmaya ve sıradanlaşmaya başlayınca fiyatlar önemli derecede azalacaktır.
- * Piyasa paylarını kaybetmemek için sürekli bir gelişme gerekmektedir.

Kısacası yaratıcı yıkım, yeni fikirlerin ve anlayışların eskilerin yerine geçtiği ve onların yerine kullanıldığı dinamik bir süreçtir.¹⁹¹

Schumpeter inovasyonların yaratılmasında firma içi AR – GE olanaklarının önemine de dikkat çekmiştir. Büyük firmaların bünyelerinde barındırmış olduğu geniş olanakları kullanarak inovasyonlar yaratmaları ve zamanla şekil değiştirerek rekabetçi avantajlarını koruyabilmelerine veya büyük firmalar dışındaki yapılan inovasyonlar sayesinde başka piyasaların gelişmelerine ve kendilerini yenilemelerine yardımcı olmalarına “yaratıcı birikim” denmektedir. Bu literatürde kısaca Schumpeter’in Mark II’si olarak da bilinmektedir.¹⁹²

2.7.4. Evrimci İktisatta İnovasyon

Evrimsel iktisat, kurumsal iktisat ya da post – keynezyen iktisat olarak adlandırılabilen akımların bilgi ve teknolojiye yaklaşımı, neo – schumpeteryen iktisadi anlayış olarak bilinmektedir. Neo – schumpeteryen yaklaşım bilgi ve teknolojiyi daha

¹⁸⁹ Odman Çelikçapa ve Kaygusuz, 2010, s. 7.

¹⁹⁰ Osman Aydoğmuş, Burcu Türkcan, Elif Tunalı Çalışkan ve Barış Serkan Kopurlu, “Kriz Teorileri: Kondratieff, Schumpeter ve Wallerstein”, *Ege University Working Papers in Economics*, 2009, s. 12.

¹⁹¹ Selim Yıldırım ve S. Fatih Kostakoğlu, “Bilgi Ekonomisinde Schumpeterci Yaratıcı-Yıkım Çerçevesinde İstihdamın İncelenmesi: Türkiye’de Ulaşım ve Haberleşme Sektörüne Yönelik Var Analizi”, *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, 2014, c. 9, S. 1, s. 93.

¹⁹² Oğuztürk, *a.g.m.*, s. 259.

farklı bir pencereden inceleyerek inovasyon (yenilik) yapma konusuna yoğunlaşmaktadır.¹⁹³

Evrimci iktisat kuramının iktisatta önemli bir tema haline gelmesinin nedeni, gerçek neo – klasik iktisat kuramının varsayımları ile gerçek dünyanın açıklanmasının zor olmasıdır. Doğrusal (Lineer) modele dayalı, tek ve kararlı bir dengenin varlığından ziyade evrimci yaklaşımla iktisadi sürecin ele alınması ihtiyacı artmıştır. Evrimci iktisat kuramı, teknolojiyi ve piyasa dışı faktörleri analiz içinde değerlendirerek neo – klasik iktisadın birey ve firma merkezli, teknolojiyi dışsal varsayan ve denge merkezli yaklaşımını eleştirmiştir. Ekonomik evrim dinamik bir süreçtir ve kendi kendine dönüşümün ana kaynağı olarak bir nesli içermeli ve inovasyonu kapsamalıdır.¹⁹⁴

Evrimci iktisat kuramı ile neo – klasik iktisat kuramı arasındaki en belirgin farklılık, iktisadi gelişim aşamasında teknolojik inovasyon ve öğrenme süreçlerini ön plana çıkarmasıdır. Evrimci iktisat kuramı firmaların yeni teknolojilerin nasıl geliştirildiği ve teknolojik inovasyonlara nasıl uyum sağladığını incelerken, neo – klasik iktisat kuramı var olan durumda kaynak tahsis sürecini incelemektedir.¹⁹⁵ Evrimci iktisat kuramında teknoloji yaklaşımı, neo – klasik iktisat kuramının cevapsız bıraktığı firmalar arası teknolojik farklılıkları açıklamaya yönelik olarak gelişen bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımın temellerinde, teknolojik ilerleme sürecinin mikro ekonomik doğasına yönelik olarak yapılan çalışmaların sonuçları yer almaktadır. Teknolojik ilerleme ve teknolojik bilgi, yeni bilgi yaratan üniversiteler, özel – devlet araştırma kuruluşları ve firmalar tarafından ortaya çıkmaktadır. Teknolojik bilginin yaratılması aşamasının iki önemli özelliği vardır. Bunlar,¹⁹⁶

- 1) Yeni bir teknolojik bilgi yaratmaya yönelik faaliyetlerin getirisi, bu faaliyetlerin özelliği gereği belirsizdir. Yeni bilgi yaratma gayretleri başarılı ya da başarısız olabilmektedir.

¹⁹³ Açıkgöz, 2012, s. 34.

¹⁹⁴ Zehra Doğan, “Ekonomik Büyüme Süreçlerinin Analizinde Yeni Açılımlar ve Büyümenin Yersel Dinamikleri”, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2014, S. 6, s. 375 – 376.

¹⁹⁵ B. Ali Eşiyok, “Türkiye’nin Kalkınma Sürecinde Teknoloji, Yenilik ve Bilişim Sektörü”, *Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. Genel Araştırmalar*, 2004, Ankara, s. 12.

¹⁹⁶ Alkan Soyak, “Teknolojik Gelişme: Neoklasik ve Evrimci Kuramlar Açısından Bir Değerlendirme”, *Ekonomik Yaklaşım*, 1995, c. 6, S. 15, s. 97 – 98.

- 2) Bilgi bir kez yaratıldığında, orijinal yaratıcıların getirisini etkileyebilecek bir şekilde diğer firmalara yayılabilmektedir.

Evrimsel iktisatçılar teknolojiyi içsel olarak değiştirken ekonominin evrimine dikkat çekmişlerdir. Bu iktisatçılara ayrıca yapısalcılar da denilmektedir. Çünkü neo – klasiklerin “kara kutu” içerisinde tuttıkları iktisadi yapıları incelemişler ve analizlerinde değinmişlerdir.¹⁹⁷ Evrimci iktisat yaklaşımı, iktisadi büyümenin “seleksiyon ortamı” na yani iktisadi ortamın özelliklerine bağlı olduğunu savunmaktadır. Seleksiyon ortamı kavramı, evrimci iktisat kuramının mekânsal iktisadi özelliklere verdikleri önemi sergilemektedir. Bir mekanın seleksiyon ortamının gücü bünyesinde barındırdığı teknolojik ve kurumsal altyapının destekleyici veya kısıtlayıcı olması ile yakından ilgilidir. Başarılı bir seleksiyon ortamının özellikleri;¹⁹⁸

- Yeni bilgilere erişmeyi özendirmek,
- Mevcut bilgiyi etkin bir şekilde yaymak,
- Mali kaynaklara kolay ulaşabilme olanağı sunarak farklı pek çok ürünün geliştirilmesini özendirmek,
- Yeni pazarlara girmeyi kolaylaştırmaktır.

Evrimci iktisat kuramının temel çalışma alanları, firma yeteneklerinin ve yeterliliklerinin artırılması, iktisadi büyümeyi sağlayan kurumların geliştirilmesi ve iyileştirilmesidir. Evrimci yaklaşıma göre, firma tanımının geniş anlamda yapılması için önemli faktörlerin varlığı dikkat çekmektedir. Bu faktörler içerisinde AR – GE, pazarlama bilgileri, örgütsel ve idari yetenekler, bireysel ve kolektif öğrenilme yetenekleri, sosyal sermaye şebekeleri, mülkiyet hakları gösterilebilmektedir. Firma yetenekleri yaklaşımında dinamik firma yeteneklerinin desteklenmesi inovasyonların geliştirilmesi ve üretim büyümesinin gerçekleştirilmesi bakımından sadece özel olarak AR – GE üzerinde yoğunlaşmaktan daha parlak ve gerçekçi görünmektedir.¹⁹⁹ Tüm firmaların aynı üretim fonksiyonu üzerinde hareket ettiklerini varsayan neo – klasik iktisat kuramının AR – GE sürecini değerlendirmedeki eksikliği evrimci iktisat kuramı tarafından giderilmeye çalışılmıştır. Evrimci yaklaşıma göre teknolojik gelişme, esas

¹⁹⁷ Oğuztürk, *a.g.m.*, s. 265.

¹⁹⁸ Karaöz ve Albeni, *a.g.m.*, s. 36.

¹⁹⁹ Oğuztürk, *a.g.m.*, s. 267 – 268.

olarak firmaların kendi bünyelerinde, değişen şartlara uyum sağlayabilmek için geliştirdikleri AR – GE faaliyetleri neticesinde meydana gelmekte ve firmaların bu AR – GE faaliyetleri genelde uygulamalı araştırma özelliği taşımaktadır.²⁰⁰

Tablo 7: Bilgi Ve Teknoloji Bakımından Neo – Klasik İktisat Ve Evrimci İktisat Arasındaki İlişki

Neo – Klasik İktisat	Evrimeci İktisat
Bilgi ve teknoloji kodlanabilmekte ve firmalar arasında zahmetsizce transfer edilebilmektedir.	Bilgi ve teknoloji bütünüyle kodlanamamaktadır. Buna göre, fiziksel olarak gizli unsurlar mevcuttur. Bir teknolojiyi kullanabilmek için yeterli teknik yeteneğe ve örgütlenme yeteneğine ihtiyaç vardır.
Bilgi ve teknolojiye sahip olmak maliyetsizdir.	Bilgi ve teknolojiye sahip olmak için bir maliyet bulunmaktadır.
Öğrenme süreci neden – sonuç ilişkisi çerçevesinde gerçekleşmektedir.	Öğrenme sürecinde öğrenmenin öğrenilmesi gerekmektedir.
Yeni bir teknolojiyi kullanmak ile inovasyon yapmak arasında farklılık vardır.	Bir öğrenme süreci olan teknolojik gelişme, kümülatif olarak gelişmektedir. Bilgi ve teknolojiyi kullanmayı öğrenmek, bilgi ve teknoloji geliştirmekten veya yeni bir bilgi ve teknoloji üretmekten farklı değildir.
Öğrenme sürecinin dış çevreye etkisi önem arz etmemektedir.	Etkin teknolojik gelişme faktör piyasalarında bir gelişmenin gerçekleşmesini sağlamaktadır.
Piyasanın etkin işlediği bir sistemde iktisadi olarak kullanılabilir tek bir bilgi ve teknoloji kaynağı bulunmakta ve bu eşit bir şekilde kullanılmaktadır.	Bilgisellik ve teknoloji üretim yeteneği firmalar arasında farklılaşmakta ve etkinlik bakımından büyük farklar doğabilmektedir.
Bilgiyi ve teknolojiyi geliştirmenin en ideal yolu serbest ticaretin gerçekleşmesine, yatırım yapılmasının teminine ve uygun eğitim politikalarının uygulamaya konulmasına bağlıdır.	Uygun bilgisel ve teknolojik kapasitenin geliştirilmesi ticarete ve yatırımlara yön vermeyi gerektirmektedir. Bilim ve teknoloji üretim politikası oluşturulmalıdır.
Açık pazar ekonomisinde, var olan bilgi ve teknolojilerin kullanımı ve içselleştirilmesinde belirsizlik ve risk düşüktür.	Açık pazar ekonomisinde, öğrenme sürecinin iktisadi etkilerini tahmin etmenin riski ve belirsizliği yüksektir.

Kaynak: Atıf Açıkgöz, *Bilgi – Teknoloji ve Yenilik Üretim Stratejisi (Ulusal Yenilik Sistemleri)*, Literatür Yayınları, 2012, İstanbul, s. 35 – 36.

2.7.5. Yeni Büyüme Teorileri Bakımından İnovasyon

Teknolojik gelişmeyi dışsal bir faktör olarak benimseyen iktisadi büyüme teorilerinin uzun dönem ekonomik büyümeyi açıklamada yetersiz kalması, bu teorilere farklı eleştirilerin gelmesine sebep olmuş ve ardından içsel büyüme teorileri

²⁰⁰ Eşiyok, a.g.m., s. 13.

oluşturulmuştur. İçsel büyüme teorilerinde sermayenin tanımı genişletilerek fiziksel sermayenin yanına beşeri sermaye de eklenmiştir. Teknolojik gelişme ile fiziki ve beşeri sermaye arasında kuvvetli bir ilişki vardır ve beşeri sermaye teknolojik alt yapı ve AR – GE çalışmalarının temelini oluşturmaktadır.²⁰¹ İçsel büyüme teorileri kapsamında özellikle teknolojik gelişme konusu üzerinde yoğunlaşan iktisatçılar Rebelo, Barro, Lucas ve Arrow – Romer olmuştur.

Rebelo modeline göre, sermayenin azalan marjinal getirisi varsayımı kaldırılarak, dışsal teknolojik gelişmenin olmadığı durumda bile uzun dönemde kişi başına büyüme hızı yükselecektir. Bu modele kısaca, AK modeli de denilmektedir. Barro modeli, ölçeğe göre sabit getiri ile rekabetçi piyasa şartlarının benimsendiği ve verimlilik, teknoloji ve iktisadi büyüme ile kamu harcamaları arasındaki pozitif yönlü bir ilişkiyi incelemektedir.²⁰² Lucas modeline göre, beşeri sermaye birikimi, bireylerin sahip oldukları zamanın belli bir kısmını çalışmak yerine beceri elde etmeye ayırması ile gerçekleşecektir. Modelde teknolojik ilerleme hızı ile beşeri sermaye arasında pozitif yönlü bir ilişki mevcuttur. Bu pozitif ilişkinin pratiğe dökülmesi için hükümetler, bireylerin beceri elde etmelerini sağlayacak zaman dilimlerini artırması gerekmektedir. Arrow – Romer modelinde teknolojik gelişme, firmaların üretim faaliyetlerinin kendiliğinden meydana gelen bir yan üründür. Yani, firmaların yeni teknolojiler üretmek için yapmış oldukları yatırımların bilinçli bir ürünü değildir. Romer'in ürün çeşitliliği modelinde, AR – GE faaliyetlerinde çalışan kişi sayısı ne kadar yüksek olursa, uzun dönemde kişi başına çıktı büyüme hızı da o kadar yüksek olacaktır. Kısacası, teknolojik gelişme hızı ile büyüme hızı arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Romer modelinde hükümetler, AR – GE sektöründe çalışan kişilere vergi kolaylıkları sağlayarak nüfusun büyük bir kısmının AR – GE sektöründe çalışmasına olanak sağlamalıdır.²⁰³

İnovatif faaliyetler, küreselleşme kapsamında beşeri sermaye, önde gelen kalkınmış ülkeler için inovasyonu; az gelişmiş ülkeler için ise taklitçiliğin kısır döngüsünü işaret etmektedir. Kalkınmış ekonomilerde sermaye verimliliğinin artması

²⁰¹ Özel, *a.g.m.*, s. 70.

²⁰² Pınar Yardımcı, “İçsel Büyüme Modelleri ve Türkiye Ekonomisinde İçsel Büyümenin Dinamikleri”, *Selçuk Üniversitesi Karaman İ.İ.B.F. Dergisi*, 2006, Yıl: 9, S. 10, s. 101.

²⁰³ Ünsal, 2007, s. 268 – 269.

inovasyon faaliyetlerinin yoğunluğuna bağlıdır. Bunun sonucunda sermaye ve işgücü aynı yönde kalkınmış ülkelere kayabilmektedir. İçsel büyüme modelleri teknolojinin de artık bir mal gibi üretilebileceğine, hem firma hem de ülke açısından teknolojik gelişmenin ve teknoloji politikalarının içsel bir değişken olarak yönetilebileceğine dikkat çekmektedir.²⁰⁴

2.8. İnovasyon Sistemleri

İnovasyon sistemleri, üretim ve difüzyon sürecinde etkileşim içerisinde bulunan bileşimler ve bunlar arasındaki ilişkiler, yeni ekonomik anlamda bilginin kullanımı ve bunların tamamını sarmalayan bölgesel ya da ulusal sınırlar içinde kökleşmiş bir sistemdir. Bu sistem, geri bildirim ve yeniden yapılandırma mekanizmaları bakımından dinamik bir sistemdir. İnovasyon sistemleri yaklaşımı akademik ve politik kesimler tarafından iktisadi ve teknolojik bir büyüme mekanizması olarak kabul edilmektedir. Ulusal ve bölgesel bir inovasyonda kilit vazife gören önemli bileşenler ekonomik, sosyal, politik, örgütsel, kurumsal yapılar ve inovasyonların gelişimi, difüzyonu ve kullanımını etkileyen faktörlerden oluşmaktadır.²⁰⁵

2.8.1. Ulusal İnovasyon Sistemleri

F. List, klasik görüşü savunan iktisatçıları, ulusların kalkınmasında bilim, teknoloji ve yeteneklere yeterli önemi vermedikleri için eleştirmiştir. List, “Ulusal İnovasyon Sistemi” olarak adlandırılan Ulusal Sistemin Politik İktisadi adlı kitabını 1841 yılında yayınlamıştır. List temel olarak, Almanya’nın İngiltere’yi geçmesi ve az gelişmiş ülkeler üzerinde durmuştur. List’in savunduğu görüşler “bebek” endüstrisinin korunması, iktisadi büyüme ve sanayileşmeyi gerçekleştirecek veya hızlandıracak kapsamlı politikaların tasarımıdır. List, ulusal inovasyon sisteminin birçok niteliklerini (eğitim ve öğretim kurumları, teknik araştırma enstitüleri, bilgi birikimi, ithal edilen teknolojinin benimsenmesi, stratejik sanayinin teşviki vb.) incelemiş ve ayrıca devletin

²⁰⁴ Kılınç, *a.g.t.*, s. 49.

²⁰⁵ Mustafa Gömleksiz, “Bölgesel İnovasyon Sistemleri Ve Türkiye: İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırması Düzey 2 Bölgeleri İnovasyon İndeksi”, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya 2012, s. 39 – 40.

uzun vadeli iktisat ve sanayi politikalarını planlama ve uygulama görevine de büyük önem vermiştir.²⁰⁶

Dar anlamda ulusal inovasyon sistemleri AR – GE sistemlerini, ileri teknoloji üretimini ve bilim odaklı inovasyon yapmayı hedeflemektedir. Geniş anlamda ulusal inovasyon sistemleri, birbirini tamamlayan farklı tip bilgi ve yöntemlerin bütünleştirilmesi olarak tanımlanmaktadır.²⁰⁷

Ulusal inovasyonun temel amacının yenilik olması nedeniyle devlet, üniversite, sanayi ile bunların çevrelerinden meydana gelen daha büyük bir sistemin parçasıdır. Ulusal inovasyon sisteminde bulunan sektörler, bu sektörlerin içinde bulunan ekonomik çevre ile bu sistemi kapsayan uluslararası çevre bir bütünü ifade etmekte ve aralarında beş tür ilişki barındırmaktadır.²⁰⁸

- 1) Ekonomik sektörler ile devlet ve üniversite arasındaki ilişkiler,
- 2) Temel araştırma ve uygulamalı araştırma arasındaki ilişkiler,
- 3) Sistem dâhilindeki diğer politikalar ve bilim politikaları arasındaki ilişkiler,
- 4) Ekonomik çevre içindeki ilişkiler,
- 5) Uluslararası işbirliği ilişkileridir.

Yukarıda bahsedilen beş tür ilişkinin birbirleriyle kuvvetli bir şekilde koordine olmaları ulusal inovasyon sistemi içindeki aktörlerin etkileşimsel bir yaklaşım izlemelerine bağlıdır. Devlet, üniversite ve sanayi arasındaki ilişkinin etkileşimli bir şekilde yürütülmesi üçlü sarmal modeli kapsamında incelenecektir.

Üçlü sarmal modeli bilgi sürecinin farklı noktalarda çok yönlü, karşılıklı etkileşimlerle sermayeye çevrildiği sarmal bir inovasyon modelini ifade etmektedir. Bu modelde ileri teknoloji gelişimi için yeni fikir ve biçimlerle üçlü ağ yapıları ve yaratıcı organizasyonların sarmalın üç ana faktörünün etkileşiminden doğmaktadır. Üçlü sarmal modelinde devlet, üniversite ve sanayi (firma) arasındaki ilişkiler nispeten eşit, birbirine

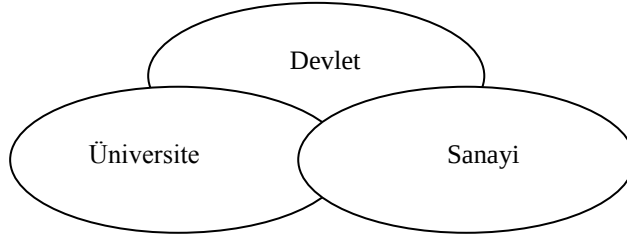
²⁰⁶ Chris Freeman ve Luc Soete, *Yenilik İktisadî*, Tübitak Yayınları, (Çeviren: Ergun Türkcan), 2004, Ankara, s. 339 – 342.

²⁰⁷ Açıkgöz, 2012, s. 54.

²⁰⁸ İlkay Savcı, *Yenilik, Yönetim ve İnsan Kaynakları*, Siyasal Kitapevi, 2011, Ankara, s. 34 – 35.

bağlı ve devamlı etkileşim içinde, bir kurumun başka birisinin rolünü üstlenebildiği kurumsal alanlar olarak tanımlanmaktadır.²⁰⁹

Şekil 14: Üçlü Sarmal Modeli

Kaynak: Şirin Elçi, *İnovasyon Kalkınmanın ve Rekabetin Anahtarı*, tecnopolis group, 2007, s. 49.

Hükümetler inovasyon politikası ve fikri mülkiyet hakları sisteminin parametrelerini ayarlamaktadır. Devlet daireleri savunma ve sağlık gibi kamu malları ile ilgili araştırma komisyonu oluşturabilmektedir. Hükümetler, üniversiteler ve kamu araştırma kurumlarını finanse etmek için vergi gelirlerini kullanmakta ve AR – GE’ye sübvansiyonlar sunabilmektedir. Üniversiteler yeni bilgi keşfetmek ve bilgi tabanını genişletmek için temel bilim ve teknoloji araştırması yapmaktadır. Bu bakımdan üretilen yeni teknolojiler ve fikirler iş dünyası tarafından kullanılabilir ve burada uygulanabilmektedir. Üniversiteler, yeni neslin ihtiyaç duyduğu bilim adamı ve teknisyenleri yetiştirmektedir. Birçok ülkede, bilimsel araştırma ve eğitim kamu araştırma laboratuvarları tarafından yapılmaktadır. Firmalar fikri mülkiyet hakları sistemi ve Ar – GE politikası çerçevesinin kısıtlamaları ve fırsatları içinde hareketlenen bilimsel bilgi tabanını kullanarak yeni ticari ürünler geliştirmektedir. Firmalar geliştirdiği ticari ürünlerde başarılı olduğu zaman müşterilerin ve piyasaların algılanan ihtiyaçlarına yanıt vermek için ürün ve süreç yenilikleri başlatmaktadır. Girişimciler başarılı olursa, bu geleceğin büyük firmaları için temel teşkil edecek ve piyasa fırsatlarına yanıt olarak yeni firmalar harekete geçecektir.²¹⁰

²⁰⁹ Kemal Koç ve Ahmet Mente, “İnovasyon Kavramı Ve Üniversite – Sanayi – Devlet İşbirliğinde Üçlü Sarmal Modeli”, *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar Dergisi*, 2007, s. 9.

²¹⁰ Christine Greenhalgh ve Mark Rogers, *Innovation, Intellectual Property, and Economic Growth*, Princeton University Press, 2010, New Jersey, s. 88.

Ulusal inovasyon sisteminde yer alan üçlü sarmal yapının meydana getirmiş olduğu sinerji, inovasyonun gerçekleşmesinde önemli rol oynamaktadır. Ayrıca bu sinerji, üçlü sarmal modelinde yer alan bileşenlerin birbirleriyle etkileşim içinde bir dönüşüme sahip olmasını ve yine her bir kümenin ortaya çıkan ihtiyaçlar doğrultusunda bireysel değişimini teşvik etmektedir. Dolayısıyla devlet, üniversite ve sanayi işbirliği dinamik ve değişen bir yapıya sahiptir.²¹¹

2.8.2. Bölgesel İnovasyon Sistemleri

İnovasyon sistemleri yaklaşımı ulusal boyutun yanında bölgesel, sektörel ve küresel boyutlarıyla da ele alınmaktadır. Ulusal İnovasyon sisteminin ekonomik ve toplumsal kalkınma amacına ulaşabilmesi için bölgesel inovasyon sisteminin faaliyete geçirilmesi gerekmektedir. Bir bölgede faaliyet gösteren firmaların inovasyon yapma becerileri o bölgenin kalkınması, ekonomik olarak büyümesi ve rekabet gücü elde etmesi bakımından önemlidir. Firmalar inovasyon yapma kararını insan gücüne sahip ve bilgiye erişimin kolay olduğu bölgelere göre vermektedir. Bölgesel farklılıkların giderilmesi için bölgesel inovasyon politikaları ve stratejilerinin planlanması ve uygulanmasında bölgenin tüm paydaşlarının etkin rol oynaması gerekmektedir. Bölgesel inovasyon sisteminin uygulanması için gerekli olan politikalar ve stratejiler şunlardır:²¹²

- Bir bölgenin başka bölgelere göre sahip olduğu dezavantajları ortadan kaldırmak,
- İnovasyona dayalı firmaları ve işgücünü geliştirmek,
- Mevcut firmaların rekabet gücünü arttırmaktır.

Bölgesel inovasyon sistemleri, işletmelerin, kurumların ve devletin bölgedeki yenilik sürecine nasıl katkı sağladıklarını gösteren sistemi oluşturmaktadır. Bölgesel yenilik sistemlerinin temel özellikleri aşağıda belirtilmiştir.²¹³

- Bölgesel inovasyon sistemlerinin ana özelliği, mekândaki faktörlere bağlı olarak farklılaşmaktadır. İleri teknoloji seviyesinin yoğun olduğu bölgelerdeki

²¹¹ Savcı, 2011, s. 38.

²¹² Elçi, 2007, s. 59 – 61.

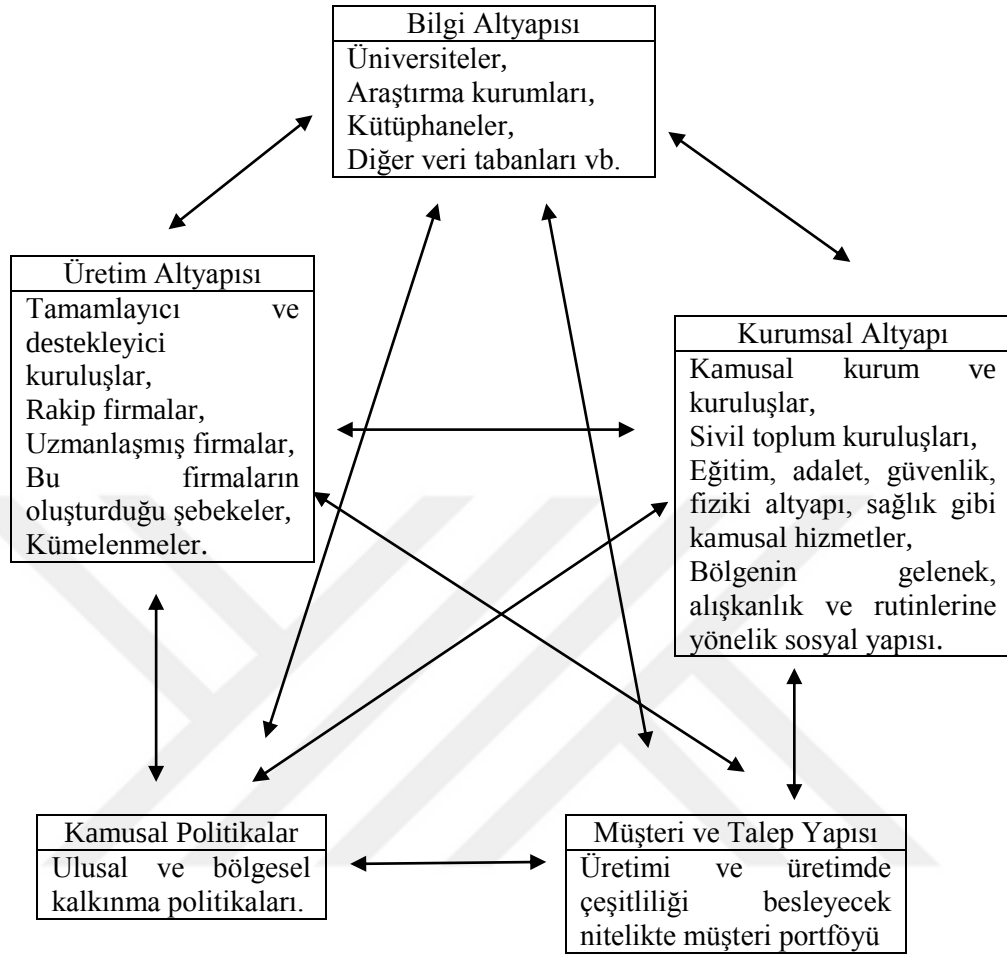
²¹³ Gökhan Dökmen, “Bölgesel Yenilik Sistemlerinde Devletin Rolü: Düzey 2 Bölgelerine İlişkin Ampirik Bir Analiz”, *Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F. Yönetim ve Ekonomi*, 2012, c. 19, S. 2, s. 145 – 146.

inovasyon sistemi, geleneksel sanayi alanlarında uzmanlaşan bölgelerdeki inovasyon sistemlerinde farklılık gösterebilmektedir.

- Bölgelerdeki yenilikçi aktörlerin ağ yapı içindeki faaliyetleri bölgesel inovasyon sistemlerinin temelini oluşturmaktadır. Bu ağ yapı içinde firmalar, araştırma ve teknoloji kurumları, yenilik destek birimleri, risk sermayesi şirketleri ve yerel/merkezi yöntemler bulunmaktadır.
- Bölgesel inovasyon sistemleri, inovasyonu evrimsel bir gelişme süreci olarak kabul etmektedir.
- Bölgesel inovasyon sistemleri örtük bilgiye önem vermektedir. Örtük bilgi, ürünlerde bahsedilmeyen ancak içinden doğduğu ortamın sosyo – kültürel yapısının davranış ve normlarının karşılıklı etkileşimi sonucunda meydana gelen bilgi türüdür.

Bölgesel inovasyon bileşenlerinin karşılıklı etkileşimde bulunmaları, öğrenmeyi kalkınmada kilit nokta olarak görmeleri ve firmaları destekleyici çalışmalar yapmaları bir bölgenin yapabileceği en ideal durumdur. Bu durum bölgesel inovasyon sistemi olarak tanımlanmaktadır.

Şekil 15: Bölgesel İnovasyon Sistemlerinin Bileşenleri

Kaynak: Mesut Albeni ve Murat Karagöz, “Bölgesel Kalkınmada Öğrenme, Bilgi Birikimi ve Yenilik: Türkiye İçin Bir Perspektif”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, 2003, c. 8, S. 2, s. 164.

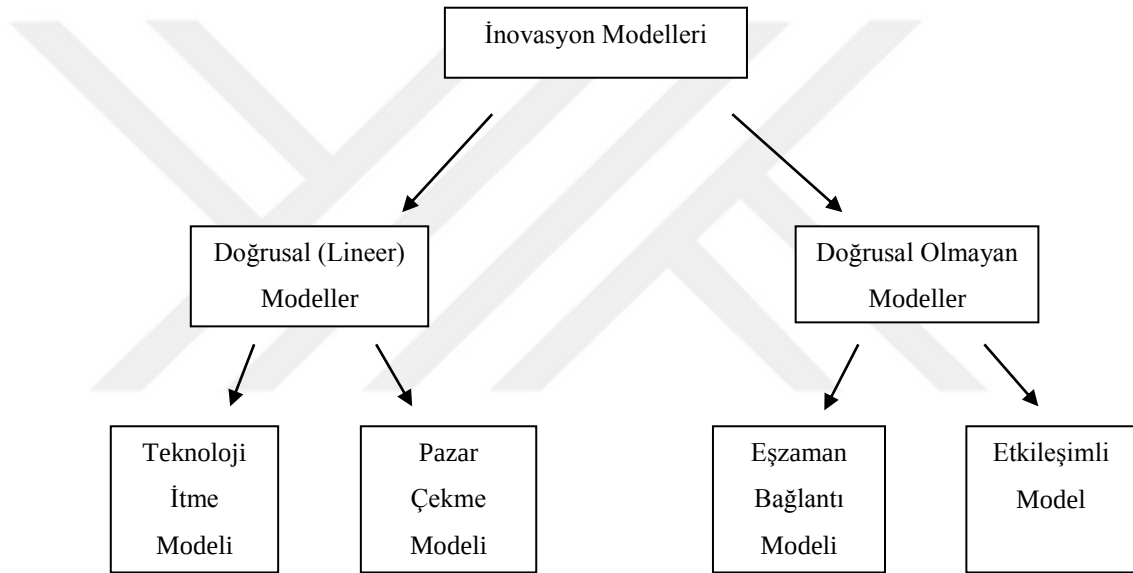
2.9. İnovasyon Modelleri

İnovasyon modelleri, teknolojik gelişmeyi, yeni ürünler veya süreçlerin meydana geliş aşamalarını ve bu ürün veya süreçlerin pazara başarılı bir şekilde sunulması çalışmalarını açıklamaktadır. Özellikle, II. Dünya Savaş’ından sonra bu çabalar yoğunlaşmıştır. İnovasyon modellerinin amacı farklı disiplinlerdeki ve alanlardaki bireylerin ve katkıların ticari olarak mümkün olan teknolojilerin var oluşunda nasıl bir araya geldiklerini açıklamaktadır. Roy Rotwell’in 1992 yılında

yayınlanmış olduğu makalesi inovasyon modellerinin ortaya çıkışının temel kaynağı olarak kabul edilmektedir.²¹⁴

İnovasyon modelleri Trott (2002)'a göre, doğrusal modeller ve doğrusal olmayan modeller olarak iki kısma ayrılmıştır. Ürün inovasyonu için doğrusal modelin iki varyasyonu vardır. Birincisi teknoloji itme modeli, ikincisi ise pazar çekme modelidir. Doğrusal olmayan modeller ise eşzaman bağlantı modeli ve etkileşimli model olarak ikiye ayrılmıştır.

Şekil 16: İnovasyon Modelleri

Kaynak: Paul Trott, *Innovation Management and New Product Development*, Pearson Education, 2002, England, 2. Edition, s. 17 – 19.

Doğrusal modellerden *teknoloji itme modeli*, II. Dünya Savaş'ından sonra sanayi politikalarında egemen olmuştur. Bu inovasyon modeli birkaç duruma uygulanabiliyor iken – özellikle daha çok ilaç sanayisi – diğer birçok durumda uygulanmamaktadır, bilhassa bu modelde inovasyon süreci farklı bir rota izlemektedir.²¹⁵ Doğrusal model olarak bilinen teknoloji itme modeli inovasyonun hakim olduğu bir modeldir. Bu modelde inovasyon, araştırma – geliştirme ve pazarda yeni ürünlerin dağıtılmasıyla

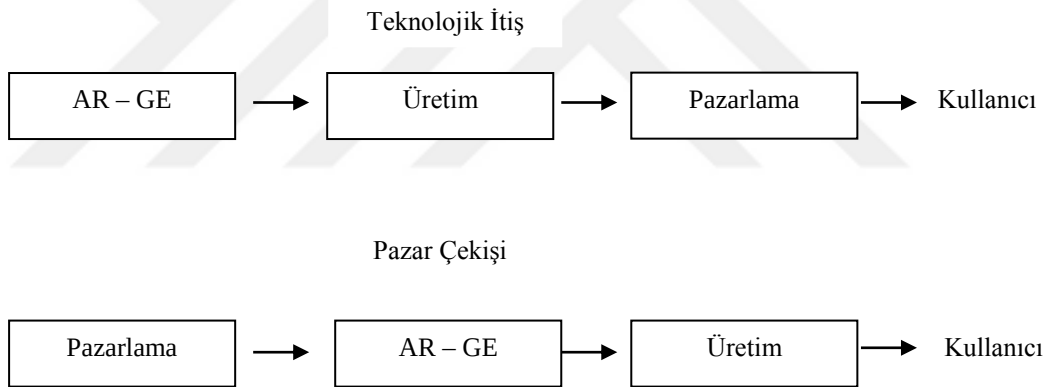
²¹⁴ Yelda Erden, “Kamu AR-GE Destekleri ve Yenilik Modelleri: Kamu AR-GE Politikalarının Meşrulaştırılması İçin Hangi Yenilik Modeli Seçilmeli?”, *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 2009, c. 1, S. 2, s. 30.

²¹⁵ Trott, 2002, s. 17.

neticelenen ilerleme olarak yorumlanmıştır. Bu doğrusal model, pazarı araştırma ve geliştirme çalışmalarının sonucu için hazır bir bölge olarak değerlendirmektedir. Bu modelde AR – GE’ye daha fazla önem verildiği için diğer girdiler geri planda kalmıştır.²¹⁶ Bu modelde AR – GE temel dinamik niteliğine sahiptir. Yeni ürün ve süreçler, temel bilimin keşfinin bir sonucu olarak bu keşiflerin olası ticari uygulamalarının firma içerisindeki AR – GE departmanı aracılığıyla gündeme getirmekte ve bununla birlikte inovasyona dönüştüğü kabul edilmektedir. Bu modelde herhangi bir geri besleme söz konusu değildir.²¹⁷

1960’ların ortalarında önem kazanan *pazar çekme modeli (talep çekmeli model)*, teknoloji itme modeli gibi doğrusal ve ardışık basamaklardan oluşmaktadır. Pazar çekme modelinde piyasa talebi ve tüketici ihtiyaçları inovasyonun ardındaki temel nedenleri oluşturmaktadır.²¹⁸

Şekil 17: Doğrusal Modellerde İnovasyon

Kaynak: Paul Trott, *Innovation Management and New Product Development*, Pearson Education, 2002, England, 2. Edition, s. 18.

1970’li yıllarda doğrusal inovasyon modellerinin endüstriyel inovasyonları açıklamada yetersiz kaldığı görülmüştür. İnovasyonun teknoloji itme ve pazar çekme modelleri ile açıklanmasının yerine; bilim, teknoloji ve piyasa arasındaki etkileşimli (entegre) ilişkisi içinde daha sağlıklı bir şekilde açıklanabileceği kabul edilmiştir.²¹⁹ Bunun sonucunda doğrusal olmayan inovasyon modelleri geliştirilmiştir. Doğrusal

²¹⁶ Bekir Sami Oğuztürk ve Musa Türkoğlu, “Yenilik ve Yenilik Modelleri”, *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları Dergisi*, 2004, c. 2, S. 4, s. 16 – 17.

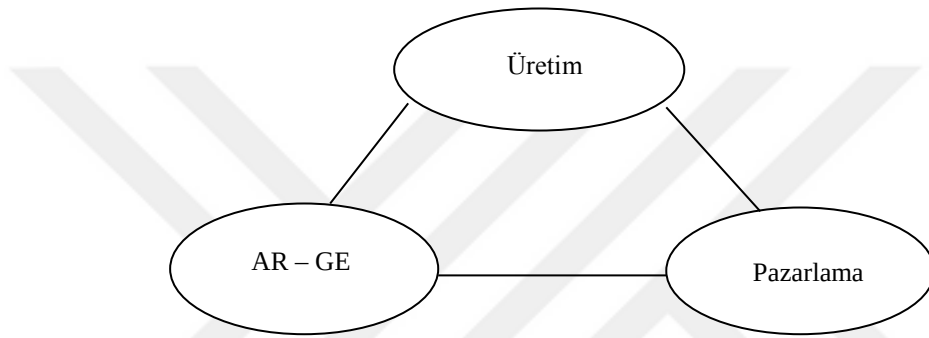
²¹⁷ Karaöz ve Albeni, *a.g.m.*, s. 38.

²¹⁸ Erden, *a.g.m.*, s. 30.

²¹⁹ Erden, *a.g.m.*, s. 30.

olmayan modellerden ilki eşzamanlı bağlantı modelidir. *Eşzamanlı bağlantı modeli* inovasyonu teşvik edecek üretim, AR – GE ve pazarlama fonksiyonlarının işlevi içindeki bilginin eşzamanlı bağlanması bir sonucudur. Ayrıca, inovasyon için başlama noktası önceden tam olarak bilinmemektedir.²²⁰ Bu model, tek yönlü bağlantıların ve geri besleme mekanizmalarının olmadığı iki doğrusal (lineer) inovasyon modelinin aksine; firmanın karar alma aşamalarını, bilim ve teknoloji çevrelerini ve piyasa dinamiklerinin de dikkate alınarak hayata geçirilmesini vurgulamaktadır.²²¹

Şekil 18: Eşzamanlı Bağlantı Modeli

Kaynak: Paul Trott, *Innovation Management and New Product Development*, Pearson Education, 2002, England, 2. Edition, s. 18.

Doğrusal olmayan modellerden bir diğeri olan *etkileşimli (entegre) model*' e göre bir firmada yer alan üretim, AR – GE, pazarlama, insan kaynakları ve finansman gibi departmanlar arası etkileşim ve işbirliği büyük öneme sahiptir. Bu faktörler içerisinde sadece üretim departmanının etkileşimi yetersiz görülmektedir.²²² Japonya'da 1980'lerin ortalarında otomobil sektöründe inovasyon sürecindeki çalışmalar bu modelin doğmasına neden olmuştur. Firmada bulunan departmanlar arası ilişkilerin artması yüksek bilgi işlem verimliliğine yol açmaktadır.²²³

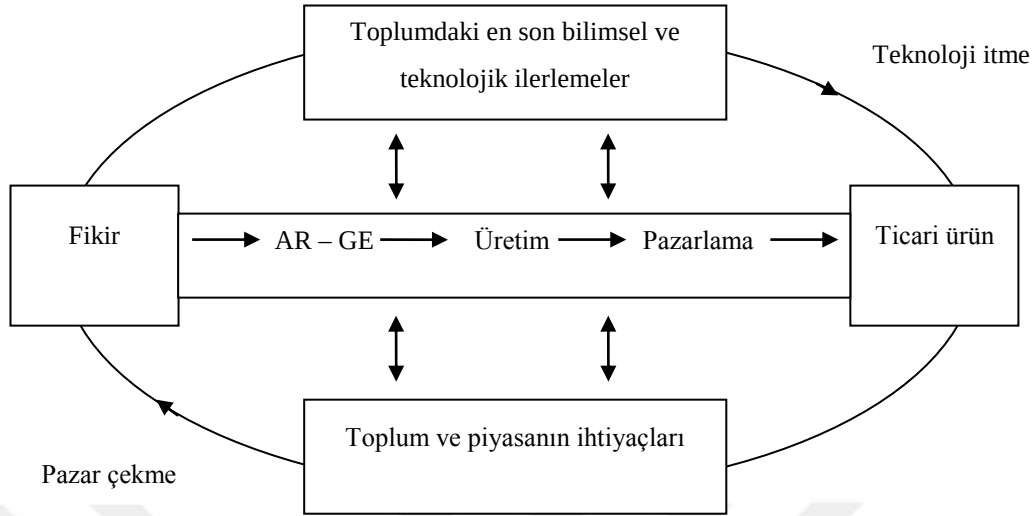
²²⁰ Trott, 2002, s. 18.

²²¹ Erden, *a.g.m.*, s. 30.

²²² Karaöz ve Albeni, 2003, s. 38 – 39.

²²³ Oğuztürk ve Türkoğlu, *a.g.m.*, s. 18.

Şekil 19: İnovasyonun Etkileşimli Modeli

Kaynak: Paul Trott, *Innovation Management and New Product Development*, Pearson Education, 2002, England, 2. Edition, s. 19.

2.10. Kalkınma – İnovasyon İlişkisinin Literatür Taraması

Cameron (1998), çalışmada yeni büyüme teorisi ışığı altında inovasyon ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi ampirik olarak kanıtlamıştır. İnovasyonun bir dizi farklı ölçümlerinden olan AR – GE harcamaları, patent ve inovasyon sayılarının yanı sıra firmalar, endüstriler ve ülkeler arasındaki teknolojik yayılmanın yaygın etkisini de göz önünde bulundurmıştır. Çalışmada üç sonuca varmıştır. Birincisinde inovasyonun büyümeye önemli katkı yapan faktör olduğunu, ikincisinde ülkeler, firmalar ve endüstriler arasındaki teknolojik yayılımların hükümet tarafından finanse edilen araştırmalardan daha az bir ölçüde olduğuna, üçüncüsünde ise yabancı ekonomilerin diğer yerli firmalara kıyasla yurtiçi inovasyondan daha az kazanç sağladıklarına ve bu teknolojik yayılımların yerelleştirilme eğiliminde olduğuna değinmiştir. Bu çalışmada teknolojik hıza yetişebilmenin ülkeler arasındaki eşit üretimle sağlanabilmesine rağmen sürecin muhtemelen yavaş ve belirsiz olduğuna ve yerli inovatif çaba gerektirdiğine vurgu yapmıştır.²²⁴

Blomström, Kokko ve Sjöholm (2002), teknik ilerlemenin ekonomik büyüme ve kalkınmanın kalbi olduğunu yeni veya geliştirilmiş teknolojinin kendi araştırma ve

²²⁴ Gavin Cameron, "Innovation and Growth: a survey of the empirical evidence", *Nuffield College, Oxford, UK.*, 1998. s. 1 – 34.

inovasyonlarla veya yabancı teknolojilerin emilimi ve adaptasyonu aracılığıyla elde edilebileceğini ifade etmişlerdir. Bu tür teknik ilerlemeyi kolaylaştırmak için destek kurumları ve iyi ekonomik politikaların karmaşık bir sistemin gerektiğini belirtmişlerdir. Bu çalışmada üç küçük açık ekonomilerden olan Finlandiya, İsveç ve Singapur'un teknik ilerleme ve inovasyon politikalarını incelemişlerdir. Bu üç ekonomi, hammadde – yoğun ya da emek – yoğun üretime bağlı olarak son derece rekabetçi ekonomilere dönüştüğünü belirtmişlerdir. İyi ekonomik politikalar aracılığıyla ülkelerin rekabetçi ülkelere dönüşümünü gerçekleştirmek için fiziki ve beşeri sermayedeki büyük yatırımlar ve politik veya ekonomik krizlerin önemi gibi bazı ortak belirleyicileri bulmuşlardır. Fakat bu belirleyicilerin farklı ülkelerde de önemli olduğuna ve birçok ülkeye özgü yönlerinin de bulunduğu değinmişlerdir.²²⁵

Karaöz ve Albeni (2003), gelişmiş batı ülkelerinin ucuz işgücü ve kur avantajına dayalı sektörlerdeki rekabet avantajlarını geliştirmekte olan ülkelere kaptırdıklarını ve bunun üzerine, gelişmiş ülkelerin ekonomik üstünlüklerini devam ettirebilmeleri için teknolojik üstünlük ve inovasyonu geliştirme yeteneklerine dayalı ekonomik büyüme politikalarına dönüş yaptıklarını vurgulamışlardır. Modern inovasyon teorisinin tarihi temellerini ve günümüzde geldiği durumu iktisadi büyüme ve kalkınma açısından ele almışlardır. Modern inovasyon teorisinin özellikle gelişmiş batı ülkeleri ve Doğu Asya ülkelerinde önemli bir iktisadi politika aracı haline geldiğini belirtmişlerdir. Türkiye açısından bu konuyla ilgili olarak yapılabilecek çalışmalarda, kamu tarafından uygulanabilecek politikalar ve özel imalat sektörünün konuya ilişkin sorumlulukları ve sorunlarının incelenmesi gerektiğini söylemişlerdir. Çünkü OECD raporuna göre inovasyon göstergeleri bakımından Türkiye'nin dünya sıralamasında çok geride olduğunu belirtmişlerdir.²²⁶

Subaşı Ertekin (2005), bilim ve teknolojiye bağlı olarak oluşan yeniliğin, ekonomik büyümenin tetikleyici gücü olarak büyüme modellerinde ve uygulamaya yönelik çalışmalarda daha fazla incelenen bir konu olduğunu ve işgücü, sermaye ve toplam faktör verimliliğine katkıda bulunduğunu belirtmiştir. Uygulamada AR – GE

²²⁵ Blomström, Magnus, Kokko, Ari and Sjöholm, Fredrik, "Growth & Innovation Policies For a Knowledge Economy. Experiences From Finland, Sweden & Singapore," *EIJS Working Paper Series 156*, 2002, The European Institute of Japanese Studies. S. 1 – 53.

²²⁶Karaöz ve Albeni, *a.g.m.*, s. 27 – 48.

yoğunluğunun toplam faktör verimliliğine etkisinin değerlendirilmesinde önemli bir kriter olduğunu vurgulayarak, AR – GE harcamaları ve büyüme hızı arasında yüksek bir ilişkinin bulunduğunu ifade etmiştir. Ancak bazı çalışmalarda kamunun gerçekleştirdiği AR – GE faaliyetlerinin, özel kesimin AR – GE yatırımlarının yerini aldığı durumlarda dışlama etkisi nedeniyle çıktıyı olumsuz yönde etkilediğini açıklamıştır.²²⁷

Özer ve Çiftçi (2008), çalışmada OECD ülkeleri bakımından panel veri analizi kullanılarak AR – GE harcamalarının, araştırmacı sayılarının ve patent sayılarının GSYİH üzerindeki etkilerini incelemişlerdir. Yapılan analiz sonucunda AR – GE harcamaları, patent ve araştırmacı sayıları ile GSYİH büyüme oranları arasındaki pozitif ve yüksek oranlı bir ilişkinin olduğunu ortaya koymuşlardır. Sürdürülebilir büyüme üzerinde olumlu etkiye sahip olan AR – GE yatırımlarının temel girdisi olan beşeri sermayenin de büyümeyi hızlandırıcı etkiye sahip olduğunu belirtmişlerdir.²²⁸

Kalça ve Atasoy (2008), Türkiye'nin bilgi yayılımı, inovasyon ve büyüme arasındaki etkileşimine odaklanarak bu alandaki zayıflığına dikkat çekmişlerdir. Bu etkileşimi değerlendirmek için patent ve AR – GE verilerini kullanmışlardır. Bu kapsamda, bilgi yayılımı ile inovasyonun göstergeleri olan patent başvuruları ve AR – GE harcamalarının GSYİH içindeki payları açısından Türkiye'nin sergilediği performansı diğer ülkelerde de karşılaştırılarak değerlendirmişler, Türkiye'nin bilgi yayılımı ve inovasyon aracılığıyla büyümeyi canlandırma gücünün oldukça zayıf olduğunu görmüşlerdir. Kullanılan veriler itibarıyla AR – GE 'ye yüksek yatırım yapan ülkelerin patent başvuru sayılarının yüksek, AR – GE 'ye daha az yatırım yapan ülkelerin ise patent başvuru sayılarının oldukça düşük olduğunu belirtmişlerdir.²²⁹

Ünlükaplan (2009), çalışmasında iktisadi kalkınma, rekabetçilik ve inovasyon arasındaki ilişkinin ortaya çıkarılması için Avrupa Birliği'ne üye 27 ülke arasında iktisadi kalkınma, inovasyon ve rekabetçilik değişkenleri arasındaki ilişkiyi kronik korelasyon analizi ile incelemiştir. Çalışmanın sonucunda ise Avrupa Birliği'ne üye 27

²²⁷ Meriç Subaşı Ertekin, "Yenilik ve Ekonomik Büyüme İlişkisi", *Mevzuat Dergisi*, Yıl: 8, S. 92, <http://www.mevzuatdergisi.com/2005/08a/02.htm>, (05.07.2015).

²²⁸ Özer ve Çiftçi, *a.g.m.*, s. 219 – 240.

²²⁹ Adem Kalça ve Yeşim Atasoy, "Ekonomik Büyüme Aracı Olarak Bilgi Yayılımları ve İnovasyon", *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, 2008, c. 3, S. 2, s. 95 – 110.

ülkede iktisadi kalkınma, inovasyon ve rekabetçilik arasında yüksek bir bağın olduğu gözlemlenmiştir.²³⁰

Torun, Sarıdoğan ve Kurt (2009), çalışmada inovasyon üretimi ile bilgi ve iletişim teknolojileri yatırımlarının insani gelişme üzerindeki etkisini OECD ülkeleri açısından ekonometrik olarak incelemişlerdir. Yatay kesit verilerle 2000 – 2002 yılları için yapılan regresyon tahmini sonuçlarında, insani kalkınma düzeyinde gayri safi yurtiçi hasılanın, bilgi ve iletişim teknolojileri yatırımlarının ve inovasyon üretiminin pozitif bir etkiye sahip olduğunu bulmuşlardır. Ayrıca 28 ülke ve bilgi ve iletişim teknolojileri verisi bulunan 69 ülke için yapılan panel veri sabit etkiler ve tesadüfi etkiler modellerinin tahmini sonuçlarının da yatay kesit regresyon tahmini sonuçları ile paralel olduğunu belirtmişlerdir.²³¹

Işık ve Kılınç (2011), son yıllarda ülkelerin kalkınmanın kaynağı olarak bilgi ve inovasyonun ön plana çıkarılarak, bölgesel kalkınma için yeni bir model arayışına girdiklerini söylemişlerdir. Bir ülke bakımından kalkınma ölçütünün bilim ve teknolojiye verilen önemle yakından ilişkili olduğunu vurgulamışlardır. Çalışmada ileri teknoloji ihracatı, AR – GE Harcamaları’nın GSYİH içerisindeki payı, araştırmacı ve girişimci sayıları, patent tescil ve başvuru sayısı, ticari marka ve faydalı model tescil sayısı inovasyonun göstergeleri olarak ele alınmış ve Dünya, OECD, Avrupa Birliği (AB) – 27, Japonya, ABD, Türkiye, Yunanistan, Çin ve Brezilya özelinde karşılaştırılmıştır. 2009 – 2010 Küresel Rekabet Endeksi raporunda Türkiye’nin inovasyon göstergeleri açısından dünyada 69. sırada yer aldığını ABD, Almanya, Kore, Japonya, Singapur ve Çin’in ise üst sıralarda yer aldığını belirtmişlerdir. Inovasyon göstergeleri bakımından üst sıralarda yer alan ülkelere bölgesel kalkınmanın oldukça geliştiğini ve bu bakımdan da bölgesel kalkınmanın gerçekleşebilmesi için inovasyon ve AR – GE harcamalarının önemli bir katkıya sahip olduğunu ifade etmişlerdir.²³²

²³⁰ İlter Ünlükaplan, “Avrupa Birliği Üyesi Ülkelerde İktisadi Kalkınma, Rekabetçilik ve İnovasyon İlişkilerinin Kanonik Korelasyon Analizi ile Belirlenmesi”, *Maliye Dergisi*, 2009, S. 157, s. 235 – 250.

²³¹ Mustafa Torun, Ercan Sarıdoğan ve Serdar Kurt, “Yenilik Üretimi (İnovasyon) İle Bilgi ve İletişim Teknolojileri (ICT) Yatırımlarının İnsani Gelişme Endeksine Etkisinin Ekonometrik Analizi”, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 2009, c. 7, s. 2, s. 139 – 150.

²³² Nihat Işık ve Efe Can Kılınç, “Bölgesel Kalkınma’da Ar-Ge ve İnovasyonun Önemi: Karşılaştırmalı Bir Analiz”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 2011, c. 6, S. 2, s. 9-54.

Oğuztürk (2011), çalışmada Güney Kore'nin ekonomik kalkınmada ve inovasyon alanında önemli gelişmeler sergilediği konusu üzerinde yoğunlaşarak inovasyonun ülke ekonomisine katkılarını incelemiştir. 1980'lere kadar kişi başına düşen gelir ve harcamalar açısından Türkiye'nin gerisinde kalan Güney Kore'nin 1980'lere gelindiğinde bu durumu tamamen tersine çevirdiğini belirtmiştir. Kalkınma stratejisini inovasyon üzerine kuran Güney Kore'nin inovasyonla birlikte öğrenme ve kalkınma sürecini gerçekleştirdiğini ve gelişmiş ülkeler sınıfında yer aldığını belirtmiştir.²³³

Wu (2011), çalışmada Çin'in 1978'deki ekonomik reform girişiminden bu yana üç yıl boyunca yüksek ekonomik büyüme elde ettiğini ve bu büyümenin ağırlıklı olarak emek – yoğun ihracata yönelik üretim faaliyetleri tarafından tahrik edildiğini ifade etmiştir. Bu çalışmada inovasyon, Çin'in ekonomik büyümesinde önemli bir rol oynadı mı? Çin ekonomisinin inovasyon belirleyicileri nelerdir? Gibi sorulara cevap aramıştır. Inovasyonun Çin'in büyüme modelinin dönüşümü için hayati önem taşıdığını ve gelecekte ülkede ekonomik kalkınma için önemli politika etkilerinin olacağını belirtmiştir. Bölgesel inovasyonda AR – GE yoğunluğunun ekonomik büyümeye katkı yapacağına ve panel veri yaklaşımına göre inovasyondaki AR – GE yatırımlarının öneminin ekonomik büyümeye sebep olacağına dikkat çekmiştir. Ayrıca Çin'in inovasyon ve ekonomik büyümesini etkileyen faktörler içinde altyapı geliştirme, ekonomik reform, devlet harcamaları, yabancı ve beşeri sermayenin önemli bir role sahip olduğunu vurgulamıştır.²³⁴

Işık ve Kılınç (2012), çalışmada inovasyon ve kalkınma göstergelerini inceleyerek Danimarka, İsveç ve Almanya gibi gelişmiş AB ülkelerinin inovasyon güdümlü ekonomiler olduğunu; Türkiye, Polonya ve Romanya gibi ülkelerin ise yatırım/verimlilik güdümlü ekonomiler olduğunu ifade etmişlerdir. Türkiye'nin her ne kadar inovasyon gelişmişliği göstergeleri bakımından; Makedonya, Hırvatistan, Yunanistan, Romanya ve Bulgaristan'dan daha iyi bir performans sergilediği görülse de henüz beklenen seviyeye gelinmediğini, ancak inovasyon konusunda kat edilen yol ve

²³³ Bekir Sami Oğuztürk, "Güney Kore'nin Kalkınmasında Inovasyonun Rolü", *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 2011, c.3, S.5. s.48-53.

²³⁴ Yanrui Wu, Innovation and economic growth in China: evidence at the provincial level, *Journal of the Asia Pacific Economy*, 2011, c. 16, S. 2, s. 129 – 142.

geleceğe yönelik konulan hedefleri ve stratejileri dikkate aldığını, inovasyon fikrini yavaş yavaş benimsemeye başladığını belirtmişlerdir.²³⁵

Tüylüoğlu ve Saraç (2012), çalışmada inovasyonun üretim sürecinde hangi ekonomik faktörlerin etkili olduğunu, inovasyonun ortaya çıkış mekanizmalarının ne olduğunu ve bu mekanizmaların gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde ne derece etkili olduğunu araştırmışlardır. İnovasyonun belirleyicileri olarak GSYİH, AR – GE harcamaları, beşeri sermaye düzeyi, dışa açıklık, doğrudan yabancı yatırımlar ve fikri mülkiyet haklarını kullanmışlardır. Oluşturulan inovasyon modelinde 26 gelişmiş ülke ve 18 gelişmekte olan ülke açısından 1998 – 2007 dönemi için dinamik en küçük kareler yöntemini kullanarak incelemişlerdir. Çalışmanın sonucunda gelişmiş ülkelerde gayri safi hâsıla, beşeri sermaye, AR – GE, yabancı yatırımlar ve fikri mülkiyet hakları değişkenlerinin inovasyon üzerinde pozitif, dışa açıklık değişkeninin ise negatif etkiye sahip olduğunu bulmuşlardır. Gelişmekte olan ülkeler için yapılan sonuçlarda ise beşeri sermaye ve AR – GE değişkenlerinin istatistiksel olarak anlamsız, gayri safi hasıla, yabancı yatırımlar, dışa açıklık ve fikri mülkiyet hakları değişkenlerinin istatistiksel açıdan anlamlı olduğunu belirtmişlerdir. Bu ülke grubunda gayri safi hasıla ve dışa açıklık değişkenlerinin inovasyon üzerinde pozitif, yabancı yatırımlar değişkeninin ise negatif etki yaptığını vurgulamışlardır.²³⁶

Özbek ve Atik (2013), Türkiye'nin sürdürülebilir kalkınma hedeflerine erişebilmesi için inovasyon göstergeleri kapsamında kalkınmış ülkelere (AB) göre konumunun nerede olduğunu incelemişlerdir. Bu çalışmada 2010 yılı Avrupa İnovasyon Karnesi'nin 25 göstergesi arasında Türkiye'nin verilerinin bulunduğu 13 inovasyon göstergesini kullanarak, çok değişkenli istatistik yöntemlerinden birisi olan kümeleme analizini uygulamışlardır. Yapılan kümeleme analizine göre bu ülkeleri 4 küme halinde gruplandırmışlardır. Bu kümeler içinde Türkiye 3. kümede yer almıştır. 3. küme kapsamında bulunan diğer ülkeler, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, İtalya, Letonya, Polonya, Portekiz, Romanya, Slovenya, Slovakya ve Hırvatistan'dır. Bu analizler

²³⁵ Nihat Işık ve Efe Can Kılınc, "İnovasyon-Güdümlü Kalkınma: Avrupa Birliği Ülkeleri ve Türkiye Üzerine Bir İnceleme", *Girişimcilik ve İnovasyon Yönetimi Dergisi*, 2012, c. 1, S. 1, s. 31 – 68.

²³⁶ Şevket Tüylüoğlu ve Şenay Saraç, "Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerde İnovasyonun Belirleyicileri: Ampirik Bir Analiz", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 2012, c. 7, S. 1, s. 39-74.

sonucunda Türkiye'nin AB'ye en son katılan Bulgaristan ve Romanya ile aynı kümede yer alarak benzer bir inovasyon performansına sahip olduğunu belirtmişlerdir.²³⁷

Czarnitzki ve Toivanen (2013), çalışmada ekonomik büyüme ve AR – GE'deki yatırımlar arasında bir bağlantı kurmuşlardır. Bu yatırımların sosyal optimal ve AR – GE özel optimal seviyeleri arasındaki uçurumu daraltmak için tasarlandığını ve bundan dolayı bu inovasyon politikalarının önemini arttırdığını ifade etmişlerdir. İnovasyon politikaları dışlama etkilerine maruz kaldığı için AR – GE desteklerinin Belçika ve Almanya'daki özel sektör yatırımlarını teşvik edip etmediğini test etmişlerdir. Tahmini tedavi etki modelinde Belçika ve Alman firmalarının veri düzeylerini kullanmışlardır. Sonuç olarak, kamu AR – GE hibesinin her iki ülkede de özel yatırımları teşvik ettiğini görmüşlerdir. Ayrıca tahmini tedavi etkilerin, firmaların inovasyon deneyimi ve geçmişteki işgücü verimlilikleri ile değiştiğini belirtmişlerdir.²³⁸

Işık ve Kılınç (2013), bilgi ekonomisi ile iktisadi büyüme arasındaki ilişkiyi, 2000 – 2010 yıllarında OECD ülkelerini temel alarak panel veri yönetimi ile analiz etmişlerdir. Çalışmanın sonucunda bilgi ekonomisi ile iktisadi büyüme arasında pozitif yönlü bir ilişkinin olduğunu bulmuşlardır.²³⁹

Ünlü (2013), çalışmada AB tarafından oluşturulan inovasyon (yenilik) performans ölçütleri kapsamında Türkiye, seçilmiş AB ülkeleri ve AB'ye aday ülkelerin karşılaştırılma analizini yaparak, Türkiye'nin AB ülkeleri karşısındaki göreceli durumunu ortaya koymayı hedeflemiştir. Çalışmanın sonucunda inovasyon (yenilik) performansı bakımından İsveç, Finlandiya, Almanya ve Danimarka'nın en iyi performansa sahip ülkeler olduğunu, Türkiye'nin ise AB ülkeleri ile kıyaslandığında oldukça düşük performans sergilediğini ifade etmiştir. İnovasyon göstergeleri bakımından Türkiye'de en iyi performansı yenilikçiler, finans ve desteğin; en kötü performansı ise insan kaynakları, firma yatırımları ve fikri varlıkların sahip olduğunu

²³⁷ Haydar Özbek ve Hayriye Atik, "İnovasyon Göstergeleri Bakımından Türkiye'nin Avrupa Birliği Ülkeleri Arasındaki Yeri: İstatistiksel Bir Analiz", *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2013, S. 42, s. 193-210.

²³⁸ Dirk Czarnitzki and Otto Toivanen, "Innovation Policy and Economic Growth," *European Economy - Economic Papers* 482, Directorate General Economic and Financial Affairs (DG ECFIN), European Commission, 2013.

²³⁹ Nihat Işık ve Efe Can Kılınç, "Bilgi Ekonomisi ve İktisadi Büyüme: OECD Ülkeleri Üzerine Bir Uygulama", *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*, 2013, S. 26, s. 21 – 54.

belirtmiştir. Ayrıca Türkiye'nin inovasyonda büyüme hızının AB ortalamasının oldukça üstünde olduğuna da dikkat çekmiştir.²⁴⁰

Göçer (2013), çalışmada yeni sanayileşmiş ülkelerde teknolojik gelişmenin belirleyicilerini, 1996 – 2012 dönemi verilerini kullanarak, panel eş bütünleşme ve panel nedensellik yöntemleriyle analiz etmiştir. Analiz sonucunda teknolojik gelişmenin en önemli belirleyicilerinin; AR – GE harcamaları, yüksek teknolojik ürün ihracatı, kişi başına düşen milli gelir, sağlık harcamaları, doğrudan yabancı yatırımları, toplam faktör verimliliği ve sabit sermaye stokundaki artışlar olduğunu belirtmiştir. Ayrıca yüksek ve istikrarlı bir büyüme hedefleyen gelişmekte olan ülkelerin, teknolojik gelişmeye önem vermeleri gerektiğine de değinmiştir.²⁴¹

Akbey (2014), bilim ve teknoloji ilişkisinin ekonomik dönüşüm üzerine etkisini incelemiştir. Çalışmada tarihsel olarak Marx'ın teknik değişimlerin, kapitalist meta üretimini sömürü şekline çevirdiğini ve teknikteki büyük gelişmeler aracılığıyla toplumun tüm ekonomik yapısını kökünden değiştirdiği fikrini, Schumpeter'in yaratıcı yıkımını, Solow'un sermaye – işgücü oranını, Romer'in teknolojik gelişme sonucu meydana gelen artan marjinal getiri oranını, Lucas'ın beşeri sermaye kavramını, Grossman ve Helpman'ın ekonomik coğrafyayı inovasyoncu kuzey ve imitasyoncu güney olarak ayrımını, Aghion ve Howitt'in inovasyon süreci beklentiler analizini, Jones'ın nüfus artışı ile birlikte bilim adamı sayısındaki ve inovasyon faaliyetlerdeki artışı ve son olarak Harvey'in teknolojik gelişmeye bağlı amortisman sorunu ve işgücü yeteneksizleşmesi düşüncesini açıklamıştır. AR – GE, inovasyon ve ekonomik kalkınma arasında kuvvetli bir bağın olduğunu belirtmiştir. AR – GE ve inovasyon sürecinde özel sektörün yetersiz kaldığı durumda devletin devreye girerek sürdürülebilir kalkınmanın devamı için büyük çaba göstermesi gerektiğini vurgulamıştır.²⁴²

Nicholas (2014), çalışmada son 140 yılda İngiltere'nin teknolojik değişimini incelemiştir. Patent yasaları ve teknik ilerlemeyi teşvik etmek için tasarlanmış inovasyon ödülleri etkilerini analiz etmiştir. İnovasyonun değişen organizasyon yapısı

²⁴⁰ Fatma Ünlü, "Avrupa Birliği Yenilik Karnesi ve Türkiye: Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2013, S. 42, s. 161 – 192.

²⁴¹ İsmet Göçer, "Teknolojik İlerlemenin Belirleyicileri: NIC Ülkeleri İçin Panel Eşbütünleşme ve Panel Nedensellik Analizleri", *Maliye Finans Yazıları*, 2013, Yıl: 27, S. 100, s. 116 – 141.

²⁴² Ferhat Akbey, "Ar-Ge, İnovasyon ve Kalkınma İlişkisine Yönelik Bir Literatür Taraması: Kuramsal Özet", *Maliye Dergisi*, 2014, S. 166, s. 1 – 16.

ve firmaların sınırları içinde bulunan AR – GE faaliyetinin bağımsız buluşa yönelik değişimi ile ilgili sorunu araştırmıştır. Ayrıca üniversite ve sanayi kümelerinin oluşumu yoluyla inovasyonu teşvik etme çabalarında İngiliz sanayi biliminin gelişimini incelemiştir. Genel olarak, kanıtların teknolojik gelişmeden büyük getiriler elde eden İngilizlerin başarısız geleneksel hikâyesini desteklediğini ifade etmiştir. 1970’lerin başlarında İngiltere’de inovasyon kalitesinde bir canlanmanın yaşanmasına ve verimlilik artışının gerçekleşmesine rağmen ticarileşme ortamında yapısal zayıflıkların hala devam ettiğini belirtmiştir.²⁴³

Gülmez ve Akpolat (2014), Türkiye ve 15 AB ülkesindeki AR – GE faaliyetleri, inovasyon ve ekonomik büyüme arasındaki uzun dönemli ilişkiyi panel veri analizi kullanarak incelemiştir. Çalışmada AR – GE faaliyetleri için kişi başına düşen AR – GE harcamalarını, inovasyon için patent sayısını, büyüme için ise kişi başına geliri veri olarak kullanmışlardır. Çalışmanın sonunda uzun dönemde AR – GE harcamalarının ve patent sayılarının ekonomik büyümeyi pozitif yönde etkilediğini belirtmişlerdir.²⁴⁴

²⁴³ Tom Nicholas, *Technology, Innovation and Economic Growth in Britain Since 1870, Prepared for the Cambridge Economic History of Modern Britain*, 2014, s. 1 – 30.

²⁴⁴ Ahmet Gülmez ve Ahmet Gökçe Akpolat, “AR-GE & İnovasyon ve Ekonomik Büyüme: Türkiye ve AB Örneği İçin Dinamik Panel Veri Analizi”, *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2014, c. 14, S. 2, s. 1-17.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE VE SEÇİLMİŞ BAZI ÜLKELERİN EKONOMİK SÜRECİ

Analize konu olan ülkeler Türkiye, Almanya, İngiltere, Çin, Güney Kore, Japonya ve Singapur'dur. Bu ülkelerin her biri için ülke kimliği başlığı altında temel bilgiler ve ekonomik göstergeler verilmiştir. Bu göstergelerin belirtilmesinden sonra ise her bir ülkenin siyasi, toplumsal ve ekonomik yapısı kısaca değerlendirilmiştir. Bu çalışmada örnek alınan ülkelerin dünya ekonomisindeki yerini belirtebilmek için GSYİH değerleri ve dünya sıralamaları tablo yardımı ile gösterilmiştir.

Tablo 8: Türkiye Ve Seçilmiş Ülkelerin 2015 yılı GSYİH Değerleri (Milyar \$)

Ülkeler	Sıra	GSYİH Değeri (Milyar \$)
Çin	2	10354.83
Japonya	3	4601.46
Almanya	4	3868.29
İngiltere	5	2988.89
Güney Kore	13	1410.38
Türkiye	18	798.43
Singapur	37	307.86

Kaynak: www.tradingeconomics.com/turkey/gdp. Erişim tarihi: (28.06.2016)

*198 ülke arasında yapılan değerlendirme sonucu tablodaki sıralama oluşmuştur.

7 ülke arasında yapılan değerlendirme sonucu GSYİH bakımından en büyük paya sahip olan ülke Çin'dir. GSYİH değerlerine bakarak ülkelerin gelişmişlik ve az gelişmişlik yapıları hakkında bilgi sahibi olunmaktadır. Özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan bir ülkenin ilk 20 ülke arasında yer alması gelişmekte olan ülke sınıfındaki kısır döngüsünün kırılabileceğinin önemli bir göstergesidir. Tablo itibarıyla Çin'den sonra sıralamayı Japonya, Almanya, İngiltere, Güney Kore ve Türkiye takip etmektedir. Singapur dünya sıralaması bakımından 37. sırada yer alırken analize konu olan ülkeler bakımından ise sonuncu sırada bulunmaktadır. Ayrıca tabloda yer almamasına rağmen ABD 17419.00 milyar dolar ile dünya sıralaması bakımından birinci sırada iken, Kiribati ise 0.17 dolar ile sonuncu sırada yer almaktadır.

Ülke kimliği başlığı altında yer alan değişkenlerin verileri farklı kaynaklardan yararlanarak derlenmiştir. Ulusal ad, başkent, yönetim şekli, nüfus, yüzölçümü, okur –

yazar oranı ve para birimi değişkenlerinin verileri <https://tr.m.wikipedia.org> internet sitesinden kaynak olarak alınmıştır. İşsizlik oranı için World Economics Outlook April 2016 kitapçığı, GSYİH, Yıllık GSYİH Artış Oranı ve Kişi Başına Düşen Milli Gelir için www.tradingeconomics.com/gdp. (28.06.2016), Enflasyon Oranı için <https://data.oecd.org/price/inflation-cpi.htm> (28.06.2016) internet adresleri kaynak olarak gösterilmiştir. Singapur için enflasyon oranı, Singapur Ticaret Müşavirliği tarafından hazırlanan Singapur Haber Bülteni (Aralık 2015) kitapçığı yardımıyla verilmiştir.

3.1. Türkiye Ekonomisine Genel Bakış

Tablo 9: Türkiye'nin Ülke Kimliği

Değişkenler	
Ulusal Adı	Türkiye Cumhuriyeti
Başkenti	Ankara
Yönetim Şekli	Demokratik Üniter Parlamenter Cumhuriyet
Nüfusu	78.741.053
Yüzölçümü	783.562 km ²
Okur – Yazar Oranı	%95,4
Para Birimi	Türk Lirası
GSYİH	798.43
Dünya Sıralamasındaki Yeri	18
Yıllık GSYİH Artışı	%4,80
Kişi Başına Milli Gelir	8871.91
Yıllık Enflasyon Oranı	%7,66
İşsizlik Oranı	%10,2
İhracat	151,707,000,000
İthalat	242,900,000,000
Dış Borç	274.000.000.000

Mustafa Kemal önderliğinde Kurtuluş Savaşı kazanılmış ve Anadolu'nun gerçek kurtuluşunun ekonomik zaferin kazanılmasıyla mümkün olacağına inanılmıştır. Mustafa Kemal, izlenecek ekonomik politikaların saptanması ve ekonomik kalkınmanın tüm toplumun katılımı ile başlatılması için Şubat 1923'te İzmir'de Türkiye İktisat Kongresi'ni toplamıştır. Kongreye sanayiciler, tüccarlar ve çiftçileri de temsil eden 1135 delege katılmıştır. İzmir İktisat Kongresi iki amaçla toplanmıştır. Bunlardan ilki, sanayicilerin, tüccarların, işçilerin ve çiftçilerin sorun ve isteklerinin neler olduğunu

belirlemektedir. İkincisi ise, yabancı sermaye çevrelerine gelecekte ekonominin nasıl bir şekil alacağı konusunda bilgi vermektir. İzmir İktisat Kongresi neticesinde Türkiye'nin ekonomik kalkınması için üreticilerin korunması, milli Türk endüstrisinin oluşturulması, ihracatın teşvik edilip ithalatın azaltılması ve demiryolu inşası ve geliştirilmesi temel prensip olarak kabul edilmiştir.²⁴⁵ 1924'te Lozan Barış Antlaşması'nın imzalanmasının ardından İmparatorluk döneminde kabul edilmiş olan bütün kapitülasyonlar kaldırılmıştır. 1924'te Türkiye İş Bankası kurulmuş ve 1925'te de Aşar Vergisi kaldırılmıştır.²⁴⁶ Devlet, bünyesinde bulundurduğu fabrikaları işletmek, özel sektöre kredi sağlamak ve birlikte yeni fabrikalar açmak için 1925'te Türkiye Sanayi ve Maadin Bankasını kurmuştur. Ayrıca, 1927'de kabul edilen Sanayi Teşvik Kanunu ile özel sektör sanayi yatırımlar yapmaya teşvik edilmiş ve altyapı yatırımlarında kolaylık sağlanmıştır.²⁴⁷ 1929'da dünyayı saran büyük buhran, dünya ekonomisinin tekrardan şekillenmesi yolunda önemli bir dönüm noktası olmuştur. Türkiye, 20. yüzyılın ekonomisine damgasını vuran Keynezyen kuramın etkisi altına girmiştir. 1930'lu yıllarda dışa kapanarak devlet liderliğinde bir sanayileşme hamlesi başlatılmıştır.²⁴⁸

Devletçi politika kapsamında Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı (1934) uygulamaya konulmuştur. Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı, devlet önderliğinde planlı sanayileşmenin gereği olarak yürürlüğe konmuş ve bu bağlamda devletçilik uygulamasının Türkiye'deki ilk somut örneği olmuştur. Birinci Beş Yıllık Sanayi Planının başarıyla sonuçlanması, 1938 – 1943 yıllarını kapsayan İkinci Beş Yıllık Sanayi Planının hazırlanması için zemin hazırlanmıştır. Ancak II. Dünya Savaşı'nın başlamasından önce bu plandan vazgeçilmiş ve onun yerine “İktisadi Savunma Planı” hazırlanarak yürürlüğe konulmuştur.²⁴⁹ 1930'dan sonra uygulanan devletçi iktisat politikalarının temel prensibi, yüksek gümrük duvarları ile korunmuş bir ülkede, ödemeler dengesini gözetip denk

²⁴⁵ Savaş Durmuş ve N. Kemal Aydemir, “Atatürk Dönemi Türkiye Ekonomisi (1923 – 1938), *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi KAÜİİBFD*, 2016, c. 7, S. 12, s. 157 – 159.

²⁴⁶ Nazif Kuyucuklu, *Türkiye İktisadi*, Beta Yayınları, İstanbul, 1986, s. 178 – 181.

²⁴⁷ Özer Ertuna, *Türkiye Ekonomisinin Kayıp Yılları (1989 – 2005)*, Avcıol Basım Yayın, İstanbul, 2005, s. 24 – 25.

²⁴⁸ Ahmet Ay, *Türkiye Ekonomisi Makroekonomik Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, Çizgi Kitapevi, Konya, 2007, s. 19.

²⁴⁹ M. Yahya Metintaş ve Mehmet Kayıran, “Refik Saydam Hükümetleri Döneminde Türkiye'nin Ekonomi Politikası (1939- 1942)”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2008, c. 9, S. 2, s. 159 – 161.

bütçe politikasını tavizsiz uygulayarak devletin koordinasyonunda ithal ikamesine dayanan bir sanayileşmeyi hedef belirlemesidir.²⁵⁰

İktisadi Savunma Planı kapsamında nüfusun önemli bir kısmı silahaltına alındığı için iç tüketim artmış, buna bağlı olarak savaş yıllarında yaygınlaşan ürün kıtlığı yüzünden oluşan karaborsa yoluyla haksız kazanç sağlayanların sayısı artmıştır. Milli ekonomi ve savunmayı ilgilendiren konularda hükümete geniş yetki tanıyan Milli Korunma Kanunu 1940'ta yürürlüğe girmiştir. 1942'de kabul edilen Varlık Vergisi, devlet gelirlerini arttırmayı, enflasyon ve karaborsayla mücadele etmeyi amaçlamıştır. Bu verginin sadece gayrimüslimlerden alındığı iddia edilmiş olsa da söz konusu vergi belli servet birikimi olanlardan alınmıştır. Ancak Varlık Vergisi, iç ve dış baskılar sonucunda yürürlükten kaldırılmıştır.²⁵¹ İktisadi bunalım ve savaş nedeniyle dışsatım durmuş olduğu için geleneksel birkaç dışsatım malının biriken belirli stokları karşısında, bu malların sürümünü sağlamak amacıyla 7 Eylül 1946'da %50'lik bir devalüasyon yapılmıştır.²⁵² 1947 yılında başlayan Marshall yardımı, 1950'den itibaren etkilerini göstermeye başlamış ve Türkiye'nin yapısal değişimlerinde önemli bir rol oynamıştır. Çünkü yeni toprakların üretime açılması, tarımın makineleşmesi, uzun vadeli tarım kredileri ve verim artışı özel kesimi tetikleyen faktörler olmuştur. Ayrıca bu yardım, işgücünün tarım kesiminden sanayi kesimine transferine yol açmıştır.²⁵³

1950 – 1960 dönemi özel girişimciliğe dayalı serbest piyasa ekonomisi kurma ve devletin ekonomideki etkisini azaltma vaatleri ile başlamıştır. Bu dönemin ilk yıllarında uygulanan liberal ekonomi politikasından sonra bu politika, diğer iç ve dış faktörlerle de birleşerek ekonominin istikrarsızlığa sürüklenmesine sebep olmuştur. Bunun üzerine, ekonomide müdahaleler ve kontroller artmış ve devletin ekonomideki payı genişlemiştir. Özel kesim ekonomide ağırlığı olan, desteklenen ve teşvik edilen bir kesim olmuştur. 1950 – 1960 döneminde ekonomide gerçekleştirilen sabit sermaye yatırımlarının %50'den fazlası özel kesim tarafından gerçekleştirilmiştir.²⁵⁴ 1954 – 1958

²⁵⁰ Abdülkadir Buluş, "1923 – 1950 Dönemi CHP İktisat Politikaları ve CHP'nin İktisadi Devletçilik Anlayışı", *Liberal Düşünce*, 2004, S. 36, s. 156.

²⁵¹ Yaşar Baytal, "Demokrat Parti Dönemi Ekonomi Politikaları (1950-1957)", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 2007, S. 40, s. 548 – 549.

²⁵² Kuyucuklu, 1986, s. 196.

²⁵³ Ali Özgüven, *İktisadi Büyüme, İktisadi Kalkınma, Sosyal Kalkınma, Planlama ve Japon Kalkınması*, Filiz Kitapevi, İstanbul, 1988, s. 228.

²⁵⁴ Hüseyin Şahin, *Türkiye Ekonomisi*, Ezgi Kitapevi, Bursa, 2007, s. 110.

döneminde yaşanan bunalım ve ödemeler dengesi krizi, ithal ikameci sanayi modeline geçiş sürecini önemli oranda hazırlamıştır. IMF'nin kontrolünde 4 Ağustos 1958 İstikrar Kararları ile uygulanmaya başlanan ithalat rejimi, planlı dönemde uygulanacak olan ithal ikameci sanayi modelinin temelini oluşturmaktadır.²⁵⁵ İstikrar kararları ile devalüasyon yapılmış, dış ticaret rejimi gözden geçirilmiş, para arzı kontrol altına alınmış ve Kamu İktisadi Teşebbüs (KİT) ürünlerinin fiyatları yükseltilmiştir. 1950 – 1960 döneminde uygulanan ekonomi politikası sonucunda tarım kesimi hızlı makineleşme ve ürün fiyatlarının desteklenmesi ve yeni alanların üretime açılmasıyla önemli ölçüde değişmiştir. Kentleşme süreci başlamış ve kırsal kesim pazara açılmıştır. Dış borçlanma ve misyon politikaları sonucunda ülkede enflasyon, dış ödeme zorlukları ve işsizlik meydana gelmiştir.²⁵⁶

27 Mayıs 1960 askeri müdahale sonunda 30 Ekim 1960 da, Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) kurulmuştur. 1960 sonrası dönemde Türkiye planlı kalkınma sürecine girmiştir. Beş Yıllık Kalkınma Planları, kapitalist sistemde demokrat anlayışa dayanan ve temel hak ve özgürlüklere saygılı planlardır. Bu kalkınma planları, kamu kesimi için emredici, özel kesim için ise yol gösterici, teşvik edici ve destekleyici bir nitelik taşımaktadır.²⁵⁷ Bu dönemde enflasyon artışının sürdüğü bir ortamda sabit veya basamaklı artan kur ve faiz politikası nedeniyle, reel faizler negatif olmuş ve TL tekrar aşırı değer kazanmıştır. 1960 – 1969 dönemi, enflasyonun düşük olması nedeniyle fiyatlar arasındaki dengenin yavaş bir ayarda sarsıldığı bir dönemdir. 1970 yılında yaşanan hafif kriz etkisi yaklaşık yüzde 50 devalüasyon yapılarak atlatılmıştır. 1970 sonrası, petrol krizi ve Kıbrıs sorunun yaşanması Türkiye'nin ekonomik dengelerini büyük ölçüde zedelemiştir. 1970 – 1979 döneminde enflasyon şiddetlenmiş ve sabit tutulan faizler yükseltilmiştir. 1980 yılında TL'nin değeri aşırı yükselmiş, reel faizler ise negatif yüzde 35'lere düşmüştür. Artan bunalımı 1980 darbesi izlemiş ve 1980 krizi de büyük bir devalüasyon ve faizlerin yükseltilmesiyle atlatılmıştır.²⁵⁸

²⁵⁵ B. Ali Eşiyok, "İktisadi Dönemler İtibariyle Türkiye Ekonomisinde Kalkınma (1923 – 2004)", *Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. Ekonomik Araştırmalar*, Ankara, 2006, s. 14.

²⁵⁶ Osman Cenk Kanca, "1950-1960 Arası Türkiye'de Uygulanan Sosyo-Ekonomik Politikalar", *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2012, c. 9, S. 19, s. 61.

²⁵⁷ Özgüven, 1988, s. 232.

²⁵⁸ Ertuna, 2005, s. 27 – 28.

24 Ocak 1980 Kararları ve ardından uygulanan istikrar programı, Türk ekonomisinin içinde bulunduğu krizi aşmak üzere planlanmıştır. Bu kapsamda Türkiye ekonomisinde köklü değişiklikler yapılmıştır. Dış ticaret ve ödemeler dengesi rejimi liberalize edilmiş, ihracata türlü teşvikler sağlanmış, ithalat rejimi liberalize edilmiş, kur politikaları esnekleştirilmiş, Katma Değer Vergisi (KDV) uygulanmaya başlanmış, KİT'ler ile ilgili tedbirler arttırılmış ve 1989'da sermaye hareketleri serbestleştirilmiştir.²⁵⁹ 24 Ocak Kararları 1983 yılına kadar kısmen gerçekleştirilmiş ve ekonomik açıdan olumlu gelişmeler sağlanmıştır. 1983 sonrasında iktidara gelen Özal, dünyada yaşanan olumlu konjonktürden yararlanarak dış kaynak kullanımını arttırarak ekonomik büyümeyi hızlandırma stratejisini izlemiştir. Ekonomik canlanmayı gerçekleştirmek için genişletici politikalar uygulamış ve Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH) büyüme oranı yükseltilmiştir. Ancak dış ticaret açığı ve cari açık artmış, dış borç stoku yükselmiş ve enflasyon hızla tırmanarak %40'lara çıkmıştır. Borcu borçla ödemek gibi bir kısır döngü içine girilmiş ve ekonomi politikası araçlarını kullanarak ekonomiyi yönetmek zorlaşmıştır. 1988 – 1989'dan itibaren Türkiye düşük yoğunluklu kriz ortamına sürüklenmiştir.²⁶⁰

1990 yılında Körfez krizinin çıkması, 1991'de daha önce belirli sayıda ürüne uygulanan destekleme alımlarının genişletilmesi ve kamu kesimi işçi ücretlerine aşırı zamların yapılması, Merkez Bankası üzerindeki baskıyı arttırmıştır. Kamu harcamalarındaki artış dışarıdan temin edilen kaynaklarla finanse edilmiş ve dış borçlar önemli oranda artmıştır. 1994 krizinin nedenleri arasında Merkez Bankası ile Hazine arasındaki ilişkilerin sağlam temellere oturtulmaması, Türk bankacılık sisteminin sarsılması ve uluslararası alanda sağlanan kredibilitenin azalması yer almaktadır.²⁶¹ 1994 krizi ve yüksek devalüasyondan sonra açıklanan 5 Nisan Kararları sadece 1994 – 1995 yılları arasında olumlu sonuçlar yaratmıştır. 1996 yılında tüm göstergeler açısından geriye dönüş dengesizliklerin baskın olduğu ve alınan önlemlerin yetersiz kaldığı görülmüştür. 1996 yılında hızlı bir spekülasyon sermaye girişi ile birlikte döviz kuru değerlenmiş ve bunun sonucunda dış açığın büyümesi ve ihracatın ithalatı

²⁵⁹ Metin Bayrak ve Osman Cenk Kanca, "Türkiye'de 1970-2011 Yılları Arasında Oluşan Ekonomik ve Siyasi Gelişmelerin Seyri", *Akademik Bakış Dergisi*, 2013, S. 35, s. 2- 4.

²⁶⁰ Şahin, 2007, s. 213 – 214.

²⁶¹ Mevlüt Karabıçak, "Türkiye'de Ekonomik İstikrarsızlığın Tarihsel Gelişim Süreci", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, 2000, c. 5, S. 2, s. 56 – 57.

karşılama oranında düşme yaşanmıştır. 1995 – 1996 döneminde ülke ekonomisinin 1994 krizine sebep olan ekonomik ve siyasi faktörlerde herhangi bir iyileşme ve ilerleme yaşanmamış, dengesizlikler yüzeysel tedbirlerle bastırılarak olası bir krizin önüne geçilmeye çalışılmıştır. 1995 – 1996 döneminde reel sektörün uluslararası rekabet gücü azalmış ve Güney Doğu Asya ülkeleri ile Çin'in rekabet gücü ciddi oranda bir artış göstermiştir.²⁶²

1997'de koalisyon hükümetinin IMF ile başlattığı ve 1998 Temmuz ayında imzalanan Yakın İzleme Anlaşması ile neticelenen görüşmeler 1998 – 2008 dönemini kapsayacak olan en uzun dönemli Türkiye – IMF ilişkilerinin başlangıcını oluşturmuştur. Yakın İzleme Anlaşması, 2000 yılından itibaren üç yıllık bir stand – by anlaşmasına çevrilebilecek bir anlaşma olacağı taahhüdünü içermesine rağmen yaşanan krizlerle 2008 Mayıs ayına kadar süren bir stand – by anlaşmasına dönüşmüştür.²⁶³ 1999 yılının son günlerinde IMF'ye hazırlanan niyet mektubu ve başlanan istikrar programı, tüm kesimde dengesizlikleri sürdüremeyecek kadar artmış bir ekonomik yapıyı onarmayı amaçlamıştır. 2000 yılı istikrar programı ekonomide mevcut dengesizlikleri önemli yapısal reformları hayata geçirerek ortadan kaldırmayı hedefleyen bir programdır. 2000 yılı istikrar programında elde edilen sonuçlar ekonominin krize sürüklenmesinde yapılan hatalar konusunda önemli ipuçları sunmaktadır. Bunlar,²⁶⁴

- Yapısal reformların tamamlanamaması,
- Düzeltici devalüasyonun yapılamaması,
- Yüksek tüketim eğiliminin dikkate alınmaması,
- Kısa dönemli sermaye girişlerine karşı önlem alınmaması,
- Bankacılık sektöründe reformların yapılamamasıdır.

IMF'nin öncülüğü ve denetiminde 14 Nisan ve 15 Mayıs 2001 tarihinde iki aşamada açıklanan Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı adı altında yeni bir istikrar programı uygulanmaya konulmuştur. Bu programın asıl amacı, sürdürülemez seviyelere ulaşmış kamu borçlarına sebep olan borç dinamiğinin yok edilerek Türkiye ekonomisinin bugünkü gibi olağanüstü bir dış yardıma muhtaç olmayacak bir yapıya

²⁶² Gülen Elmas Arslan, *Çeşitli Yönleriyle Cumhuriyetin 85'inci Yılında Türkiye Ekonomisi*, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Basımevi, Ankara, 2008, s. 41.

²⁶³ Nazif Ekzen, *Türkiye Kısa İktisat Tarihi*, ODTÜ yayıncılık, Ankara, 2009, s. 126.

²⁶⁴ Yakup Kepenek ve Nurhan Yentürk, *Türkiye Ekonomisi*, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2011, s. 586 – 592.

kavuşturulmasıdır.²⁶⁵ Türkiye ekonomisi, 2003 yılından itibaren küresel ortamın da desteği ile güçlü bir sağlam sürecine adım atmıştır. Makroekonomik istikrarın sürekliliğini sağlayacak, ekonomiyi esnek, etkin ve üretken bir yapıya ulaştıracak yapısal reformlarla birlikte uygulamaya konulan sıkı para ve maliye politikaları, ekonomide güven ve istikrara önemli oranda katkı sağlamıştır. 2002-2007 döneminde büyümede, ihracatta ve üretimde yüksek oranlı artışlar sağlanmış, enflasyon oranları düşmüş, mali disiplin nispeten sağlanmıştır. Türkiye ekonomisi, kriz öncesi dönemde küresel likidite bolluğu sayesinde finansman problemiyle karşı karşıya kalmamıştır. Türkiye ekonomisi için 2009 yılı zorlu geçmiştir. Kriz, finansal kaynaklı olsa da sonuçları itibarıyla en çok reel kesimde etkilerini göstermiştir. Ancak Türkiye'nin 2001 yılında yaşadığı kriz sonrasında uyguladığı yapısal reformlar krizden daha az etkilenmesini sağlamıştır. Küresel krizin etkilerini azaltmak için hükümet bir dizi önlemler almıştır. Bu dönemde Varlık Barışı uygulamasına geçilmiş, vergi borçlarının taksitlendirilmesine imkan tanınmış, Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) ve KDV indirimleri gerçekleştirilmiş, Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ)'e kurumlar vergisi muafiyeti getirilmiş ve Türkiye İş Kurumu (İŞKUR)'nun aracılığıyla istihdam desteklenmiştir. Bu dönemde yatırım teşvikleri de krizin atlatılmasında büyük bir rol oynamıştır.²⁶⁶

²⁶⁵ Ay, 2007, s. 25.

²⁶⁶ Fatih Acar, "Türkiye Ekonomisine Genel Bakış (2001 – 2013)", *ÇSGB Çalışma Dünyası Dergisi*, 2013, c. 1, S. 2, s. 17.

3.2. Çin Ekonomisine Genel Bakış

Tablo 10: Çin'in Ülke Kimliği

Değişkenler	2015 Yılı
Ulusal Adı	Çin Halk Cumhuriyeti
Başkenti	Pekin
Yönetim Şekli	Tek Partili Üniter Komünist Cumhuriyet
Nüfusu	1.375.590.531
Yüzölçümü	9.597.000 km ²
Okur – Yazar Oranı	%95,1
Para Birimi	Chinese yuan
GSYİH	10354.83
Dünya Sıralamasındaki Yeri	2
Yıllık GSYİH Artışı	%6,70
Kişi Başına Milli Gelir	3865.88
Yıllık Enflasyon Oranı	%1,44
İşsizlik Oranı	%4,1
İhracat	2,210,000,000,000
İthalat	1,772,000,000,000
Dış Borç (\$)	347.100.000.000

Çin Halk Cumhuriyeti, 1949 yılındaki Komünist Devriminin ardından Çin Komünist Partisi tarafından kurulmuştur. Çin Komünist Partisi Lideri Mao Zedong'a göre yeni demokrasinin aşamaları komünizm ve sosyalist ihtilaldir. Mao, Komünist Çin'in ekonomik geleceğini Sovyet Rusya'ninkine bağlayarak ekonomik kalkınma için örnek yer olarak Moskova'yı görmüştür. Çin ekonomisi 1949 yılından itibaren yeni demokratik ekonomiden sosyalist planlama ekonomisine, ardından da sosyalist bir piyasa ekonomisine geçmiştir.²⁶⁷ Mao döneminde Çin ekonomisinin yüz yüze kaldığı planlı ekonomi, dış dünya ile olan irtibatın kopukluğuna neden olmuştur. Reform öncesi olarak da bilinen Mao dönem, özel sektörün ilerleme kaydedemediği ve ekonomide yatırım, teknoloji, pazarlama, bölüşüm ve fiyat konularının piyasa mekanizması aktörleri yerine katı planla yönetilen sosyalist bir devlet tarafından şekillendiği bir

²⁶⁷ Serdar Öztürk, "Küresel Ekonomik Krizin Çin Ekonomisine Etkileri: Çin'in Büyüme Stratejisinin Sürdürülebilirliği", *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2011, S.14, s. 124.

dönemdir.²⁶⁸ Milli ekonominin onarılma dönemi olan 1949 – 1952 yılları arasında ekonominin bütün sektörleri üretim seviyelerini en yükseğe çıkarmıştır. Bu dönemde toprak ağalarının ve zengin köylülerin arazilerini yeniden dağıtan toprak reformu yapılmıştır. Tarım ve endüstride geniş çaplı devletleştirmeye gidilememiş ve özel endüstriyi kamu sektörüne katma çabası başlamıştır. Ayrıca hükümetin önemli bir başarısı da enflasyonu önlemek olmuştur.²⁶⁹

1953 – 1957 yılları arasındaki birinci beş yıllık kalkınma planı döneminde sanayileşmenin geliştirilmesi yoluyla büyük oranlı ekonomik büyüme amaçlanmıştır. Altyapının önemli bir kısmı tekrar inşa edilmiş, enflasyon düşülmüş, Sovyetler ile yakınlaşılarak Sovyet bloğuna ihracat artmıştır. Devlet şehirlerdeki müteşebbis sınıfı kamu kurumlarıyla çalışmaya, ortaklık kurmaya zorlarken, kırsalda da çiftçileri kooperatiflere girmeye zorlamıştır. Bunun sonucunda devletin ekonomideki egemenliği artmıştır.²⁷⁰

Çin komünist liderleri 1956 yılında aydınların işbirliğini sağlamak amacıyla “Yüz Çiçek” hareketini başlatmışlardır. Ancak Pekin’in “Bırakın Yüz Çiçek Açsın ve Yüz Düşünce Okulu Çekişsin” davetine aydınların verdikleri yanıt Mao ve arkadaşlarının bekledikleri gibi olmamıştır. Çünkü ilk yılları izleyen dönemlerdeki rejim baskısı, aydınların iyimserliklerini önemli oranda azaltmıştır. Mao, partisini olumsuz yönde eleştiren kimseleri tamamen gün yüzüne çıkarmak için aydınların düşüncelerini özgürce ifade edebilmeleri yolunda cesaretlendirilmelerini istemiştir. Bu politika sonucunda köklü bir tasfiye işlemi yapılmış ve Yüz Çiçek dönemi sona ermiştir.²⁷¹

1958’de hayata geçen Büyük İleri Hamle Projesinde, feodal sisteme ait topraklar kamulaştırılarak köylülere verilmiştir. 1959’da devrin en büyük kıtlığı yaşanmış ve bunun sonucunda 20 milyondan fazla insan hayatını kaybetmiştir. Mao liderliği

²⁶⁸ Cesim Çelik, “Türkiye’nin İhracat Potansiyelinin Artırılması Kapsamında Çin’in İhracat Politikalarının Değerlendirilmesi”, T.C. Kalkınma Bakanlığı, Ekonomik Modeller ve Stratejik Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Tezi, 2016, Yayın No: 2956, s. 11.

²⁶⁹ Nicholas Brunner, “Çin Ekonomisi”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1969, c. XXVI, S. 3 – 4, s. 314, (Çeviren: As. Dr. Ahmet Y. Gökdere).

²⁷⁰ Ümit Çalık, “Çin Ekonomisi (Mao ve Mao Sonrası Dönem)” *Liberal Düşünce*, 2011, S. 64, s. 187.

²⁷¹ Oral Sander, “Çin Halk Cumhuriyeti’nde Büyük Proleter Kültür İhtilal”, *SBF Dergisi*, 1967, c. XXI, S. 4, s. 277 – 278.

döneminde Sovyetler Birliği'nde Stalin'le görüşmüş ve bu görüşmede beklediğini bulamayınca Leninist ve Marxist politikalara karşı negatif bir tavır takınmıştır. Sovyetler Birliği Çin'i ekonomik sıkıntıyla baş başa bırakmış ve Mao bu duruma rağmen yine de sosyalizmi bırakmamıştır. Mao, Stalinist politikaları bırakarak ekonomik devrimden önce ideolojik devrimi yaratmayı ana amaç edinmiştir. Mao, Büyük İleri Hamle Projesindeki eksikliğini ve hatasını telafi etmek, ekonomiyi yeniden şekillendirmek ve sosyalizmi tekrardan canlandırmak amacıyla Kültür Devrimini yapmıştır.²⁷²

1966'da Mao'nun Çin Komünist Partisinin bünyesinde bulunan "revizyonistleri" ve "kapitalist yolcuları" temizlemek için devrimci gençleri göreve çağırmasıyla başlayan Büyük Proleter Kültür Devrimi döneminde kaos yaşanmıştır. Bu kaos sürecinde Çin'de birçok devlet kurumu gibi Dışişleri Bakanlığını da iş göremez hale getirmiş ve ülkenin dış dünyayla olan ilişkilerini sekteye uğratmıştır. Kültür Devrimi sırasında, Çin'de diplomasiyle propaganda arasındaki ayrım bütünüyle ortadan kalkmıştır. Bu aşamada ortaya konan aşırı eşitlikçi ve gençliği ön plana koyan anlayış, Çin'in resmi ikili ilişkilerini olumsuz yönde etkilemiştir.²⁷³ Sonuç olarak Kültür Devrimi başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Çin 1970'lerde içine kapanma politikasını sonlandırarak dünyaya açılmıştır. 1970'lerde ABD ve Japonya ile ekonomik ve siyasi ilişkiler meydana getirilmiş ve Çin'in kapitalizm sürecine girmesi kolaylaşmıştır. 1976'da Mao öldükten sonra yönetime Hua Kuo – Feng gelmiş ve o da çok başarılı olamamıştır.²⁷⁴

1978'de Mao'nun ölümünden sonra Çin Komünist Partisinin reformcu kanadında yer alan Deng Xiaoping yönetime gelmiştir. Deng'in yönetime gelmesiyle birlikte hükümet politikasının temeli ekonomik ilerleme olurken bu hedefle tarımda, dış ekonomik ilişkilerde ve kamu yönetiminde köklü değişikliğe gidilmiştir.²⁷⁵ Dünya üretimindeki payı %5'lere düşen Çin'in toparlanması için Xiaoping klasik kumanda ekonomisi prensiplerini reddetmiş ve piyasa ekonomisi için gerekli düzenlemeleri

²⁷² Selim İnançlı ve Ahmet Kamacı, "Küreselleşme Sürecinde Çin Ekonomisi ve Türkiye İle Dış Ticaretinin Yapısal ve Sektörel Analizi", *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi*, 2010, S.2, s. 136.

²⁷³ Çağdaş Üngör, "Çin ve Üçüncü Dünya", *İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 2009, S. 41, s. 31.

²⁷⁴ İnançlı ve Kamacı, *a.g.m.*, s. 137.

²⁷⁵ Sumru Öz, "Çin Halk Cumhuriyeti 1978'den Günümüze", *TÜSİAD – Sabancı Üniversitesi Rekabet Forumu*, 2006, s. 6.

yapmıştır. Bu düzenlemelerle birlikte sistemde çok fazla ihtiyaç duyulacak olan güçlü bir bankacılık temelleri atılmıştır. Deng, Çin'i Dört Modernleşme (tarımda, sanayide, bilim ve teknoloji ve savunmada) adı altında belirlemiştir.²⁷⁶ Reform programı ve piyasa ekonomisine yönelik düzenlemelerin yapılması amacıyla ikili fiyatlandırma sistemi oluşturulmuştur. Bu ikili fiyatlandırma sistemi kapsamında bazı mal ve hizmetlerin fiyatlarında kontrol uygulanırken, diğer mal ve hizmetlerin fiyatları serbest piyasa şartlarında belirlenmiştir. 1990'ların başlarında bu fiyatlandırma kontrolleri kalkmış ve neredeyse tüm mal ve hizmet fiyatları piyasa şartlarında belirlenmiştir. 1990'lı yılların sonunda sanayileşme ve sosyal güvenlik sistemi reform sürecinin kilit noktasını oluşturmuştur.²⁷⁷

Serbest piyasa ekonomisi için gerekli düzenlemelerdeki ilk somut adım tarımsal üretim alanında hayata geçirilmiştir. 1978 yılında başlayan reformlarla kolektif üretim sistemi zamanla terk edilmeye başlanmıştır. Tarım sektörünün dışında, hükümet doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını cezbetmek için serbest ticaret bölgeleri kurulmuştur. Bu reformların dışında ayrıca bazı kamu iktisadi teşekkülleri özelleştirilmiş, bazı KİT'ler halka arz edilerek Çin'deki ve yurtdışındaki borsalarda kote edilmiş, özel sektör firmalarının kurulmasına olanak tanınmış, fiyat kontrolleri kaldırılmış ve bankacılık sektöründeki kredi kotaları kaldırılmıştır.²⁷⁸ Rekabetçi bir piyasanın oluşmasına katkı sağlayan doğrudan yabancı yatırımlara izin verilmesi, gümrük tarifelerinin düşürülmesi, devletin dış ticaretteki tekolci pozisyonundan sıyrılması ve çoklu döviz kuru uygulamasına son verilmesi gibi dışa açılmaya yönelik politikalar dolaylı olarak katkı sağlamıştır. Kamu kesiminin tekrardan yapılandırılması ve özel sektörün gelişmesi sayesinde 1978'de tarım kesiminde başlayan piyasaya dayalı ekonomik alan yıllar içinde genişlemiştir. Piyasa fiyatlarında gerçekleşen işlemlerin toplam işlem hacmi içindeki payının perakende satışları 1978'de %3 iken, 2003'te %96,6 olmuştur.²⁷⁹

²⁷⁶ Yıldırım Deniz, " Çin'in Ekonomik Dönüşümü ve Üçüncü Dünya", *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, 2014, c. 2, S. 2, s. 67 – 68.

²⁷⁷ TMMOB Sanayi Kongresi 2007 Oda Raporu, "Ülke Örnekleri ile Kalkınma ve Sanayileşme Modelleri", 2007, s. 41 – 42.

²⁷⁸ Çalık, *a.g.m.*, s. 194 – 195.

²⁷⁹ İlkay Yılmaz, "Çin Ekonomisi'nde Büyümenin Dinamikleri", *Türkiye Ekonomi Kurumu Tartışma Metni*, 2012, s. 4, <http://www.tek.org.tr>, (Erişim Tarihi: 14.07.2016).

Küreselleşmenin hız kazanmasıyla birlikte Çin, yatırımlar için bir cazibe merkezine dönüşmüştür. Çin’de yatırımların artmasında teşvikler, ucuz işgücü, bankaların büyük miktarda ve uzun vadeli krediler vermesi önemli rol oynamaktadır. Çin, 1978’lerden sonra girdiği hızlı büyüme süreciyle beraber dünyada doğrudan yabancı sermaye yatırımı girişinin en yoğun olduğu gelişmekte olan bir ülke seviyesine gelmiştir. 2005 yılı sonu itibariyle Çin’e yapılan toplam yabancı sermaye yatırım miktarı 600 milyar doları aşmıştır. Bu yatırım hacmi ülkenin ihracatını, ekonomik büyümesini ve reform sürecini olumlu yönde etkilemiştir.²⁸⁰ 1978’den sonra yapılan reformlar, ihracatın artmasını tetiklerken dış ticarete 90’larda fazla vermeye başlamıştır. Çin, döviz kıtlığı çeken bir ülke konumunda iken dış ticaretin fazla vermesiyle döviz fazlasına sahip bir ülke konumuna gelmiştir. İthalatın artış trendin de ihracattaki kadar olmasa da, önemli bir büyüme göze çarpmıştır. Özel ekonomik bölgeler ve bu alanlara akan yabancı yatırımlar Çin’in dış ticaretinin büyük oranda artmasında önemli bir rol oynamıştır. Dışa açılma reformları sayesinde Hong Kong ve Tayvan’ın emek – yoğun imalat endüstrileri Çin’e kaymıştır. 1980’ler ve 90’larda ihracat emek – yoğun işlenmiş mallarda yoğunlaşırken, ithalat ise sermaye – yoğun ve teknoloji – yoğun mallarda ağırlık kazanmıştır.²⁸¹

Çin 1986’da Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) üyeliği için resmen başvuru yapmış ve 15 yıllık bir müzakere süreci geçirildikten sonra üyelik müzakereleri 2001’de tamamlanmıştır. Çin DTÖ üyeliğinin ardından, SARS salgınının olumsuz etkilerine ve ekonomiyi yoğun yatırımlardan arındırıp soğutma çabalarına karşın ekonomik büyüme ve dış ticaret önemli oranda artmıştır. Çin’in DTÖ’ye dâhil olmasıyla beraber dünya Çin ile rekabet edemez hale gelmiştir.²⁸² DTÖ üyeliği sonucunda Çin’in elektronik sektöründe üretim üssü olması dolayısıyla Asya ülkeleri üretim merkezlerini buraya kaydırmıştır. OECD’nin hazırladığı rapora göre Çin’in DTÖ’ye üyeliğinin iki yönlü sonucu vardır. Bunlardan birincisi, Çin’in giderek gelişen imalat sektörü için artık pazar bulma endişesi ortadan kalkmıştır. İkincisi ise, uluslararası pazardaki ithalatçılar için Çin şimdi daha güvenilir bir tedarikçi konumuna gelmiştir. AB ihracatçıları hizmet sektörü, çevre dostu teknoloji ürünleri ve yüksek katma değerli ürünlerde Çin’e

²⁸⁰ İnançlı ve Kamacı, *a.g.m.*, s. 144 – 145.

²⁸¹ Yılmaz, *a.g.m.*, s. 11 – 12.

²⁸² Mehmet Ozan Saray ve Levent Gökdemir, “Çin Ekonomisinin Büyüme Aşamaları (1978-2005)” *Journal of Yasar University*, 2007, c. 2, S. 7, s. 677 – 679.

gerçekleştirecekleri ihracatlar da daha avantajlı bir konumda olduklarını belirtmişlerdir. AB ülkelerinin Brüksel’de yapmış olduğu toplantıda AB ürünlerinin Çin pazarına girerken hala büyük ölçüde engeller ile karşı karşıya kaldığının ve bu ülkede hala telif haklarının korunmasında eksikliklerin varlığı üzerinde durulmuştur.²⁸³

2008 krizi sonrası ekonomik dönüşümü gerçekleştirmek amacına yönelik 11. ve 12. Kalkınma Planları hazırlanmıştır. Bu planların amacı ihracat ve yatırım odaklı büyüme stratejisinden çıkıp iç tüketim ve yüksek katma değerli sanayi üretimine dayalı yeni bir büyüme stratejisine geçilmesidir. Önceleri maliyet avantajından dolayı ihracata dönük yatırım yapan çok uluslu şirketler yeni dönemde Çin’in artan orta ve üst gelir grubundan ötürü iç piyasaya yönelik yatırımları hızlandırmışlardır. Çin’in bu perspektiften izlenmesi tüketici yönelimlerinin araştırılması ve pazar analizlerinin gerçekleştirilmesi yeni dönemde ülkenin ihracat kazanımlarını arttıracak önemli gelişme olarak varsayılmaktadır. Çin resmi verilerine göre, 2001 – 2013 döneminde dünyanın en büyük 6. ekonomisinden en büyük 2. ekonomisi haline gelmiştir. DTÖ’ye üyeliği sonrasında Çin’in GSYİH’si dört kattan, ihracatı ise beş kattan fazla artmıştır. Çin ithalatının hızlanmasında ithalat tarifelerinin büyük ölçüde düşürülmesi varken ihracatının artmasında ürünlere yönelik üye ülkeler tarafından bazı engellerin kaldırılması vardır.²⁸⁴ Ayrıca Çin, tasarruf ve yatırım oranları bakımından oldukça iyi bir durumdadır. Çin’in sanayi ve hizmet sektörünü öncelikli tutması, tarım sektörünü geri planda bırakmış ve ülke gıda ürünlerinde dışa bağımlı hale gelmiştir.²⁸⁵ Çin’de yüksek ekonomik büyüme oranının devam etmesi durumunda Çin’in satın alma gücü bakımından yaklaşık 2020’de dünyadaki en büyük ekonomi olacağı ve en az 2020 ‘ye kadar yaklaşık %8 ile %10 arasında büyüyeceği tahmin edilmektedir.²⁸⁶

²⁸³ Metin Saraçoğlu ve Cengiz Duran, “Çin Ekonomisindeki Reformlar ve Çin’in Dünya Ticaret Örgütüne Üyeliği Üzerine Bir Değerlendirme”, *Kamu-İş*, 2008, c. 10, S. 1, s. 108 – 110.

²⁸⁴ Çelik, *a.g.t.*, s. 65.

²⁸⁵ İnançlı ve Kamacı, *a.g.m.*, s. 159.

²⁸⁶ Stephen C. Thomas, “China's Economic Development from 1860 to the Present: The Roles of Sovereignty and the Global Economy”, 2007, s. 26 – 27, www.forumonpublicpolicy.com>Thomas, (Erişim Tarihi: 15.07.2016).

3.3. Japonya Ekonomisine Genel Bakış

Tablo 11: Japonya'nın Ülke Kimliği

Değişkenler	
Ulusal Adı	Japonya
Başkenti	Tokyo
Yönetim Şekli	Üniter Parlamentar Anayasal Monarşi
Nüfusu	126.659.683
Yüzölçümü	377.944 km ²
Okur – Yazar Oranı	%99,0
Para Birimi	Japon yeni
GSYİH	4601.46
Dünya Sıralamasındaki Yeri	3
Yıllık GSYİH Artışı	%0,10
Kişi Başına Milli Gelir	37595.18
Yıllık Enflasyon Oranı	%0,80
İşsizlik Oranı	%3,4
İhracat	670,500,000,000
İthalat	766,600,000,000
Dış Borç	2.132.000.000.000

Japonya, 19.yüzyılın yarısına kadar kendisini dış dünyadan izole etmiş ve 1859'larda Amerika'nın ve diğer Batılı devletlerin zorlamasıyla izolasyonu kaldırıp uluslararası ilişkilerde etkili olmaya başlamıştır. Bu dönemde Meiji imparator olarak başa geçmiş ve feodal düzeni yıkıp, ülkede geniş çaplı bir modernleşme sürecini başlatmıştır. Meiji döneminde politik, ekonomik ve sosyal alanlarda bir dizi reformlar yapılmıştır.²⁸⁷ Modernleşme döneminde alınan tedbirlerle Japonya hızla sanayileşmeye başlamış ve ülkenin askeri birlikler, gemi yapımı, ulaşım, tekstil, maden ve mühendislik gibi alanlarında ilerleme kat edilmiştir.²⁸⁸ Bir girişimci sınıfı ve teknik becerileri elde eden yerli elit sınıf oluşturmuştur. Dış ticaret gelişmiş ve dış bağlantılarda önemli ilerlemeler sağlanmıştır. Japonya 1912'den önce ulaşamadığı klasik endüstri ülkesi düzeyine Japon sömürgeciliğin başlaması ve I. Dünya Savaşı gelişmeleri neticesinde ulaşabilmiştir. Ayrıca savaş ekonomisi Japonya'nın ekonomik düzlüğe çıkmasında büyük katkı sağlamıştır. 1894 – 1895 döneminde Japonya, Çin'in Batı'ya açılması

²⁸⁷ Emine Akçadağ, "Yumuşak Güç Japonya'nın Sert Güç Arayışları", *Bilgi Strateji*, 2010, c. 2, S. 3, s. 4 – 5.

²⁸⁸ Sevgi Işık Erol, "Kendine Özgü Yaklaşımıyla Japon Endüstri İlişkileri Sistemi", *Kamu – İş*, 2014, c. 13, S. 4, s. 28.

amacıyla savaş ilan etmiş ve Çin'i büyük bir tazminat ödemeye mahkûm etmiştir. 1905'te İngiltere ile ittifak yapan Japonya, Rusya'ya karşı savaş açarak büyük bir zafer elde etmiştir. 1910'da Japonya tarafından Kore sömürgeleştirilmiştir.²⁸⁹

Japonya I. Dünya Savaşındaki batılı düşmanlarıyla girdiği zorlu durumu çok iyi değerlendirmiştir. Savaş döneminde dünyada oluşan endüstriyel boşluğu Japonya kapatmış ve Asya piyasalarının büyük bir bölümüne hakim olmuştur. Savaş yıllarında Japonya'nın fabrika sayısı, ihracatı ve büyüme rakamları hatırı sayılır bir şekilde artmıştır. Savaş sonrası yaşanan durgunluğa ve 1923 yılında meydana gelen yıkıcı depreme rağmen, Japon sanayisi gelişimini sürdürmeye devam ettirmiştir. II. Dünya Savaşı'na kadar geçen sürede Japonya dünyadaki sanayileşmiş ülkeler arasındaki yerini almış ve ağır sanayi gerektiren ürünler üretmeye başlamıştır. Ancak II. Dünya Savaşından sonra Japonya çok zorlu bir konuma sürüklenmiştir.²⁹⁰ Japonya son 50 yıl boyunca Asya'da kazandığı tüm toprakları kaybetmiş ve savaş sonrası Amerika'nın işgaliyle karşı karşıya kalmıştır. Bu işgal 1952 yılında San Fransisko anlaşmasıyla sona ermiştir. Japonya 1953 yılı ile 1973 yılı petrol krizine kadar çok hızlı ve ihracata dayalı bir dönem geçirmiştir. Meiji döneminde sanayileşme sürecinin temel amacı askeri gücü geliştirmek iken, II. Dünya Savaşı sonrası sanayileşme sürecinin temel amacı refahın artırılması olmuştur. Bu süreç sonucunda ihracattaki büyüme hızı ithalatı geçerek, ülke dış ticaret fazlası vermeye başlamıştır.²⁹¹

Japonya ekonomisi, 1950'lerden 1973 yılındaki petrol krizine kadar geçen yaklaşık 25 yıllık sürede yıllık bazda % 11 oranında büyümüştür. Ancak 1974 yılındaki petrol krizi ülkede durgunluğa sebep olmuş ve Japonya'nın ekonomik büyümesinde petrolün rolünü tekrardan sorgulamaya sebep olmuştur. Petrol krizinin etkilerini yitirmesiyle Japonya ekonomisi tekrardan toparlanmaya başlamıştır.²⁹² 1970'li yıllarda kapsamlı bir program çerçevesinde ithalatın ve sermaye hareketlerinin liberalizasyonu, gelişmekte olan ülkeler ile tercihli dış ticaret rejiminin uygulanması ve resmi dış

²⁸⁹ Hakkı Büyükbaş, "Japon Siyasal Sisteminin Gelişimi Üzerine Bir İnceleme (1868-2003)", *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2013, S. 8, s. 49 – 50.

²⁹⁰ Hülya Derya, "Almanya ve Japonya'nın Sanayileşme Sürecinde Korumacı Politikaların Önemi", *Akademik Bakış Dergisi*, 2015, S. 48, s. 106.

²⁹¹ Murat A. Yülek, *Kalkınma Tartışmalarında Japon Modelinin Yükselişi, Düşüşü ve Tekrar Yükselişi*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2014, s. 4.

²⁹² Muammer Zerenler ve Rifat İraz, "Japon Yönetim Anlayışı ve Şirket Ağları (Keiretsu) Analizi", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2006, S. 16, s. 760.

yardımın yapılması gibi uygulamalar yürürlüğe sokularak, Japonya'nın dışa açılma hamlesi ortaya konmuştur.²⁹³ 1970'lerden sonra kamu borçlarındaki yığılma nedeniyle makro eğilimli mali yardımlar bırakılarak mikro temelli ayarlanma politikaları benimsenmiştir. Bu dönemde sanayi politikasının temel prensibi, yapısal dönüşümden dolayı zarara uğrayan sanayilere ayarlanma yardımı sağlamak, ticaretle ilgili yabancı talepleri karşılamak ve özel sektörde AR – GE'yi teşvik etmektir. 1980'lerden sonraki dönemde sanayi politikasının yoğunluğu AR – GE'ye, sınai ayarlanma yardımlarına, ticari anlaşmazlıklara ve deregülasyona dönmüştür.²⁹⁴ 1980'lerin başında Japon otomobil firmaları Amerika ile yaptıkları ihracatı gönüllü olarak sınırlamıştır. Ancak ABD, Japonya'nın dış ticaret fazlası sorununu çözmek amacıyla Japon Yeninin değerini dolara karşı arttırarak, Japonya'ya karşı ticaret açığı sorununu çözmeye çalışmıştır. 1985 yılında yapılan plaza düzenlemesi ile varlık fiyatlarının aşırı değer kazanmasından doğan bir balon ve aşırı değerli Yenin sebep olduğu görece bir refah dönemi olmuştur. Varlık fiyatlarının aşırı yükselmesiyle piyasada oluşan balon 1991 yılında patlayarak büyük bir krize sebep olmuştur. Krizle birlikte borsa, emlak ve arsa fiyatlarının düşmesi bankaları büyük zarara uğratmıştır. 1990'ların ortalarında Japon Merkez Bankası faiz oranlarını uç seviyelere indirerek likidite tuzakı politikasını uygulamıştır. 1998 yılında Japon hükümeti Finansal Denetim Ajansı'nı kurarak, bankacılık sektörünü tekrardan revize edilmiş ve 2000'lerin başlarında işlem hacmi fazla olan bankaları beş büyük banka grubu halinde birleştirmiştir.²⁹⁵

2000 yılından sonra azda olsa ekonomik büyüme devam etmiş, ancak 2008 yılından sonra Japon ekonomisi üç defa ekonomik durgunluğa girmiştir. 2008 yılı sonlarından başlamak üzere söz konusu durgunluk ülkede yatırım, iş, istihdam olanaklarının ve küresel talebin azalmasına neden olmuştur. 2009 sonu ve 2010 başı Japon hükümeti ekonomiyi hareketlendirmek için teşvik harcamalarında bulunmuştur. Ancak 2011 yılında yaşanan 9,0 büyüklüğündeki deprem ve tsunami, üretimi büyük oranda azaltmış ve ülke ekonomisi yeniden bir daralma sürecine girmiştir. Yeni seçilen hükümet, selefinin planını gözden geçirmek, nükleer santralini tamamen kapatmak,

²⁹³ Ebru Enginkaya, "Japonya'nın Yabancı Pazarlara Giriş Stratejileri", *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 2005, s. 99 – 100.

²⁹⁴ Ayşe Meral Uzun, "Savaş Sonrası Japonya'da Sanayi Politikası: MITI (Uluslararası Ticaret ve Sanayi Bakanlığı) Ne Kadar Başarılıydı?", *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2010, S. 4, s. 66 – 67.

²⁹⁵ K. Ali Akkemik, "Japonya (1991) ve ABD (2007-2009) Finans Krizlerinin Politik İktisat Perspektifinden Bir Değerlendirmesi", *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 2011, c. 12, S. 2, s. 174 – 175.

ekonomiyi canlandırmak için mali teşviklerde bulunmak, düzenleyici reformlar yapmak, Japonya Merkez Bankası'nın para politikalarını gevşetmelerini sağlamak gibi uygulamalarda bulunmuştur. Japonya küresel rekabet ile mücadele edebilmek ve ülke işletmelerine yeni ihracat fırsatları bulmak amacıyla 2013 yılında Trans Pasifik Ortaklığı görüşmelerine katılmıştır. Ayrıca Japonya 2013 yılında devlet gelirlerini arttırmak ve kamu borcunu azaltmak için 2015 yılına kadar tüketim vergisini %10 oranında arttırmaya karar vermiştir. Nitekim Japonya, bugün nominal GSYİH ile dünyanın en büyük üçüncü ve satın alma gücü paritesine göre de dünyanın en büyük dördüncü ekonomisine sahip ülkedir.²⁹⁶

3.4. Almanya Ekonomisine Genel Bakış

Tablo 12: Almanya'nın Ülke Kimliği

Değişkenler	
Ulusal Adı	Almanya Federal Cumhuriyeti
Başkenti	Berlin
Yönetim Şekli	Federal Parlamentar Cumhuriyet
Nüfusu	81.799.600
Yüzölçümü	357.021 km ²
Okur – Yazar Oranı	%99,0
Para Birimi	Euro
GSYİH	3868.29
Dünya Sıralamasındaki Yeri	4
Yıllık GSYİH Artışı	%1,30
Kişi Başına Milli Gelir	39717.70
Yıllık Enflasyon Oranı	%0,23
İşsizlik Oranı	%4,6
İhracat	1,493,000,000,000
İthalat	1,233,000,000,000
Dış Borç	5.208.000.000.000

1830'lu yıllardan itibaren demokratik bir Alman ulus devletinin kurulması yönünde halk baskılarının artması ve 1848 Devrimi sonucunda ulusal birliği sağlamaya yönelik bazı girişimler olumsuzlukla neticelenmiştir. 1866 yılında Almanya Konfederasyonunun dağılmasının ardından Prusya ve Kuzey Alman devletleri birleşerek Kuzey Almanya Birliği'ni kurmuşlardır. 1870 yılında Güney Alman

²⁹⁶ Erol, *a.g.m.*, s. 31.

devletlerinin de katılmasıyla birlikte 1871’de Birlik, Alman İmparatorluğu adını almıştır. Almanya’nın birlik yönünde önemli aktörlerinden biri olan Otto van Bisonarck 1871’de İmparatorluğun Şansölyesi seçilmiştir.²⁹⁷ 19. yüzyılda Ruhr bölgesinde kömür üretiminin arttırılması, demir – çelik, tekstil, makine yapımı, demiryolu ağının geliştirilmesi, nehirlerin ulaşım elverişli hale getirilmesi gibi etkenler Almanya’nın ulusal düzeyde modern ekonomiye geçiş sürecini tetiklemiştir. Bu dönemde devlet, iktisadi faaliyetlerini azaltarak özel sektörün daha etkili konumda olacağı bir piyasa ekonomisinin gelişmesini destekleyici politikalar uygulamıştır. 1871’de Alman İmparatorluğu’nun kurulmasından sonra yaşanan ekonomik krizin atlatılmasında yetersiz kalan liberal iktisat politikaları, devletin tekrardan ekonomide düzenleyici rolünü arttırmıştır.²⁹⁸ Alman İmparatorluğu hammadde ve pazar sorununun üstesinden gelebilmek için sömürgecilik politikasını izlemiştir. Bu uygulanan politika I. Dünya Savaşının patlak vermesine sebep olmuş ve büyük bir yenilgiyle karşı karşıya kalmıştır. Almanya’nın savaş yenilgisi Almanlar da milliyetçilik fikrini daha da kuvvetlendirmiştir.²⁹⁹ I. Dünya Savaşı sonunda Versailles Barış Konferansı’nı (1919) imzalayan Almanya, hem ulusal yapılanmayı tekrardan sağlamak, hem de kazanan güçlere savaş tazminatını ödemek zorunda kalmıştır. I. Dünya Savaşı sonrasında Almanya’nın ödemek zorunda kaldığı tazminatlar ve ülkenin inşası için ihtiyaç duyulan yatırımlar, ülkenin ithalatını arttırmış ve iç kaynaklarını en etkili şekilde kullanmasını mecbur kılmıştır.³⁰⁰ I. Dünya Savaşının bitmesiyle başlayan mali sıkıntı, 1929 Büyük Buhranla birlikte daha fazla hissedilmeye başlamıştır. Bu sıkıntı Alman ekonomisinin tüm sektörlerini olumsuz yönde etkilemiş ve hükümetin mali sistemleri koruma ve canlandırmaya yönelik bazı politikalar üretmesine sebep olmuştur. Bu politikalardan birisi Alman hükümetinin Avusturya ile imzaladığı Gümrük Antlaşmasıdır. Ancak Fransa’nın bu ittifakı engellemek için siyasi ve askeri güç tehdidinde bulunması bu politikanın uygulanmaması ile sonuçlanmıştır. Mali sistemi korumaya yönelik diğer bir

²⁹⁷ Havvana Yapıcı Kaya, *Karşılaştırmalı Hükümet Sistemleri: Parlamenter Sistem (Almanya, Güney Afrika, Hindistan, İngiltere, İtalya ve Japonya Örnekleri)*, TBMM Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2015, S. 8, s. 42 – 43.

²⁹⁸ Muzaffer Dartan, “Almanya’da KiT’ler ve Özelleştirme Uygulamaları”, *Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 1993, c. 3, S. 1&2, s. 158.

²⁹⁹ Hüseyin Emiroğlu, “1990-1998 Dönemi Almanya’nın Dış Politika Yönelimleri”, *İ.Ü. Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2002, S. 27, s. 76 – 77.

³⁰⁰ İbrahim Bakırtaş ve Mustafa Bıyıklı, “Uluslararası Politik İktisat Bağlamında Almanya’nın Orta Doğu’ya Yönelik Nüfuz ve Kültür Politikaları (Hitler Dönemi)”, *38. ICANAS/Uluslararası İlişkiler*, 2011, c. 1, s. 262.

politika Dawes ve Young Planlarıdır. Bu politika Amerika'nın desteğiyle gündeme gelmiş ve Almanların dışarıya olan borçlarını belli bir plan kapsamında ödenmesini öngörmüştür. 1924'te hazırlanan Dawes Planı etkili olamamış ve 1929'da Young Planı devreye sokulmuştur. Uzun dönemli esnek bir borç ödeme planı olan Young Planı, Alman ekonomisinin acileyet gerektiren mali sıkıntısından çıkmasına cevap verememiştir.³⁰¹ 1871 Alman Birliğinde benimsenen federal bir model anlayışı kapsamında ülke 25 Lander'e ayrılmıştır. Ancak 1929 – 1933 yılları arasında yaşanan ekonomik buhran, Lander yönetimini maddi açıdan zorlamış ve temel hizmetleri sunamayacak konumuna düşürmüştür. Lander yönetimlerinin içinde bulunduğu bu zorlu süreç Nazi yönetiminin yükselişini kolaylaştırmıştır.³⁰² 1918 – 1933 Weimar Cumhuriyeti dönemi siyasal ve ekonomik koşulların zorluğundan ve Alman elit tabakasının yetersiz demokratik tavırlarından dolayı 30 Ocak 1933 yılında Adolf Hitler'in Şansölye olarak atanmasıyla son bulmuştur.³⁰³ Nazi rejiminin ekonomik prensibi “Kişisel çıkardan önce ortak çıkar” fikrine dayanmaktadır. 1934 yılında uygulanmaya başlayan savaş ekonomisi sadece savaş zamanında değil, savaş başlamadan önceki dönemde de uygulanması için planlanan bir model konumuna gelmiştir. 1936 yılında Göring tarafından Dört Yıllık Plan uygulanmaya konulmuştur. Fiyat ve ücret kontrollerinin uygulanması yönünde yasa çıkarılmış, tüketim mallarının ithalatı neredeyse tamamen yasaklanmış ve hammadde üretimi için büyük devlet projeleri oluşturulmuştur.³⁰⁴

Hitler'in nasyonal sosyalist dikta rejimi, 8 Mayıs 1945 tarihinde savaşı kaybettiğini kabul etmiştir. II. Dünya Savaşı'nı kazanan ABD, İngiltere, Fransa ve Sovyetler Birliği ülkeyi işgal ederek dört bölgeye ayırmışlardır. İşgal altında bulunan Federal Almanya Cumhuriyeti, 23 Mayıs 1949 tarihinde “Grundgesetz” adlı anayasa ile müttefiklerin denetiminde parlamenter bir demokrasi olarak kurulmuştur.³⁰⁵ Federal

³⁰¹ Erdal İnce, “1929 Dünya Ekonomik Buhranı'nın Almanya'daki Etkisi ve Bu Etkinin İzmir Finans Piyasasına Yansıması”, *ÇTTAD*, 2008, VII/16-17, s. 296 – 297.

³⁰² Aziz Tuncer, “Federal Almanya'nın Avrupa Birliği bölgesel politikalarının oluşumundaki etkisi”, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 2012, c. 9, S. 1, s. 795.

³⁰³ Erdal Sargutan, “84 Ülke ve Türkiye'nin Karşılaştırmalı Sağlık Sistemi”, 2010, s. 144, www.sargutan.com, (Erişim Tarihi 23.08.2016).

³⁰⁴ Emre Con, “Alman ve İtalyan Modelleri Bağlamında Faşist Devlet Sistemi (1922-1945)”, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Edirne, 2008, s. 118.

³⁰⁵ Erdal Sargutan, “84 Ülke ve Türkiye'nin Karşılaştırmalı Sağlık Sistemi”, 2010, s. 144, www.sargutan.com, (Erişim Tarihi 23.08.2016).

Almanya, Avrupa Konseyi (1950)'ne, Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (1951)'na, Avrupa Ekonomik Topluluğu (1957)'na, Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (1955)'ne, OECD (1961)'ye ve Birleşmiş Milletler (1973)'e üye olmuştur. Sovyetler Birliği'nin kontrolünde bulunan Alman Demokratik Cumhuriyeti ise Varşova Pakı (1955)'na ve Birleşmiş Milletler (1973)'e katılmıştır. Soğuk Savaş Döneminde inşa edilen Berlin Duvarı, Doğu Bloğunun çözülmesinin de etkisiyle 1989'da yerle bir edilmiştir. 1990 yılında Batı ve Doğu Almanya devletleri arasında Birleşme Antlaşması yapılmıştır.³⁰⁶ Birleşmeden önce Batı Almanya, sermaye birikimi yüksek, dünya pazarlarına üretim gerçekleştiren ve geniş ürün çeşitliliğine sahip bir milli ekonomi özelliğine sahiptir. Batı Almanya'nın yüksek işçi ücretleri, Doğu Almanya'dan Batı'ya göçün önünü açmıştır. Doğu Alman vatandaşları 9 Kasım 1989'da imzalanan bir anlaşma ile Batı Almanya'da serbest dolaşım hakkı kazanmışlardır. Birleşme öncesinde uygulanan politikalar;³⁰⁷

- Ekonomik ve parasal birlik,
- Yed – i Emin Kurumu'nun Doğu Alman kamu işletmelerinin özelleştirilmesini gerçekleştirmek için kurulması,
- Yatırımların teşvik edilmesidir.

Almanya'nın birleşmesinden sonra Doğu ile Batı Almanya arasındaki kalkınmışlık farkının giderilmesi için büyük bir kaynak ayırma ihtiyacı doğmuştur. Doğu Avrupa'da ekonomik piyasaların çökmüş olması, Doğu Almanya'da ücret ve maaşların parasal birlik sebebiyle Alman Markı ile ödenmeye başlaması sonucunda işgücü maliyetinin artmasını tetiklemiştir. Bununla birlikte Doğu Alman şirketlerinin Avrupa ve Alman piyasalarında rekabet etme gücünün olmayışı, Almanya'nın ekonomik gücünü olumsuz yönde etkilemiştir. 1992 – 1993 döneminde Almanya'da yaşanan ekonomik kriz işsizlik oranını yükseltmiş, ihracat oranını ise oldukça düşürmüştür.³⁰⁸ Almanya'nın birleşmesi, işsizlik, Euro'ya geçişin olumsuz yansımaları, ücretlerdeki sosyal muhtevalı ödemelerin azalması yönündeki reformlar, nüfus yapısındaki değişimler, özel tüketim harcamalarının yetersiz kalması, yüksek işçilik

³⁰⁶ Yapıcı Kaya, 2015, s. 45.

³⁰⁷ Ömer Şanlıoğlu, "Almanya'nın Birleşmesinin 20. Yılı: Ekonomi Politikalarının Başarısı Açısından Bir Değerlendirme", *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2010, c. 6, S. 1, s. 75.

³⁰⁸ Nejat Doğan, "Almanya'nın Avrupa'daki Konumuna Teorik Yaklaşımlar: Almanya'nın Yeniden Birleşmesinden 20 Yıl Sonra Bir Değerlendirme", *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2011, c. 1, S. 1, s. 13 – 14.

maliyetleri ve yatırım yetersizliği ülkenin en uzun süreli durgunluğa girmesine yol açan önemli faktörlerdir. Ayrıca Avrupa Merkez Bankasının uyguladığı sıkı para politikası, Avrupa Para Birliğine geçiş doğrultusunda uygulanan maliye politikaları, ABD ve dünya ekonomisindeki olumsuz gelişmelerde durgunluğu etkileyen etkenlerdir.³⁰⁹

Günümüzde Almanya, dünyanın en büyük ekonomik güçlerinden biridir. Ekonominin temeldeki gücü imalat sektörüne dayanmaktadır. Devletin ekonomideki rolü daha çok düzenleyicidir. Devlet piyasada haksız rekabet ve tekelleşme gibi faaliyetleri önleyici düzenlemeler yapmakta ve ücretlere müdahale etmekten kaçınmaktadır. Almanya'nın ekonomik gücünde büyük bir paya sahip olan sanayi kesimi otomobil, kimya, madencilik ve demir – çelik gibi kollarla yoğunlaşmıştır.³¹⁰

3.5. İngiltere Ekonomisine Genel Bakış

Tablo 13: İngiltere'nin Ülke Kimliği

Değişkenler	
Ulusal Adı	İngiltere
Başkenti	Londra
Yönetim Şekli	Meşruti Monarşi
Nüfusu	51.092.000
Yüzölçümü	130.395 km ²
Okur – Yazar Oranı	%99,0
Para Birimi	Pound Sterling
GSYİH	2988.89
Dünya Sıralamasındaki Yeri	5
Yıllık GSYİH Artışı	%2,00
Kişi Başına Milli Gelir	40967.70
Yıllık Enflasyon Oranı	%0,04
İşsizlik Oranı	%5,4
İhracat	813,200,000,000
İthalat	646,000,000,000
Dış Borç	9.088.000.000.000

1588 yılında Kraliçesi I. Elizabeth, İspanyol Armada'sını yenerek Britanya İmparatorluğunun temellerini atmıştır. 17. yüzyılda güçlenen İngiltere, Kuzey Amerika'da koloniler kurmaya başlamıştır. İngiltere ve İskoçya 1707 yılında birleşerek

³⁰⁹ Ömer Şanlıoğlu, "Almanya'da Ekonomik Durgunluğun Sebepleri ve Geleceği", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, 2005, c. 10, S. 1, s. 366.

³¹⁰ Erdal Sargutan, "84 Ülke ve Türkiye'nin Karşılaştırmalı Sağlık Sistemi", 2010, s. 144, www.sargutan.com, (Erişim Tarihi 23.08.2016).

Büyük Britanya Krallığı kurulmuştur.³¹¹ 1760 – 1840 tarihleri arasında İngiltere’de yaşanan sanayi devrimi, tarıma ve zanaatlara dayalı bir ekonomiden, sanayinin ve makine üretiminin hakim olduğu bir ekonomiye geçiş sürecidir. Özellikle bu süreç Janes Watt adlı bir İskoç’un buhar makinesini bulması ve makineyi üretime sokmasıyla gerçekleşmiştir. Birinci sanayi devrimi ağırlıklı olarak İngiltere ile sınırlı kalmıştır. Özellikle kendini çabuk amorti edebilen hafif sanayide başlayan devrim daha sonra ağır sanayiye sıçramıştır. İkinci sanayi devriminin etkileri 20. yüzyılda ortaya çıkmaya başlamıştır. 19. yüzyılda endüstrinin büyük kısmı makineleşmiştir.³¹² 1870’lere kadar Sanayi Devrimi’nin teknolojik zemin üzerinde sağlanan güçlü temeli ile İngiltere kömür üretimi, demir üretimi, ham pamuk tüketimi ve gemi yapımı alanında dünyada en büyük hacme sahip ülkesi olmuştur. Ancak 1873 yılında ortaya çıkan boom döneminde en fazla gelişen firmalar gerilemeye başlamıştır. Ağır sanayide ve kömür üretiminde gerileme yaşanmıştır. 1896’da sona eren Büyük Depresyonun ardından İngiltere artık sadece dünyanın en önde gelen üç sınai gücünden birisi ve bazı açılarından en zayıfı haline gelmiştir.³¹³

I. Dünya Savaşında Rusya ve Almanya’nın yanında yer alan İngiltere büyük kayıplara uğramıştır. Kuzey İrlanda, Birleşik Krallık bünyesinde kalırken Güney İrlanda bağımsızlığını ilan etmiştir.³¹⁴ 1929 – 1931 döneminde İngiltere’nin ihracatı ve borsa endeksi düşerken, işsizlik ve ticaret açığı yükselmiştir. Kriz döneminde İngiltere, Almanya ve Avusturya’ya verdiği kısa vadeli kredileri geri alamamıştır. 1925’te girdiği altın standartını 1931’de bırakarak pound’ı devalüe etmiştir. 1935’te Denizcilik Kanunu çıkarılarak gemi yapımları teşvik edilmiştir.³¹⁵ 1929 Buhranında yaşanan olumsuz gelişmeler ülkeyi II. Dünya Savaşına sürüklemiş ve ABD’nin desteğiyle birlikte İngiltere savaştan galip çıkmıştır. II. Dünya Savaşı bittikten sonra ABD dünyanın süper gücü olmuş ve dünya politikasını yönlendiren en önemli devlet durumuna gelmiştir.

³¹¹ https://tr.m.wikipedia.org/wiki/Birleşik_Krallık_tarihi, (Erişim Tarihi: 25.08.2016).

³¹² Suphi Burak Üskent, 19. Yüzyıl İngiliz Romanında Endüstri Devrimi’nin Yansımaları: Dickens’ın Hard Times’i, Gaskell’in Mary Barton’ı ve Disraeli’nin Sybil or The Two Nations’ı”, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006, s. 1 – 3.

³¹³ Muammer Kaymak, “1873-1896 Krizi: Mit Mi Gerçeklik Mi?”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 2010, c. 65, S. 2, s. 170.

³¹⁴ Erdal Sargutan, “84 Ülke ve Türkiye’nin Karşılaştırmalı Sağlık Sistemi”, 2010, s. 522, www.sargutan.com, (Erişim Tarihi 23.08.2016).

³¹⁵ Sudi Apak, “1929 ve 2008 Krizlerinin Karşılaştırılması: Dünya ve Türkiye Örneği”, *Jeopolitik Dergisi*, 2009, S. 64, s. 34.

Savaş sonrası Büyük Britanya'nın eski gücünde olmadığını görmesi sebebiyle uygulamış olduğu dış politika ABD'nin yanında yer almasıyla net bir şekilde görülmüştür. İngiltere, dünya politikasındaki tekel pozisyonunu ABD'ye devretmiş ve kendi içinde bir dizi önlemler almıştır. Ekonomik alanda tasarruf tedbirleri alarak harcamaları azaltmıştır. 1947 yılında en önemli toprak parçası olan Hindistan ve Pakistan'a bağımsızlık vermiştir.³¹⁶ Savaş sonrası dönemde İşçi Partisi hükümetinin yoksul kesim için ev yapımı, gıda yardımı, ücretsiz sağlık hizmeti, çoğu sektörün devletleştirilmesi ve istihdam yaratımı gibi unsurları hayata geçirerek refah devletini kurmuştur. Süveyş'e kendi inisiyatifiyle uluslararası bir müdahalede bulunan İngiltere, ABD'nin baskı göstermesi üzerine geri çekilmiştir. 1951 – 1964 döneminde iktidarda bulunan Muhafazakar Parti siyasi ve ekonomik anlamda büyük başarı göstermiştir. 1964 yılında yeni hükümet, partisinin sosyal devlet anlayışından çok, teknolojik ve yeniliklerle özdeşleşme yönünde politika izlemiş ve sendikaların gücünü azaltmıştır.³¹⁷

1960'larda işsizlik ve enflasyon düşük, GSMH yüksek oranlarda seyretmiştir. 1960'ların sonları ve 1970'lerin başlarında işsizlik ve enflasyon yükselmeye başlamıştır. Ancak bu durum 1950'lerden beri en yüksek seviyeye ulaşmıştır. Birinci petrol krizinden sonra GSMH büyüme oranı düşmüş ve enflasyon ile işsizlik oranı en yükseğe çıkmıştır. Thatcher'ın 1979'da başa gelmesinden sonra makro ekonomik politika ikinci petrol krizinin başlangıcı ile önemli ölçüde sıkılaştırılmıştır. 1980 yılının ikinci yarısında gevşek makro ekonomik politikaların uygulanması ile emtia ve finansal deregülasyon büyük düşüş yaşamış ve ekonomi yavaş bir toparlanma sürecine girmiştir. Bu gelişimi hemen aynı derecede dramatik bir düşüş izlemiş ve yükselen enflasyon karşısında para politikası sıkılaştırılmıştır. Ancak 1992 yılında İngiltere'nin Avrupa döviz kuru mekanizmasından çıkmasıyla para politikası sağlam bir temele konmuştur. Bu politika günümüze kadar süren istikrarlı ve oldukça sağlam bir devlet yaratmaya yardımcı olmuştur.³¹⁸

³¹⁶ Göktürk Tüysüzoğlu, "İkinci Dünya Savaşı Sonrası İngiliz Dış Politikası: İmparatorluk Yaşıyor Mu?", *Akademik Bakış Dergisi*, 2011, S. 26, s. 8 – 11.

³¹⁷ Yapıcı Kaya, 2015, s. 204 – 205.

³¹⁸ Stephen Nickell ve John Van Reenen, *Technological Innovation and Economic Performance in the United Kingdom*, 488. Centre for Economic Performance, London School of Economics and Political Science, London, 2001, s. 4 – 5.

2000'lerin başı ekonomik büyümede olumsuz yansımaların yaşandığı yıllar olmuştur. Bireysel borçların geri ödenmesinde sıkıntılar yaşanmış ve özel sektörde iflaslar artmaya başlamıştır. Bu dönemde işsizlik artarken imalat sanayi istihdamı en düşük seviyelere gerilemiştir. 2000'lerdeki finans ve gayrimenkul sektöründeki büyümeler reel değil spekülâtif temellere dayanmaktadır. 2000'lerin başında hız kazanan konut devam etmiştir. Ancak 2007 Kasım ayında İngiltere'nin konut fiyatları son 12 yılın en düşük seviyesine gerilemiştir.³¹⁹ Küresel piyasalarda yaşanan 2008 krizi İngiltere'de hem finans piyasalarını hem de reel ekonomiyi olumsuz yönde etkilemiştir. Ekonomisi küçülen İngiltere ilk aşamada bankalara el koyarak piyasaya müdahale etmek zorunda kalmıştır. Ekonominin ana kemiği olarak görülen konut piyasasında meydana gelen dalgalanma, büyüme oranının yavaşlamasına, sterlinin değer kaybetmesine, enflasyon ve işsizlik ile diğer temel makro ekonomik göstergelerin zayıflamasına sebep olmuştur. Bu süreçte, İngiltere mortgage piyasasının önemli kurumlarından birisi olan Northern Rock kamulaştırılmıştır.³²⁰ İngiliz ekonomisindeki daralma 2009 yılının son çeyreğinde düzelmeye başlamıştır. Sürdürülebilir yatırım ilkesi kapsamında, 2007 yılında azaltılan kamu net borçları küresel ekonomik krizin etkileri sonucunda 2009 yılının sonunda artmıştır.³²¹

³¹⁹ Yiğit Karahanoğulları, "Birleşik Krallık'ta Siyasi-İktisadi Dönüşüm ve Kamu Mali Krizi", *Ekonomik Yaklaşım*, 2010, c. 21, S. 77, s. 152.

³²⁰ Faruk Demir, Ayşegül Karabıyık ve Murat Karakoyunlu, "Küresel Krizde İngiltere Tecrübesi", BDDK Çalışma Tebliği, 2009, S. 4, s. 2 – 3.

³²¹ T.C. Londra Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, "İngiltere'nin Genel Ekonomik Durumu ve Türkiye İle Ekonomik-Ticari İlişkileri", 2010, s. 15 – 16.

3.6. Güney Kore Ekonomisine Genel Bakış

Tablo 14: Güney Kore'nin Ülke Kimliği

Değişkenler	
Ulusal Adı	Kore Cumhuriyeti
Başkenti	Seul
Yönetim Şekli	Başkanlık Cumhuriyeti
Nüfusu	50.219.669
Yüzölçümü	100.210 km ²
Okur – Yazar Oranı	%97,9
Para Birimi	Güney Kore wonu
GSYİH	1410.38
Dünya Sıralamasındaki Yeri	13
Yıllık GSYİH Artışı	%2,80
Kişi Başına Milli Gelir	24565.56
Yıllık Enflasyon Oranı	%0,70
İşsizlik Oranı	%3,6
İhracat	598,900,000,000
İthalat	516,600,000,000
Dış Borç	333.600.000.000

Koreliler, Japon egemenliğine karşı 1937 yılında Kore Geçici Hükümeti, Çin’de Kore Milli Kurtuluş Ordusu’nu kurarak, Çin’in Kuomintang Hükümeti ile birlikte Japonlara karşı savaşımaya başlamıştır. II. Dünya Savaşında Kore, 36 yıllık Japon hakimiyetinden kurtulmuştur. Kore’nin güneyi ile ABD’nin kuzeyi ise Sovyetler Birliği’nin etkisi altına girerek ikiye bölünmüştür. Sovyetler Birliği’nin 1948’de kuzeyde baskı oluşturması sonucunda, seçim sadece ABD’nin önderliğinde Güney tarafında gerçekleştirilmiştir. Seçim sonucunda bağımsızlık kazanan Güney Kore 3 yıl boyunca Kuzey Kore ile savaşmıştır.³²² 1953 yılında Kore Savaşının bitmesiyle Güney Kore yönetimi ekonomik konuları göz ardı ederek önceliği siyaset, özellikle ülkenin birleşmesine vermiştir. 1953 – 1961 döneminde ekonomik büyümeye çok az önem verilmiş, sanayinin dolayısıyla Güney Kore ekonomisinin büyümesi, ithal ikamesi, dış yardım ve değerli döviz kuruna dayanmıştır. Bu dönemde Güney Kore’de ithal ikame sadece gıda ve tekstil gibi tüketim malları endüstrilerinde uygulanmıştır.³²³

³²² Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK), *Kore Cumhuriyeti Ülke Bülteni*, 2011, s. 3.

³²³ Sumru Öz, Küresel Rekabette Son Aşamaya Ulaşmak: Güney Kore, *TÜSİAD – Sabancı Üniversitesi Rekabet Forumu*, 2008, s. 5.

Güney Kore beşer yıllık kalkınma planları yaparak ekonomik kalkınmasını geliştirmeyi amaçlamıştır. Bu politika çerçevesinde 1962 yılında ilk plan yürürlüğe konmuştur. 1960 yılında ihracata dayalı sanayileşmeye karar verdiği zaman Kore, ekonomi politikasını ve tercihlerini beş temel üzerine kurmaya çalışmıştır. Bunlar,³²⁴

- En iyi şekilde işgücünün yetiştirilmesi,
- İstikrarlı ve düzenli makro ekonomik politikalar,
- Etkin ve güvenli mali piyasa sisteminin oluşturulması,
- Fiyat dalgalanmalarının en alt seviyede tutulması,
- Tarım sektörünün geliştirilmesi/iyileştirilmesi ve yabancı teknolojilerin transferidir.

İhracat odaklı ekonomi politikası ülke genelinde sürekli yeni üretim işletmelerinin açılmasına ve işsizlik oranlarının azalmasına sebep olmuştur. Bu dönemde ithalatın ikamesine, ihracatın teşvikine, insan gücüne dayalı hafif sanayinin ve temel alt yapının geliştirilmesine yoğunluk verilmiştir. Kore Merkez Bankası maliye bakanlığına bağlanması ile birlikte hükümet faiz oranlarının belirlenmesinde, gelen dış yardımların kredi olarak hangi firmalara verilmesi gerektiğinin kararlaştırılmasında ve banka yönetiminde etkin rol oynamıştır. Ayrıca bu dönemde ihracata yönelik şirket odaklı hedef tespiti ve pratik uygulamalarda ortaya çıkan problemlerin giderilmesi sağlanmıştır. Kore Ticaret Promosyon Ajansı (KOTRA) dış pazarda ihracat olanaklarını araştırmak amacıyla kurulmuştur.³²⁵

1971 yılından sonra endüstri üretimi ciddi oranda düşmüştür. Büyüme ve yatırımların GSMH içindeki oranının azalması ekonominin kötüleşmesine sebep olmuştur. ABD'nin ihracat girdisi olarak kullanılan birçok mamul mala ek vergi koyması Güney Kore'nin ihracatçılarını olumsuz etkilemiştir. Borç dolarizasyonu ve vade uyumsuzluğu problemi birçok Güney Kore firmasını mali sıkıntıya sokmuştur. Mali sıkıntıdan çıkmak için ekonomik önlemler alan Güney Kore, 1973'te ihracat stratejisini ağır ve kimya sanayisi mallarının üretimine ve ihracatına yöneltmiştir. Güney Kore'nin bu uygulamış olduğu ihracat stratejisi büyüme ve yatırım oranını önemli oranda

³²⁴ Oğuztürk, 2011, s. 50.

³²⁵ Erhan Atay, "Krizden İnovasyona: Güney Kore Örneği", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (DPUJSS)*, 2012, S. 32, s. 241 – 242.

arttırmıştır. 1970’li yıllardaki hızlı gelişme bazı problemleri de beraberinde getirmiştir. Bu problemler hızlı parasal genişleme, bütçe dengesinin bozulması, verimsiz ve aşırı yatırımlar, artan dış borç stokudur. Ayrıca Seul gibi büyük illerde nüfusun ve endüstri tesislerinin yoğunlaşması iskan ve barınma problemleri, eğitim olanaklarının yetersiz kalması ve kamu hizmetlerinin aksaması gibi kentsel sorunları da beraberinde getirmiştir.³²⁶

Güney Kore’de 1976 – 1978 döneminde ekonomik başarısızlık yaşanmıştır. 1979 yılının ortalarında hazırlanan Dengeli Büyüme programı dengeli fiyat, piyasanın serbestleştirilmesi ve dengeli büyümeye dayanmıştır. Yüksek enflasyonun düşürülmesi için sıkı para politikası uygulanmış ve ücret artışlarının hızı yavaşlatılmıştır. Hükümetin iç piyasaya müdahalesi azalmış ve özel sektöre daha fazla özerklik tanınmıştır. Alınan önlemler gelir dağılımı adaletsizliğini azaltmış, sektörler arası dengeli büyümenin gerçekleşmesine katkı sağlamış ve KOBİ’lerin gelişimine yardımcı olmuştur. Yaşanan petrol krizine ve tarımsal üretimdeki verimsizliğe rağmen, 1980 – 1986 döneminde ülkenin milli geliri artmış ve ödemeler dengesi açığı kapanarak fazla vermeye başlamıştır.³²⁷

1990’ların ortasında ekonomik rekabet gücünün bozulması yüksek enflasyon ücretlerinin yükselmesine neden olmuştur. Yüksek işçi ücretleri, kira ve faizler, iç ve dış piyasadaki rekabeti kısıtlamıştır. Rekabet gücünü sağlamlaştırmak için yapısal reformlara ve ekonomik stabilizasyona ihtiyaç duyulmuş fakat bu yöndeki politikalar tam olarak uygulanamamıştır. Bu dönemde ekonomik büyüme devam etmiş ve cari işlemler açık vermeye başlamıştır. Açığın kapatılması için dış borçtan yararlanılmıştır. 1989’da 30 milyar dolar olan dış borç miktarı, 1996’da 105 milyar dolara yükselmiştir. Ayrıca bu dönemde enflasyon oranı, rakip ülkelere göre daha hızlı bir artış göstermiştir.³²⁸ Tayland’da yaşanan devalüasyon ve Hong – Kong borsasının değer kaybetmesi, 1997’nin son çeyreğinde Güney Kore’ye sıçramış ve ciddi bir döviz krizi ile karşı karşıya kalınmıştır. Güney Kore bankaları dış borçları ödemekte güçlük çekmiş

³²⁶ Umut Çakmak, “Güney Kore’nin Ekonomik Kalkınmasının Temel Dinamikleri (1960 – 1990)”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2016, c. 21, S. 1, s. 156 – 157.

³²⁷ Cengiz Ersun ve Özlenen Sezer, *Güney Kore İhracat Pazar Araştırması*, İstanbul Ticaret Odası, EMA Kâğıtçılık ve Matbaacılık, İstanbul, 1991, s. 7 – 8.

³²⁸ Alparaslan Budak, *Güney Kore ve Türkiye Sermaye Piyasaları*, Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği, Printcenter, İstanbul, 2004, s. 4.

ve ülke borç krizinin eşiğine dayanmıştır. Döviz kıtlığı sebebiyle Won, dolar karşısında % 70 – 80 oranında değer kaybetmiş ve mali piyasalarda istikrarsızlık yaşanmıştır. Güney Kore’de yaşanan ekonomik krizde finansal bunalım en önemli faktör olmuştur. Güney Kore krizden çıkmak için ABD ve Japon hükümetlerinden destek istemiş ancak ABD, Güney Kore’nin hem bankalarla hem de Japonya ile direkt anlaşmaya gitmesine karşı çıkmıştır. Sonuç olarak, Güney Kore’de 1997’de IMF ile stand – by anlaşması imzalamıştır.³²⁹ Güney Kore hükümeti, IMF ile yaptığı yardım paketi anlaşması gereğince mali sistemde ve firmaların yapılarında önemli reformlar gerçekleştirmiştir. Sıkı mali politika uygulanması ile birlikte mali sektör, ortaklık hukuku, yönetim ve çalışma hayatı dalında faaliyete geçirilen reformlar neticesinde krizin etkileri büyük oranda azalarak ekonomi tekrardan büyüme sürecine girmiştir. Kriz sonrasında en hızlı toparlanma sürecine giren imalat sanayi, bilgi teknolojileri ve ileri teknolojiye bağlı olarak GSYİH içindeki payını arttırmıştır. Güney Kore ekonomisinde “chaebol” olarak adlandırılan şirketler tekelleşme yapısı içerisinde. Chaebol, Güney Kore GSYH’nin önemli bir kısmına katkı sağlamaktadır.³³⁰

Kriz sonrası ülkede finansal durum hızla düzelmeye başlamıştır. 2002 sonunda döviz rezervi yükselmiş, cari işlemler fazla vermiş ve doğrudan sermaye yatırımları ile portföy yatırımları artmıştır. Rezerv bolluğu IMF’ye olan borcun tahmin edilenden daha önce bir tarihte ödenmesine vesile olmuştur. Bu gelişmeler karşısında Standard and Poor’s (S&P) ve Moody’s Güney Kore’nin kredi notunu yükseltmiştir. Firmaların karları, büyüme hızı ve borsa ülke için önemli kazanımlar olmuştur. Ayrıca işsizlik oranında kriz sonrası dönemde ciddi oranda azalma görülmüştür.³³¹

Kore ekonomisi 2000 yılından itibaren her yıl ortalama % 4,7 oranında büyümektedir. Ancak 2008 yılında ABD’de başlayan finansal krizin etkilerinden nasibini almıştır. Ekonomisi ihracata dayalı olan Güney Kore, küresel krizin olumsuz etkilerini 2009 yılının ortalarından itibaren sarmaya başlamıştır. 2010 yılından itibaren GSYİH ve ekonomik büyüme oranı büyük sıçrama göstermiştir.³³²

³²⁹ Seyhun Doğan ve Halil Özekicioğlu, “Güney Kore ve Türkiye’de Uygulanan IMF Politikaları”, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2005, c. 6, S. 1, s. 151 – 152.

³³⁰ TMMOB, 2007, s. 73 – 75.

³³¹ Budak, 2004, s. 5 – 6.

³³² Türkiye Ev Tekstil Sanayicileri ve İşadamları Derneği (TETSİAD), *Güney Kore Ülke Raporu*, 2015, s. 11.

3.7. Singapur Ekonomisine Genel Bakış

Tablo 15: Singapur'un Ülke Kimliği

Değişkenler	
Ulusal Adı	Singapur Cumhuriyeti
Başkenti	Singapur
Yönetim Şekli	Cumhuriyet
Nüfusu	4.987.600
Yüzölçümü	710 km ²
Okur – Yazar Oranı	%95.9
Para Birimi	Singapur Doları
GSYİH	307.86
Dünya Sıralamasındaki Yeri	37
Yıllık GSYİH Artışı	%1,80
Kişi Başına Milli Gelir	38087.89
Yıllık Enflasyon Oranı	%-0,8
İşsizlik Oranı	%1,9
İhracat	442,900,000,000
İthalat	380,300,000,000
Dış Borç	19.200.000.000

Sir Stamford Raffles'in adaya gelmesiyle birlikte 1819'da modern Singapur kurulmuştur. 1819 – 1823 yılları arasında Singapur, İngiltere'nin idaresinde kalmış ve 1824'te İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'ne devredilmiştir. Süveyş Kanalı'nın 1869'da açılması, Singapur adasının antrepo olması açısından önemini daha da arttırmıştır. 1946'da İngiltere'nin Kraliyet Kolonisi haline gelmiş ve ardından Singapur 1959'da özerkliğini kazanmıştır.³³³ Halk Hareketi Partisinin başkanı Lee Kuan Yew 9 Ağustos 1965'te iktidara geldiğinde, Singapur'un Malezya Federasyonu'ndan ayrıldığını ve artık tek başına yola devam edeceğini açıklamıştır. Singapur, komünist ve hiçbir bloğa bağlı olmayan, çok ırklı ve sosyal demokrat bir ülke olarak kabul edilmiştir. 1966 yılında alınan karar ile çok kültürlülük düşüncesi, ülkedeki din, dil ve ırk bakımından, yaşayan azınlıkların haklarını garanti altına almak amacıyla ideoloji olarak benimsenmiştir.³³⁴ Yew, Singapur'da sosyal transformasyonu gerçekleştirmiştir. Yew'in yönetimi Çin'deki Mao yönetimi ile taban tabana zıttır. Mao, yozlaştığını düşündüğü Çin değerlerini tamamen ortadan kaldırmayı esas alırken Yew, Konfüçyan değerlerle onlarla zıt

³³³ İstanbul Ticaret Odası, *Singapur*, Menteş Matbaası, 1984, İstanbul, s. 14.

³³⁴ Ceyda Özçelik Tezel, "Ulusal Kimliğin Oluşumunda Müze ve Toplu İlişkisi: Singapur", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 2007, c. 6, S.20, s. 138.

olmayan doğulu ve batılı değerleri birleştirmiştir.³³⁵ Singapur da 1960 yılında başlayan kalkınma çabaları ile büyümede önemli ataklar meydana gelmiştir. 1960 – 1970 döneminde %8,8 büyüyen GSYİH, 1970 – 1980 döneminde %8,5 büyümüştür. Singapur ekonomisi antrepo ticaretine bağlı olarak Güneydoğu Asya'nın bütününe hizmet veren bir endüstriyel ve mali merkez haline dönüşmüştür. Singapur'un 1960'larda sanayileşme hamlesi, iç piyasa için mal üreten emek – yoğun stratejinin takip edilmesiyle başlamıştır. İlk aşamada genç sanayilerin korunmasına yönelik ithal ikamesi politikasına ağırlık verilmiştir. Singapur'un ekonomik yapısı emek – yoğun sanayi üzerine kurulu iken, giderek artan rekabet ve geleneksel ihraç ürünlerine karşı güçlenen korumacılık yönelimleri sonucu piyasada sermaye – yoğun ve teknoloji – yoğun sanayi açısından gelişmiş endüstrilerin teşviki planlanmıştır.³³⁶

Günümüzde Singapur'un endüstriyel kapasitesinde en dikkat çeken konu yüksek teknolojiye dayalı üretim faaliyetleridir. Singapur'un 2015 strateji programında;³³⁷

* Yüksek katma değerli faaliyetlerin temelini oluşturan elektronik, kimyasallar, mühendislik ve biyomedikal bilimler gruplarının kalitesinin iyileştirilmesi ve nanoteknoloji, mikro elektronik ve fotonik sistemler gibi meydana gelen teknolojilerde yeni kapasite yaratılmasına,

* Hizmet sektörünün iyileştirilmesi, ticaret, lojistik, finans hizmetleri, turizm ve bilgi iletişim teknolojisi gibi alanlarda ilerleme kaydedilerek, Asya'daki yeni fırsatların değerlendirilmesi ihtiyacına değinilmiştir.

Singapur, lojistik bakımından içinde bulunduğu konum ve diğer pazarlara açılan geçiş kapısı özelliği ile Asya Pasifik'te ve Güney Doğu Asya'da en önemli ticaret merkezlerinden birisi olmuştur. ABD, Japonya, AB ülkeleri gibi dünyanın gelişmiş ülkeleri ve Malezya, Endonezya, Çin Halk Cumhuriyeti, Hong Kong, Hindistan, Tayvan, Tayland ve Avustralya gibi bölge ülkeleri ile sağlam ekonomik ve ticari ilişkileri, Singapur'un bu konumunu güçlendirmektedir.³³⁸ Singapur'un ticaret yolları üzerinde bulunması ve sanayileşmiş ülkeler ile kurduğu ticari temaslar ekonomisini

³³⁵ Murat Yülek, "Devlet Adamlarına Dersler: Singapur'un Üçüncü Dünyadan Birinci Dünyaya Yolculuğu ve Lee Kuan Yew", 2002, s.5, www.muratyulek.com/uploads/2009/09, (Erişim Tarihi: 17.07.2016).

³³⁶ İTO, 1984, s. 16 – 17.

³³⁷ Ali Koç, "Singapur Ülke Raporu", T.C. Karacadağ Kalkınma Ajansı, 2014, s. 6.

³³⁸ T.C. Ekonomi Bakanlığı (Singapur Ticaret Müşavirliği), "Singapur'a İhracat Rehberi (2015)", 2015, s. 3.

olumlu yönde etkilemiştir. Hong Kong, Güney Kore, Tayvan ve Singapur, 1960 – 1990 yılları arasındaki ekonomilerindeki büyümeye ilişkin olarak Asya Kaplanları olarak anılmıştır. 1997 yılında yaşanan Asya krizinde ülke ekonomisi olumsuz yönde etkilenmiş ve kısa bir süre sonra toparlanarak büyümeye devam etmiştir. Singapur’un ekonomik büyümesi hız kesmeden devam ederken yabancı yatırımlar da olumlu yönde seyir izlemiştir. Ülkenin milli geliri genellikle ihracat gelirleri ve ithalat giderlerinden daha azdır. Yüksek ihracatın sonucunda ülke cari fazla vermektedir. Ülkenin dış ticaret faaliyetleri ağırlıklı olarak AB, ABD, Çin, Malezya, Hong Kong ve Endonezya ile gerçekleşmektedir. Ülkenin ihracat kalemleri elektronik ürünler üzerinde yoğunlaşırken ithalat kalemleri petrol ve ürünlerinde yoğunlaşmıştır.³³⁹

Singapur da arazi yetersizliği ve var olan toprakların katma değeri yüksek ekonomik faaliyetlere tahsis edilmesi sebebiyle tarım sektörünün payı önemsizdir. Ülkede toprakların %1’lik kısmı tarımsal amaçlı kullanılmakta ve ihtiyaç duyulan gıda maddeleri yoğun olarak Malezya ve Endonezya gibi komşu ülkelere ithal edilmektedir. Ayrıca turizm sektörü ülke ekonomisinin önemli itici dinamikleri arasında bulunmaktadır.³⁴⁰

Dışa açıklık ve dış ticaretin etkisi ülke ekonomisini küresel ekonomide yaşanan kriz ve dalgalanmalara da fazla maruz bırakmaktadır. Ülke özellikle 2008 yılında yaşanan küresel ekonomik krizin etkilerinden en çok etkilenen ülkeler arasında yer almıştır. Singapur, krizin etkilerinin derinleşmesini engellemek ve ekonomiye bir esneklik kazandırmak amacıyla krize yönelik önlem paketini açıklayan ilk ülkelerden birisi olmuştur. Singapur, Güneydoğu Asya’nın ticaret merkezi konumunda bulunmaktadır. Bu ülke ayrıca bölge ekonomileri ile Hindistan ve Çin gibi pazarlara erişebilirlik bakımından da önemli bir merkez görevi üstlenmektedir.³⁴¹

³³⁹ Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği (TSPAKB), “Sermaye Piyasasında Gündem”, 2009, S. 85, s. 23 – 24.

³⁴⁰ Karacadağ Kalkınma Ajansı, “Singapur – Malezya Çalışma Ziyareti Raporu”, 2014, s. 7.

³⁴¹ Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK), “Singapur Ülke Bülteni”, 2014, s.6.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

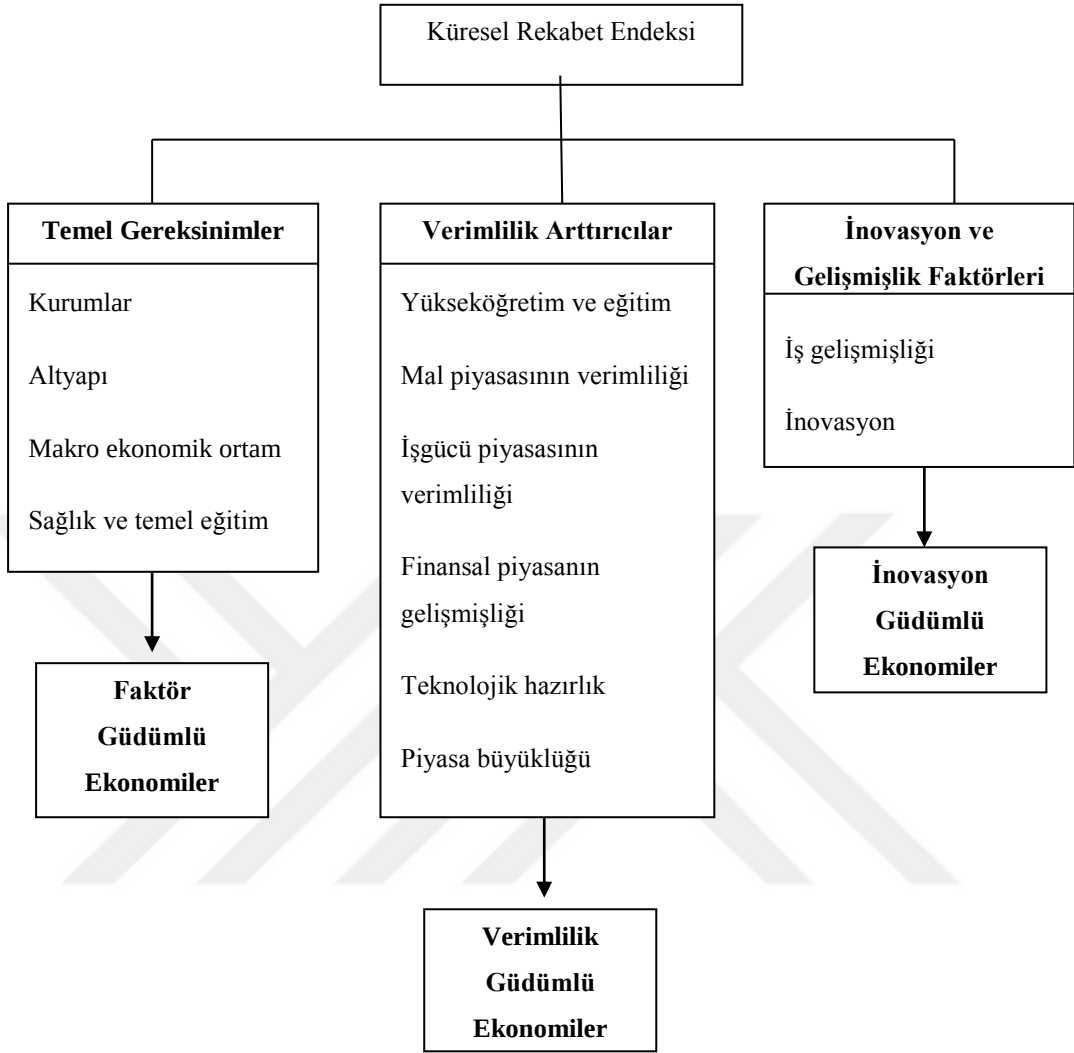
TÜRKİYE VE SEÇİLMİŞ BAZI ÜLKELERİN İNOVASYON GÖSTERGELERİ BAKIMINDAN İNCELENMESİ

Bu bölümde; kalkınmanın açıklanmasına yardımcı olan inovasyon göstergeleri bakımından bazı gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin karşılaştırmalı analizi yapılmıştır. Analize konu olan bu ülkeler Türkiye, Almanya, İngiltere, Çin, Güney Kore, Japonya ve Singapur’dur. WEF tarafından hazırlanan “Küresel Rekabet Raporu (2010 – 2015)”, INSEAD, CII, WIPO, Johnson Cornell Üniversitesi ortaklığında ve Canon desteği ile hazırlanan “Küresel İnovasyon Endeksi (2011 – 2015)”, verileri kullanılarak Seçilmiş Bazı Ülkelerin ve Türkiye’nin inovatif gelişmişlik dereceleri incelenmiştir. Ayrıca Seçilmiş Bazı Ülkelerin ve Türkiye’nin GSYİH içerisindeki AR – GE Harcamaları (2010 – 2015)’nin verileri Battelle ve R&D Magazine tarafından desteklenen “2015 Küresel AR – GE Finansman Tahmini Raporu” kullanılarak verilmiştir.

1. KÜRESEL REKABET RAPORU

Dünya Ekonomik Forumu, her yıl hazırlamış olduğu Küresel Rekabet Raporunda ülkeleri faktör – güdümlü, verimlilik – güdümlü ve inovasyon – güdümlü ekonomiler olarak sınıflandırmaktadır. Bu sınıflandırma kapsamında birçok alt bileşen kullanılmaktadır. Öncelikle faktör – güdümlü ekonomilerdeki göstergeler temel gereksinimler (kurumlar, altyapı, makroekonomik ortam, sağlık ve temel eğitim)’dir. Verimlilik – güdümlü ekonomilerdeki göstergeler verimlilik arttırıcılar (yükseköğretim ve eğitim, mal piyasasının verimliliği, iş gücü piyasasının verimliliği, finansal piyasa gelişmişliği, teknolojik hazırlık ve piyasa büyüklüğü)’dır. İnovasyon güdümlü ekonomilerdeki göstergeler ise inovasyon ve gelişmişlik faktörleri (bilimsel araştırma kurumlarının kalitesi, firmaların AR – GE harcaması, hükümetin ileri teknoloji ürünü tedariki, bilim adamı ve mühendis yeterliliği ve milyon nüfus başına faydalı patent sayısı)’dir.

Şekil 20: Küresel Rekabet Endeksinin Yapısı

Kaynak: Global Competitiveness Report 2015 – 2016, s. 6.

Tablo 16: 2010 – 2015 Küresel Rekabet Endeksinde Türkiye’nin Ve Seçilmiş Ülkelerin Genel Durumu

	2010		2011		2012		2013		2014		2015	
Ülke	S	ED	S	ED	S	ED	S	ED	S	ED	S	ED
Türkiye	61	4,25	59	4,28	43	4,45	44	4,45	45	4,46	51	4,37
Almanya	5	5,39	6	5,41	6	5,48	4	5,51	5	5,49	4	5,53
İngiltere	12	5,25	10	5,39	8	5,45	10	5,37	9	5,41	10	5,43
Çin	27	4,84	26	4,90	29	4,83	29	4,84	28	4,89	28	4,89
Güney Kore	22	4,93	24	5,02	19	5,12	25	5,01	26	4,96	26	4,99
Japonya	6	5,37	9	5,40	10	5,40	9	5,40	6	5,47	6	5,47
Singapur	3	5,48	2	5,63	2	5,67	2	5,61	2	5,65	2	5,68

Kaynak: WEF, Global Competitiveness Report (2010 – 2015). **S:** Sıralama ve **ED:** Endeks Değeri³⁴²

*2010 yılında 139 ülke, 2011 yılında 142 ülke, 2012 yılında 144 ülke, 2013 yılında 148 ülke, 2014 yılında 144 ülke ve 2015 yılında ise 140 ülke WEF raporunda verilmiştir.

Tabloda ülkelerin 2010 – 2015 yılları arası dünya genelindeki ortalama rekabet seviyeleri belirtilmiştir. Analize konu olan ülkeler ve Türkiye kıyaslaması yapıldığı zaman Türkiye'nin rekabet gücünün seçilmiş diğer ülkelere göre oldukça düşük olduğu görülmektedir. Türkiye'nin endeks değeri 2010'dan 2015'e kadar artan seyir izlemiş ve rapordaki ülke sıralamasında yıllar itibarıyla bir artış olmuştur. Endeks değeri altı yıl içinde 0,12 puan artmıştır. Singapur rekabet gücü bakımından ilk sırada yer alırken, onu Almanya ve Japonya takip etmiştir. Yıllar itibarıyla endeks değerinde büyük fark elde edemeyen ülkeler Çin ve Güney Kore olmuştur. Endeks değerinin 7 ' ye yakın olma özelliğinin pozitif etki yaratması bakımından en avantajlı ülkeler sırasıyla Singapur, Almanya, Japonya, İngiltere, Güney Kore, Çin ve Türkiye'dir.

Aşağıda gösterilen tablolarda temel gereksinimlerin, verimlilik arttırıcıların ve inovasyon ve gelişmişlik göstergelerinin alt bileşenleri, endeks değeri ve dünya sıralaması bakımından her bir ülke için ayrı ayrı incelenmiştir.

³⁴² **ED:** Endeks Değeri, 1 ile 7 arasında bir değer almaktadır. Alt bileşenlerden herhangi birisinin 1'e doğru yaklaşması, o bileşenin olumsuz yönde seyrettiğini 7'ye doğru yaklaşması ise o bileşenin gelişme içinde olduğunu göstermektedir.

Tablo 17: Küresel Rekabet Raporunun Alt Bileşenlerine Göre Türkiye'nin Genel Durumu (2010 – 2015)

	2010		2011		2012		2013		2014		2015	
Alt Bileşenler	S	ED	S	ED	S	ED	S	ED	S	ED	S	ED
Temel Gereksinimler	68	4,49	64	4,61	57	4,75	56	4,75	56	4,76	57	4,68
Kurumlar	88	3,61	80	3,69	64	3,98	56	4,08	64	3,90	75	3,84
Altyapı	56	4,21	51	4,39	51	4,38	49	4,45	51	4,55	53	4,43
Makroekonomik Ortam	83	4,47	69	4,76	55	4,86	76	4,62	58	4,83	68	4,75
Sağlık ve Temel Eğitim	72	5,65	75	5,62	63	5,78	59	5,86	69	5,75	73	5,69
Verimlilik Arttırıcılar	55	4,18	52	4,22	42	4,42	45	4,38	45	4,43	48	4,33
Yükseköğretim ve Eğitim	71	4,04	74	4,02	74	4,15	65	4,29	50	4,69	55	4,58
Mal Piyasasının Verimliliği	59	4,21	47	4,38	38	4,55	43	4,52	43	4,60	45	4,53
İşgücü Piyasasının Verimliliği	127	3,57	133	3,51	124	3,79	130	3,74	131	3,48	127	3,46
Finans Piyasa Gelişmişliği	61	4,23	55	4,26	44	4,46	51	4,40	58	4,21	64	3,93
Teknolojik Hazırlık	56	3,85	55	3,95	53	4,29	58	4,05	55	4,27	64	4,08
Pazar Büyüklüğü	16	5,17	17	5,19	15	5,28	16	5,30	16	5,31	16	5,41
İnovasyon ve Gelişmişlik Faktörleri	57	3,63	58	3,62	50	3,79	47	3,91	51	3,86	83	3,8
Bilimsel Araştırma Kurumlarının Kalitesi	89	3,3	89	3,3	88	3,4	63	3,7	64	3,9	82	3,6
Firmaların AR – GE Harcaması	62	3,0	62	3,1	56	3,2	68	3,1	89	2,9	79	3,1
Hükümetin İleri Teknoloji Ürünü Tedariki	82	3,7	56	3,8	32	4,0	23	4,1	17	4,2	39	3,7
Bilim adamı ve Mühendis Yeterliliği	44	4,5	35	4,5	41	4,5	53	4,4	59	4,2	50	4,2
Milyon Nüfus Başına Faydalı Patent	70	0,3	69	0,4	42	5,8	41	6,6	42	6,8	42	7,5

Kaynak: WEF, Global Competitiveness Report (2010 – 2015).

Küresel Rekabet Raporu (2010 – 2015)'na göre temel gereksinimler kapsamında dünya sıralamasında Türkiye önemli oranda ilerleme kaydetmiştir. Bu yıllar kapsamında dünya sıralamasında ve endeks değerinde büyük artışlar yaşanmıştır. Temel gereksinimlerin alt bileşenleri bakımından en ileri bileşen sağlık ve temel eğitimidir. Türkiye, dünya sıralaması bakımından orta sıralarda yer almasına rağmen endeks değeri 7 'ye yakınlığı bakımından pozitif bir ilişkiyi ortaya koymaktadır. Yıllar itibariyle en fazla değer elde eden bileşen makro ekonomik ortam olmuştur. En düşük bileşen ise

kurumlardır. Verimlilik arttırıcı bileşenlerin genel değeri yıllar itibariyle dalgalanma göstermiş olmasına rağmen sıralama bakımından ilerleme kaydetmiştir. Verimlilik arttırıcının alt bileşenleri içerisinde yer alan yükseköğretim ve eğitim ve mal piyasasının verimliliği, Türkiye'nin en önemli yol kat ettiği kalemlerden birisidir. Endeks değeri bakımından yıllar itibariyle olumsuz sonuçlar yaratan bileşenler iş gücü piyasasının verimliliği ve finans piyasasının genişliğidir. Bu kalemlerin özellikle 2014 ve 2015 endeks değeri oldukça gerilemiştir. İş gücü piyasasının verimliliği altı yıl içerisinde 0.11 puan geriler iken, finans piyasasının genişliği bileşeni de 0.30 puanlık bir değer kaybına uğramıştır. Teknolojik hazırlık bileşeni yıllar içerisinde dalgalı bir değer seyrine sahipken sıralama bakımından olumsuz bir sonuç elde etmiştir. Pazar büyüklüğü bileşeni yıllar içerisinde gelişim gösterirken sıralama bakımından ise çok büyük bir değişime uğramamıştır. Ancak dünya sıralaması bakımından diğer tüm bileşenler içinde en yüksek sıralamaya ve endeks değerine sahip olan bileşen pazar büyüklüğüdür. Son olarak, inovasyon ve gelişmişlik faktörleri bileşeni endeks değeri bakımından yavaşta olsa pozitif bir seyir izlerken sıralama bakımından oldukça geri sıralarda yer almaktadır. Bilimsel araştırma kurumları endeks değeri bakımından olumlu bir etki meydana getirirken sıralama bakımından dalgalanmayla karşı karşıya kalmıştır. Firmaların AR – GE harcaması bileşeni yıllar itibariyle sıralamada olumsuz bir ilerleme kaydederken endeks değerinde neredeyse hiçbir değişim olmamıştır. Hükümetin ileri teknoloji ürünü tedariki bileşeni inovasyonun alt bileşenleri içinde en fazla sıralama ve endeks değeri bakımında değişikliğe uğramış bileşendir. Çünkü 2014 yılında 4,2 puanla 17. sırada olan Türkiye, 2015 yılında 3,7 puanla 39. olmuştur. Bilim adamı ve mühendis yeterliliği bileşeni sıralama bakımında büyük değişime uğramamış olsa da endeks değeri bakımından 7' ye en yakın inovasyon ve gelişmişlik faktörü bileşenidir. Milyon nüfus başına faydalı patent bileşeni Türkiye için oldukça umut vadeden bir alt göstergedir. Özellikle 2010'dan 2015'e kadar sıralama ve patent sayısı bakımından olumlu bir seyir izlemiştir. Her yıl patent sayısının ciddi oranda artış göstermesi, inovasyon ve gelişmişlik faktörleri kapsamında Türkiye'nin gelişim içinde olduğunu göstermektedir.

Tablo 18: Küresel Rekabet Raporunun Alt Bileşenlerine Göre Almanya'nın Genel Durumu (2010 – 2015)

	2010		2011		2012		2013		2014		2015	
Alt Bileşenler	S	ED	S	ED	S	ED	S	ED	S	ED	S	ED
Temel Gereksinimler	6	5,89	11	5,83	11	5,86	9	5,90	11	5,91	8	5,95
Kurumlar	13	5,50	19	5,27	16	5,31	15	5,30	17	5,23	20	5,22
Altyapı	2	6,43	2	6,35	3	6,36	3	6,24	7	6,09	7	6,12
Makroekonomik Ortam	23	5,32	30	5,43	30	5,48	27	5,68	24	5,83	20	5,98
Sağlık ve Temel Eğitim	25	6,32	23	6,27	22	6,30	21	6,36	14	6,48	13	6,48
Verimlilik Arttırıcılar	13	5,11	13	5,18	10	5,27	8	5,31	9	5,28	10	5,31
Yükseköğretim ve Eğitim	19	5,33	7	5,73	5	5,80	3	5,90	16	5,55	17	5,57
Mal Piyasasının Verimliliği	21	4,97	26	4,79	21	4,92	21	4,92	19	4,99	23	4,92
İşgücü Piyasasının Verimliliği	70	4,40	64	4,41	53	4,51	41	4,57	35	4,57	28	4,64
Finans Piyasa Gelişmişliği	36	4,62	39	4,54	32	4,66	29	4,69	25	4,76	18	4,71
Teknolojik Hazırlık	10	5,36	14	5,61	15	5,71	14	5,72	13	5,81	12	6,01
Pazar Büyüklüğü	5	6,01	5	6,00	5	6,02	5	6,02	5	5,99	5	6,02
İnovasyon ve Gelişmişlik Faktörleri	5	5,51	5	5,53	4	5,57	4	5,59	4	5,56	3	5,61
Bilimsel Araştırma Kurumlarının Kalitesi	6	5,9	10	5,6	10	5,6	6	5,8	8	5,8	9	5,8
Firmaların AR – GE Harcaması	4	5,7	5	5,5	4	5,5	4	5,5	5	5,5	6	5,5
Hükümetin İleri Teknoloji Ürünü Tedariki	32	4,2	29	4,2	21	4,3	17	4,3	16	4,2	10	4,3
Bilim adamı ve Mühendis Yeterliliği	27	4,8	41	4,5	40	4,5	17	4,9	18	4,9	15	5,0
Milyon Nüfus Başına Faydalı Patent	9	109,5	9	150,6	7	203,6	6	214,6	6	226,8	6	225,2

Kaynak: WEF, Global Competitiveness Report (2010 – 2015).

Küresel Rekabet Raporu (2010 – 2015)'na göre temel gereksinimler kapsamında, dünya sıralamasında Almanya önemli bir konuma sahiptir. Bu yıllar çerçevesinde, Almanya'nın dünya sıralamasında pek bir değişim olmazken endeks değerinde artış yaşanmıştır. Temel gereksinimlerin alt bileşenleri açısından endeks değeri en ileri olan bileşen, sağlık ve temel eğitimidir. Kurumlar ve altyapı bileşenleri

yıllar içerisinde sıralama ve endeks değeri bakımından olumsuz sonuç elde etmiş bileşenlerdir. Bu bileşenler değeri düşüklüğüne uğramasına rağmen 7'ye yakınlığı bakımından yine de pozitif bir ilişki ortaya koymuşlardır. Yıllar itibariyle en fazla değeri elde eden bileşen makro ekonomik ortam olmuştur. En düşük bileşen ise kurumlardır. Almanya'nın verimlilik arttırıcı endeks değerinin dünya sıralamasında ilk 10 da olması verimlilik güdümlü ekonomiler sınıfından çıktığının bir göstergesidir. Yükseköğretim ve eğitim bileşeni Almanya açısından oldukça keskin iniş ve çıkışlara sahne olmuştur. Özellikle 2013 yılında oldukça yüksek bir değere sahipken, bir sonraki yıl sıralama ve endeks değeri bakımından dip yapmıştır. Verimlilik arttırıcıların alt bileşenleri içerisinde yer alan iş gücü verimliliği ve teknolojik hazırlık, Almanya'nın en önemli yol kat ettiği kalemlerden birisidir. Endeks değeri bakımından yıllar itibariyle olumsuz sonuçlar yaratan bileşen mal piyasasının verimliliğidir. Mal piyasasının verimliliği altı yıl içerisinde 0.05 puan gerilemiştir. Finans piyasa genişliği alt bileşeni endeks değeri bakımından çok az pozitif yansıma gösterirken, sıralama bakımından iki katı kadar ilerlemiştir. Teknolojik hazırlık bileşeni yıllar içerisinde dalgalı bir değer seyrine sahipken sıralama bakımından olumsuz bir sonuç elde etmiştir. Pazar büyüklüğü bileşeni yıllar içerisinde çok az gelişim gösterirken sıralama bakımından ise hiç bir değişime uğramamıştır. Ancak dünya sıralaması bakımından diğer tüm bileşenler içinde en yüksek sıralamaya ve endeks değerine sahip olan bileşen pazar büyüklüğüdür. Son olarak Almanya, inovasyon ve gelişmişlik faktörleri bileşeni endeks değeri ve sıralaması bakımından ilk üç ülke içinde yer almaktadır. Bilimsel araştırma kurumları bileşeni hem endeks değeri ve sıralama bakımından pozitif bir etki yaratmış hem de inovasyon ve gelişmişlik faktörleri alt bileşeni içinde en yüksek değere sahip olmuştur. Firmaların AR – GE harcaması bileşeni yıllar itibariyle endeks değerinde neredeyse hiç bir ilerleme kaydedememiştir. Hükümetin ileri teknoloji ürünü tedariki bileşeni inovasyonun alt bileşenleri içinde sıralama bakımından en fazla değişikliğe uğramış bileşendir. Çünkü 2010 yılında 4,2 puanla 32. sırada olan Almanya, 2015 yılında 4,3 puanla 10. olmuştur. Bilim adamı ve mühendis yeterliliği bileşeni sıralama ve endeks değeri bakımında büyük değişime uğramıştır. Milyon nüfus başına faydalı patent bileşeni Almanya için oldukça gelişmiş ve gelişmekte olan bir alt göstergedir. Özellikle 2010'dan 2015'e kadar sıralama ve patent sayısı bakımından olumlu bir seyir izlemiştir. Her yıl patent sayısının ciddi oranda artış göstermesi inovasyon ve gelişmişlik faktörleri

çerçevesinde Almanya'nın gelişim içinde olduğunu göstermektedir. Almanya'nın inovasyon güdümlü ekonomiler sınıfı içinde yer alması tabloda belirtilen inovasyon ve gelişmişlik faktörleri alt bileşenlerine bakılarak da anlaşılmaktadır.

Tablo 19: Küresel Rekabet Raporunun Alt Bileşenlerine Göre İngiltere'nin Genel Durumu (2010 – 2015)

	2010		2011		2012		2013		2014		2015	
Alt Bileşenler	S	ED	S	ED	S	ED	S	ED	S	ED	S	ED
Temel Gereksinimler	18	5,58	21	5,60	24	5,51	24	5,48	24	5,49	25	5,52
Kurumlar	17	5,28	15	5,34	13	5,41	12	5,43	12	5,44	14	5,46
Altyapı	8	5,88	6	6,09	6	6,22	8	6,12	10	6,01	9	6,03
Makroekonomik Ortam	56	4,76	85	4,54	110	4,01	115	3,98	107	4,10	108	4,17
Sağlık ve Temel Eğitim	19	6,40	14	6,42	17	6,39	16	6,39	21	6,43	18	6,41
Verimlilik Arttırıcılar	7	5,28	5	5,43	4	5,50	4	5,45	4	5,51	5	5,49
Yükseköğretim ve Eğitim	18	5,34	16	5,47	16	5,57	17	5,45	19	5,50	18	5,56
Mal Piyasasının Verimliliği	22	4,96	19	4,97	17	5,09	14	5,05	13	5,16	12	5,22
İşgücü Piyasasının Verimliliği	8	5,29	7	5,36	5	5,42	5	5,35	5	5,26	5	5,31
Finans Piyasa Gelişmişliği	25	4,73	20	4,94	13	5,16	15	5,00	15	5,07	16	4,83
Teknolojik Hazırlık	8	5,58	8	6,08	7	6,00	4	6,05	2	6,28	3	6,30
Pazar Büyüklüğü	6	5,80	6	5,77	6	5,78	6	5,80	6	5,78	9	5,74
İnovasyon ve Gelişmişlik Faktörleri	12	4,98	12	5,17	9	5,32	10	5,15	8	5,21	9	5,28
Bilimsel Araştırma Kurumlarının Kalitesi	3	6,0	3	6,1	3	6,2	3	6,2	2	6,3	2	6,3
Firmaların AR – GE Harcaması	14	4,6	12	4,7	12	4,8	12	4,7	14	4,8	17	4,9
Hükümetin İleri Teknoloji Ürünü Tedariki	53	3,8	49	3,9	45	3,9	56	3,6	44	3,7	34	3,8
Bilim adamı ve Mühendis Yeterliliği	29	4,8	14	5,1	12	5,1	23	4,8	22	4,8	18	4,9
Milyon Nüfus Başına Faydalı Patent	20	51,5	20	69,5	18	93,0	18	90,6	18	89,1	18	89,9

Kaynak: WEF, Global Competitiveness Report (2010 – 2015).

Küresel Rekabet Raporu (2010 – 2015)’na göre temel gereksinimler kapsamında İngiltere hem sıralama hem de endeks değeri bakımından değer kaybetmiştir. Temel gereksinimlerin alt bileşenleri açısından endeks değeri en ileri olan bileşen sağlık ve temel eğitimidir. Kurumlar ve altyapı bileşenleri yıllar içerisinde sıralama ve endeks değeri bakımından olumlu sonuç elde etmiş bileşenlerdir. Yıllar itibariyle en fazla değer kaybeden bileşen makro ekonomik ortam olurken, en fazla değer elde eden bileşen altyapı olmuştur. İngiltere’nin verimlilik arttırıcı endeks değerinin dünya sıralamasında ilk 10 da olması verimlilik güdümlü ekonomiler sınıfından çıktığının bir göstergesidir. Yükseköğretim ve eğitim bileşeni sıralama bakımından yerinde sayarken endeks değeri bakımından ilerleme kaydetmiştir. Verimlilik arttırıcıların alt bileşenleri içerisinde yer alan mal piyasası verimliliği ve teknolojik hazırlık, İngiltere’nin en önemli yol kat ettiği kalemlerden birisidir. İş gücü verimliliği piyasası bileşeni genel anlamda oldukça gelişmiş bir durumdadır. Finans piyasası gelişmişliği bileşeni yıllar içinde dalgalanma göstermiş olmasına rağmen analize konu olan diğer ülkeler içinde oldukça iyi konumdadır. Endeks değeri bakımından yıllar itibariyle olumsuz sonuçlar yaratan bileşen pazar büyüklüğüdür. Pazar büyüklüğü bileşeni altı yıl içerisinde 0.04 puan gerilemiştir. Dünya sıralaması bakımından diğer tüm bileşenler içinde en yüksek sıralamaya ve endeks değerine sahip olan bileşen teknolojik hazırlıktır. Son olarak, inovasyon ve gelişmişlik faktörleri bileşeni endeks değeri ve sıralama bakımından ilk 10 ülke içinde yer almaktadır. Bilimsel araştırma kurumları bileşeni hem endeks değeri ve sıralama bakımından pozitif bir etki yaratmış hem de inovasyon ve gelişmişlik faktörleri alt bileşeni içinde en yüksek değere sahip olmuştur. Özellikle bu alt bileşenin aşırı gelişmiş durumda olması diğer ülkeler için bir örnek teşkil etmektedir. Firmaların AR – GE harcaması bileşeni sıralama bakımından gerilemiş olmasına rağmen endeks değeri bakımından ilerleme kaydetmiştir. Hükümetin ileri teknoloji ürünü tedariki bileşeni endeks değeri bakımından değişime uğramazken sıralama bakımından oldukça yol kat etmiştir. Bilim adamı ve mühendis yeterliliği alt bileşeni sıralama bakımından gelişme kaydederken endeks değeri açısından çok az bir artış olmuştur. Milyon nüfus başına faydalı patent alt bileşeni altı yıllık sürede dalgalanma göstermiş olsa da büyük oranda artış gerçekleştirmiştir. İngiltere’nin inovasyon güdümlü ekonomiler sınıfı içinde yer alması tabloda belirtilen inovasyon ve gelişmişlik faktörleri alt bileşenlerine bakılarak da anlaşılmaktadır.

Tablo 20: Küresel Rekabet Raporunun Alt Bileşenlerine Göre Çin'in Genel Durumu (2010 – 2015)

	2010		2011		2012		2013		2014		2015	
Alt Bileşenler	S	ED	S	ED	S	ED	S	ED	S	ED	S	ED
Temel Gereksinimler	30	5,27	30	5,33	31	5,25	31	5,28	28	5,34	28	5,37
Kurumlar	49	4,37	48	4,32	50	4,22	47	4,24	47	4,22	51	4,15
Altyapı	50	4,44	44	4,63	48	4,46	48	4,51	46	4,66	39	4,73
Makroekonomik Ortam	4	6,11	10	6,22	11	6,22	10	6,29	10	6,41	8	6,52
Sağlık ve Temel Eğitim	37	6,16	32	6,16	35	6,11	40	6,06	46	6,08	44	6,09
Verimlilik Arttırıcılar	29	4,63	26	4,70	30	4,64	31	4,63	30	4,68	32	4,66
Yükseköğretim ve Eğitim	60	4,24	58	4,34	62	4,32	70	4,23	65	4,42	68	4,33
Mal Piyasasının Verimliliği	43	4,40	45	4,42	59	4,31	61	4,32	56	4,42	58	4,37
İşgücü Piyasasının Verimliliği	38	4,70	36	4,68	41	4,60	34	4,63	37	4,55	37	4,50
Finans Piyasa Gelişmişliği	57	4,28	48	4,42	57	4,31	54	4,32	54	4,30	54	4,08
Teknolojik Hazırlık	78	3,44	77	3,57	88	3,50	85	3,44	83	3,53	74	3,70
Pazar Büyüklüğü	2	6,71	2	6,77	2	6,82	2	6,85	2	6,86	1	6,98
İnovasyon ve Gelişmişlik Faktörleri	31	4,13	31	4,15	34	4,05	34	4,10	33	4,14	34	4,11
Bilimsel Araştırma Kurumlarının Kalitesi	39	4,3	38	4,3	44	4,2	41	4,3	39	4,3	42	4,2
Firmaların AR – GE Harcaması	22	4,1	23	4,2	24	4,1	22	4,2	23	4,3	23	4,2
Hükümetin İleri Teknoloji Ürünü Tedariki	12	4,5	16	4,4	16	4,4	13	4,4	10	4,3	9	4,3
Bilim adamı ve Mühendis Yeterliliği	35	4,6	33	4,6	46	4,4	44	4,5	43	4,4	36	4,5
Milyon Nüfus Başına Faydalı Patent	51	1,2	46	2,0	38	6,5	36	9,2	34	11,7	32	13,4

Kaynak: WEF, Global Competitiveness Report (2010 – 2015).

Küresel Rekabet Raporu (2010 – 2015)'na göre temel gereksinimler bileşeni yıllar itibariyle önemli oranda ilerleme kaydetmiştir. Bu yıllar kapsamında dünya sıralamasında ve endeks değerinde büyük artışlar yaşanmıştır. Temel gereksinimlerin alt bileşenleri bakımından en ileri bileşen makro ekonomik ortamdır. Bu alt bileşen dünya sıralaması bakımından ileri sıralarda yer almasının yanında endeks değerinin 7 'ye

yakınlığı bakımından da pozitif bir ilişkiyi ortaya koymaktadır. Yıllar itibariyle en fazla değer elde eden bileşenler altyapı ve makro ekonomik ortam olmuştur. En düşük bileşen ise kurumlardır. Ayrıca sağlık ve temel eğitim bileşeni yıllar içinde değer bakımından negatif bir ilişki içinde olmasına rağmen yine de endeks değeri 7'ye yakınlığı bakımından umut vadeden bir bileşendir. Verimlilik arttırıcı bileşenin sıralaması yıllar itibariyle dalgalanma göstermiş olmasına rağmen endeks değeri bakımından ilerleme kaydetmiştir. Verimlilik arttırıcının alt bileşenleri içerisinde yer alan teknolojik ilerleme ve pazar büyüklüğü, Çin'in en önemli yol kat ettiği kalemlerden birisidir. Endeks değeri bakımından yıllar itibariyle olumsuz sonuçlar yaratan bileşenler mal piyasasının verimliliği, iş gücü piyasasının verimliliği ve finans piyasasının genişliğidir. Bu kalemlerden iş gücü verimliliğinin endeks değeri oldukça gerilemiştir. İş gücü piyasasının verimliliği altı yıl içerisinde 0.20 puan geriler iken sıralama açısından 1 basamak ilerlemiştir. Çin'in bu alt bileşeni küresel rekabet raporu kapsamında en iyi konumda olan bileşendir. Son olarak, inovasyon ve gelişmişlik faktörleri bileşeni endeks değeri bakımından dalgalı bir seyir izlerken sıralama bakımından büyük bir değişime uğramamıştır. Bilimsel araştırma kurumları hem endeks değeri bakımından hem de sıralama bakımından dalgalanmayla karşı karşıya kalmıştır. altı yıllık süre içinde endeks değeri 4,2 ile 4,3 arasında gidip gelmiştir. Firmaların AR – GE harcaması bileşeninin yıllar itibariyle sıralamasında ve endeks değerinde neredeyse hiçbir değişim olmamıştır. Bilimsel araştırma kurumları ve firmaların AR – GE harcaması bileşeni yıllar içinde yerinde sayan alt bileşenler olmuştur. Hükümetin ileri teknoloji ürünü tedariki bileşeni inovasyonun alt bileşenleri içinde sıralama bakımından en fazla değişikliğe uğramış bileşendir. Çünkü 2011 yılında 4,4 puanla 16. sırada olan Çin, 2015 yılında 4,3 puanla 9. olmuştur. Bilim adamı ve mühendis yeterliliği bileşeni sıralama bakımından büyük değişime uğramamış olsa da endeks değeri bakımından 7' ye en yakın inovasyon ve gelişmişlik faktörü bileşenidir. Milyon nüfus başına faydalı patent bileşeni Türkiye' de olduğu gibi Çin içinde oldukça umut vadeden bir alt göstergedir. Özellikle 2010'dan 2015'e kadar sıralama ve patent sayısı bakımından olumlu bir seyir izlemiştir. Her yıl patent sayısının ciddi oranda artış göstermesi inovasyon ve gelişmişlik faktörleri kapsamında Çin'in gelişim içinde olduğunu göstermektedir. Nüfus başına göre belirlenen faydalı patent sayısı milyar nüfuslarla ifade edilen Çin için oldukça ileri bir seviyededir.

Tablo 21: Küresel Rekabet Raporunun Alt Bileşenlerine Göre Güney Kore'nin Genel Durumu (2010 – 2015)

	2010		2011		2012		2013		2014		2015	
Alt Bileşenler	S	ED	S	ED	S	ED	S	ED	S	ED	S	ED
Temel Gereksinimler	23	5,42	19	5,65	18	5,66	20	5,60	20	5,55	18	5,66
Kurumlar	62	3,98	65	3,89	62	3,98	74	3,84	82	3,70	69	3,90
Altyapı	18	5,59	9	5,94	9	5,92	11	5,85	14	5,74	13	5,82
Makroekonomik Ortam	6	5,76	6	6,37	10	6,25	9	6,32	7	6,44	5	6,58
Sağlık ve Temel Eğitim	21	6,34	15	6,38	11	6,49	18	6,37	27	6,31	23	6,34
Verimlilik Arttırıcılar	22	4,81	22	4,86	20	5,00	23	4,89	25	4,83	25	4,82
Yükseköğretim ve Eğitim	15	5,42	17	5,44	17	5,52	19	5,41	23	5,38	23	5,36
Mal Piyasasının Verimliliği	38	4,55	37	4,57	29	4,75	33	4,68	33	4,70	26	4,81
İşgücü Piyasasının Verimliliği	78	4,27	76	4,30	73	4,35	78	4,21	86	4,07	83	4,08
Finans Piyasa Gelişmişliği	83	3,99	80	3,95	71	4,06	81	3,89	80	3,81	87	3,60
Teknolojik Hazırlık	19	5,05	18	5,33	18	5,70	22	5,57	25	5,42	27	5,50
Pazar Büyüklüğü	11	5,56	11	5,57	11	5,60	12	5,61	11	5,60	13	5,56
İnovasyon ve Gelişmişlik Faktörleri	18	4,81	18	4,87	17	4,96	20	4,82	22	4,78	22	4,82
Bilimsel Araştırma Kurumlarının Kalitesi	25	4,8	25	4,8	24	4,9	24	4,9	27	5,0	27	4,8
Firmaların AR – GE Harcaması	12	4,7	11	4,8	11	4,9	20	4,6	20	4,5	21	4,6
Hükümetin İleri Teknoloji Ürünü Tedariki	39	4,1	31	4,1	33	4,0	31	4,0	20	4,1	24	3,9
Bilim adamı ve Mühendis Yeterliliği	23	4,9	23	4,9	23	4,9	33	4,6	42	4,4	40	4,4
Milyon Nüfus Başına Faydalı Patent	5	181,4	5	240,6	9	161,1	9	183,4	8	201,5	7	220,7

Kaynak: WEF, Global Competitiveness Report (2010 – 2015).

Küresel Rekabet Raporu (2010 – 2015)'na göre temel gereksinimler bileşeni yıllar itibariyle önemli oranda ilerleme kaydetmiştir. Bu yıllar kapsamında dünya sıralamasında ve endeks değerinde büyük artışlar yaşanmıştır. Temel gereksinimlerin alt bileşenleri bakımından en ileri bileşen makro ekonomik ortamdır. Bu alt bileşen dünya sıralaması bakımında ileri sıralarda yer almasının yanında, endeks değerinin 7 'ye

yakınlığı bakımından da pozitif bir ilişkiyi ortaya koymaktadır. Yıllar itibariyle en fazla değer elde eden bileşenler altyapı ve makro ekonomik ortam olmuştur. En düşük bileşen ise kurumlardır. Ayrıca, sağlık ve temel eğitim bileşeni yıllar içinde değer bakımından neredeyse hiçbir değişime uğramamıştır. Verimlilik arttırıcı bileşenin sıralaması ve endeks değeri yıllar itibariyle dalgalanma göstermiştir. Verimlilik arttırıcının alt bileşenleri içerisinde yer alan mal piyasasının verimliliği ve teknolojik hazırlık, Güney Kore'nin en önemli yol kat ettiği kalemlerden birisidir. Endeks değeri bakımından yıllar itibariyle olumsuz sonuçlar yaratan bileşenler yükseköğretim ve eğitim, iş gücü piyasasının verimliliği ve finans piyasasının genişliğidir. Bu kalemlerden finans piyasa gelişmişliği endeks değeri oldukça gerilemiştir. Finans piyasa gelişmişliği altı yıl içerisinde hem 0.33 puan hem de 4 basamak gerilemiştir. Güney Kore'nin bu alt bileşeni küresel rekabet raporu kapsamında endeks değeri en düşük olan bileşendir. Son olarak, inovasyon ve gelişmişlik faktörleri bileşeni endeks değeri ve sıralama bakımından dalgalı bir seyir izlemiştir. 2012 yılında 4,96 endeks değerine sahip olan inovasyon ve gelişmişlik faktörleri bileşeni 0,14 puan azalarak 4,82 olmuştur. Bilimsel araştırma kurumları ve firmaların AR – GE harcaması bileşenlerinin endeks değeri ve sıralamasında pek bir değişim olmamıştır. Bilimsel araştırma kurumları ve firmaların AR – GE harcaması bileşeni yıllar içinde yerinde sayan alt bileşenler olmuştur. Hükümetin ileri teknoloji ürünü tedariki bileşeni inovasyonun alt bileşenleri içinde sıralama bakımından olumlu bir gelişme yaşarken, bu bileşenin endeks değerinde azalma olmuştur. Çünkü 2010 yılında 4,1 puanla 39. sırada olan Güney Kore, 2015 yılında 3,9 puanla 24. olmuştur. Bilim adamı ve mühendis yeterliliği bileşeni sıralama ve endeks değeri bakımından geriye gitmiştir. Güney Kore milyon nüfus başına faydalı patent açısından ilk 10 ülke içerisinde yer almaktadır. Bu ülke 2010'dan 2015'e kadar sıralama ve patent sayısı bakımından büyük bir dalgalanma seyri ile karşı karşıya kalmıştır. Özellikle 2011 yılında 240,6 patent sayısı ile 5. sırada olan Güney Kore, 2012 yılında 161,1 patent sayısı ile 9. sıraya gerilemiştir. Ancak ilerleyen yıllarda patent sayısında artış yaşanmaya başlamıştır. Güney Kore'nin inovasyon güdümlü ekonomiler sınıfı içinde yer alması tabloda belirtilen inovasyon ve gelişmişlik faktörleri alt bileşenlerine bakılarak da anlaşılmaktadır.

Tablo 22: Küresel Rekabet Raporunun Alt Bileşenlerine Göre Japonya'nın Genel Durumu (2010 – 2015)

	2010		2011		2012		2013		2014		2015	
Alt Bileşenler	S	ED	S	ED	S	ED	S	ED	S	ED	S	ED
Temel Gereksinimler	26	5,35	28	5,40	29	5,30	28	5,37	25	5,47	24	5,52
Kurumlar	25	5,08	24	5,18	22	5,13	17	5,25	11	5,47	13	5,51
Altyapı	11	5,69	15	5,69	11	5,92	9	6,03	6	6,13	5	6,21
Makroekonomik Ortam	105	4,12	133	4,20	124	3,67	127	3,68	127	3,64	121	3,67
Sağlık ve Temel Eğitim	9	6,52	9	6,52	10	6,50	10	6,50	6	6,62	4	6,68
Verimlilik Arttırıcılar	11	5,17	11	5,19	11	5,27	10	5,27	7	5,35	8	5,33
Yükseköğretim ve Eğitim	20	5,28	19	5,27	21	5,28	21	5,28	21	5,44	21	5,41
Mal Piyasasının Verimliliği	17	5,06	18	4,98	20	4,98	16	5,01	12	5,20	11	5,24
İşgücü Piyasasının Verimliliği	13	5,08	12	5,04	20	4,89	23	4,82	22	4,73	21	4,80
Finans Piyasa Gelişmişliği	39	4,61	32	4,64	36	4,63	23	4,80	16	4,98	19	4,71
Teknolojik Hazırlık	28	4,87	25	5,06	16	5,70	19	5,99	20	5,61	19	5,72
Pazar Büyüklüğü	3	6,11	4	6,12	4	6,13	4	6,14	4	6,14	4	6,10
İnovasyon ve Gelişmişlik Faktörleri	1	5,72	3	5,75	2	5,67	3	5,62	2	5,68	2	5,66
Bilimsel Araştırma Kurumlarının Kalitesi	15	5,3	11	5,5	11	5,6	9	5,7	7	5,8	7	5,8
Firmaların AR – GE Harcaması	3	5,9	1	5,9	2	5,8	2	5,7	2	5,8	2	5,7
Hükümetin İleri Teknoloji Ürünü Tedariki	41	4,1	32	4,1	48	3,8	37	3,9	21	4,1	14	4,1
Bilim adamı ve Mühendis Yeterliliği	2	5,8	2	5,8	2	5,7	4	5,5	3	5,4	3	5,6
Milyon Nüfus Başına Faydalı Patent	2	279,1	2	352,9	5	210,7	4	258,4	2	308,2	1	334,9

Kaynak: WEF, Global Competitiveness Report (2010 – 2015).

Küresel Rekabet Raporu (2010 – 2015)'na göre temel gereksinimler kapsamında Japonya yıllar içinde endeks değerini ve sıralamasını geliştirmiştir. Temel gereksinimlerin alt bileşenleri açısından endeks değeri en ileri olan bileşenler altyapı ve sağlık ve temel eğitimidir. Makro ekonomik ortam bileşeni yıllar içerisinde sıralama ve endeks değeri bakımından olumsuz sonuç elde etmiştir. Makro ekonomik ortam bileşeni

2010 yılında 4,12 puanla 105. sırada iken, 2015 yılında 3,67 puanla 121. sırada yer almıştır. Yıllar itibariyle en fazla değer elde eden bileşenler, makro ekonomik ortam dışındaki alt bileşenlerdir. Japonya'nın verimlilik arttırıcı endeks değerinin dünya sıralamasında ilk 10 da olması verimlilik güdümlü ekonomiler sınıfından çıktığının bir göstergesidir. Japonya'nın yükseköğretim ve eğitim bileşeni yıllar içinde sıralamada pek bir değişime uğramazken bu bileşenin endeks değerinde artış yaşanmıştır. Verimlilik arttırıcının alt bileşenleri içerisinde yer alan mal piyasasının verimliliği, finans piyasa gelişmişliği ve teknolojik hazırlık, Japonya'nın en önemli yol kat ettiği kalemlerden birisidir. Endeks değeri bakımından yıllar itibariyle olumsuz sonuçlar yaratan bileşen işgücü piyasasının verimliliğidir. İşgücü piyasasının verimliliği altı yıl içerisinde 0.28 puan gerilemiştir. Finans piyasasının gelişmişliği alt bileşeni endeks değeri ve sıralama bakımından pozitif bir ilerleme kat etmiştir. Teknolojik hazırlık bileşeni yıllar içerisinde endeks değeri ve sıralama bakımından olumlu bir sonuç elde etmiştir. Bu bileşen altı yıllık sürede 0,85 puan değer elde ederek, dünya sıralamasında 9 basamak yükselmiştir. Pazar büyüklüğü bileşeni yıllar içerisinde endeks değeri ve sıralama açısından neredeyse hiç bir değişime uğramamıştır. Ancak dünya sıralaması bakımından diğer tüm bileşenler içinde en yüksek sıralamaya ve endeks değerine sahip olan bileşen pazar büyüklüğüdür. Son olarak, inovasyon ve gelişmişlik faktörleri bileşeni endeks değeri ve sıralama bakımından ilk üç ülke içinde yer almıştır. Bilimsel araştırma kurumları bileşeni hem endeks değeri ve sıralama bakımından pozitif bir etki yaratmış hem de inovasyon ve gelişmişlik faktörleri alt bileşeni içinde en yüksek değere sahip olmuştur. Firmaların AR – GE harcaması bileşeninin yıllar itibariyle endeks değerinde azalma yaşanırken sıralama açısından dünyada 2. sırada yer almıştır. Hükümetin ileri teknoloji ürünü tedariki bileşeni inovasyonun alt bileşenleri içinde sıralama bakımından en fazla değişikliğe uğramış bileşendir. Çünkü 2010 yılında 4,1 puanla 41. sırada olan Japonya, 2015 yılında 4,1 puanla 14. olmuştur. Bilim adamı ve mühendis yeterliliği bileşeni sıralama ve endeks değeri bakımından ilk üç ülke arasında yer almıştır. Milyon nüfus başına faydalı patent bileşeni Japonya için oldukça gelişmiş bir alt göstergedir. Bu alt bileşen dünya sıralamasının zirvesinde kendisine yer bulmuştur. Özellikle 2010'dan 2015'e kadar sıralama ve patent sayısı bakımından olumlu bir seyir izlemiştir. Ancak 2012 yılında dip yapan faydalı patent sayısı, 2013 yılında tekrar atağa geçerek güçlü bir şekilde ilerlemiştir. Her yıl patent sayısının ciddi

oranda artış göstermesi inovasyon ve gelişmişlik faktörleri kapsamında Japonya'nın dünyada başı çeken bir ülke olduğunu göstermektedir. Japonya'nın inovasyon güdümlü ekonomiler sınıfı içinde yer alması tabloda belirtilen inovasyon ve gelişmişlik faktörleri alt bileşenlerine bakılarak da anlaşılmaktadır.

Tablo 23: Küresel Rekabet Raporunun Alt Bileşenlerine Göre Singapur'un Genel Durumu (2010 – 2015)

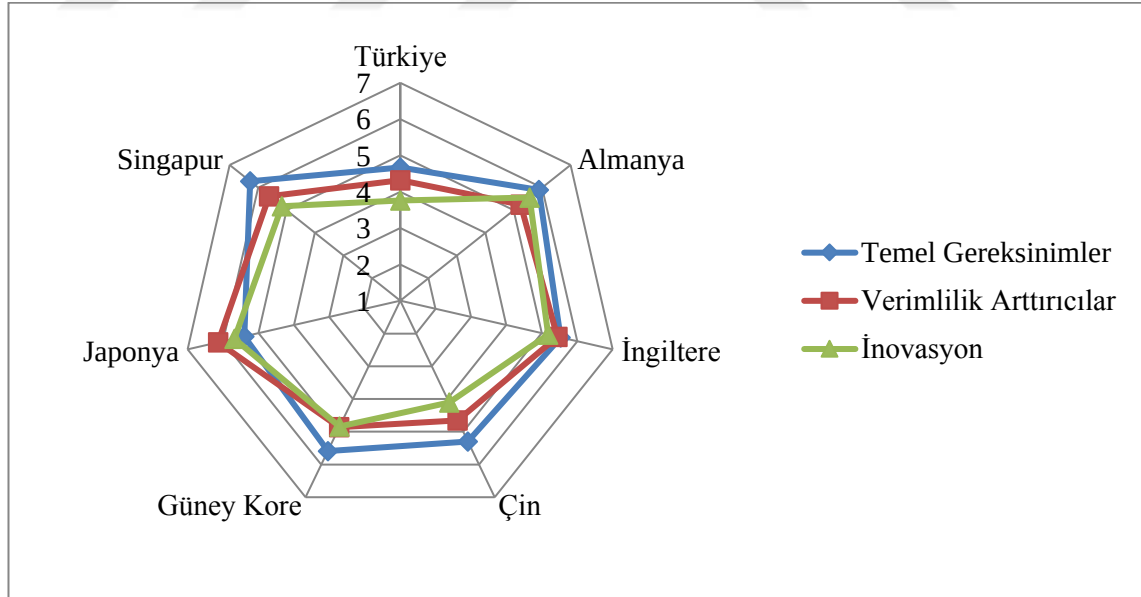
	2010		2011		2012		2013		2014		2015	
Alt Bileşenler	S	ED	S	ED	S	ED	S	ED	S	ED	S	ED
Temel Gereksinimler	3	6,05	1	6,33	1	6,34	1	6,30	1	6,34	1	6,36
Kurumlar	1	6,13	1	6,11	1	6,07	3	6,04	3	5,98	2	6,01
Altyapı	5	6,22	3	6,33	2	6,50	2	6,41	2	6,54	2	6,49
Makroekonomik Ortam	33	5,20	9	6,22	17	6,06	18	6,01	15	6,13	12	6,21
Sağlık ve Temel Eğitim	3	6,67	3	6,65	3	6,73	2	6,72	3	6,73	2	6,74
Verimlilik Arttırıcılar	1	5,49	1	5,58	1	5,65	2	5,63	2	5,68	2	5,70
Yükseköğretim ve Eğitim	5	5,77	4	5,77	2	5,93	2	5,91	2	6,09	1	6,20
Mal Piyasasının Verimliliği	1	5,65	1	5,57	1	5,60	1	5,59	1	5,64	1	5,72
İşgücü Piyasasının Verimliliği	1	5,92	2	5,86	2	5,80	1	5,77	2	5,69	2	5,71
Finans Piyasa Gelişmişliği	2	5,76	1	5,84	2	5,85	2	5,82	2	5,84	2	5, 57
Teknolojik Hazırlık	11	5,35	10	5,90	5	6,10	7	6,01	7	6,09	5	6,20
Pazar Büyüklüğü	41	4,51	37	4,56	37	4,61	34	4,66	31	4,71	35	4,78
İnovasyon ve Gelişmişlik Faktörleri	10	5,07	11	5,23	11	5,27	13	5,14	11	5,13	11	5,19
Bilimsel Araştırma Kurumlarının Kalitesi	11	5,5	12	5,5	12	5,6	11	5,6	11	5,6	12	5,6
Firmaların AR – GE Harcaması	8	5,0	10	4,9	8	5,1	8	5,0	10	4,8	11	5,0
Hükümetin İleri Teknoloji Ürünü Tedariki	2	5,4	2	5,4	2	5,3	2	5,1	4	5,1	4	5,0
Bilim adamı ve Mühendis Yeterliliği	10	5,3	12	5,3	13	5,1	14	5,0	15	4,9	11	5,1
Milyon Nüfus Başına Faydalı Patent	11	92,8	11	125,6	13	123,2	13	124,4	13	125,2	14	127,0

Kaynak: WEF, Global Competitiveness Report (2010 – 2015).

Küresel Rekabet Raporu (2010 – 2015)’na göre temel gereksinimler kapsamında Singapur yıllar içinde endeks değerini ve sıralamasını geliştirerek dünya sıralamasında birinci olmuştur. Singapur, istikrarlı bir şekilde ilerleyerek yıllar içinde gelişimini olumlu yönde seyrettirmiştir. Temel gereksinimlerin alt bileşenleri açısından endeks değeri en ileri olan bileşenler kurumlar, altyapı, makro ekonomik ortam ve sağlık ve temel eğitimidir. Endeks değerinin 7 ‘ye yakınlığı, söz konusu bileşenin dünya sıralamasındaki konumunu belirlemektedir. Singapur’un temel gereksinimler alt bileşenlerinin hepsi 7 ‘ye yakınlığı bakımından diğer ülkelere örnek oluşturabilecek durumdadır. Endeks değerinin en iyi konumda olan alt bileşeni, sağlık ve temel eğitimidir. Makro ekonomik ortam bileşeni altı yıllık süre içinde sıralama ve endeks değeri açısından en fazla ilerleme kaydeden bileşen olmuştur. Makro ekonomik ortam bileşeni 2010 yılında 5,20 puanla 33. sırada iken, 2015 yılında 6,21 puanla 12. sırada yer almıştır. Verimlilik arttırıcı bileşeni, Singapur’u endeks değeri bakımından başı çeken ülkelere birisi konumuna getirmiştir. Singapur’un yükseköğretim ve eğitim bileşeninin yıllar içinde sıralamasında ve endeks değerinde büyük artışlar yaşanmıştır. Endeks değeri bakımından altı yıllık sürede artış gösteren bileşenler yükseköğretim ve eğitim, mal piyasasının verimliliği, teknolojik hazırlık ve pazar büyüklüğüdür. Endeks değeri bakımından yıllar itibariyle azalma gösteren bileşenler ise işgücü piyasasının verimliliği ve finans piyasa gelişmişliğidir. İşgücü piyasasının verimliliği altı yıl içerisinde 0.21 puan azalırken finans piyasa gelişmişliği de 0,19 puan gerilemiştir. Bu bileşenlerin endeks değerinde azalma yaşanmış olmasına rağmen bileşenler sıralama bakımından çok iyi durumdadır. Teknolojik hazırlık bileşeni yıllar içerisinde endeks değeri ve sıralama bakımından en fazla ilerleme kaydeden alt bileşen olmuştur. Bu bileşen altı yıllık sürede 0,85 puan değer elde ederek dünya sıralamasında altı basamak yükselmiştir. Pazar büyüklüğü bileşeni yıllar itibariyle endeks değeri ve sıralama açısından olumlu bir seyir izlemiştir. Ancak dünya sıralaması bakımından diğer tüm bileşenler içinde en düşük sıralamaya ve endeks değerine sahip olan bileşen pazar büyüklüğüdür. Son olarak, inovasyon ve gelişmişlik faktörleri bileşeni endeks değeri ve sıralama bakımından ilerleme kaydetmiştir. Bilimsel araştırma kurumları bileşeni hem endeks değeri ve sıralama bakımından olumlu bir etki yaratmış hem de inovasyon ve gelişmişlik faktörleri alt bileşeni içinde en yüksek değere sahip olmuştur. Firmaların AR – GE harcaması bileşeninin yıllar itibariyle endeks değerinde neredeyse hiç bir gelişme

olmamıştır. Ancak durağan durumda olan bu alt bileşenin endeks değeri ve sıralaması dünya sıralaması çerçevesinde iyi bir durumdadır. Hükümetin ileri teknoloji ürünü tedariki bileşeni inovasyonun alt bileşenleri içinde endeks değeri bakımından en fazla olumsuzluğa uğramış bileşendir. Çünkü 2010 yılında 5,4 puanla 2. sırada olan Singapur, 2015 yılında 5,0 puanla 4. olmuştur. Bilim adamı ve mühendis yeterliliği bileşeni sıralama ve endeks değeri açısından negatif bir etki yaşamış olmasına rağmen dünya sıralamasında iyi bir konumdadır. Milyon nüfus başına faydalı patent bileşeni Singapur için oldukça gelişmiş ve gelişmekte olan bir alt göstergedir. Özellikle 2010'dan 2015'e kadar patent sayısı bakımından olumlu bir seyir izlemiştir. Ancak altı yıllık süre içinde sıralamada olumsuz bir etki yaşanmıştır. Her yıl patent sayısının ciddi oranda artış göstermesi inovasyon ve gelişmişlik faktörleri kapsamında Singapur'un gelişim içinde olduğunu göstermektedir. Singapur'un inovasyon güdümlü ekonomiler sınıfı içinde yer alması tabloda belirtilen inovasyon ve gelişmişlik faktörleri alt bileşenlerine bakılarak da anlaşılmaktadır.

Şekil 21: 2010 – 2015 Yılları Arası Küresel Rekabet Raporuna Göre Analize Konu Olan Ülkelerin İnovasyon Göstergeri (Aritmetik Ortalaması) Kapsamında Değerlendirilmesi

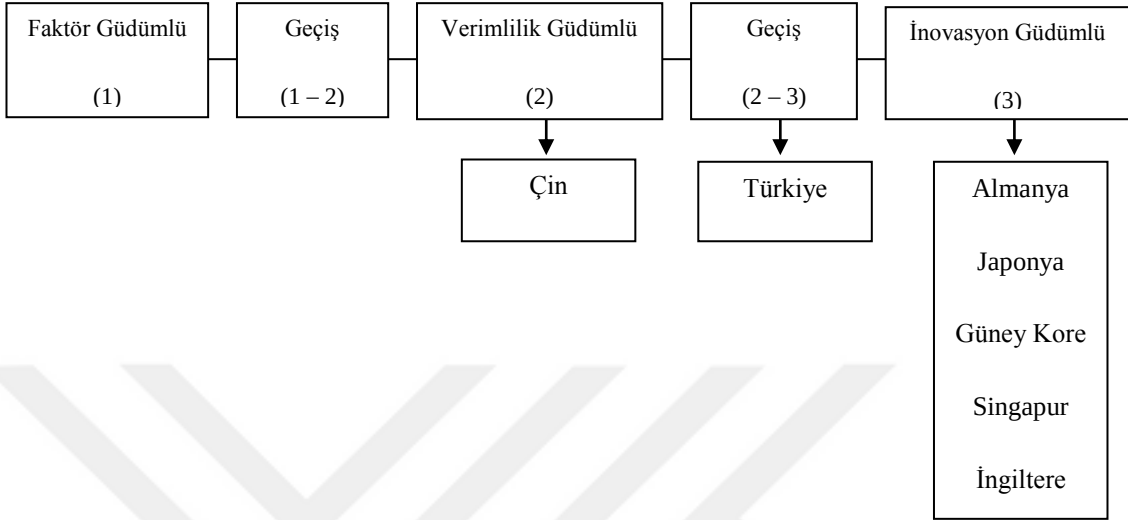

Kalkınmanın aşamaları kapsamında değerlendirilen temel gereksinimler, verimlilik arttırıcılar ve inovasyon bileşenleri ülkelerin endeks değerinin aritmetik ortalamaları alınarak kıyaslanmıştır. Analize konu olan yedi ülke bakımından temel

gereksinimlerde ilerleme kaydeden ülkeler mavi çizgilerle sembolleştirilmiştir. Bu mavi çizginin ağın uç kısımlarına yaklaşması endeks değerinin 7 'ye yakınlığını ifade ederken, iç kısımlara doğru kayması ise endeks değerinin daha düşük olduğunu vurgulamaktadır. Temel gereksinimler bakımından ileri olan ülkeler sırasıyla Singapur, Almanya, Güney Kore, İngiltere, Japonya, Çin ve Türkiye'dir. Temel gereksinimlerin alt bileşenlerinden olan kurumlar bileşeninin en iyi olduğu ülke Singapur iken en kötü olduğu ülke Türkiye'dir. Altyapı bileşeni açısından en iyi konumda olan ülke Singapur, en kötü olan ülke ise Türkiye'dir. Makro ekonomik ortam bileşeni kapsamında en ileri olan ülke Çin iken en geri olan ülke Japonya'dır. Son olarak sağlık ve temel eğitim bileşeni bakımından en ileri olan ülke Singapur en geri olan ülke de Türkiye'dir. Kırmızı çizgi ile ifade edilen verimlilik artıcılarıdaki kıyaslama çerçevesinde en iyi durumda olan ülke Japonya'dır. Verimlilik arttırıcı alt bileşenlerinden yükseköğretim ve eğitim, mal piyasasının verimliliği, işgücü piyasasının verimliliği ve finans piyasa gelişmişliği bileşenlerinin en ileri olan ülkesi Singapur, teknolojik hazırlık bileşeninin en ileri olan ülkesi İngiltere ve pazar büyüklüğü bileşeninin en ileri olan ülkesi ise Japonya'dır. Yükseköğretim ve eğitim, işgücü piyasasının verimliliği ve finans piyasa gelişmişliği bileşenlerinin en geri olduğu ülke Türkiye'dir. Ancak Türkiye bu bileşen kapsamında altı yıllık süre içinde büyük bir gelişim göstererek endeks değerini arttırmıştır. Mal piyasasının verimliliği ve teknolojik hazırlık bileşeninin en geri olduğu ülke Çin'dir. Son olarak, pazar büyüklüğü bileşeninin en geri olduğu ülke ise Singapur'dur. Sarı çizgi ile belirtilen inovasyon bileşeninde ileri olan ülke Japonya iken onu takip eden ülkeler ise Almanya, İngiltere, Singapur, Güney Kore, Çin ve Türkiye'dir. Türkiye'nin inovasyon bileşeni bakımından tabloda en keskin düşüşü yaşadığı görülmektedir. Bileşenler bakımından en istikrarsız endeks değerlerine sahip olan ülkeler Türkiye ve Çin'dir. İnovasyon ve gelişmişlik bileşenlerinden bilimsel araştırma kurumlarının kalitesi bileşeninin en ileri olan ülkesi İngiltere, firmaların AR – GE harcaması, bilim adamı ve mühendis yeterliliği ve milyon nüfus başına faydalı patent bileşenlerinin en gelişmiş ülkesi Japonya ve hükümetin ileri teknoloji ürünü tedariki bileşeninin en ileri olan ülkesi de Singapur'dur. Türkiye hükümetin ileri teknoloji ürünü tedariki bileşeninin dışındaki tüm bileşenlerde en geride olan ülkedir. Singapur ise hükümetin teknoloji ürünü tedariki bileşeninin en geri olduğu ülkedir.

Aşağıda belirtilen tabloda Çin ve Türkiye'nin verimlilik güdümlü ekonomiler kapsamında değerlendirilmesi bu ağ içerisinde belirgin olarak ortaya çıkmaktadır.

Şekil 22: Ülkeler Bakımından Kalkınma Aşamaları

Faktör – güdümlü ekonomiler ile özdeşleşen temel gereksinimlerin alt bileşenleri kapsamında değerlendirme yapıldığı zaman gelişmemiş ekonomiler kalkınmanın bu ilk aşamasına girmektedir. Verimlilik artırıcının alt bileşenleri kapsamında gelişmekte olan ekonomiler değerlendirilirken, inovasyon ve gelişmişlik faktörlerin alt bileşenleri kapsamında ise gelişmiş ekonomiler değerlendirilmektedir.

Şekil 22'ye göre verimlilik güdümlü ekonomiler arasında Çin bulunmaktadır. Türkiye ise verimlilik güdümlü ekonomiler sınıfından bir adım önde olarak inovasyon güdümlü ekonomilere geçiş aşamasında yer almaktadır. Çin ve Türkiye dışındaki diğer ülkeler inovasyon güdümlü ekonomiler kapsamında değerlendirilerek gelişmişlik seviyelerini ortaya koymaktadır.

2. KÜRESEL İNOVASYON ENDEKSİ

Araştırma ve geliştirme faaliyetleri ülkelerin gelişmişlik seviyelerini gösteren başka bir bileşendir. Analize konu olan ülkeler kapsamında Küresel İnovasyon Endeksi raporu (2012 – 2015) yardımıyla ülkelerin AR – GE faaliyetleri sunulmuştur. AR – GE faaliyetleri ülkelerin kalkınmasında ve inovatif hareketlerde göstermiş olduğu performansı gözler önüne koymaktadır. Hükümetlerin AR – GE faaliyetlerine olan ilgisi gün geçtikçe artmakta ve bu faaliyetlerin GSMH içindeki payı giderek

yükselmektedir. Özellikle inovasyon sürecinde ileri seviyelerde olan ülkeler AR – GE harcamalarına daha fazla kaynak ayırarak araştırma sayılarını arttırmayı hedeflemektedir. Üniversite – sanayi ve bilimsel araştırma kurumlarının etkinliğinin artması, AR – GE faaliyetlerin gelişmesinde önemli bir yere sahiptir. Yeni üretim tekniklerinin ve yeni bilginin geliştirilmesinde ve inovatif hareketlerinin tetiklenmesinde önemli bir yere sahip olan AR – GE faaliyetleri ülkelerin inovasyon ekosistemindeki gücünü ifade etmektedir.

Tablo 24: Küresel İnovasyon Endeksine Göre Türkiye ve Seçilmiş Ülkelerin AR – GE Göstergeleri

	2011		2012		2013		2014		2015	
Ülkeler	S	Skor (0 – 100)	S	Skor (0 – 100)	S	Skor (0 – 100)	S	Skor (0 – 100)	S	Skor (0 – 100)
Türkiye	74	20,9	63	23,3	43	19,5	42	22,5	40	23,7
Almanya	14	57,8	11	60,7	12	61,5	10	67,7	9	68,0
İngiltere	16	56,6	17	53,2	11	62,6	11	67,5	11	63,2
Çin	32	42,3	39	32,4	24	41,5	23	45,0	21	46,9
Güney Kore	12	58,4	10	63,0	2	79,3	1	82,6	2	85,7
Japonya	7	65,1	6	69,6	6	69,9	6	74,8	6	76,3
Singapur	10	60,2	9	63,3	17	52,4	16	58,8	13	61,2

Kaynak: INSEAD, Global Innovation Index, (2011 – 2015).

AR – GE göstergeleri çerçevesinde seçilmiş yedi ülkenin performansı 2011 – 2015 yılları arasındaki sıralama ve skor değerleri bakımından tablo yardımıyla verilmiştir. 2011 – 2015 yılları arasında Türkiye'nin AR – GE performansı oldukça olumlu bir seyir izlemiştir. 5 yıllık süre içinde Türkiye sıralamasını 34 basamak skor değerini de 2,8 puan arttırmıştır. Almanya, Güney Kore ve Japonya sıralama bakımından ilk 10 ülke içinde yer almaktadır. 5 yıllık süre içinde skor değerini Almanya 10,2 Güney Kore 27,3 ve Japonya da 11,2 puan yükseltmiştir. Analize konu olan tüm ülkeler bu yıllar kapsamında skor değeri bakımından oldukça yol kat etmiştir. Özellikle Güney Kore'nin sıralamada ilk üç ülke arasında yer alması inovasyon sürecinde oldukça ileri bir aşamada olduğunu göstermektedir. İngiltere sıralamasını 5 basamak ve skor değerini 6,6 puan yükseltmiştir. Verimlilik güdümlü ekonomiler aşamasında yer alan Çin, 2011 – 2015 yılları arasında 11 basamak yükselerek 21. sırada yer almış ve skor değerini 4,6 arttırmıştır. İnovasyon ve gelişmişlik faktörleri kapsamında ilk sıralarda yer alan Singapur ise sıralama açısından 3 basamak gerileyerek 13. sırada yer almıştır. Skor değeri bakımından en az artış gösteren Singapur bu yıllar içerisinde sadece 1 puan artış

göstermiştir. Genel olarak, AR – GE faaliyetleri kapsamında en fazla yol kat eden ülke Güney Kore olurken en az ilerleme gösteren ülke Singapur olmuştur. 23,7 puanla en az skor değerine sahip olan ülke Türkiye iken 85,7 puanla en yüksek skor değerine sahip olan ülke Güney Kore’dir.

Tablo 25: Küresel İnovasyon Endeksine Göre Türkiye’nin ve Seçilmiş Ülkelerin GSMH(%) İçerisindeki Brüt AR – GE Harcaması

Ülkeler	2012		2013		2014		2015	
	S	GSMH (%)	S	GSMH (%)	S	GSMH (%)	S	GSMH (%)
Türkiye	38	0,8	38	0,8	38	0,9	37	0,9
Almanya	8	2,8	8	2,8	7	2,9	8	3,0
İngiltere	19	1,8	20	1,8	21	1,7	21	1,7
Çin	25	1,5	21	1,8	19	2,0	17	2,1
Güney Kore	5	3,4	3	3,7	1	4,4	2	4,2
Japonya	4	3,4	5	3,3	5	3,3	3	3,5
Singapur	11	2,7	16	2,1	16	2,2	18	2,0

Kaynak: INSEAD, Global Innovation Index, (2012 – 2015).

Ülkelerin gelişmişlik seviyelerini gösteren milli hasıla AR – GE harcamalarının etkinliğini belirleyen en önemli tetikleyici araçtır. Tablo yardımıyla analize konu olan ülkelerin GSMH içindeki AR – GE harcamalarının yüzdelik payları, 2012 – 2015 yılları arasındaki verileri kullanılarak ortaya konulmuştur. Tabloda belirtilen ülkeler kapsamında en az yüzdelik dilime sahip olan ülke Türkiye iken, en fazla yüzdelik dilime sahip olan ülke Güney Kore’dir. 2012’den 2015’e kadar Türkiye’nin sıralaması bir basamak ve GSMH içindeki payı %0,1 yükselmiştir. Almanya’nın sıralamasında değişim olmazken GSMH içindeki payı %0,2 puan artmıştır. İngiltere bu yıllar kapsamında sıralamada 2 basamak gerileyerek 21. olmuş ve bu ülkenin GSMH içindeki payı da %0,1 puan azalmıştır. Çin’in sıralamada ve yüzdelik dilimde büyük bir artış gösterdiği görülmektedir. Çin, 4 yıllık süre içinde sıralamada 8 basamak yükselmiş ve GSMH içindeki payını %0,6 puan arttırmıştır. Yıllar içerisinde olumlu gelişimini sürdüren Güney Kore ilk 3 ülke arasında yer almaktadır. Güney Kore GSMH içindeki payını %0,8 arttırarak 2. sıraya yerleşmiştir. Japonya, GSMH içindeki payını %0,1 puan yükselterek 3. en iyi ülke olmuştur. Son olarak, analize konu olan Singapur 4 yıllık süre içinde hem sıralamada 7 basamak hem de GSMH içindeki payında %0,7 gerilemiştir. Güney Kore, Japonya ve Almanya oldukça iyi konumda iken, Çin her geçen yıl ilerlemesini sürdürmüştür. İngiltere ve Singapur ise her geçen yıl gerilerken Türkiye

diğer ülkelere göre hem sıralamada hem de GSMH içindeki yüzdelik payda hep sonuncu olmuştur.

Tablo 26: Küresel İnovasyon Endeksine Göre Türkiye'nin ve Seçilmiş Ülkelerin Milyon Nüfus Başına Düşen Araştırma Sayısı

Ülkeler	2012		2013		2014		2015	
	S	Araştırma Sayısı	S	Araştırma Sayısı	S	Araştırma Sayısı	S	Araştırma Sayısı
Türkiye	46	1,592.8	41	1,715.4	42	1,881.4	45	1,188.7
Almanya	12	5,305.4	14	5,880.3	13	6,279.9	14	4,362.6
İngiltere	20	4,269.2	10	6,363.4	11	6,872.2	19	4,107.7
Çin	53	1,070.9	46	1,302.9	50	1,392.8	47	1,071.1
Güney Kore	9	6,285.9	-	-	8	7,698.7	5	6,593.2
Japonya	6	7,038.4	9	7,066.3	10	7,011.4	9	5,194.8
Singapur	8	6,991.5	7	7,188.0	9	7,321.2	7	6,437.7

Kaynak: INSEAD, Global Innovation Index, (2012 – 2015).

Türkiye'nin ve Seçilmiş Ülkelerin milyon nüfus başına düşen araştırma sayısı ve sıralaması 2012 – 2015 yılları arasındaki verileri kullanılarak tablo yardımıyla gösterilmiştir. Türkiye'de araştırma sayısı yıllar itibarıyla büyük değişimlere uğramıştır. Türkiye, Almanya, İngiltere ve Singapur'da 2014 yılında en yüksek seviyeye çıkan araştırma sayısı 2015 yılında en düşük seviyeye gerilemiştir. 4 yılda araştırma sayısı Türkiye'de 404.1 Almanya'da 942.8 İngiltere'de 161.5 ve Singapur'da 553.8 azalmıştır. Çin'in araştırma sayısı 2014 yılında en yüksek seviyeye çıkmışken bir sonraki yıl oldukça azalmıştır. Çin, 4 yıllık süre içinde sıralama bakımından 6 basamak yükselmiştir. 6,593.2 araştırma sayısı ile Güney Kore analize konu olan ülkeler kapsamında lider konumdadır. 2012 – 2015 yılları dâhilinde önemli bir artış kaydeden Güney Kore sıralama açısından da 4 basamak ilerlemiştir. Japonya araştırma sayısı bakımından en fazla düşüşle karşı karşıya kalan ülkedir. 4 yıllık süre içinde 1,843.6 araştırma sayısı azalarak sıralama bakımından da 3 basamak gerilemiştir. Araştırma sayısı çerçevesinde en iyi durumda olan ülke Güney Kore iken en kötü durumda olan ülke Çin'dir. En fazla değişime uğrayan ülke Japonya iken en az değişim gösteren ülke ise İngiltere olmuştur.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kalkınma kavramının tam olarak benimsenememesi, ülkelerin gelişmesini sadece büyüme kavramı çerçevesinde anlamaya yöneltmiştir. Bu durum ülkeler arası gelişmişlik düzeyinin sadece niceliksel bir boyutta ele alınmasına ve sosyal ve toplumsal olguların ikinci planda değerlendirilmesine sebep olmuştur. II. Dünya Savaşı sonrasındaki dönemde ülkelerin gelişmişlik düzeylerindeki farklılık net bir şekilde ortaya çıkmış ve ülkeler savaşın acımasız yıkımından kurtulmak için ekonomik, sosyal, siyasi, toplumsal ve politik anlamda birçok faktörü olumlu yönde tetiklemeye çalışmışlardır. Ülkelerin bu çabası özellikle sanayileşmiş bölgelerde hız kazanırken, az gelişmiş bölgelerde pozitif bir yansıma dönüşmemiştir. Ticaretin ülke sınırları dışında gerçekleşmeye başlamasıyla birlikte her ülkenin içinde barındırdığı potansiyel üretim gücü diğer ülkeler tarafından fark edilerek, ülkeler arasındaki işbirliği artmaya başlamıştır. Ülkelerin uluslararası piyasada söz sahibi olma gücünü arttırmaya çalışması, rekabetçi politikalar izlemeye başlamasına yol açmıştır. Bu durum, ayrıca ülkelerin inovatif hareketlerde bulunarak refah düzeylerini yükseltebilecekleri düşüncesinin yaygınlaşmasına da neden olmuştur.

Küresel yakınsamanın modern olgusunun göstergesi olan inovasyon, ticaret sayesinde meydana gelerek yayılım aşamasına girmiştir. Herhangi bir ticaret faaliyetinde etkili olan inovasyon, ilk aşamada firmaların gelişmesine katkı sağlarken ikinci aşamada da ülke ekonomisine ve yaşam standartlarının yükselmesine yardımcı olmuştur. Bilim ve teknoloji politikalarının hız kazandığı küreselleşme döneminde ülkelerin uluslararası ticarete söz sahibi olma gayreti, AR – GE ve inovatif hareketlerin sıçramasına katkı sağlamıştır. Küresel piyasalarda bilgi yoğun teknoloji kullanımının etkinleşmesi AR – GE faaliyetlerinin öneminin artmasına, firmaların rekabet gücü elde etmeye başlamasına ve ülkelerin uluslararası piyasalarda güçlenmesine yol açmıştır. Bilgi yoğun teknolojinin kullanılması teknolojik gelişmenin ülkeler arasında büyük bir rekabet aracı olmasına neden olmuştur. Teknolojik gelişmenin sahada sağlam bir şekilde durması ülkelerin AR – GE ‘ye yapmış oldukları yatırımlar, teşvikler ve kolaylıklarla sağlanmıştır.

İnovasyonun kalkınma üzerinde nasıl bir etki yarattığı ve ulusları hangi seviyelere çıkardığı konusunu anlayabilmek için kalkınmanın üç aşamasından yola

çıkarak olumlu bir sonuca ulaşılabilir. Kalkınmanın birinci aşaması olan faktör – güdümlü ekonomiler, doğal kaynakların ve vazıfsız işgücünün ekonomide etkili olduğu aşamayı ifade etmektedir. İkinci aşama olan yatırım/verimlilik – güdümlü ekonomiler, kaynakların daha verimli bir şekilde kullanıldığı ve vasıflı işgücünün etkin olarak piyasada yer aldığı aşamayı belirtmektedir. Son aşama olan inovasyon – güdümlü ekonomiler ise teknolojik gelişimin ve girişimciliğin sürekli olarak gelişim içinde olduğu aşamadır. Kalkınmada pozitif bir yansıma sahip olan inovasyon faktörü, ülkelerin gelişiminde ve uluslararası piyasada önemli bir aktör konumuna gelmesinde önemli bir yere sahiptir. Literatürde kalkınma ve inovasyon üzerine yapılan çalışmalarda inovasyonun kalkınmayı tetiklediği, doğrudan ve dolaylı olarak ekonomik ve sosyal şartların gelişimine katkı sağladığı görülmüştür. Bu çalışmalarda, bilim ve teknolojik gelişmenin işgücü, sermaye ve toplam faktör verimliliğine katkı sağladığı vurgulanmıştır. AR – GE harcamaları, patent ve araştırma sayılarının ekonomik büyümede pozitif bir öneme sahip olduğuna ve sürdürülebilir kalkınmanın devamlılığı için beşeri sermaye, alt yapı geliştirme ve AR – GE yatırımlarının artırılmasına dikkat çekilmiştir.

Kalkınmanın üç aşamasını oluşturan unsurların alt bileşenleri WEF’in yıllık olarak hazırladığı Küresel Rekabet Endeksi kapsamında detaylı olarak belirtilmiştir. Küresel Rekabet Endeksi kapsamında var olan temel gereksinimler, verimlilik arttırıcılar ve inovasyon ve gelişmişlik faktörleri ülkelerin dünya genelinde rekabet üstünlüklerini belli kriterler ışığında ortaya koymaktadır. Küresel Rekabet Raporu çerçevesinde Türkiye ve Seçilmiş Ülkeler (Almanya, İngiltere, Çin, Güney Kore, Japonya ve Singapur) ‘in 2010 – 2015 yılları arasındaki rekabet seviyeleri karşılaştırılarak ele alınmıştır.

Küresel rekabet endeksi açısından ülkelerin rekabet üstünlüklerinin performansı altı yıllık süre zarfında büyük değişikliklerle karşı karşıya kalmıştır. Endeks değeri 1 ile 7 arasında değer almakta ve herhangi bir bileşenin 7’ye yaklaşması pozitif bir gelişim içinde olduğunu göstermektedir. Küresel rekabet endeksi bakımından Türkiye ve seçilmiş altı ülke arasında en yüksek endeks değerine sahip olan ülkeler; Singapur, Almanya, Japonya ve İngiltere iken bu ülkelere kıyasla daha geride olan ülkeler; Güney Kore, Çin ve Türkiye’dir. 2010 – 2015 yılları arasında rekabet üstünlüğü açısından en

büyük endeks değişimine sahip olan ülke Singapur ve İngiltere iken en az değişime sahip olan ülke Çin ve Güney Kore'dir. Türkiye bu küresel rekabet endeksi alanında 7'ye yakınlık bakımından sonuncu sırada yer almasına rağmen altı yıllık süre içinde olumlu bir gelişme göstermiştir. Bu endeksin alt bileşenlerinden biri olan temel gereksinimler göstergeleri ülkemiz açısından diğer ülkeler nezdinde olumsuz bir pozisyonudadır. 2015 yılı endeks değeri bakımından ülkemiz 5 puanın altında değere sahipken diğer ülkelerin değerleri 5'in üzerinde ve birbirlerine yakın durumdadır. Temel gereksinimlerin alt bileşenlerinden sağlık ve temel eğitim göstergesi ülkemiz açısından diğer göstergelere göre daha iyi bir düzeydedir. Ancak bu göstergede lider konunda olan ülkeler Singapur ve Japonya'dır. Diğer bir bileşen olan verimlilik arttırıcılar göstergeleri ülkemizin diğer ülkelere göre oldukça geride olduğunu göstermektedir. İşgücü piyasasının verimliliği göstergesi Türkiye için oldukça girdaplı bir kriterdir. Bu göstergenin endeks değeri ve dünya sıralaması oldukça geri durumdadır. 2015 yılı itibariyle 3,46 gibi bir endeks değerine sahip olan Türkiye, sıralama açısından da 127. sırada yer almaktadır. İşgücü piyasasının verimliliği göstergesi bakımından en yüksek endeks değerine sahip olan ülke ise Singapur'dur. Ülkemiz yükseköğretim ve eğitim göstergesi alanında Çin hariç diğer ülkelere göre geri sıralarda yer almasına rağmen altı yıllık süre kapsamında büyük bir gelişim sergilemiştir. Verimlilik arttırıcıların bir alt bileşeni olan pazar büyüklüğü bileşeni, Singapur için oldukça olumsuz bir pozisyona sahiptir. Bu gösterge bakımından analize konu olan ülkeler açısından Singapur son sırada yer alırken onu Türkiye takip etmektedir. Ancak analizde seçili olan ülkelere göre olumsuz bir durumda olan Türkiye küresel rekabet raporunun genelinde oldukça başarılı bir süreç izlemiş ve genel rapor kapsamında 16. sırada yer almıştır. Küresel rekabet endeksinin son bileşeni olan inovasyon ve gelişmişlik göstergesi ülkemiz için oldukça olumsuz bir durumdadır. İnovasyon ve gelişmişlik göstergeleri ülkemiz için olumsuz bir pozisyonda yer alsa da 2010'dan 2015'e kadar geçen sürede, bu bileşenin büyük ivme kazandığı ve inovasyon fikrinin daha sağlam temellerde yerleşmeye başladığı söylenebilmektedir. Analizde bulunan ülkeler çerçevesinde lider pozisyonda olan Japonya, inovasyon ve gelişmişlik bileşeninin alt bileşenlerinden olan bilimsel araştırma kurumlarının kalitesi ve hükümetin ileri teknoloji ürünü tedarikinin dışındaki diğer bileşenlerde de lider durumdadır. Türkiye, hükümetin ileri teknoloji ürünü tedariki ve milyon nüfus başına faydalı patent sayısı alt bileşenlerinde seçilmiş ülkelere göre daha

düşük endeks değerine sahip olsa da dünya sıralamasında çok büyük bir sıçrama yapmıştır. Bu durum ülkemizin ilerleyen yıllarda yüzünü inovasyona döneceğini ve kalkınma konusunda inovasyon – güdümlü ekonomiler sınıfına girmeyi amaçladığını göstermektedir. Analize konu olan ülkeler (Türkiye ve Çin hariç) inovasyon – güdümlü ekonomiler sınıfında yer almaktadır. Çin kalkınmanın ikinci aşaması olan verimlilik – güdümlü ekonomiler kategorisinde yerini korumaktadır. Türkiye’nin ise verimlilik – güdümlü ekonomiler ile inovasyon – güdümlü ekonomiler arasında bulunan geçiş sürecinde yer alması bir üst kalkınma aşamasına geçebilmesi için inovasyon politikalarını yoğunlaştırmasıyla mümkün olacağını işaret etmektedir.

Bir ülkenin kalkınma seviyesini belirlemenin birçok faktörü vardır. Bu faktörlerin bazıları yukarıda açıklanmaya çalışılmıştır. İnovasyonun temel bir kilit olduğu kalkınma olgusu ve AR – GE faaliyetleriyle ortaya konulmaktadır. AR – GE bileşeni bilgi – yoğun teknolojik ürünler üretmek, firmaların rekabet gücü ve sürdürülebilirliğini arttırmak, işveren ve işçi arasındaki bağı güçlendirmek ve firmaların kar maksimizasyonu prensibi kapsamında üretim minimizasyonunu sağlamak için önemli bir göreve sahiptir. İnovasyonun işleyişini kolaylaştırıcı bir adım olarak görülen AR – GE özellikle günümüzde gelişmiş ülkeler tarafından büyük ilgi görmektedir. Bu anlayışın egemen olmaya başlamasıyla birlikte ülkeler AR – GE ‘ye yapmış oldukları yatırım miktarını arttırmakta ve bu ülkelerin GSMH içindeki AR – GE harcamalarının paylarında önemli artışlar yaşanmaktadır.

Küresel inovasyon endeksi açısından Türkiye ve Seçilmiş Ülkelerin AR – GE göstergeleri (2011 – 2015), 0 – 100 arasındaki skor değerleri ile incelendiğinde Türkiye’nin büyük bir gelişim içinde olduğu görülmektedir. Ülkemiz bu süre zarfında sıralama ve skor değerinde yükselişini göstermiştir. Türkiye’nin AR – GE faaliyetlerindeki başarısı yıllar boyunca devam etmiş olmasına rağmen ülkenin bu alandaki pozisyonu diğer ülkelere göre oldukça geri seviyelerdedir. AR – GE faaliyetlerinde en büyük yatırımı yapan ülke diğer ülkelere kıyasla Güney Kore’dir. Güney Kore’nin özellikle 1980’lerden sonra ihraç ettiği malların üretiminde ileri teknolojiyi kullanmaya başlaması ve sanayi politikalarında teknolojik inovasyona öncelik vermesi, ülkenin orta – gelirli ülkeler sınıfından çıkmasında önemli rol oynamıştır. Güney Kore’nin GSMH içindeki AR – GE harcamalarındaki payı diğer

ülkelere göre açık ara öndedir. 2012 – 2015 yıllarını kapsayan 4 yıllık süre içinde söz konusu ülke % 3,4'lük oranını % 4,2'ye çıkarırken, ülkemiz sadece % 0,8'den % 0,9'a yükseltebilmiştir. Singapur ve İngiltere'nin GSMH içindeki AR – GE harcamalarının paylarında son yıllarda bir azalmanın gerçekleştiği görülmektedir. Inovasyonun ve kalkınmanın tetikleyicisi olan AR – GE faaliyetleri, ülkelerin uluslararası piyasada rekabet edilebilirliğini güçlendirmektedir. Firma çapında başlayan rekabet edilebilirlik süreci orta ve uzun vadede ekonomiye yansarak, döviz getirisi ve refah artışına yol açmaktadır. AR – GE'nin gelişiminde önemli bir yere sahip olan kümelenme ve teknoparkların birbirini tamamlaması, devlet – üniversite – sanayi işbirliğinin koordineli olarak çalışması, ileri teknolojinin ve yeni bilginin üretimine doğrudan katkı sağlamaktadır.

Çalışmada değinilen göstergeler neticesinde inovasyonun kalkınma üzerinde pozitif bir etki yarattığı ve bu etkinin ülke ekonomisi ve sosyolojisi için büyük öneme sahip olduğu görülmüştür. Göstergeler ışığında inovasyon – güdümlü ekonomilerin kalkınmışlık seviyesini yakaladığı, yatırım – güdümlü ekonomilerin ise kalkınma yolunda ilerlediği söylenebilir. Türkiye gibi kalkınma yolunda ilerleyen ülkeler inovasyon politikalarının geliştirilmesi ve dünya piyasasında rekabet gücünün artırılması için önemli atılımlara ihtiyaç duymaktadır. Analize konu olan ve inovatif hareketlerde öncü pozisyonunda olan ülkelerin bugüne kadar inovasyon bilincini nasıl oluşturdukları çok iyi irdelenmeli ve inovasyon süreçlerinde yaşadıkları aksaklıkların ve hataların ülkemizde yapılmaması için özen gösterilmelidir. Bu konu üzerindeki eksik bilginin sağlam ve sürdürülebilir kalkınma için sadece geçişi bir hevesten başka bir şeyi ifade etmeyeceği çok açıktır. Kalkınmanın ana gövdesini oluşturan inovasyonun ülkemizde geliştirilmesi ve uygulanması için yapılması gerekenler konusunda şu öneriler ön planda tutulabilir:

- Üçlü sarmal kapsamında devlet – üniversite – sanayi işbirliğinin kuvvetlendirilmesi,
- 2023 hedefleri doğrultusunda dünyanın ilk 10 büyük ekonomisinden birisi olabilmek için sadece sanayi odaklı teknolojik ürünler üretilmesi ayrıca sosyal ve kültürel alanda da inovatif çabaların artırılması,

- Sosyal bilimler alanındaki inovasyon politikalarının geliştirilmesi için üniversite ve sanayi arasındaki bağın iyi kurularak, sektörler arası entegrasyonun önündeki engellerin hafifletilmesi,
- Devletin bilim ve teknolojiyi geliştirmek için üniversite bünyesindeki akademisyenlere teşvik ve ödül sistemini hayata geçirerek yeni bilginin üretilmesine katkı sağlaması,
- Türkiye'nin ihtiyaçları doğrultusunda öncelikli sektörlerin belirlenerek bu sektörlerdeki AR – GE harcamalarının arttırılması,
- Hükümetin AR – GE sübvansiyonunu sağlamak için elde ettiği vergi gelirlerinin kalemlerini genişleterek üniversite ve kamu araştırma kurumlarına kaynak sağlaması,
- Şirketlerin AR – GE faaliyetlerini daha rahat bir ortamda yapabilmesi için stratejik ortaklıklara yönelmesi,
- Firmaların ve araştırmacıların yeni ticari ürün üretebilmesi için fikri mülkiyetlerin teşviki,
- Teknolojik bir ürünün üretilmesinde önemli bir yere sahip olan işveren – işçi arasındaki bağın kuvvetlendirilmesi ve yeni fikrin açıklanmasındaki zorluğun giderilerek hiyerarşinin yumuşatılması,
- KOBİ'ler yeni ticari ürün üretmeye karar verdiğinde bu ticari ürün konseptine yakın büyük firmaların girişimciler ile işbirliğine gitmesi ve yeni ticari ürünün niteliğini arttırmada KOBİ'lere destek sağlaması,
- Araştırmacı ve işgücünün bilim ve teknoloji alanında istihdam edilebilmeleri için kaliteli bir eğitime tabi tutulmaları,
- Bireysel patent başvurusu ve şirketler için lisans satın almanın kolaylaştırılması,
- İnovasyon ve AR – GE ile ilgili rehberlik hizmetlerinin verilmesi ve ödüllendirme sistemiyle teşviklerin sağlanması,
- Bölgesel kalkınma ajansları inovasyonun geliştirilmesine yönelik saha çalışmaları yaparak bölgenin sosyo – kültürel, ulusal ve uluslararası düzeyde etkinliğini arttırmayı amaçlaması,
- Bölgesel kalkınmanın tetikleyicisi olan teknoparkların sanayi, üniversite, devlet ve yerel kuruluşlar tarafından kurulması, firmaların ve diğer kuruluşların işbirliklerini arttırarak performanslarının geliştirilmesine katkı sağlamasıdır.

KAYNAKÇA

Kitaplar:

AÇIKGÖZ, A., *Bilgi – Teknoloji ve Yenilik Üretim Stratejisi (Ulusal Yenilik Sistemleri)*, Literatür Yayıncılık, İstanbul, 2012.

ADAÇAY, F.R., *İktisadi Kalkınma*, Açıköğretim Fakültesi Yayınları, (Ünite 3), Anadolu Üniversitesi, 2012.

AHMED, P.K. ve SHEPHERD, C.D., *Innovation Management Context, Strategies, Systems and Process*, Pearson Education, England, 2010.

AY, A., *Türkiye Ekonomisi Makroekonomik Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, Çizgi Kitapevi, Konya, 2007.

AYHAN, A., *dünden bugüne TÜRKİYE'DE BİLİM – TEKNOLOJİ VE GELECEĞİN TEKNOLOJİLERİ*, Beta Basım, İstanbul, 2002.

EKZEN, N., *Türkiye Kısa İktisat Tarihi*, ODTÜ Yayıncılık, Ankara, 2009.

ELÇİ, Ş., *İnovasyon Kalkınmanın ve Rekabetin Anahtarı*, Tecnopolis Group, 2007.

ELMAS ARSLAN, G., *Çeşitli Yönleriyle Cumhuriyetin 85'inci Yılında Türkiye Ekonomisi*, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Basımevi, Ankara, 2008.

ERSUN, C. ve SEZER, Ö., *Güney Kore İhracat Pazar Araştırması*, İstanbul Ticaret Odası, EMA Kâğıtçılık ve Matbaacılık, İstanbul, 1991.

ERTUNA, Ö., *Türkiye Ekonomisinin Kayıp Yılları (1989 – 2005)*, Avcıol Basım Yayın, İstanbul, 2005.

ERTÜRK, M., *Dünyada ve Türkiye'de Doğal Gaz Sektörü ve İnovasyon Etkileri*, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul, 2010.

FREEMAN, C. ve SOETE, L., *Yenilik İktisadi*, Tübitak Yayınları, (Çeviren: Ergun Türkcan), Ankara, 2004.

GREENHALGH, C. ve ROGERS, M., *Innovation, Intellectual Property, and Economic Growth*, Princeton University Press, New Jersey, 2010.

GÜLEŞ, H.K. ve BÜLBÜL, H., *Yenilikçilik İşletmeler İçin Stratejik Rekabet Aracı*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2004.

HERZOG, P., *Open and Closed Innovation; Different Cultre for Different Strategies*, Gabler Verlag, 2. Edition, Germany, 2011.

İSTANBUL TİCARET ODASI, *Singapur*, Menteş Matbaası, İstanbul, 1984.

KAYNAK, M., *Büyüme Teorileri Giriş*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2009.

KAYNAK, M., *Kalkınma İktisadi*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2011.

KEPENEK, Y. ve YENTÜRK, N., *Türkiye Ekonomisi*, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2011.

KUYUCUKLU, N., *Türkiye İktisadı*, Beta Yayınları, İstanbul, 1986.

LOPEZ – CLAROS, A. ve MATA, Y.N., *The Innovation for Development Report 2009 – 2010*, Palgrave Macmillan, New York, 2009.

LUECKE, R., *İş Dünyasında Yenilik ve Yaratıcılık*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, (Çeviren: Turan Parlak), İstanbul, 2008.

MALLICK, O. B., *Rostow's Five Stage Model of Development and Is It Relevance in Globalization*, School of Social Science Faculty of Education and Arts the University of Newcastle, 2005.

MARTİN DE COSTRO, G., VERDE, M.D., LOPEZ, P. Ve LOPEZ, J.E.N., *Technological Innovation*, Palgrave Macmillan, New York, 2010.

ODMAN ÇELİKÇAPA, F. ve KAYGUSUZ, S., *Teknoloji Yönetimi*, Dora Yayınları, Bursa, 2010.

ÖZDEMİR, S., *1979 Nobel İktisat Ödülü: Sir W. Arthur Lewis'in İktisat Bilimine Katkıları, Nobel'in İzinde İktisat Kuramının Gelişimi*, (Derleyen: T. Büyükkın, K. Bülbül, N. Çakır), İTO Yayınları, İstanbul, 2010.

ÖZGÜVEN, A., *İktisadi Büyüme, İktisadi Kalkınma, Sosyal Kalkınma, Planlama ve Japon Kalkınması*, Filiz Kitapevi, İstanbul, 1988.

PARASIZ, İ., *Modern Büyüme Teorileri Dinamik Makro Ekonomiye Giriş*, Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa, 1997.

ROGERS, M.E., *Diffusion of Innovations*, New York: The Free Press, 4. Edition, USA, 1995.

SAVCI, İ., *Yenilik, Yönetim ve İnsan Kaynakları*, Siyasal Kitapevi, Ankara, 2011.

ŞAHİN, H., *Türkiye Ekonomisi*, Ezgi Kitapevi, Bursa, 2007.

TOP, S., *İşletmelerde Yenilik ve Yaratıcılık Yönetimi*, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 2008.

TROTT, P., *Innovation Management and New Product Development*, Pearson Education, 2. Edition, England, 2002.

ÜNSAL, E.M., *İktisadi Büyüme*, İmaj Yayıncılık, 2007.

WESTLAND, J. C., *Global Innovation Management*, Palgrave Macmillan, New York, 2008.

VESAL, M., *Economics of Development*, University of London International Programmes, London, 2014.

YAPICI KAYA, H., *Karşılaştırmalı Hükümet Sistemleri: Parlamenter Sistem (Almanya, Güney Afrika, Hindistan, İngiltere, İtalya ve Japonya Örnekleri)*, TBMM Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2015.

YELDAN, E., *İktisadi Büyüme Ve Bölüşüm Teorileri*, Efil Yayınevi, Ankara, 2010.

Makaleler:

ACAR, F., “Türkiye Ekonomisine Genel Bakış (2001 – 2013)”, *ÇSGB Çalışma Dünyası Dergisi*, Cilt 1, Sayı 2, ss. 15 – 32, 2013.

AKBEY, F., “Ar-Ge, İnovasyon ve Kalkınma İlişkisine Yönelik Bir Literatür Taraması: Kuramsal Özet”, *Maliye Dergisi*, Sayı 166, ss. 1 – 16, 2014.

AKÇADAĞ, E., “Yumuşak Güç Japonya’nın Sert Güç Arayışları”, *Bilgi Strateji*, Cilt. 2, Sayı 3, ss. 1 – 28, 2010.

AKKEMİK, K. A., “Japonya (1991) ve ABD (2007-2009) Finans Krizlerinin Politik İktisat Perspektifinden Bir Değerlendirmesi”, *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, Cilt 12, Sayı 2, ss. 171 – 186, 2011.

AKSAY, K. ve ORHAN, F., “Hastanelerde İnovasyon Sürecinin Risk Yönetimi Bağlamında Değerlendirilmesi: Bir Model Önerisi”, *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 2, Sayı 3, ss. 1 – 23, 2013.

ALBENİ, M. ve KARAGÖZ, M., “Bölgesel Kalkınmada Öğrenme, Bilgi Birikimi ve Yenilik: Türkiye İçin Bir Perspektif”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, Cilt 8, Sayı 2, ss. 157 – 170, 2003.

APAK, S., “1929 ve 2008 Krizlerinin Karşılaştırılması: Dünya ve Türkiye Örneği”, *Jeopolitik Dergisi*, Sayı 64, ss. 29 – 39, 2009.

ARISOY, İ., “Fiziksel Sermaye Yatırımları ve Büyüme İlişkisinin AK Modeliyle Sınanması: Türkiye Örneği (1968-2006)”, *Maliye Dergisi*, Sayı 161, ss. 283 – 297, 2011.

ARSLAN, M. L., “Devletin İktisadi Büyümedeki Rolü”, *Bilgi Ekonomisi ve Yönetim Dergisi*, Cilt 6, Sayı 2, ss. 160 – 175, 2011.

ATAMTÜRK, B., “Büyüme Teorileri ve IMF Politikaları”, *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, Cilt 22, Sayı 1, ss. 89 – 103, 2007.

AYAT, E., “Krizden İnnovasyona: Güney Kore Örneği”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (DPUJSS)*, Sayı 32, ss. 239 – 254, 2012.

BAKAN, İ., BULU, M. ve ERASLAN, H., “Kümelenmeler ve İnovasyona Etkisi: Türk Turizm Sektöründe Uygulamalar”, *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, Sayı 1, ss. 1 – 35, 2009.

BAKAN, S. ve KARAPINAR KOCAĞ, E., “Küreselleşmenin Azgelişmiş Ülkelere Etkileri”, *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, Cilt 4, Sayı 1, ss. 283 – 292, 2012.

BASILGAN, M., “Ekonomik Gelişmenin Yaratıcı Yıkımı: Schumpeteryan Girişimci”, *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt 44, Sayı 3, ss. 27 – 56, 2011.

BAYRAK, M. ve KANCA, O.C., “Türkiye’de 1970-2011 Yılları Arasında Oluşan Ekonomik ve Siyasi Gelişmelerin Seyri”, *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı 35, ss. 1 – 20, 2013.

BAYTAL, Y., “Demokrat Parti Dönemi Ekonomi Politikaları (1950-1957)”, *Ankara Üniversitesi Türk inkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı 40, ss. 545 – 567, 2007.

BERBER, M., SİVRİ, U. ve ARTAN, S., “Türkiye’de Yatırım Harcamaları – Ekonomik Büyüme İlişkisi AK Modeli Testi: 1968-1998”, *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı 25, ss. 61 – 70, 2001.

BEKAR, İ. ve KORKUT, D.S., “Girişimcinin Özellikleri ve Ekonomideki Önemi”, *Düzce Üniversitesi Ormancılık Dergisi*, Cilt 2, Sayı 2, ss. 116 – 122, 2006.

BİBER, A.E., “İktisadi Büyümede Kurumsal Faktörler ve Kurumsal Değişim”, *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı 19, ss. 3 – 24, 2010.

BİLGE, F.A., "Gelişmekte Olan Ülkelerde Ekonomik İstikrara Yönelik Maliye Politikası Uygulamalarının Etkinliği ", *Selçuk Üniv. Sos. Bil. MYO Dergisi*, Cilt 4, Sayı 1, ss. 39 – 58, 2001.

BLOMSTRÖM, M., KOKKO, A. and SJÖHOLM, F., "Growth & Innovation Policies for a Knowledge Economy. Experiences from Finland, Sweden & Singapore," *EIJS Working Paper Series 156, The European Institute of Japanese Studies*, ss. 1 – 53, 2002.

BRUNNER, N., “Çin Ekonomisi”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt XXVI, Sayı 3 – 4, ss. 301 – 336, 1969, (Çeviren: As. Dr. Ahmet Y. Gökdere).

BULUŞ, A., “1923 – 1950 Dönemi CHP İktisat Politikaları ve CHP’nin İktisadi Devletçilik Anlayışı”, *Liberal Düşünce*, Sayı 36, ss. 147 – 170, 2004.

BURMAOĞLU, S. ve ŞEŞEN, H., “Türk Firmalarının Organizasyonel İnovasyon Yeteneğini Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Araştırma”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt 66, Sayı 4, ss. 1 – 20, 2011.

BÜYÜKBAŞ, H., “Japon Siyasal Sisteminin Gelişimi Üzerine Bir İnceleme (1868-2003)”, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 8, ss. 43 – 73, 2013.

BÜYÜKDAVRAS, S., “Büyüme Kutupları Kuramı ve Türkiye’de Uygulanmasına İlişkin Çalışmalar”, *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt 5, Sayı 4, ss. 59 – 74, 1972.

CAMERON, G., “Innovation and Growth: a Survey of The Empirical Evidence”, *Nuffield College, Oxford, UK.*, ss. 1 – 34, 1998.

CZARNITZKI, D. and TOIVANEN, O., "Innovation Policy and Economic Growth," *European Economy - Economic Papers 482, Directorate General Economic and Financial Affairs (DG ECFIN), European Commission*, ss. 2 – 40, 2013.

ÇALIK, Ü., “Çin Ekonomisi (Mao ve Mao Sonrası Dönem)”, *Liberal Düşünce*, Sayı 64, ss. 185 – 206, 2011.

ÇAKMAK, U., “Güney Kore’nin Ekonomik Kalkınmasının Temel Dinamikleri (1960 – 1990)”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 21, Sayı 1, ss. 151 – 171, 2016.

DARTAN, M., “Almanya’da KiT’ler ve Özelleştirme Uygulamaları”, *Avrupa Araştırmaları Dergisi*, Cilt 3, Sayı 1&2, ss. 154 – 191, 1993.

DELİKBAŞ, E., “Maltusgil Yaklaşımdan Modern Ekonomik Büyümeye”, *Ege Akademik Bakış*, Cilt 1, Sayı 1, ss. 92 – 114, 2001.

DEMİR, Ö., “Joseph A. Schumpeter: Hayatı, Eserler ve Katkıları”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt 50, Sayı 1-2, ss. 155-172, 1995.

DENİZ, Y., “ Çin’in Ekonomik Dönüşümü ve Üçüncü Dünya”, *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, Cilt 2, Sayı 2, ss. 64 – 80, 2014.

DERYA, H., “Almanya ve Japonya’nın Sanayileşme Sürecinde Korumacı Politikaların Önemi”, *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı 48, ss. 97 – 117, 2015.

DİAMOND JR, A.M., “Schumpeter’s Creative Destruction: A Review of The Evidence”, *Journal of Private Enterprise*, Cilt 22, Sayı 1, ss. 120 – 146, 2006.

DİNLER SAKARYALI, A.M., “İnovasyon Ve Risk Sermayesi”, *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, Cilt 9, Sayı 1, ss. 183 – 210, 2014.

DOĞAN, A. ve ÖZTÜRK, N., “Yeni Kalkınma Kuramları”, *Bütçe Dünyası Dergisi*, Cilt 1, Sayı 33, ss. 35 – 55, 2010.

DOĞAN, B.B., “Kalkınma İktisadının XX. Yüzyıldaki Gelişim Süreci, İktisat Politikalarına Etkisi ve Son On Yıllık Konjonktürün Disiplinin Geleceğine Olası Etkileri”, *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 22, ss. 41 – 83, 2011.

DOĞAN, N., “Almanya’nın Avrupa’daki Konumuna Teorik Yaklaşımlar: Almanya’nın Yeniden Birleşmesinden 20 Yıl Sonra Bir Değerlendirme”, *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, ss. 1 – 18, 2011.

DOĞAN, S. ve ÖZEKİCİOĞLU, H., “Güney Kore ve Türkiye’de Uygulanan IMF Politikaları”, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 6, Sayı 1, ss. 147 – 176, 2005.

DOĞAN, Z., “Ekonomik Büyüme Süreçlerinin Analizinde Yeni Açılımlar ve Büyümenin Yersel Dinamikleri”, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl 2, Sayı 6, ss. 365 – 380, 2014.

DOĞRUYOL, A. ve CİCİOĞLU, Ş., “Bir İktisat Bilimi İkilemi: İngiliz Düşüncesinde Etik Ve Faydacılık Ekseninden J.S.MILL Ve Moral Teorisi”, *Sakarya İktisat Dergisi*, Cilt 2, Sayı 3, ss. 97 – 141, 2013.

DÖKMEN, G., “Bölgesel Yenilik Sistemlerinde Devletin Rolü: Düzey 2 Bölgelerine İlişkin Ampirik Bir Analiz”, *Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F. Yönetim ve Ekonomi*, Cilt 19, Sayı 2, ss. 143 – 163, 2012.

DULUPÇU, M.A., “Kalkınma İktisadı Üzerine Bazı Düşünceler”, *G.Ü.İ.İ.B.F. Dergisi*, Sayı 1, ss. 31 – 52, 2002.

DURMUŞ, S., ve AYDEMİR, N. K., “Atatürk Dönemi Türkiye Ekonomisi (1923 – 1938), *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi KAÜİİBFD*, Cilt 7, Sayı 12, ss. 155 – 167, 2016.

DUYAR, İ., “Kalkınma Planlaması Bölgesel Planlama ve Eğitim Planlaması İlişkileri”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Cilt 21, Sayı 1, ss. 517 – 542, 1988.

ELMAS ARSLAN, G., “Ekonomik Büyüme, Kalkınma ve Gelir Dağılımı”, *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 6, Sayı 2, ss. 45 – 52, 2013.

EMİROĞLU, H., “1990-1998 Dönemi Almanya’nın Dış Politika Yönelimleri”, *İ.Ü. Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı 27, ss. 73 – 91, 2002.

ENGİNKAYA, E., “Japonya’nın Yabancı Pazarlara Giriş Stratejileri”, *Ege Akademik Bakış Dergisi*, ss. 99 – 108, 2005.

ER, P.H., “Girişimcilik ve Yenilikçilik Kavramlarının İktisadi Düşüncedeki Yeri: Joseph A. Schumpeter”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 29, ss. 75 – 85, 2013.

ERBAY, E.R. ve Özden, M., “İktisadi Kalkınma Kuramlarına Eleştirel Yaklaşım”, *Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Metinleri*, Sayı 3, ss. 1 – 30, 2013.

ERDEN, Y., “Kamu AR-GE Destekleri ve Yenilik Modelleri: Kamu AR-GE Politikalarının Meşrulaştırılması İçin Hangi Yenilik Modeli Seçilmeli?”, *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, Cilt 1, Sayı 2, ss. 25 – 39, 2009.

EROL, S. I., “Kendine Özgü Yaklaşımıyla Japon Endüstri İlişkileri Sistemi”, *Kamu – İş*, Cilt 13, Sayı 4, ss. 25 – 55, 2014.

ESEN, Ş. ve ÇETİN, S., “Siyasi Parti Ve Hükümet Programlarında Girişimcilik ve İnovasyon”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 34, ss. 71 – 82, 2012.

FİNDLAY, R. ve ÖZDEMİR, S., “W. Arthur Lewis’in Ekonomi Bilimine Katkısı Üzerine”, *Çalışma ve Toplum*, Sayı 3, ss. 71 – 92, 2010.

GÖÇER, İ., “Teknolojik İlerlemenin Belirleyicileri: NIC Ülkeleri İçin Panel Eş Bütünleşme ve Panel Nedensellik Analizleri”, *Maliye Finans Yazıları*, Yıl 27, Sayı 100, ss. 116 – 141, 2013.

GÜLMEZ, A. ve AKPOLAT, A.G., “AR-GE & İnovasyon ve Ekonomik Büyüme: Türkiye ve AB Örneği İçin Dinamik Panel Veri Analizi”, *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 14, Sayı 2, ss. 1-17, 2014.

GÜNEŞ, M., “Kamu Politikası Oluşturma Sürecinde Yoksulluğun Rolü”, *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, Cilt 4, Sayı 1, ss. 25 – 50, 2013.

HİÇ, M., “Ellili Yıllardan Günümüze Kalkınma Ekonomisi”, *İktisat Fakültesi Mecmuası*, Cilt 51, Sayı 2, ss. 1 – 38, 2001.

IŞIK, N. ve KILINÇ, E.C., “Bölgesel Kalkınma’da Ar-Ge ve İnovasyonun Önemi: Karşılaştırmalı Bir Analiz”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt 6, Sayı 2, ss. 9-54, 2011.

IŞIK, N. ve KILINÇ, E.C., “İnovasyon-Güdümlü Kalkınma: Avrupa Birliği Ülkeleri ve Türkiye Üzerine Bir İnceleme”, *Girişimcilik ve İnovasyon Yönetimi Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, ss. 31 – 68, 2012.

IŞIK, N. ve KILINÇ, E.C., “Bilgi Ekonomisi ve İktisadi Büyüme: OECD Ülkeleri Üzerine Bir Uygulama”, *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*, Sayı 26, ss. 21 – 54, 2013.

İMAMAOĞLU, S.Z. ve AÇIKGÖZ, A., “Milli Yenilik Sistemleri ve Türkiye İçin Öneriler”, *Girişimcilik ve İnovasyon Yöntemi Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, ss. 69 – 96, 2012.

İNANÇLI, S. ve KAMACI, A., “Küreselleşme Sürecinde Çin Ekonomisi ve Türkiye İle Dış Ticaretinin Yapısal ve Sektörel Analizi”, *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi*, Sayı 2, ss. 135 – 162, 2010.

İNCE, E., “1929 Dünya Ekonomik Buhranı’nın Almanya’daki Etkisi ve Bu Etkinin İzmir Finans Piyasasına Yansıması”, *ÇTTAD*, VII/16-17, ss. 291 – 309, 2008.

KALÇA, A. ve ATASOY, Y., “Ekonomik Büyüme Aracı Olarak Bilgi Yayılımları ve İnovasyon”, *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, Cilt 3, Sayı 2, ss. 95 – 110, 2008.

KANCA, O.C., “1950-1960 Arası Türkiye’de Uygulanan Sosyo-Ekonomik Politikalar”, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 9, Sayı 19, ss. 47 – 63, 2012.

KARABIÇAK, M., “Türkiye’de Ekonomik İstikrarsızlığın Tarihsel Gelişim Süreci”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, Cilt 5, Sayı 2, ss. 49 – 65, 2000.

KARAÇAY ÇAKMAK, H., “Kalkınma İktisadında Temel İhtiyaçlar Etiği Yaklaşımı”, *İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Sayı 34, ss. 123 – 137, 2006.

KARAGÖZ, U., “Kamu Sektöründe Yeni Bir İnovasyon Girişimi: Hizmet Envanteri Veri Tabanı (HEVT) Projesi”, *Türk İdare Dergisi*, Sayı 476, ss. 133 – 150, 2013.

KARAHANOGULLARI, Y., “Birleşik Krallık’ta Siyasi-İktisadi Dönüşüm ve Kamu Mali Krizi”, *Ekonomik Yaklaşım*, Cilt 21, Sayı 77, ss. 143 – 170, 2010.

KARAÖZ, M. ve ALBENİ, M., “Ekonomik Kalkınma ve Modern Yenilik Teorisi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler*, Cilt 8, Sayı 3, ss. 27 – 48, 2003.

KAYMAK, M., “1873-1896 Krizi: Mit Mi Gerçeklik Mi?”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt 65, Sayı 2, ss. 165 – 194, 2010.

KIRCI ÇEVİK, N. ve CURAL, M., “İç Borçlanma, Dış Borçlanma ve Ekonomik Büyüme Arasında Nedensellik İlişkisi: 1989-2012 Dönemi Türkiye Örneği”, *Maliye Dergisi*, Sayı 165, ss. 115 – 139, 2013.

KOÇ, K. ve MENTE, A., “İnovasyon Kavramı Ve Üniversite – Sanayi – Devlet İşbirliğinde Üçlü Sarmal Modeli”, *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar Dergisi*, ss. 1 – 18, 2007.

LI, R.Y.M. and HUNG, R., “Rostow’s Stages of Growth Model, Urban Bias and Sustainable Development in India ”, *Journal of Contemporary Issues in Business Research*, Cilt 2, Sayı 5, ss. 170 – 180, 2013.

METİNTAŞ, M.Y. ve KAYIRAN, M., “Refik Saydam Hükümetleri Döneminde Türkiye’nin Ekonomi Politikası (1939- 1942)”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 9, Sayı 2, ss. 155 – 184, 2008.

NİCHOLAS, T., “ Technology, Innovation and Economic Growth in Britain Since 1870”, *Prepared for the Cambridge Economic History of Modern Britain*, ss. 1 – 30, 2014.

OĞUZTÜRK, B.S., “Yenilik Kavramı ve Teorik Temelleri”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler*, Cilt 8, Sayı 2, ss. 253 – 273, 2003.

OĞUZTÜRK, B.S. ve TÜRKOĞLU, M., “Yenilik ve Yenilik Modelleri”, *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları Dergisi*, Cilt 2, Sayı 4, ss. 14 – 20, 2004.

OĞUZTÜRK, B.S., “Güney Kore’nin Kalkınmasında İnovasyonun Rolü”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, Cilt 3, Sayı 5, ss. 48 – 53, 2011.

ÖKTEN, Ş., “Gelişme ve Demokrasi: Kalkınmayla Demokratikleşme Ya Da Kalkınmanın Demokratikleştirilmesi”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 8, Sayı 2, ss. 91 – 106, 2007.

ÖZBEK, H. ve ATİK, H., “İnovasyon Göstergeleri Bakımından Türkiye’nin Avrupa Birliği Ülkeleri Arasındaki Yeri: İstatistiksel Bir Analiz”, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı 42, ss. 193 – 210, 2013.

ÖZÇELİK TEZEL, C., “Ulusal Kimliğin Oluşumunda Müze ve Toplu İlişkisi: Singapur”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 6, Sayı 20, ss. 133 – 155, 2007.

ÖZDEMİR, A. ve MERCAN, M., “Türkiye’de Enerji Sektöründe Yapısal Bağınlaşma: Girdi Çıktı Analizi”, *Business and Economics Research Journal*, Cilt 3, Sayı 2, ss. 111 – 133, 2012.

ÖZEL, H.A., “Ekonomik Büyümenin Teorik Temelleri”, *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 2, Sayı 1, ss. 63 – 72, 2012.

ÖZER, M. ve ÇİFTÇİ, N., “Ar-Ge Tabanlı İçsel Büyüme Modelleri ve Ar-Ge Harcamalarının Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi: OECD Ülkeleri Panel Veri Analizi”, *Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, Yıl 9, Sayı 16, ss. 219 – 240, 2008.

ÖZGÜVEN, A., “İktisadi Büyüme ve İktisadi Kalkınma”, *İktisat Fakültesi Mecmuası*, Cilt 45, Sayı 1 – 4, ss. 159 – 170, 1987.

ÖZSAĞIR, A., “Dünden Bugüne Büyümenin Dinamiği”, *KMU İİBF Dergisi*, Sayı 14, ss. 332 – 347, 2008.

ÖZTÜRK, N. ve MEAL UZUN, A., “Bölgesel Kalkınma Dinamikleri: Bölgesel Dengesizliklerin Ortaya Çıkmasında Rol Oynayan İktisadi Etmenler”, *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 11, Sayı 2, ss. 91 – 110, 2010.

ÖZTÜRK, S., “Küresel Ekonomik Krizin Çin Ekonomisine Etkileri: Çin’in Büyüme Stratejisinin Sürdürülebilirliği”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 14, ss. 123 – 139, 2011.

SANDER, O., “Çin Halk Cumhuriyeti’nde Büyük Proleter Kültür İhtilal”, *SBF Dergisi*, Cilt XXI, Sayı 4, ss. 275 – 295, 1967.

SANDMO, A., “Adam Smith and Modern Economics”, *NHH Dept. of Economics Discussion Paper*, Sayı 13, ss. 1 – 17, 2014.

SARAÇOĞLU, M. ve DURAN, C., “Çin Ekonomisindeki Reformlar ve Çin’in Dünya Ticaret Örgütüne Üyeliği Üzerine Bir Değerlendirme”, *Kamu-İş*, Cilt 10, Sayı 1, ss. 93 – 112, 2008.

SARAY, M.O. ve GÖKDEMİR, L., “Çin Ekonomisinin Büyüme Aşamaları (1978-2005)”, *Journal of Yaşar University*, Cilt 2, Sayı 7, ss. 661 – 686, 2007.

SARI, Ç., “Doç. Dr. Fikret Başkaya ve Azgelişmişlik”, *İlim Dünyası*, Sayı 2, ss. 23 – 28, 2011.

SOYAK, A., “Teknolojik Gelişme: Neoklasik ve Evrimci Kuramlar Açısından Bir Değerlendirme”, *Ekonomik Yaklaşım*, Cilt 6, Sayı 15, ss. 93 – 107, 1995.

SOYAK, A., “Türkiye’de İktisadi Planlama: DPT’ye İhtiyaç Var Mı?”, *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, Cilt 4, Sayı 2, ss. 167 – 182, 2003.

ŞAHİNLİ, M.A. ve KILINÇ, E.C., “İnovasyon ve İnovasyon Göstergeleri: AB Ülkeleri ve Türkiye Karşılaştırması”, *Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, Sayı 25, ss. 329 – 355, 2013.

ŞANLIOĞLU, Ö., “Almanya’da Ekonomik Durgunluğun Sebepleri ve Geleceği”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, Cilt 10, Sayı 1, ss. 349 – 368, 2005.

ŞANLIOĞLU, Ö., “Almanya’nın Birleşmesinin 20. Yılı: Ekonomi Politikalarının Başarısı Açısından Bir Değerlendirme”, *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 6, Sayı 1, ss. 73 – 101, 2010.

ŞEN DEMİR, Ş., “Beş Yıllık Kalkınma Planlarından Türkiye Turizm Stratejisi 2023’e: Turizmde Tanıtma Çalışmalarına Yönelik İçerik Analizi”, *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 5, Sayı 15, ss. 101 – 119, 2014.

ŞİRİNER, İ. ve DOĞRU, Y., “Türkiye Ekonomisi’nin Büyüme Dinamikleri Üzerine Bir Değerlendirme”, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, Cilt 3, Sayı 2, ss. 162 – 182, 2005.

TORUN, M., SARIDOĞAN, E. ve KURT, S., “Yenilik Üretimi (İnovasyon) İle Bilgi ve İletişim Teknolojileri (ICT) Yatırımlarının İnsani Gelişme Endeksine Etkisinin Ekonometrik Analizi”, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, Cilt 7, Sayı 2, ss. 139 – 150, 2009.

TUNCEL, C.O., “Ar & Ge Tabanlı Büyüme Modelleri ve Geç Sanayileşen Ülkeler İçin Politika Önerileri: Neoklasik Ve Evrimci Büyüme Teorilerinin Karşılaştırmalı Analizi”, *Paper Presented at EconAnadolu 2009: Anadolu International Conference in Economics*, ss. 1 – 28, 2009.

TUNCER, A., “Federal Almanya’nın Avrupa Birliği bölgesel politikalarının oluşumundaki etkisi”, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, Cilt 9, Sayı 1, ss. 793 – 815, 2012.

TÜYLÜOĞLU, Ş. ve SARAÇ, Ş., “Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerde İnovasyonun Belirleyicileri: Ampirik Bir Analiz”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt 7, Sayı 1, ss. 39-74, 2012.

TÜYSÜZOĞLU, G., “İkinci Dünya Savaşı Sonrası İngiliz Dış Politikası: İmparatorluk Yaşıyor Mu?”, *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı 26, ss. 1 – 23, 2011.

UYSAL, D., “Teknolojik Gelişim ve Global Rekabet Üzerine Etkisi”, *S.Ü. Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, Sayı 3, ss. 29 – 38, 1999.

UZUN, A.M., “Savaş Sonrası Japonya’da Sanayi Politikası: MITI (Uluslararası Ticaret ve Sanayi Bakanlığı) Ne Kadar Başarılıydı?”, *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 4, ss. 63 – 72, 2010.

ÜNGÖR, Ç., “Çin ve Üçüncü Dünya”, *İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Sayı 41, ss. 27 – 38, 2009.

ÜNLÜ, F., “Avrupa Birliği Yenilik Karnesi ve Türkiye: Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme”, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı 42, ss. 161 – 192, 2013.

ÜNLÜKAPLAN, İ., “Avrupa Birliği Üyesi Ülkelerde İktisadi Kalkınma, Rekabetçilik ve İnovasyon İlişkilerinin Kanonik Korelasyon Analizi ile Belirlenmesi”, *Maliye Dergisi*, Sayı 157, ss. 235 – 250, 2009.

YARDIMCI, P., “İçsel Büyüme Modelleri ve Türkiye Ekonomisinde İçsel Büyümenin Dinamikleri”, *Selçuk Üniversitesi Karaman İ.İ.B.F. Dergisi*, Yıl 9, Sayı 10, ss. 96 – 115, 2006.

YAVİLİOĞLU, C., “Kalkınmanın Anlambilimsel Tarihi ve Kavramsal Kökenleri”, *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 3, Sayı 1, ss. 59 – 77, 2002.

YAVİLİOĞLU, C., “Geri Kalmışlık Olgusu ve Ekonomistik Kalkınma Teorileri (Eleştirel Bir Yaklaşım)”, *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 3, Sayı 2, ss. 49 – 70, 2002.

YAVUZ, A., ALBENİ, M. ve KAYA, D.G., “Ulusal İnovasyon Politikaları ve Kamu Harcamaları: Çeşitli Ülkeler Üzerine Bir Karşılaştırma”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 14, Sayı 3, ss. 65 – 90, 2009.

YILDIRIM, M. ve ÖRNEK, İ., “Walt Whitman Rostow’un Kalkınma Aşamaları Yaklaşımına Göre Gaziantep Ekonomisinin İncelenmesi”, *Türkiye Ekonomi Kurumu Tartışma Metni*, ss. 1 – 16, 2012/84.

YILDIRIM, S. ve KOSTAKOĞLU, S.F., “Bilgi Ekonomisinde Schumpeterci Yaratıcı-Yıkım Çerçevesinde İstihdamın İncelenmesi: Türkiye’de Ulaşım ve Haberleşme Sektörüne Yönelik Var Analizi”, *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, Cilt 9, Sayı 1, ss. 91 – 99, 2014.

ZERENLER, M. ve İRAZ, R., “Japon Yönetim Anlayışı ve Şirket Ağları (Keiretsu) Analizi”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 16, ss. 757 – 776, 2006.

ZERENLER, M., TÜRKER, N. ve ŞAHİN, E., “Küresel Teknoloji, Araştırma Geliştirme (AR-GE) ve Yenilik İlişkisi”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 17, ss. 653 – 667, 2007.

WU, Y., “Innovation and Economic Growth in China: Evidence at The Provincial Level”, *Journal of the Asia Pacific Economy*, Cilt 16, Sayı 2, ss. 129 – 142, 2011.

Tezler:

AKSAY, K., “Yenilikçilik Kültürünün Örgütsel Yenilikçilik Üzerine Etkisi: Konya İlinde Faaliyet Gösteren Özel Hastanelerde Bir Uygulama”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi*, Konya, 2011.

ARSLAN, S., “*Türkiye’de Bilgiye Dayalı İktisadi Büyümeye Geçiş*”, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Eskişehir, 2007.

ARSLAN, Ü., “*Kurumların İktisadi Büyüme Üzerindeki Etkisi*”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 2007.

CON, E., “*Alman ve İtalyan Modelleri Bağlamında Faşist Devlet Sistemi (1922-1945)*”, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Edirne, 2008.

ÇELİK, C., “*Türkiye’nin İhracat Potansiyelinin Artırılması Kapsamında Çin’in İhracat Politikalarının Değerlendirilmesi*”, T.C. Kalkınma Bakanlığı, Ekonomik Modeller ve Stratejik Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Tezi, “y.y.”, 2016, Yayın No: 2956.

ER, P.H., “*Girişimcilik ve Yenilikçilik Kavramlarının İktisadi Düşüncedeki Yeri: Joseph A. Schumpeter*”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2012.

EREN, M., “*Türkiye’nin Teknolojik Gelişmesinde Teknoparklar ve AR-GE Desteği*”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2011.

GÖMLEKSİZ, M., “*Bölgesel İnovasyon Sistemleri ve Türkiye: İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırması Düzey 2 Bölgeleri İnovasyon İndeksi*”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2012.

KARTAL, G., “*Bölgesel Kalkınmada Kümelenme: Türkiye’de Turizm Kümelenmesi (2000-2012)*”, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Niğde, 2013.

KILINÇ, E.C., “*İnovasyon Ve Ulusal Kalkınma: AB Ülkeleri Ve Türkiye Üzerine Bir İnceleme*”, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Karaman, 2011.

KÜÇÜKŞEN, O., “*Kadınların İşgücüne Katılımı ve İktisadi Kalkınma: U Şekli Kadın İşgücüne Katılım Hipotezinin Heterojen Ülke Grupları İçin İncelemesi*”, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2013.

MURATOĞLU, Y., “*Ekonomik Büyüme Ve İşsizlik Arasındaki Asimetrik İlişki Ve Türkiye’de Okun Yasasının Sınanması*”, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Çorum, 2011.

ODEI AJI, M., “*Africa’s Development: The Imperatives of Indigenous Knowledge and Values*”, University of South Africa, Doktora Tezi, 2007.

SARIHAN, Z., “*Yerel İktisadi Kalkınma Bağlamında Kalkınma Ajansları’nın Rolü Ve Türkiye Uygulamaları*”, Kahramanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Karaman, 2011.

SOLEYMANİ, S., “Gelişmekte Olan Ülkelerin Kalkınmasında Çok Uluslu Şirketlerin Etkisi”, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2014.

TURHAN, G.Ç., “Kara Sınırı Komşuları İle Ticaretin Türkiye’nin Kalkınmasına Etkisi -Çekim Modeli Yaklaşımı-“, Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul, 2012.

TÜNEN, T., “2000-2010 Yılları Arasında Türkiye’de Uygulanan İnovasyon Politikalarının KOBİ’ler Üzerindeki Etkisi: Konya Organize Sanayi Bölgesinde Bir Uygulama”, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Karaman 2011.

UĞUR, M.S., “İnsani Gelişme Yaklaşımı ve Neoliberal Politikaların Gelişmekte Olan Ülkeler Açısından Karşılaştırılması”, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Adana, 2011.

ÜSKENT, S. B., “19. Yüzyıl İngiliz Romanında Endüstri Devrimi’nin Yansımaları: Dickens’in *Hard Times*’i, Gaskell’in *Mary Barton*’ı ve Disraeli’nin *Sybil or The Two Nations*’ı”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006.

YANPAR, A., “Gelişmekte Olan Ülkelerde Büyüme Yönelimli Vergi Politikası”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007.

YILMAZER, M., “İnsani Kalkınma Politikaları ve Türkiye Üzerine Bir Deneme”, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Aydın, 2002.

Diğer:

AYDOĞMUŞ, O., TÜRKCAN, B., TUNALI ÇALIŞKAN, E. ve KOPURLU, B.S., “Kriz Teorileri: Kondratieff, Schumpeter ve Wallerstein”, *Ege University Working Papers in Economics*, Working Paper No: 09 / 01, ss. 12, 2009.

BAKIRTAŞ, İ. ve BIYIKLI, M., “Uluslararası Politik İktisat Bağlamında Almanya’nın Orta Doğu’ya Yönelik Nüfuz ve Kültür Politikaları (Hitler Dönemi)”, 38. *ICANAS/Uluslararası İlişkiler*, Cilt 1, ss. 261 – 278, 2011.

BUDAK, A., *Güney Kore ve Türkiye Sermaye Piyasaları*, Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği, Printcenter, İstanbul, 2004.

DEMİR, F., KARABIYIK, A. ve KARAKOYUNLU, M., *Küresel Krizde İngiltere Tecrübesi*, BDDK Çalışma Tebliği, S. 4, 2009.

Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK), *Kore Cumhuriyeti Ülke Bülteni*, 2011.

Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK), *Singapur Ülke Bülteni*, 2014.

DOLUN, L. ve ATİK, A.H., “Kalkınma Teorileri ve Modern Kalkınma Bankacılığı Uygulamaları”, *Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Müdürlüğü*, ss. 1 – 17, 2006.

EKONOMİ BAKANLIĞI, “Kümeler İçin İnovasyon ve AR – GE Yönetimi Klavuzu”, Kobi İşbirliği ve Kümelenme Projesi, t.y.

EŞİYOK, B.A., “Türkiye’nin Kalkınma Sürecinde Teknoloji, Yenilik ve Bilişim Sektörü”, *Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. Genel Araştırmalar*, Ankara, ss. 12, 2004.

EŞİYOK, B.A., “İktisadi Dönemler İtibariyle Türkiye Ekonomisinde Kalkınma (1923 – 2004)”, *Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. Ekonomik Araştırmalar*, Ankara, ss. 14, 2006.

FİSUNOĞLU, M., “Sürdürülebilir Kalkınma ve Ekonomi”, Sürdürülebilir Kalkınmanın Uygulanması – Tartışma Toplantısı (1. Oturum), *Türkiye Çevre Yayını Vakfı*, Ankara, 1998.

GEM, 2012 *Global Reports*, 2012.

GEM, 2014 *Global Report*, 2014.

INSEAD, *Global Innovation Index*, 2010.

INSEAD, *Global Innovation Index*, 2011.

INSEAD, *Global Innovation Index*, 2012.

INSEAD, *Global Innovation Index*, 2013.

INSEAD, *Global Innovation Index*, 2014.

INSEAD, *Global Innovation Index*, 2015.

İSTANBUL İL ÖZEL İDARESİ, “Kamu Kurumlarında İnovasyon”, *İstanbul Kalkınma Ajansı: Mükemmelliyet Merkezi Projesi*, ss. 15, 2012.

KARACADAĞ KALKINMA AJANSI, *Singapur – Malezya Çalışma Ziyareti Raporu*, 2014.

KOÇ, A., “*Singapur Ülke Raporu*”, T.C. Karacadağ Kalkınma Ajansı, 2014.

MÜSİAD Araştırma Raporları, “*Küreselleşme Rekabet İçin AR – GE ve İnovasyon*”, ss. 55, 2012.

NİCKELL, S. ve REENEN, J.V., *Technological Innovation and Economic Performance in the United Kingdom*, 488. Centere for Economic Performance, London School of Economics and Political Science, London, 2001.

OECD/AB Oslo Klavuzu, *Yenilik Verilerinin Toplanması ve Yorumlanması İçin İlkeler*, 3. Baskı, 2005.

ÖZ, S., “Çin Halk Cumhuriyeti 1978’den Günümüze”, *TÜSİAD – Sabancı Üniversitesi Rekabet Forumu*, ss. 6, 2006.

ÖZ, S., Küresel Rekabette Son Aşamaya Ulaşmak: Güney Kore, *TÜSİAD – Sabancı Üniversitesi Rekabet Forumu*, ss. 5, 2008.

Singapur Ticaret Müsteşarlığı, *Singapur Haber Bülteni*, Aralık 2015.

Türkiye Ev Tekstil Sanayicileri ve İşadamları Derneği (TETSİAD), *Güney Kore Ülke Raporu*, 2015.

Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği (TSPAKB), *Sermaye Piyasasında Gündem*, Sayı 85, 2009.

T.C. Çevre Bakanlığı ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, *Sürdürülebilir Kalkınma Ulusal Raporu*, 2002.

T.C. Londra Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, *İngiltere'nin Genel Ekonomik Durumu ve Türkiye İle Ekonomik-Ticari İlişkileri*, 2010.

T.C. Ekonomi Bakanlığı (Singapur Ticaret Müşavirliği), *Singapur'a İhracat Rehberi (2015)*, 2015.

TMMOB Sanayi Kongresi 2007 Oda Raporu, “*Ülke Örnekleri İle Kalkınma ve Sanayileşme Modelleri*”, 2007, ss. 41 – 42.

ULUSOY, G., vd., “*İmalat Sanayiinde İnovasyon Modelleri ve Uygulamaları Projesi*”, TÜBİTAK Proje No: SOBAG – 105K105, ss. 29, 2008.

WEF, *Global Competitiveness Report*, 2010.

WEF, *Global Competitiveness Report*, 2011.

WEF, *Global Competitiveness Report*, 2012.

WEF, *Global Competitiveness Report*, 2013.

WEF, *Global Competitiveness Report*, 2014.

WEF, *Global Competitiveness Report*, 2015.

YÜLEK, M.A., *Kalkınma Tartışmalarında Japon Modelinin Yükselişi, Düşüşü ve Tekrar Yükselişi*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2014.

İnternet Kaynakları:

DOĞAN, H., “*Alfred Marshall'da Ekonominin Statik Durumundan Dinamik Duruma Hareketinde Girişimci'nin Önemi, Girişimci Sermayesi Ve İktisadi Büyüme İlişkisi*”, http://journals.manas.edu.kg/reforma/oldarchives/2012-2-54/17_1887-5065-1-PB.pdf, 2015.

PRASSETYA, R., “*Application of Rostow's Linear Stage Theory: Case Study of Japan and Vietnam*”, https://rully02.files.wordpress.com/2010/11/development-in-sea_rully-prassetya.pdf, 2015.

RAYSINGH, M., “*Economics of Development and Growth*”, http://ddceutkal.org/Syllabus/MA_Economics/PAPER-5.pdf, 2015.

DİNG, Y., “Mechanisms for Improving Economic and Industrial Growth in Developing Countries”, <http://www.eolss.net/sample-chapters/c13/e4-25-04-04.pdf>, 2015.

AKTAN, C.C. ve VURAL, İ.Y., “Başlıca Fonksiyonel Gelir Dağılımı Teorileri Ve Bölüşüm Adaleti”, Yoksullukla Mücadele Stratejileri, Ankara: Hak-İş Konfederasyonu Yayınları, 2002, ss. 140. <http://www.canaktan.org/ekonomi/yoksulluk/birinci-bol/aktan-vural-bolusum-adaleti.pdf>, 2015.

BAL, O., “İnovasyonun Ekonomik Kalkınmaya Etkileri”, 2011, http://akademikpersonel.kocaeli.edu.tr/oguz.bal/bildiri/oguz.bal12.10.2011_11.30.06bildiri.pdf, 2015.

ERKEK, D., “AR – GE, İnovasyon ve Türkiye”, <http://geka.org.tr/yukleme/dosya/16f80581dc639ad5f68c7f3b891eccd0.pdf>, 2015.

SARGUTAN, E., 84 Ülke ve Türkiye’nin Karşılaştırmalı Sağlık Sistemi, 2010, www.sargutan.com, 2016.

SUBAŞI ERTEKİN, M., “Yenilik ve Ekonomik Büyüme İlişkisi”, Mevzuat Dergisi, Yıl: 8, S. 92, <http://www.mevzuatdergisi.com/2005/08a/02.htm>, 2015.

YILMAZ, İ., “Çin Ekonomisi’nde Büyümenin Dinamikleri”, Türkiye Ekonomi Kurumu Tartışma Metni, 2012, ss. 4, <http://www.tek.org.tr>, 2016.

THOMAS, S.C., “China's Economic Development from 1860 to the Present: The Roles of Sovereignty and the Global Economy”, 2007, ss. 26 – 27, www.forumonpublicpolicy.com>Thomas, 2016.

YÜLEK, M., “Devlet Adamlarına Dersler: Singapur’un Üçüncü Dünyadan Birinci Dünyaya Yolculuğu ve Lee Kuan Yew”, 2002, ss. 5, www.muratyulek.com>uploads>2009/09, 2016.

“Economic Development Reference Guide”, http://www.iedonline.org/clientuploads/Downloads/IEDC_ED_Reference_Guide.pdf, 2015.

<http://siteresources.worldbank.org/TURKEYINTURKISHEXTN/Resources/455687-1149577653453/Bolum4.pdf>, 2015.

<http://data.worldbank.org/about/country-and-lending-groups>, 2015.
<http://www.enfal.de/sosyalbilimler/u1/004.htm>, 2015.

<http://www.enfal.de/sosyalbilimler/b/002.htm>, 2015.

www.tradingeconomics.com/turkey/gdp, 2016.

https://tr.m.wikipedia.org>wiki>Birleşik_Krallık_tarihi, 2016.

<https://tr.m.wikipedia.org>, 2016.

www.tradingeconomics.com/gdp, 2016.

<https://data.oecd.org/price/inflation-cpi.htm>, 2016.

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler :

Adı ve Soyadı : Ahmet ÖZASLAN

Doğum Yeri ve Yılı : Antalya, 1991

Medeni Hali : Bekar

Eğitim Durumu :

Lisans Öğrenimi : Gaziantep Üniversitesi (İktisat)

Yüksek Lisans Öğrenimi : Süleyman Demirel Üniversitesi (İktisat)

Yabancı Dil(ler) ve Düzeyi :

1. İngilizce, Orta Düzey

İş Deneyimi :

1. 2012 (Yaz Stajı) – Serbest Mali Müşavirlik, Antalya

2. 2014 – 2015 (Güz Dönemi) – Sözleşmeli Öğretim Elemanı, Süleyman Demirel Üniversitesi Meslek Yüksek Okulu

Bilimsel Yayınlar ve Çalışmalar :

1. ÖZASLAN A. ve ÜNLÜ Hidayet, (2015), “Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Politikalarında Değişim ve Kalkınma Ajansları”, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 7, Sayı 13, ss. 64 – 83.